

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXIX -

1-2/2018

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-locotenent dr. Adrian TONEA

Membri

academician dr. Dan BERINDEI
general-maior ing.dr. Teodor INCICAS
general de flotilă aeriană Vasile TOADER
general de brigadă Corneliu POSTU
general de flotilă aeriană George SPIRIDONESCU
general de brigadă Marian BOTEA
general de brigadă ing.dr. Constantin NEGREA
general de brigadă Iulian BERDILĂ
general de brigadă ing. Nicolae MARIA-ZAMFIRESCU
general de brigadă dr. Dragoș-Dumitru IACOB
general de brigadă ing.dr. Costică POSTOLACHE
general-maior Ovidiu-Liviu UIFĂLEANU
general de flotilă aeriană dr. Viorel PANĂ
viceamiral dr. Alexandru MÎRȘU

Referenți științifici:

general de brigadă prof.univ.dr.
Gheorghe CALOPĂREANU
colonel (r.) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
colonel prof.univ.dr. Daniel GHIBA
locotenent-colonel conf.univ.dr. Adrian LESENCIUC
comandor dr. Gheorghe-Cristian BOGDAN
dr. Alexandra SARCINSCHI
dr. Șerban CIOCULESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef

locotenent-colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Redactor-șef adjunct

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

M.m. Il Cătălin PINTILIE
Adelaida-Mihaela RADU

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.410.40.40/1001731;1001732
Tel./fax: +4021.319.56.63
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Responsabilitatea pentru conținutul
materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor,
în conformitate cu prevederile
Legii nr. 206 din 27.05.2004

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării
precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda 220/2018 B 0207

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663

PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”

DEVINE REVISTA OFICIALĂ

A MARELUI STAT MAJOR

*„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major,
cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială
sub denumirea de „România Militară”, în care
toți ofițerii din armată vor găsi studii militare,
care să intereseze instrucțiunea lor.*

*Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate
armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea
publica lucrările lor personale și cari interesează
armata”.*

*Carol - Regele României
Dat în Bucuresci la 8 decembre 1897*

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară”
– serie nouă, anul XXIX –

ISSN Print: 1454-0460
ISSN Online: 1842-8231

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„Științe militare, informații și ordine publică”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL ȘI EBSCO,
domeniul International Security & Counter-Terrorism Reference Center

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeti din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Anghelescu** (căpitan de stat major), **A. Anghelescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportează la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este merit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Anghelescu
(căpitan de stat major)

G. Slăniceanu
(căpitan, șeful Batalionului de Geniu)

E. Arion
(căpitan de artilerie)

A. Anghelescu
(căpitan de artilerie)

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent**

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”*

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”*

*Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichițiu”*

*Premiul
„Mareșal
Alexandru Averescu”*

CUPRINS

EDITORIAL	Adrian TONEA	6	ARMATA ROMÂNĂ – ACTOR PRINCIPAL ÎN SECOLUL CELOR MAI IMPORTANTE TRANSFORMĂRI NAZIONALE –
ȘTIINȚĂ MILITARĂ	Marius Titi POTÎRNICHE	10	RĂZBOI NON-LINIAR VERSUS RĂZBOI HIBRID
	Dan ȚIGĂNUȘ, Mihai Cătălin ALEXANDRESCU	22	CONSIDERAȚII PRIVIND IMPLEMENTAREA MODELULUI ARHITECTURAL PENTRU DEZVOLTAREA CAPABILITĂȚILOR DE COMANDĂ, CONTROL, COMUNICAȚII, COMPUTERE, INFORMAȚII, SUPRAVEGHERE ȘI CERCETARE/ CĂȘR ÎN ARMATA ROMÂNIEI
	Olivian STĂNICĂ, Iulian TOMA, Mihalachi ANGHEL	36	CONCEPTUL DE „DOCTRINĂ MILITARĂ” – EVOLUȚIE ȘI DEZVOLTARE ÎN CADRUL SISTEMULUI MILITAR ROMÂNESC –
	Viorel-Cătălin MIHALCEA	52	CARACTERISTICI ALE CONFLICTELOR CONTEMPORANE ȘI ALE ACȚIUNILOR CU POTENȚIAL DE CONFLICT. RĂZBOIUL HIBRID
SECURITATE ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII	Sorina-Georgiana RUSU	70	CERINȚE MILITARE ȘI CIVILE ÎN PROCESUL DE PLANIFICARE A OBIECTIVELOR DESTINATE APĂRĂRII ÎN LOCALITĂȚILE URBANE
	Anne Maria DRAGOMIR	80	IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE
	Ioan MISCHIE	94	UTILIZAREA PUTERII AERIENE ÎMPOTRIVA TERORISMULUI
OPINII	Adrian LESENCIUC	104	CLAUSEWITZIANISM ȘI POSTCLAUSEWITZIANISM. DESPRE NECESITATEA SCHIMBĂRII DE PARADIGMĂ ÎN GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ (V)
	Mircea TĂNASE	116	MAI AVEM NEVOIE DE PARASUȚIȘTI?
	Mihail ORZEATĂ	134	ROLUL MASS-MEDIEI ÎN CONFRUNTĂRILE ARMATE
	Dan PRISĂCARU	148	LA GRANIȚA DE EST A SISTEMULUI DE SECURITATE VERSAILLEZ – REPERE ALE RELAȚIILOR POLITICO-DIPLOMATICE ȘI MILITARE ROMÂNOPOLONE ÎN ANII 1919-1932 –
	George-Dorinel DUMITRU Dragoș-Adrian BANTAȘ	172	CONTROLUL DEMOCRATIC ASUPRA SECTORULUI DE SECURITATE – PRIVIRE COMPARATIVĂ ASUPRA MODELULUI EUROPEAN ȘI APLICĂRII ACESTUIA ÎN ROMÂNIA –
	Leopold Cerassel LUNGU	186	ISTORICUL ÎNTREBUINȚĂRII RACHETELOR BALISTICE ȘI A RACHETELOR DE CROAZIERĂ
CONEXIUNI INTERNAȚIONALE	Julian LINDLEY-FRENCH	204	ADAPTAREA NATO LA O LUME IMPREVIZIBILĂ ȘI ÎN RAPIDĂ SCHIMBARE
	Neil WRIGHT	210	DEZVOLTAREA ACȚIUNILOR DE LUPTĂ PENTRU OPERAȚII ÎNTRUNITE DE MARE INTENSITATE ȘI APĂRARE COLECTIVĂ
	Andreas SCHMIDT	228	CONTRACARAREA RESTRIȚIONĂRII ACCESULUI/INTERZICERII ZONEI – CERINȚE DE VIITOARE CAPABILITĂȚI ÎN NATO –
PAGINI DE ISTORIE MILITARĂ – CENTENARUL MARIILOR UNIRI	Ion RÎȘNOVEANU	238	ACȚIUNI ALE BRIGĂZII 9 ARTILERIE ÎN CAMPANIA DIN ANUL 1916
	Lucian DRĂGHICI	252	PROPAGANDA ANTIROMÂNEASCĂ ÎN BASARABIA, ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1918
	Valentin-Ioan FUȘCAN	262	REVOLUȚIA RUSĂ DIN ANUL 1917 ȘI CONSECINȚELE SALE ASUPRA FRONTULUI ROMÂNOPOLONE – PERCEPȚII ANGLO-SAXONE –
	AL. ANASTASIU	274	SE FACE LUMINĂ. DUPĂ UN AN DE RĂZBOIU

ARMATA ROMÂNĂ – ACTOR PRINCIPAL ÎN SECOLUL CELOR MAI IMPORTANTE TRANSFORMĂRI NAȚIONALE –

General-locotenent dr. Adrian TONEA

locțiitorul șefului Statului Major al Apărării

Amul 2018 este un an cu o mare încărcătură emoțională pentru toți românii, indiferent dacă trăiesc în țară sau în străinătate, indiferent de regiunea istorică de care aparțin și indiferent de convingerile religioase. Faptul că azi putem să vorbim de un prezent și de un viitor al României este consecința directă a unor tradiții și reputații construite de-a lungul timpului și, în mod special, în ultimul secol, cu aportul tuturor actorilor relevanți: oamenii, reprezentând societatea românească în ansamblu, alături de toate instituțiile naționale sau private, indiferent de domeniul de competență.

Armata română a fost și este unul dintre actorii cei mai dinamici și activi ai acestui proces evolutiv al națiunii române. Lecțiile învățate de-a lungul unui secol reprezintă temelia pe care se bazează prezentul și se construiește viitorul uneia dintre instituțiile de elită ale țării noastre – armata română.

Chiar dacă timpul fizic nu va fi diferit față de alți ani, din punct de vedere psihologic, o astfel de aniversare are rolul de a coaliza oameni și energii pentru a marca o etapă importantă a evoluției românilor, ca popor, a României ca stat național și independent.

Finalul secolului al XIX-lea, întreg secolul al XX-lea și primele două decenii ale secolului XXI reprezintă pentru istoria noastră națională o perioadă în care România a obținut o serie de deziderate de importanță istorică: independența deplină, unitatea național-statală, statutul de națiune liberă și democratică, integrarea în cea mai mare uniune economică, politică și socială – Uniunea Europeană, precum și aderarea la cea mai importantă alianță politico-militară – NATO. În același interval temporal a fost dezvoltat procesul de emancipare a societății românești, au fost înființate și consolidate instituțiile unui stat modern, iar armata s-a impus drept una dintre cele mai credibile și de încredere instituții ale statului român.

În acest interval istoric s-a realizat, etapizat, prin eforturi susținute și numeroase sacrificii, România modernă, independentă și reîntregită în hotarele sale de bază. Transformări esențiale și de amploare, care s-au înscris firesc în ansamblul celor produse pe plan general european și mondial, au avut loc în toate domeniile societății – economic, social, politic, cultural, militar –, rezultatul fiind încadrarea României în sfera relațiilor internaționale ale timpului.

Cum era și firesc, pe măsura consolidării statului și conturării obiectivelor politico-strategice românești – cucerirea independenței, realizarea unității naționale și traseul democratic –, armata română, una dintre cele mai vechi

organizații și deținătoare de valoroase tradiții în istoria noastră, s-a adaptat realităților momentului, dovedind de fiecare dată că este o instituție reprezentativă a poporului român, aflată permanent în slujba națiunii.

Unirea Principatelor române Moldova și Muntenia la 1859 și cucerirea independenței României la 1877 au adus în prim-planul societății românești dezideratele eliberării teritoriilor naționale aflate sub dominația imperiilor Austro-Ungar și Rus și reunirii acelor teritorii cu România în cadrul unui stat național, unic și independent. Acțiunile desfășurate de forurile conducătoare ale statului român pentru împlinirea obiectivelor naționale nu ar fi fost posibile fără sprijinul armatei române. Doar bazându-se pe acest instrument de forță, clasa politică a putut aborda și susține cu demnitate interesele naționale în contextele internaționale ale celui mai sângeros secol din istoria omenirii, un secol dominat, în prima jumătate, de acutizarea contradicțiilor dintre marile puteri, contradicții finalizate cu două războaie mondiale în care România nu a putut să rămână neutră.

În virtutea acestei realități și în funcție de interesele naționale ale României, armata română a fost cea care a pus în practică deciziile politice, plătind de fiecare dată un sângeros tribut pentru supraviețuirea, menținerea și consolidarea statului român, chiar dacă politica militară națională a avut și are, în continuare, un profund caracter defensiv.

Războiul de eliberare și întregire națională din anii 1916-1919 a marcat poate cea mai importantă etapă în definirea statutului armatei române ca instituție de importanță națională. Marea Unire din anul 1918, având la temelie jertfa celor aproape un milion de eroi ai neamului și recunoscută fiind prin tratatele internaționale semnate în 1919-1920, a avut drept consecință principală înscrierea fermă a României în rândul statelor unitare și independente ale Europei.

De-a lungul timpului, cauze obiective – generate mai ales de stadiul de dezvoltare social-economică a țării la anumite momente –, dar și subiective, determinate îndeosebi de contextul internațional și tratatele în care România a fost parte, au împiedicat ca armata română să devină, în totalitate, ceea ce s-a dorit și putea să fie. Cu toate acestea, pornindu-se de la învățămintele Războiului de independență din 1877-1878, continuând cu lecțiile desprinse în urma celor două conflagrații mondiale și participând, mai nou, alături de partenerii din NATO, la procesul complex de furnizare de securitate la nivelul Alianței, armata română a reprezentat întotdeauna un punct de echilibru, însăși inima națiunii române. Preluând în mod constructiv ideile novatoare ale gândirii militare la nivel european și mondial specifice fiecărei perioade, armata română a devenit în timp, în percepția opiniei publice, promotorul unor valori precum integritate, devotament, rigoare, responsabilitate sau excelență.

Organism dinamic, aflat într-o permanentă transformare și adaptare, sistemul militar a înregistrat, în fiecare etapă a existenței sale, salturi calitative impresionante, atât în privința evoluției concepției doctrinare, cât și a structurării

și funcționării organizației militare. Ca militari, suntem conștienți că mediul de securitate a fost, este și va fi întotdeauna impredictibil, iar modernizarea capacităților noastre militare este dovada că ne adaptăm. În același timp însă, ne revine și responsabilitatea de a anticipa.

Astăzi, putem afirma că se află în curs de eficientizare un sistem militar bine articulată, fundamentat pe principiile funcționării Alianței Nord-Atlantice: apărare colectivă, securitate prin cooperare și managementul crizelor. În cadrul acestui sistem, elemente noi, moderne, în deplină concordanță cu tendințele dezvoltării artei militare universale, sunt integrate și adaptate elementelor tradiționale, acumulate și verificate în practică de-a lungul luptelor duse de poporul român pentru libertate și unitate.

Irak, Afganistan, Bosnia-Herțegovina sunt exemplele cele mai relevante ale modului în care militarii armatei române depun eforturi considerabile pentru a sprijini și a participa activ la măsurile de reasigurare și descurajare decise la nivelul NATO. Militari ai tuturor celor trei categorii de forțe – terestre, aeriene și navale –, susținuți logistic și coordonați de la nivelul Statului Major al Apărării, conlucrează întrunit, la nivel național și internațional, pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. Astfel, armata română dovedește că s-a adaptat noului context internațional, contribuind la întărirea rolului României de furnizor credibil de securitate, prin participarea la misiuni sub egida NATO și a UE.

Toate aceste realizări nu ar fi posibile fără o implicare totală a fiecărui militar și fără o strategie coerentă de adaptare a armatei române la nivelul cerințelor actuale din toate punctele de vedere: tehnic, organizațional și doctrinar.

În încheiere, aș sublinia faptul că, de-a lungul timpului, înțelegerea rolului important ce revine armatei, sistemului militar în ansamblu, pentru apărarea integrității teritoriului național și înfăptuirea unității naționale a românilor a făcut posibilă realizarea constantă a unui consens între diferitele forțe economice, sociale și politice ale societății românești în ceea ce privește necesitatea consolidării puterii militare a statului român.

Aniversarea centenarului Marii Uniri trebuie să reprezinte un moment de reflecție pentru toți cei implicați, direct sau indirect, în procesul evoluției sistemului militar. O aniversare nu reprezintă o schimbare semnificativă în istoria unei națiuni, însă trebuie să marcheze evoluțiile înregistrate vreme de 100 de ani de la un moment de cotitură al istoriei, așa cum a fost anul 1918.

Să nu se uite că tranziția implică angajare, pasiune, renunțări și sacrificii, dar și înțelegere. Încrederea și respectul, fie individuale, fie la nivel de colectiv, instituție sau național, nu se obțin altfel decât prin eforturi susținute, prin viziune și strategii corect orientate.

RĂZBOI NON-LINIAR VERSUS RĂZBOI HIBRID

Dr. Marius Titi POTÎRNICHE

*Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București*

Articolul de față își propune să aducă în atenție conceptul de „război hibrid” prin interpretarea, din perspectiva armatei ruse, a unor elemente care îl definesc. Faptul că acest termen este folosit în Rusia diferit de modul în care este folosit în Occident ar trebui să ducă la dezbateri profunde. Putem înțelege adversarul dacă îl analizăm din perspectiva conceptelor sale și nu prin prisma unor termeni care, pentru noi, sună atotcuprinzător și incitant. Cu atât mai mult, acestui tip de război îi sunt date sensuri care nu au nimic de a face cu gândirea militară rusă pe acest subiect. „Omulețul verde”, pe lângă faptul că a câștigat într-un prim conflict, cel pur militar din Crimeea, este pe punctul de a mai câștiga unul, în plan ideologic, prin faptul că majoritatea militarilor dau astăzi un sens „hibrid” oricărui demers pe care îl inițiază. Elementele definitorii ale conceptului rus sunt interpretate și exemplificate pentru ca cititorul avizat să poată înțelege diferența și esența conceptului.

Cuvinte cheie: război hibrid, asimetrie, război indirect, operații în adâncime, control reflexiv.

Considerații introductive

Mulți analiști militari folosesc termenul „război hibrid” pentru a caracteriza ceea ce s-a întâmplat în Ucraina în anul 2014. Conceptul a fost definit de Frank Hoffman, un fost ofițer american cu o îndelungată carieră în marină și cercetător în cadrul Centrului pentru Cercetări Strategice din Universitatea Națională de Apărare a SUA, ca „o gamă completă de moduri diferite de război, ce include capacități convenționale, tactici și formații neregulate, acte teroriste, inclusiv acte indiscriminatorii, constrângere și tulburări criminale”¹. Mai departe, Hoffman a stabilit că războiul hibrid „poate fi dus atât de către state, dar și de către actori non-statali”².

Acest concept a găsit destul de repede un nivel de acceptare în cadrul NATO, devenind subiectul a numeroase articole, studii și conferințe. Publicațiile de specialitate din Rusia³ prezintă conceptul ca fiind unul de natură occidentală, care nu are legătură cu teoria și practica militară rusă⁴, considerat de aceștia ca fiind doar un nou mod de exprimare a unei acțiuni militare, adaptat condițiilor actuale. Articolele apărute pe acest subiect arată că multe dintre analizele despre războiul hibrid nu ating esența și consistența⁵ dorită și că acest concept nu reușește să capteze manipularea specifică, politică și informațională pe care Rusia o execută în sprijinul obiectivelor sale.

Este nevoie de un concept mai bine adaptat gamei de acțiuni ce stau în spatele acestui tip de război atunci când se descriu posibilitățile militare ale Rusiei, probabil unul prezent în gândirea militară rusă și nu unul care să exprime o viziune pur occidentală. Se consideră că elemente ale acestui tip de război au fost exprimate de generalul Valery Gherasimov⁶ în anul 2013.

*Război hibrid
– „o gamă
completă de
moduri diferite
de război,
ce include
capacități
convenționale,
tactici și formații
neregulate,
acte teroriste,
inclusiv acte
indiscriminatorii,
constrângere
și tulburări
criminale”.*

*Război hibrid
– „poate fi dus
atât de către
state, dar și de
către actori non-
statali”.*

¹ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007, pp. 7-8, traducere proprie.

² *Ibidem*.

³ Damien Van Puyvelde, *Hybrid War – Does it Even Exist?*, în *NATO Review* (2015), accesat pe 26.10.2017, la <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/>.

⁴ Andrew Korybko, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Project of the Institute for Strategic Studies and Predictions, Moscova, People’s Friendship University of Russia, 2015, pp. 9-10.

⁵ *Ibidem*, pp. 68-69.

⁶ Șeful Statului Major General al Forțelor Armate Ruse și prim-loctiitor al ministrului apărării, numit de președintele Vladimir Putin în anul 2012.

[...] în literatura de specialitate rusă, războiul hibrid este considerat a fi un „război indirect”, Rusia fiind cea care trebuie să facă față războiului hibrid declanșat de puterile occidentale.

Cuvântul-cheie care poate descrie războiul hibrid așa cum este perceput de Occident este „varietate” (de mijloace), în timp ce cuvântul-cheie pentru a descrie paradigma războiului non-liniar din punctul de vedere al rușilor este „penetrare/străpungere”.

Dezbaterile între cei care au considerat viziunea șefului Statului Major General rus ca pe o vedere generală, descriptivă a mediului operațional sau ca pe un mijloc inteligent de comunicare a unui concept doctrinar au dat naștere unor articole în publicațiile de specialitate dintre cele mai diverse, conceptul „război hibrid” căpătând valențe atotcuprinzătoare. Termenul folosit de ruși este „război non-liniar” și reprezintă, de fapt, o încercare de a ajunge din urmă realitățile războiului modern cu care SUA, de exemplu, se luptă de mai mult de un deceniu în Irak, Afganistan și în alte locuri⁷. Pe de altă parte, în literatura de specialitate rusă, războiul hibrid este considerat a fi un „război indirect”, Rusia fiind cea care trebuie să facă față războiului hibrid declanșat de puterile occidentale. Comparând opiniile exprimate în diferite reviste de specialitate din Occident, unde este o adevărată „invazie” de articole pe tema războiului hibrid, cu afirmațiile conducătorilor militari din Rusia cu privire la modul de ducere a unui viitor război, deducem că modul de înțelegere a conceptului dintre Rusia și Occident este diferit. Cuvântul-cheie care poate descrie războiul hibrid așa cum este perceput de Occident este „varietate” (de mijloace), în timp ce cuvântul-cheie pentru a descrie paradigma războiului non-liniar din punctul de vedere al rușilor este „penetrare/străpungere”.

Ceea ce poate ajuta este înțelegerea faptului că anumite elemente considerate noi au la bază concepte vechi, actualizate pentru secolul al XXI-lea. Concret, elementele-cheie ale doctrinei generalului Gherasimov sunt derivate din conceptele de operații în adâncime, măsuri active și teoria controlului reflexiv, concepte elaborate în perioada Războiului rece și îmbunătățite, actualizate pentru secolul al XXI-lea.

Operațiile în adâncime

Georgy Isserson, unul dintre susținătorii teoriei operațiilor în adâncime, considerat contributor de marcă al artei militare, împreună cu alți proeminenți gânditori militari ai erei sovietice, Mikhail Tukhachevsky și Vladimir Triandafillov, l-au inspirat pe generalul Gherasimov și au dat consistență, prin teoriile lor, doctrinei elaborate de către acesta. Operațiile în adâncime s-au bazat pe ideea că cea mai eficientă cale pentru a învinge un adversar este de a îl supune unei succesiuni de lovituri pe întregul său adâncime operațională⁸.

⁷ M. Kofman, M. Rojanski, *A Closer Look at Russia's Hybrid War*, Kennan Cable, Wilson Center, nr. 7, 2015.

⁸ Charles Pickar, *Tactical Deep Battle: The Missing Link, Monograph*, Fort Leavenworth, Kansas, School of Advanced Military Studies, 1991, pp. 4-12.

Spre deosebire de gândirea militară occidentală, teoria operațiilor în adâncime nu pune accentul pe identificarea unui singur centru de greutate și, după aceea, pe direcționarea întregului efort către distrugerea acestuia. Operațiile în adâncime, în accepțiunea rusă, presupun atacarea unei game variate de obiective a căror neutralizare sau nimicire pot asigura succesul în operație⁹. Prin folosirea străpungerii în forță, se permite forțelor mobile să pătrundă adânc în dispozitivul tactic sau operativ de apărare al inamicului, reușind, astfel, să anihileze elemente de dispozitiv și să asigure încercuirea forțelor, rezultatul putând fi colapsul acestora sau prelungirea izolării, în timp ce forțele mobile ar putea înainta spre îndeplinirea unor obiective de nivel strategic¹⁰. De-a lungul timpului, această formă de manevră a devenit o doctrină importantă, care a stat la baza modului de organizare a forțelor armate ruse.

Ca parte a procesului de modernizare militară, aflat în desfășurare, Rusia acordă un rol deosebit dezvoltării forțelor sale aeromobile și aeropurtate. Acest lucru conferă Rusiei capabilități rapide de desfășurare, care pot intimida țările din apropierea frontierelor sale, iar în cazul unui conflict convențional, poate exploata succesul forțelor terestre prin atacuri în adâncimea teritoriului inamicului¹¹. Ediția din 2014 a *Doctrinei militare a Federației Ruse* impune o coordonare mai eficientă a resurselor statului pentru adaptarea forțelor armate la noile concepte de acțiune. Într-un paragraf în care se descrie mediul operațional, se arată că „... folosirea integrată a forțelor militare, politice, economice, informaționale și a altor măsuri non-militare” și „... efectul asupra inamicului de-a lungul întregii adâncimi a teritoriului acestuia în spațiul global informațional, aerian, terestru și pe mare” sunt caracteristici ale războiului modern¹². *Strategia națională de securitate* rusă tratează căile de atingere a abordării unitare de către guvern, atât a descurajării și securității naționale, cât și a mobilizării sociale¹³. Accentul pus pe operațiile în adâncime în procesul de reformă

⁹ Department of the Army, FM 100-2-1, *The Soviet Army: Operations and Tactics*, Washington, DC: Department of the Army, 1984, pp. 2-1 – 2-12. Termenul „centru de gravitate” nu este menționat nici măcar o dată atunci când se face referire la doctrina operațională și tactica sovietică.

¹⁰ Charles Pickar, *op. cit.*, pp. 10, 37.

¹¹ Can Kasapoglu, *Russia's Renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control*, Research Paper, nr. 121, Roma, NATO Defence College, 2015, pp. 8-9.

¹² Federația Rusă, *Military Doctrine of the Russian Federation*, Moscova, Guvernul Federației Ruse, 2014, paragrafele 15, 43-44, 48-51, 52-53, traducere proprie.

¹³ Olga Oliker, *Unpacking Russia's New National Security Strategy*, Center for Strategic and International Studies, 7 ianuarie 2016, pe <https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>, accesat pe 23.10.2016.

Operațiile în adâncime, în accepțiunea rusă, presupun atacarea unei game variate de obiective a căror neutralizare sau nimicire pot asigura succesul în operație.

Ca parte a procesului de modernizare militară, aflat în desfășurare, Rusia acordă un rol deosebit dezvoltării forțelor sale aeromobile și aeropurtate.

Recentele acțiuni militare ale Rusiei arată că aceasta este pregătită să lovească un adversar în multe moduri posibile, în mod simultan, prin folosirea instrumentelor de putere națională diplomatică, informaționale, militare și economice, după modelul teoriei operațiilor în adâncime.

militară a Rusiei și integrarea guvernului în acest proces poate avea, de asemenea, o aplicare ofensivă. Recentele acțiuni militare ale Rusiei arată că aceasta este pregătită să lovească un adversar în multe moduri posibile, în mod simultan, prin folosirea instrumentelor de putere națională diplomatică, informaționale, militare și economice, după modelul teoriei operațiilor în adâncime. Mai mult, noua concepție de ducere a acțiunilor militare încearcă să pună un accent mai redus pe implicarea, în primă fază, a forțelor armate, acestea având rolul doar de a finaliza o acțiune dusă cu alte mijloace.

Ca o exemplificare a modului de executare a acestui concept, în faza inițială a războiului ruso-georgian din 2008, Rusia a lansat o serie de acțiuni coordonate, destinate să paralizeze Georgia și să o forțeze să renunțe la politica ei de apropiere față de NATO. Pe cale diplomatică, Rusia a încercat compromiterea președintelui Georgiei, Mikhail Saakashvili, a încurajat protestele împotriva guvernului, a stabilit contacte directe cu guvernele nerecunoscute din Osetia și Abhazia și a ridicat sancțiunile de interzicere a exportului de armament în aceste regiuni¹⁴. Totodată, în mediul informațional, Rusia a răspândit acuzații cu privire la „atrocitățile” înlăptuite de Georgia în Osetia de Sud și a lăsat să se înțeleagă că trupele lor prezente în zonă sunt în misiune de menținere a păcii¹⁵. În plan economic, Rusia a impus sancțiuni Georgiei în domeniul energiei, comerțului și finanțelor ca o formă de represalii pentru apropierea sa față de NATO¹⁶. Cu puțin timp înainte de începerea ostilităților, Rusia a organizat un amplu exercițiu militar cu scopul de a intimida Georgia, dar și pentru a pregăti forțele armate pentru invazie¹⁷.

Operația Rusiei în Georgia a avut elemente ale noului concept al operațiilor în adâncime, precum: lovituri asupra unor obiective militare de importanță operativă și strategică, subminarea autorității președintelui Saakashvili, întreruperea legăturilor Georgiei cu Osetia de Sud și Abkhazia, afectarea reputației statului pe plan internațional, reducerea activității economice etc. Lovind aceste obiective pe întreaga adâncime strategică a Georgiei, s-a reușit slăbirea statului până în punctul în care, atunci când forțele convenționale rusești au pătruns în țară, voința politică a Georgiei a intrat în colapsul preconizat

¹⁴ Ariel Cohen, Robert Hamilton, *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*, ERAP Monograph, Fort Leavenworth, Kansas, Strategic Studies Institute, 2011, p. 15.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 15-16.

¹⁶ Randall Newnham, *Georgia on my Mind? Russian Sanctions and the End of the 'Rose Revolution'*, în *Journal of Eurasian Studies*, nr. 6, 2015.

¹⁷ Ariel Cohen, Robert Hamilton, *op. cit.*, pp. 17-18, 23-27.

de teoria operațiilor în adâncime. Mijloacele folosite de Federația Rusă par, într-un anumit mod, a fi convenționale, în conflictul ruso-georgian din 2008 utilizându-se în mod extensiv războiul cibernetic și forțele neregulate¹⁸. Folosirea unor asemenea forțe și a unor „trucuri” nu a reprezentat ceva nou pentru Rusia, aceste mijloace avându-și originea într-un alt concept moștenit din perioada Uniunii Sovietice, numit „măsuri active”.

Măsuri active

Conceptul „măsuri active” descrie multe din metodele non-militare și asimetrice la care se face referire atunci când se aduce în discuție termenul „război hibrid”. Din perspectiva rusească, măsurile active reprezintă operații sub acoperire și de înșelare desfășurate în sprijinul politicii externe ruse. Ele sunt diferite de acțiunile de spionaj sau contrainformații și de activitățile tradiționale de diplomație și informaționale. Scopul măsurilor active este de a influența opinia publică sau acțiunile indivizilor, guvernelor sau ale unui grup țintă. Definițiile venite din Occident date măsurilor active arată că ele constau într-o formă de război politic dus de serviciile de informații și securitate pentru a influența cursul unor evenimente mondiale. Măsurile active se întind de la manipularea media până la acțiuni speciale care implică diferite niveluri de violență și pot include dezinformări, propagandă, falsificarea unor documente oficiale, asasinat și influențare politică¹⁹. Deși conceptul a fost dezvoltat pentru a sprijini răspândirea comunismului prin mijloace neconvenționale, în prezent, acesta este folosit de Rusia pentru a-și promova interesele. Negarea folosirii, de către Federația Rusă, a forțelor neregulate, a războiului cibernetic, a diasporei, manipularea prin mass-media a partidelor politice și a „think tank-urilor” sunt toate manifestări contemporane ale unui vechi concept sovietic. Deși colapsul Uniunii Sovietice a însemnat că folosirea unor asemenea tactici a fost suspendată, deprinderile lăsate în urmă au continuat să supraviețuiască în cadrul serviciilor de securitate ruse, iar ele au fost exploatate pe plan intern și extern de către președintele Vladimir Putin²⁰.

Măsurile active își găsesc acum expresia pe plan intern în Rusia pentru a apăra regimul lui Putin, iar pe plan internațional, ca mijloc

¹⁸ *Ibidem*, pp. 26-28, 44-49.

¹⁹ Departamentul american al Apărării, *Terms and Definitions of Interest for Counterintelligence Professionals*, Public Intelligence (9.06.2014), pp. 4-5.

²⁰ Andrew Wilson, *Russian Active Measures: Modernized Tradition*, în The Institute for Statecraft (3.01.2016), accesat pe 26.10.2017, pe <http://www.statecraft.org.uk/research/russian-active-measures-modernised-tradition>

Din perspectiva rusească, măsurile active reprezintă operații sub acoperire și de înșelare desfășurate în sprijinul politicii externe ruse.

Scopul măsurilor active este de a influența opinia publică sau acțiunile indivizilor, guvernelor sau ale unui grup țintă.

de urmărire a intereselor militare, politice și economice. Există dovezi semnificative că Rusia a folosit măsurile active în Ucraina, în mod particular în regiunea de est. Personal rus specializat în acțiuni de influență a călătorit în Ucraina pentru a exacerba nemulțumirile etnicilor ruși și pentru a submina legea și ordinea, acțiuni ce au dus la provocarea unui răspuns din partea Ucrainei, scopul dorit, de altfel, de către inițiator.²¹ Acest răspuns a fost, apoi, folosit pentru a declanșa acțiunile unor forțe neregulate formate din rușii pan-slavi, așa-numiții „patrioți”, partide locale pro-ruse, cazaci și aventurieri/mercenari, toți înarmați și aprovizionați de serviciile de securitate ruse și forțele pentru operații speciale²². În tot acest timp, Rusia a negat implicarea, dar a susținut aceste grupări cu arme și alte echipamente logistice, precum și prin desfășurarea unor acțiuni militare convenționale directe²³.

Astfel, situația din estul Ucrainei a avut toate caracteristicile măsurilor active: manipularea politică internă a unui stat suveran, folosirea violenței prin intermediul forțelor proxy, manipulare informațională, toate coordonate pentru a asigura îndeplinirea unor obiective politice, și anume de desprindere a unei regiuni importante din compunerea statului. În plus față de folosirea violenței, măsurile active au constat în componente privind manipularea media, dezinformare și propagandă. Spre deosebire de acțiunile Rusiei în Crimeea, situația din estul Ucrainei nu a dus la o victorie rapidă. Mai mult, conflictul este astăzi blocat și el a generat aplicarea unor sancțiuni economice, o analiză în cadrul NATO a opțiunilor de răspuns pentru eventuale acțiuni similare ale Rusiei în proximitatea granițelor sale și la creșterea asistenței militare acordate Ucrainei și țărilor est-europene²⁴. Totuși, prin controlul insurgenței, Rusia menține conflictul înghețat și poate aștepta un moment oportun pentru a relua inițiativa.

Controlul reflexiv

Controlul reflexiv este o teorie comportamentală care leagă anumite elemente informaționale și este definit ca „...un mijloc de a transmite unui partener sau unui oponent o informație special pregătită pentru

²¹ Andrew Roth, *From Russia, 'Tourists' Stir the Protests*, în *The New York Times* (3.03.2014), accesat pe 26.10.2017, pe <https://www.nytimes.com/2014/03/04/world/europe/russias-hand-can-be-seen-in-the-protests.html>

²² Andrew Higgins, *Armed Men Seize Police Station in Eastern Ukraine City*, în *The New York Times* (12.04.2014), accesat pe 26.10.2017, pe <http://www.nytimes.com/2014/04/13/world/europe/ukraine.html>;

²³ Galeotti, *Hybrid War' and 'Little Green Men': How Does It Works and How It Doesn't*, accesat pe 26.10.2017, pe <http://www.e-ir.info/2015/04/16/hybrid-war-and-little-green-men-how-it-works-and-how-it-doesnt/>

²⁴ *Ibidem*.

a-l determina ca, în mod voluntar, să ia o anumită decizie în sensul dorit de inițiatorul acțiunii”²⁵. Controlul reflexiv este o teorie militară bine conturată, apărută în anii '60, care a evoluat într-un concept interdisciplinar²⁶.

Termenul „reflexiv” în cadrul acestei teorii se referă la un model comportamental construit pentru a înțelege procesul de luare a deciziei al unei anumite ținte. Dacă un actor înțelege modelul comportamental al țintei sale, acel actor poate manipula planurile, concepțiile și modul de ducere a luptei de către respectiva țintă²⁷. Obiectivele controlului reflexiv în cadrul teoriei comportamentale au pus accentul pe obținerea unei anumite decizii sau atitudini cu legătură către adevăr, moralitate sau motiv²⁸. Folosirea de către Rusia a controlului reflexiv poate fi observată în cadrul operațiilor informaționale din anul 2014, odată cu anexarea Crimeei. Scopul informațional primordial al Rusiei a părut a fi crearea unei profunde stări de confuzie și îndoială la nivel internațional, chiar până la nivelul de convingere a audienței externe că toate știrile și rapoartele din regiune erau suspecte²⁹. Acest lucru a redus orice posibil răspuns din partea NATO și a SUA, întrucât „poluarea” informațională a slăbit opinia publică, element-cheie care i-ar fi ajutat pe politicienii occidentali să decidă trecerea spre acțiuni ferme. Deși au existat evidențe clare că „omuleții verzi” din Crimeea erau soldați ruși, etica jurnaliștilor occidentali i-a obligat totuși să ia în calcul comunicatele de negare a evenimentelor emise de oficialii ruși, să urmărească ziare și posturi de știri deținute de aceștia; situația a consolidat „legitimitatea” știrilor false ale unor așa-zii localnici revoltați din Crimeea și a creat suficientă incertitudine, în măsură să slăbească hotărârea politicienilor occidentali. Dacă mai adăugăm și „armata de luptători cibernetici” ce transmiteau comentarii fabricate, putem înțelege că ceea ce a dorit să transmită Rusia a și reușit pe deplin³⁰. În timp ce publicul în democrațiile occidentale se lupta să înțeleagă mesajele confuze și contradictorii transmise în mod deliberat din regiunea

²⁵ Timothy L. Thomas, *Russia's Reflexive Control Theory and the Military*, în *Journal of Slavic Military Studies*, 17: 237–256, 2004, p. 237.

²⁶ *Ibidem*, pp. 237, 238-243.

²⁷ *Ibidem*, pp. 241-243.

²⁸ *Ibidem*, p. 250. Aceasta este o diferență majoră între controlul reflexiv și percepția occidentală cu privire la conceptul de management al percepției, întrucât managementul percepției ia în calcul încrederea și etica.

²⁹ Keir Giles, *Russia's 'New' Tools for Confronting the West: Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power*, Research Paper, Chatham House, Londra, The Royal Institute of International Affairs, 2016, accesat pe 26.10.2017, pe <https://www.chathamhouse.org/publication/russias-new-tools-confronting-west>

³⁰ *Ibidem*.

Controlul reflexiv
– „...un mijloc de a transmite unui partener sau unui oponent o informație special pregătită pentru a-l determina ca, în mod voluntar, să ia o anumită decizie în sensul dorit de inițiatorul acțiunii”.

Dacă un actor înțelege modelul comportamental al țintei sale, acel actor poate manipula planurile, concepțiile și modul de ducere a luptei de către respectiva țintă.

[...] folosirea de către Rusia a controlului reflexiv pe timpul anexării Crimeei a dus la subminarea posibilității politicienilor occidentali de a se confrunta cu Rusia pe tema acțiunilor acesteia, ca urmare a exploatarea de către analiștii ruși a înțelegerii procesului decizional din Occident.

Crimeei, Rusia, în mod meticolos, a influențat decidenții din Ucraina. Pe măsură ce tensiunile au crescut, forțele armate ale Federației Ruse au organizat, în mare grabă, un exercițiu la granița cu Ucraina, distrăgând atenția Ucrainei de la problema Crimeei către o amenințare de natură existențială a statului care a indus temeri de lungă durată în sânul națiunii ucrainene³¹. Concomitent, Rusia a folosit atacul media în adâncime (în special televiziunea) în cadrul comunităților etnice ruso-ucrainene pentru a alimenta sentimentul de sprijin în favoarea referendumului de anexare a Crimeei³². Aceste combinații de presiune informațională au paralizat guvernul de la Kiev, împiedicând un răspuns eficient și ferm la problema ocupării facilităților din Crimeea³³.

Departate de a fi un exercițiu de management al percepției, folosirea de către Rusia a controlului reflexiv pe timpul anexării Crimeei a dus la subminarea posibilității politicienilor occidentali de a se confrunta cu Rusia pe tema acțiunilor acesteia, ca urmare a exploatarea de către analiștii ruși a înțelegerii procesului decizional din Occident. Între timp, în Crimeea, Rusia a creat condițiile unui referendum ilegal care a asigurat o bază legală pentru anexarea regiunii, a direcționat anumite mesaje către etnicii ruso-ucraineni și a amplificat teama ucrainenilor față de o posibilă invazie. Rezultatul final a constat în deciziile (sau non-deciziile) care au sprijinit obiectivele Rusiei.

Concluzii

Acțiunile Rusiei, atât din Georgia, cât și din Ucraina, pot fi înțelese prin prisma unor concepte care își au originea în perioada sovietică, și anume: operațiile în adâncime, măsurile active și teoria controlului reflexiv. În timp ce operațiile în adâncime oferă decidenților ruși un cadru prin care să integreze instrumente ale puterii de natură diplomatică, informațională, militară și economică într-o formă ofensivă, măsurile active le oferă mijloace ambigue și negative cu care să-și urmărească obiectivele. Între timp, teoria controlului reflexiv

³¹ Adrian Croft, *NATO Says Russia Has Big Force at Ukraine's Border, Worries over Transdnistria*, Reuters, 23 martie 2014, accesat pe 26.10.2017, pe <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-nato/nato-says-russia-has-big-force-at-ukraines-border-worries-over-transdnistria-idUSBREA2M0EG20140323>

³² Bret Perry, *Non-Linear Warfare in Ukraine: The Critical Role of Information Operations and Special Operations*, în *Small Wars Journal*, 14.10.2015, accesat pe 26.10.2017, pe <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/non-linear-warfare-in-ukraine-the-critical-role-of-information-operations-and-special-operations>

³³ Galeotti, loc. cit.

folosește o gamă diversă de opțiuni a operațiilor informaționale și explică felul în care trebuie pus în practică un anumit obiectiv pentru a îndeplini misiunea. Cunoașterea modului de acțiune a adversarului este esențială într-un conflict. Conducătorii militari ar trebui să analizeze cu mai mult interes faptul că armata rusă nu stabilește un singur centru de greutate pentru adversar. Militarii ruși stabilesc mai multe obiective militare (centre de greutate) în adâncimea inamicului, care devin ținte prioritare și care, distruse, dau în final succes întregii operații, contrar opțiunii occidentale de a stabili un singur centru de greutate pentru propriile trupe. Pentru înțelegerea modului actual de acțiune al Rusiei, este necesar studiul aprofundat al conceptelor prezentate în articol, astfel putând fi mai ușor de înțeles concepția unei acțiuni, intenția și scopul acesteia. Mai mult, o orientare a educației și instrucției și către aspecte de recunoaștere și contracarare a efectelor unei astfel de abordări din partea unui potențial adversar poate asigura un avantaj cert pe câmpul de luptă.

Este posibil ca, pe măsură ce Rusia continuă să-și urmărească scopurile pe scena internațională, să atragă după sine dezvoltarea conceptelor folosite în perioada *Războiului rece* pentru a-și promova interesele. Multe dintre aceste concepte au o istorie îndelungată, dar sunt foarte bine adaptate acestui secol și ele pot asigura Rusiei formele și metodele necesare pentru a-și depăși adversarii și pentru a se situa în poziții avantajoase. După ani de operațiuni orientate în direcția contrainsurgenței interne, reapariția Rusiei ca adversar global nu este binevenită pentru forțele armate din Occident, care au fost provocate în nenumărate rânduri și care au înțeles că armata rusă a făcut progrese remarcabile, atât în ceea ce privește organizarea forțelor sale armate, cât și în modul de ducere a acțiunilor militare, fapt demonstrat cu prisosință de intervenția acestora în Siria. Ar fi regretabil ca Occidentul să nu înțeleagă implicațiile revenirii Rusiei ca actor global.

Conducătorii militari ar trebui să analizeze cu mai mult interes faptul că armata rusă nu stabilește un singur centru de greutate pentru adversar.

Este posibil ca, pe măsură ce Rusia continuă să-și urmărească scopurile pe scena internațională, să atragă după sine dezvoltarea conceptelor folosite în perioada Războiului rece pentru a-și promova interesele.

BIBLIOGRAFIE

1. *** Departamentul american al Apărării, FM 100-2-1, *The Soviet Army: Operations and Tactics*, Washington, D.C., Department of the Army, 1984.
2. *** Federația Rusă, *Military Doctrine of the Russian Federation*, Moscova, Guvernul Federației Ruse, 2014.
3. *** Departamentul Apărării, *Terms and Definitions of Interest for Counterintelligence Professionals, Public Intelligence*, 2014.
4. Adrian Croft, *NATO Says Russia Has Big Force at Ukraine's Border, Worries over Transdnistria*, Reuters 2014, <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-nato/nato-says-russia-has-big-force-at-ukraines-border-worries-over-transdnistria-idUSBREA2M0EG20140323>.
5. Stephen M. Dayspring, *Toward a Theory of Hybrid Warfare: The Russian Conduct of War during Peace*, Monterey, California, Naval Postgraduate School, <https://calhoun.nps.edu/handle/10945/47931>.
6. Pasi Eronen, *Russian Hybrid Warfare: How to Confront a New Challenge to the West*, FDD Press 2016.
7. Eve Hunter și Piret Pernik, *The Challenges of Hybrid Warfare*, International Centre for Defence and Security, Estonia, 2015.
8. Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Arlington, VA, Potomac Institute for Policy Studies, 2007.
9. Can. Kasapoglu, *Russia's Renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control*, Research Paper. nr. 121, Roma, NATO Defence College, 2015.
10. Andrew Korbyko, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Moscova, 2015.
11. Olga Oliker, *Unpacking Russia's New National Security Strategy*, Center for Strategic and International Studies, 2016, <https://www.csis.org/analysis/unpacking-russias-new-national-security-strategy>
12. Bettina Renz și Hanna Smith, *Russia and Hybrid Warfare – Going Beyond the Label*, Aleksanteri Papers, nr. 1/2016.
13. Andrew Wilson, *Russian Active Measures: Modernized Tradition*, The Institute for Statecraft 2016, <http://www.statecraft.org.uk/research/russian-active-measures-modernised-tradition>

CONSIDERAȚII PRIVIND IMPLEMENTAREA MODELULUI ARHITECTURAL PENTRU DEZVOLTAREA CAPABILITĂȚILOR DE COMANDĂ, CONTROL, COMUNICAȚII, COMPUTERE, INFORMAȚII, SUPRAVEGHERE ȘI CERCETARE/C4ISR ÎN ARMATA ROMÂNIEI

Colonel dr. Dan ȚIGĂNUȘ

Colonel ing. Mihai Cătălin ALEXANDRESCU

*Direcția comunicații și tehnologia informației,
Statul Major al Apărării*

Autorii prezintă abordarea arhitecturală a dezvoltării capabilităților C4ISR, arătând că aceasta este benefică nu numai pentru procesul decizional, ci și pentru managementul implementării.

În esență, dezvoltarea unui model bazat pe arhitecturi asigură coerența dezvoltării capabilităților, facilitează planificarea integrată și corelată, face posibile dezvoltările iterative – evoluție și nu revoluție, sprijină corespondența dintre implementarea capabilităților pe termen mediu și lung și proiectele pe termen scurt, consolidează corelația dintre planificare și resursele financiare avute la dispoziție, asigură coerența dintre planificarea cerințelor operaționale întrunite și interoperabilitatea cu sistemele aliate, fiind, astfel, benefice și pentru utilizatori.

Cuvinte cheie: sisteme de comunicații și informatice, arhitecturi C4ISR, capabilități, management, produse arhitecturale organizaționale.

Motto:

„An architecture is «the structure of components, their relationships, and the principles and guidelines governing their design and evolution over time»”.

C4ISR Architecture Framework Version 2.0,
Departamentul american al Apărării¹

Introducere

Mediul de securitate regional și global este, în prezent, puternic caracterizat de instabilitate, aspect care poate fi exemplificat în funcție de natura și tipul unui potențial factor perturbator. În acest context, nevoia de pregătire a unei reacții adecvate pentru menținerea echilibrului în plan militar, în era informațională, reacție bazată pe cunoaștere și descurajare, este din ce în ce mai pregnantă. Una dintre condițiile precursore obținerii unui astfel de avantaj strategic, atât în context aliat, cât și la nivel național, constă în dezvoltarea unor capabilități adecvate de comandă, control, comunicații, computere, informații, supraveghere și cercetare. Ca parte a acestor capabilități, realizarea unui sistem integrat de comunicații și informatic/CIS² robust, sigur, standardizat, interoperabil la nivelul federației de sisteme³ similare aliate și de coaliție, cu o pronunțată caracteristică de integrare militară, care să asigure cooperarea și conducerea interinstituțională la nivel național, reprezintă mai mult decât un deziderat, respectiv un proiect în derulare, esențial pentru dimensiunea de securitate și capacitatea de apărare a țării. Sistemul de comunicații și informatic al forțelor armate este definit prin personalul care îl utilizează, ansamblul de norme și proceduri care permit realizarea și funcționarea acestuia, împreună cu echipamentele necesare planificării, organizării și asigurării sprijinului specific pentru comandă și control, ca parte componentă a capabilităților C4ISR.

Sistemul de comunicații și informatic al forțelor armate este definit prin personalul care îl utilizează, ansamblul de norme și proceduri care permit realizarea și funcționarea acestuia, împreună cu echipamentele necesare planificării, organizării și asigurării sprijinului specific pentru comandă și control, ca parte componentă a capabilităților C4ISR.

¹ *The C4ISR Architecture Framework: History, Status, and Plans for Evolution*, P. Kathie Sowell, The MITRE Corporation McLean, Virginia, www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=AD1014841, accesat la 15.04.2018.

² *Communications and Information System*.

³ În conformitate cu conceptul NATO *Federated Mission Networking*.

⁴ *Command, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance*.

Sistemele de armă moderne beneficiază de elemente C4ISR care permit integrarea și transmiterea informațiilor primite de la senzori prin sistemul de comunicații și informatic propriu în sprijinul asigurării comenzii și controlului. În *figura 1* este reprezentată grafic, într-o abordare generică, relația dintre componentele funcționale C4ISR (C2, CIS, ISR) și sistemul de armă.

Figura 1: Relația componentelor funcționale C4ISR cu sistemele de armă

Informațiile primite de la senzorii sistemelor de armă se integrează la nivelul sistemului C4ISR al punctului de comandă, obținându-se imaginea operațională comună, care poate fi diseminată atât la eşaloanele superioare, cât și utilizatorilor care au contribuit la generarea acestei imagini.

Pentru realizarea și implementarea acestor capacități este nevoie de un cadru arhitectural specific, în măsură să stabilească cerințe pe baza nevoilor operaționale, să ofere îndrumări și garanții de interoperabilitate și continuitate în politicile de înzestrare, pe bază de programare și bugetare multianuală. De asemenea, este necesară și integrarea capacităților existente, concomitent cu implementarea noilor tehnologii din domeniul comunicațiilor, tehnologiei informației și apărării cibernetice, precum și a celor din domeniul informației, supraveghere și cercetare în sprijinul comenzii și controlului, pe timp de pace, la criză și război.

Direcții de acțiune pentru dezvoltarea capacităților C4ISR

În procesul de dezvoltare arhitecturală avem în vedere abordarea multidisciplinară în definirea unei capacități, sub toate aspectele recunoscute conceptual în cadrul Alianței Nord-Atlantice după acronimul

introdus de armata Statelor Unite ale Americii, *DOTMLPFI*⁵, înțelegând următoarele linii de efort, atunci când se inițiază procesul de dezvoltare a unei capacități C4ISR:

- **Doctrină:** concepția de utilizare în mediul operațional, de exemplu, accentuând caracterul de dislocabilitate și mobilitate sau, dimpotrivă, utilizarea capacităților de avertizare timpurie în mediul static, cu evidențierea cerințelor de conectivitate și transfer informațional dintre componenta utilizată în mediul de planificare static și cea de execuție în teren.
- **Organizare/organizație:** modul în care se organizează sistemul, nodurile operaționale și fluxurile de informații pentru o entitate operațională luptătoare; componenta strategică, de nivel operativ întrunit, de nivel tactic pentru divizii, brigăzi, batalioane/simulare la nivelul componentelor aeriană, navală, de forțe speciale, apărare cibernetică, sprijin logistic, sprijin CIS etc.
- **Instruire:** modul în care se pregătesc utilizatorii capacităților C4ISR, atât din perspectiva instalării și menținerii în funcțiune din punct de vedere tehnic, cât și, mai ales, din perspectiva utilizatorilor acestora: crearea, întreținerea și relaționarea bazelor de date, managementul informației, utilizarea serviciilor de bază și a aplicațiilor asigurate prin intermediul serviciilor funcționale/FS⁶ cu roluri definite de management al acestora în cadrul entităților operaționale. Această linie de efort trebuie să aibă în vedere introducerea unor forme noi de pregătire, sub aspectul realizării și utilizării arhitecturilor, precum și continuarea prin programe de instruire individuală avansată. Simultan, se impune utilizarea diferitelor tipuri de instruire a unităților prin exerciții comune naționale și internaționale, ateliere de lucru, sesiuni de instruire dedicată modului de utilizare a acestor capacități etc..
- **Material:** echipamentele C4ISR necesare pentru acțiunea forțelor, astfel încât să poată funcționa eficient toate componentele, senzorii, sistemele, infrastructurile, serviciile, precum și elementele fizice de asigurare a mentenanței în starea de funcționare a acestora pe ciclul de viață.

⁵ Acronim utilizat de US DoD, <https://en.wikipedia.org/wiki/DOTMLPFI> (accesat la 15.04.2018), preluat în cadrul NATO sub forma introdusă de Allied Command Transformation – *DOTMLPFI: Doctrine, Organization, Training, Material, Leadership, Personnel, Facilities and Interoperability* ca un cadru general de definire a unei capacități militare.

⁶ *Functional Services*.

- Leadership și educație: pregătirea liderilor la nivel politico-militar pentru a conduce lupta, de la nivelul comandantului unui echipaj/ echipă la șeful apărării și decidenții politico-militari; formarea și dezvoltarea profesională adaptată la utilizarea modelului arhitectural și a produselor arhitecturale în proiectarea, implementarea și utilizarea capacităților C4ISR.
- Personal: disponibilitatea personalului calificat pentru utilizarea acestor capacități, din perspectivă tehnică, procedurală și operațională pe timp de pace, la instrucție și pentru monitorizare și avertizare timpurie, precum și în timp de situații de criză și război.
- Facilități: definesc structurile imobiliare specifice, inclusiv instalațiile de utilități aferente, centrele și instalațiile industriale de producție pentru realizarea prin efort propriu a unor componente C4ISR. Tot facilități sunt și acele echipamente auxiliare care permit transportul, dislocarea și utilizarea, în orice condiții de teren și stare a vremii, a sistemelor tehnice care definesc capacitățile destinate să asigure îndeplinirea cerințelor operaționale de dislocabilitate, funcționare, manevrabilitate, protecție a informațiilor etc. în sprijinul capacităților C4ISR (corturi, instalații de aer condiționat și filtro-ventilație, grupuri electrogene și surse de alimentare neîntreruptibile, containere, echipamente de încărcare/descărcare, mobilier specific pentru utilizarea echipamentelor în centrele de comunicații și IT, sistemele de protecție CBRN, securitate fizică și control acces, platformele de transport dedicate etc.).
- Interoperabilitate: se referă la capacitatea de a acționa întrunit din punct de vedere operațional în cadrul coaliției, în operații NATO sau în misiuni conduse sub egida Uniunii Europene; se obține prin efort continuu și coordonat, care vizează atât implementarea sistemelor tehnice, cât și pregătirea din punct de vedere operativ și procedural, pentru utilizarea în comun a acestora. Din perspectiva capacităților C4ISR, interoperabilitatea se obține atunci când națiunile își asigură, prin programele de înzestrare proprii, aceste capacități. Odată interconectate, pe principiile federației de rețele pentru o misiune specifică/FMN⁷, acestea trebuie să funcționeze aproape în timp real, transparent

⁷ *Federated Mission Networking*, concept NATO, la care România este afiliată, de realizare a interoperabilității CIS la nivel aliat și cu partenerii în situația dislocării pentru o misiune specifică.

pentru utilizatori, indiferent de proveniență, atât în mediul de planificare, cât și în cel de execuție, cu testarea prealabilă, prin verificare și validare a capacității de asigurare a sprijinului de comandă și control, precum și de participare în misiune/operație.

Dezvoltarea și implementarea capacităților C4ISR trebuie să se realizeze plecând de la procesul comprehensiv de planificare a apărării, dezvoltarea conceptuală, experimentarea și definirea cerințelor de capacități bazate pe nevoi operaționale pentru prezent și viitor. În acest sens, este necesară o abordare integrată și colaborativă a planificatorilor militari din domeniile operației, informații, comunicații, tehnologia informației și securitate informațională, a comunităților de utilizatori ai serviciilor funcționale, împreună cu industria de apărare, pe baza unui cadru arhitectural agreat în comun și înțeleș de toți actorii implicați.

Experiențele relevante din mediul operațional de coaliție sau NATO au condus la fundamentarea și consolidarea necesității de abordare arhitecturală în realizarea capacităților militare și, preponderent, a celor din domeniul C4ISR, acest efort stând la baza realizării unor proiecte specifice (ex. sistemul de comunicații și informatic la noul sediu NATO, *Afghanistan Mission Network*, *Federated Mission Networking* etc.).

De ce arhitecturi C4ISR?

Un model arhitectural poate fi considerat un instrument care permite elaborarea unui cadru standardizat de lucru/*framework* pe baza unor metodologii specifice de dezvoltare arhitecturală, din care să rezulte documente de plan bazate pe produse arhitecturale/*artefacts/ views* care să fie utilizate în procesul de înzestrare a armatei cu sisteme C4ISR. Abordarea arhitecturală este un proces complex și laborios, ce necesită resurse dedicate, aspect care poate să genereze rezistență la schimbare. Din aceste considerente, modelul arhitectural trebuie implementat gradual, pe baza unor iterații succesive, și nu ca un proces de tip „big-bang”, ceea ce nu ar face decât să amplifice reticența la schimbarea culturală și procedurală în organizația militară.

Scopul abordării arhitecturale a C4ISR este de a îmbunătăți capacitățile existente și de a crea premise pentru dezvoltarea unora noi. Acest aspect se realizează prin facilitarea identificării și sintetizării nevoilor operaționale, transformarea acestora în cerințe, realizarea sistemelor tehnice pe baza standardelor de interoperabilitate și relaționare sistemică, pe principii de eficiență economică și eficacitate

Dezvoltarea și implementarea capacităților C4ISR trebuie să se realizeze plecând de la procesul comprehensiv de planificare a apărării, dezvoltarea conceptuală, experimentarea și definirea cerințelor de capacități bazate pe nevoi operaționale pentru prezent și viitor.

Modelul arhitectural trebuie implementat gradual, pe baza unor iterații succesive, și nu ca un proces de tip „big-bang”, ceea ce nu ar face decât să amplifice reticența la schimbarea culturală și procedurală în organizația militară.

La nivelul Alianței Nord-Atlantice, modelul arhitectural de dezvoltare C4ISR a fost utilizat pentru implementarea în scopul dezvoltării unor arhitecturi care să asigure interoperabilitatea pentru toate entitățile structurii de comandă NATO, fiind recomandat națiunilor care generează entitățile operaționale din Structura de forțe a NATO.

operațională și în strânsă corelare, pentru realizarea altor capacități integrate/sisteme de arme: strategice, întrunite și tactice pentru forțe terestre, aeriene, navale, forțe speciale, logistice etc.

Aspecte istorice ale implementării modelului arhitectural pentru dezvoltarea capacităților C4ISR

Departamentul apărării american a inițiat procesul de dezvoltare a capacităților C4ISR în anul 1995⁸, când Secretarul adjunct al apărării a cerut angajarea într-un efort colectiv, la scara întregului sistem militar american, pentru definirea și dezvoltarea prin mijloace mai eficiente și procese corelate a acestui tip de capacități, care să corespundă mai bine nevoilor luptătorilor de la toate eşaloanele. Asistentul Secretarului de stat al apărării pentru comandă, control, comunicații și informații – ASD/C3I a fost însărcinat să conducă și a reușit să obțină, prin activitatea desfășurată în cadrul Grupului de lucru⁹ pentru integrare C4ISR, special constituit în acest scop, realizarea primei versiuni a cadrului de lucru arhitectural C4ISR pentru armata americană, în luna iunie 1996. Această abordare a presupus crearea a trei perspective asupra unui sistem C4ISR, corelate între ele, și care prezentau dimensiunea operațională (perspectiva beneficiarului), cea de sistem (perspectiva proiectantului sistemului), precum și cea tehnică (perspectiva celui care implementează sistemul). Scopul final al demersului urmărea crearea unui limbaj comun pentru cele trei entități organizaționale implicate în realizarea și utilizarea unui sistem C4ISR. Ulterior, modelul a fost extins pentru dezvoltarea și a altor tipuri de capacități la nivelul Departamentului apărării (DODAF – Department of Defense Architecture Framework), precum și a altor instituții guvernamentale și civile americane.

Plecând de la această experiență, Marea Britanie a introdus modelul MODAF – *Ministry of Defence Architecture Framework* pentru dezvoltarea de capacități în sprijinul conceptului de capacități facilitate de rețea/NEC – *Network Enabled Capabilities*, care adaugă noi perspective la modelul introdus de americani, și anume: viziunea strategică, cea orientată pe servicii și perspectiva de achiziții.

La nivelul Alianței Nord-Atlantice, modelul arhitectural de dezvoltare C4ISR (*NATO C3 System Architecture Framework/NAF v.2*) a fost utilizat

⁸ Andreas Tolk, Ph.D., *Using the C4ISR Architecture Framework as a Tool to Facilitate VV&A for Simulation Systems within the Military Application Domain*, Virginia Modeling Analysis and Simulation Center, College of Engineering and Technology, <https://pdfs.semanticscholar.org/9551/baca3a42151b822c64b3bbfbf9710ce1ad5a.pdf>, accesat la 15.04.2018.

⁹ *C4ISR Integration Task Force/ITF*.

Modelul arhitectural asigură un limbaj comun pentru beneficiari, planificatori, dezvoltatori, precum și pentru comunitățile responsabile de înzestrare și achiziții de sisteme tehnice.

pentru implementarea în scopul dezvoltării unor arhitecturi care să asigure interoperabilitatea pentru toate entitățile structurii de comandă NATO (*NCS – NATO Command Structure*), fiind recomandat națiunilor care generează entitățile operaționale din Structura de forțe a NATO (*NFS – NATO Force Structure*).

Alte țări, precum Canada, Italia, Australia, Franța, Suedia, au adoptat cadrul arhitectural de dezvoltare a sistemelor proprii, în variantă națională sau prin preluarea unor modele deja implementate.

De asemenea, la nivelul unor instituții din cadrul Uniunii Europene au fost implementate cadre arhitecturale proprii, bazate pe cadre arhitecturale civile (TOGAF) sau militare (NAF), cum ar fi ESAAF/ European Space Agency Architecture Framework.

Conceptul de abordare arhitecturală a fost dezvoltat pentru a asigura coerență în planificarea, organizarea și optimizarea procesului de realizare și dezvoltare a sistemelor mari și complexe. Modelul arhitectural asigură un limbaj comun pentru beneficiari, planificatori, dezvoltatori, precum și pentru comunitățile responsabile de înzestrare și achiziții de sisteme tehnice, în sprijinul activităților la nivel organizațional militar.

Implementarea acestui concept a fost inițiată în anul 2004, la nivelul structurii de comandă a Alianței, prin elaborarea de către națiuni a unor documente programatice de asigurare a interoperabilității în domeniul procedural, sistemic și tehnic.

În prezent, NATO recomandă abordarea arhitecturală la nivelul națiunilor, reglementată pentru Alianță printr-o *politică și o directivă privind arhitectura organizațională/enterprise a NATO*, precum și *Cadrul arhitectural NATO/NAF v.4*. De asemenea, se fac demersuri pentru a implementa NAF v.4 ca standard NATO. Acest cadru de dezvoltare arhitecturală realizează o aliniere la modelul arhitectural civil introdus de *The Open Group Architecture Framework/TOGAF*¹⁰. În figura 2 este prezentată o diagramă pentru exemplificarea etapelor de elaborare a unei arhitecturi și managementul acesteia pe ciclul de viață.

¹⁰ *The Open Group Architecture Framework (TOGAF)* este un cadru arhitectural general pentru nivelul organizațional/enterprise destinat pentru proiectare, planificare, implementare și guvernare a arhitecturilor de tehnologia informației. Se bazează preponderent pe modularitate, standardizare și produse tehnologice existente care și-au dovedit utilitatea și eficiența, https://en.wikipedia.org/wiki/The_Open_Group_Architecture_Framework, accesat la 15.04.2018.

În cursul anului 2015, la nivelul Ministerului Apărării Naționale, s-a inițiat un proces de fundamentare conceptuală și planificare a cadrului de dezvoltare, pe baza modelului arhitectural, a sistemelor C4ISR.

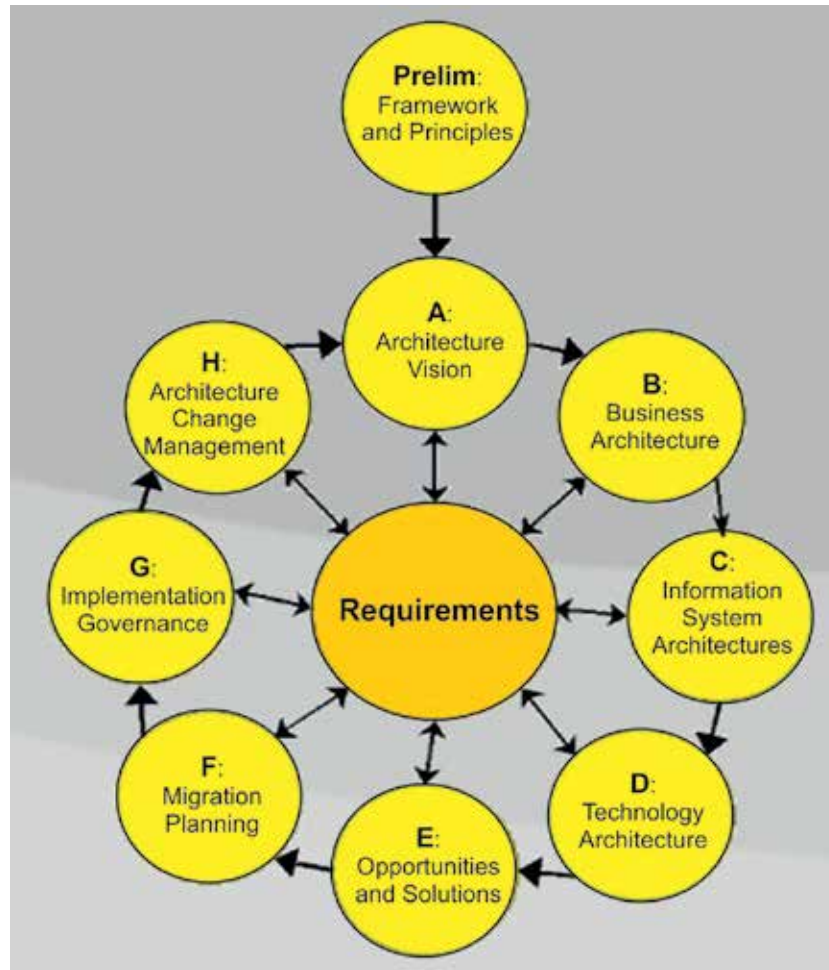

Figura 2: Metodologie de dezvoltare arhitecturală TOGAF

În acest context, în cursul anului 2015, la nivelul Ministerului Apărării Naționale, s-a inițiat un proces de fundamentare conceptuală și planificare a cadrului de dezvoltare, pe baza modelului arhitectural, a sistemelor C4ISR.

În anul 2017, din perspectiva abordării integrate a capacităților C4ISR sub toate aspectele DOTMPLFI, procesul național a crescut în amploare și complexitate, prin implicarea factorilor decidenți de la toate nivelurile ierarhice din armată, precum și a celor responsabili de reglementarea, planificarea, realizarea, implementarea, organizarea, operarea și mentenanța pe ciclul de viață a acestor capacități.

Provocările cele mai mari care au fost evidențiate până în prezent se referă la definirea procesului de abordare arhitecturală pentru nevoile

naționale de capacități, alinierea acestui proces cu procesele de planificare a apărării, de emitere a cerințelor, precum și cu cel de management al achizițiilor pentru apărare. Totodată, este esențială crearea unui cadru organizatoric de guvernare/leadership, de management și de execuție efectivă a produselor arhitecturale în sprijinul dezvoltării și utilizării eficiente a capacităților C4ISR.

Abordare arhitecturală pentru capacități C4ISR

Pentru asigurarea succesului în elaborarea și implementarea modelului de abordare arhitecturală în dezvoltarea capacităților în sistemul militar, C4ISR trebuie tratat atât în ansamblu, la nivelul întregii organizații, cât și ca o serie de capacități corelate între ele, nu doar în domeniul tehnic, ci sub toate aspectele care le definesc.

Conform specialiștilor NATO și în conformitate cu prevederile politicii pentru arhitecturi în domeniul C3 – consultare, comandă și control, arhitecturile sunt ierarhizate pe trei niveluri, astfel:

- arhitecturi la nivel organizațional (*Enterprise Architecture – EA*) (perspectivă de ansamblu la nivelul întregii organizații care conține informații comune mai multor componente);
- arhitecturi la nivel de capacitate – CA (serie de componente corelate și gestionate pe toate aspectele unei capacități – DOTMPLFI);
- arhitecturi la nivel de soluție/proiect – PA (capacitățile se implementează prin intermediul mai multor proiecte).

Astfel, arhitectura la nivel organizațional va defini mai multe arhitecturi la nivel de capacitate și care, la rândul lor, pot avea în subordine mai multe arhitecturi la nivel de proiect. Pentru arhitectura la nivel organizațional trebuie focalizată atenția pe informațiile comune mai multor arhitecturi la nivel de capacitate (cum ar fi informații tip catalog).

Totodată, fiecare arhitectură (la nivel organizațional, de capacitate și de proiect) este constituită pe mai multe domenii: arhitectură a domeniului operațional (*Business Architecture*), cea a domeniului informațional (*Information Architecture*), cea a domeniului aplicațiilor (*Application Architecture*) și cea a domeniului tehnologic (*Technology Architecture*).

Cele trei niveluri și cele patru domenii ale perspectivei arhitecturale sunt relaționate între ele, corelate cu domeniile de interes ale managementului-portofoliu¹¹, program de înzestrare sau proiect,

¹¹ *Portofoliu* – reprezintă totalitatea inițiativelor de transformare în cadrul unei organizații; poate cuprinde un număr variabil de programe, proiecte independente și alte inițiative în vederea asigurării congruenței transformării, NATO C3 Enterprise Architecture Policy.

[...] în domeniul C3 – consultare, comandă și control, arhitecturile sunt ierarhizate pe trei niveluri: arhitecturi la nivel organizațional, arhitecturi la nivel de capacitate, arhitecturi la nivel de soluție/proiect.

fiecare dintre acestea din urmă constituind factor declanșator/*driver* pentru nivelul de detaliu urmărit în procesul de elaborare a arhitecturilor. Succesiv, arhitectura la nivel organizațional constituie factor de analiză și trasabilitate pentru arhitecturile la nivel de capacitate, care, la rândul lor, constituie date de intrare pentru arhitecturile la nivel de proiect. Pe domeniul ale perspectivei arhitecturale (operațional, informațional, al aplicațiilor și cel tehnologic) se păstrează același proces de instanțiere succesivă, fiecare domeniu, în ordinea prezentată, constituind un factor declanșator pentru celelalte domenii.

A treia dimensiune a perspectivei arhitecturale este cea temporală, în care sunt descrise arhitectura curentă/în funcțiune, arhitectura viitoare/țintă, precum și arhitectura de tranziție între primele două stări de capacitate.

Apreciem că elaborarea arhitecturilor se poate realiza printr-o abordare în spirală, astfel încât capacitățile descrise *DOTMLPFI* să se axeze inițial doar pe anumite domenii, în funcție de nivelul de detaliu urmărit, urmând ca cele în completare să fie dezvoltate iterativ, pe versiuni.

Obiectivele principale ale abordării arhitecturale urmăresc:

- transpunerea unei viziuni strategice de transformare și a strategiei de implementare aferente acesteia, în modul de desfășurare a activităților specifice și a proceselor care le susțin;
- sprijin pentru dezvoltarea efectivă și eficientă de capacități interoperabile la nivelul organizației militare;
- reutilizarea acestor capacități în context național, aliat și federalizat;
- reprezentarea de vector pentru activitățile de guvernare/ leadership și management la nivel de portofoliu, program și proiect în organizația militară.

Plecând de la obiectivele dezvoltării arhitecturale, se pot evidenția unele principii care stau la baza procesului de dezvoltare a capacităților C4ISR în cadrul organizației militare. Astfel, definirea strategiei de dezvoltare se realizează prin:

- identificarea necesarului de capacități;
- definirea capacităților, a dependențelor, prioritizării și sincronizării acestora;
- implementarea unui management orientat pe ciclul de viață al capacităților.

Execuția strategiei de implementare se realizează prin:

- asigurarea coerenței în procesul de planificare a resurselor, de emitere a cerințelor și de management al achizițiilor pentru apărare;
- sincronizarea procesului de dezvoltare a capacităților cu cel de planificare a apărării;
- facilitarea implementării capacităților pe mai multe faze și proiecte, în acord cu obiectivele strategice și cu asigurarea sinergiei între proiecte;
- definirea de produse agnostice din perspectiva producătorilor.

Prin abordarea arhitecturală, se asigură:

- produse livrabile standardizate – produsele arhitecturale conform cadrului NATO arhitectural;
- reutilizarea și trasabilitatea conținutului produselor arhitecturale prin utilizarea taxonomiei C3 a NATO/*C3 Taxonomy*¹² și a standardelor și profilelor de interoperabilitate NATO descrise în *NISP/NATO Interoperability Standards and Profiles*¹³;
- utilizarea unei metodologii standard și alinierea cu TOGAF;
- elaborarea și diseminarea produselor arhitecturale, cu utilizarea de produse software specifice, respectiv crearea unei biblioteci de arhitecturi;
- inițierea procesului de schimbare, doar pe baza modificării cerințelor și analizei de impact;
- dezvoltarea de capacități C4ISR în condițiile existenței unei predictibilități bugetare, a sustenabilității pe termen mediu și lung printr-o programare multianuală, corelarea procesului de abordare arhitecturală cu cele de planificare a resurselor, de emitere a cerințelor și de management al achizițiilor pentru apărare, tratarea abordării arhitecturale ca o capacitate (structuri, personal, instruire, procese, instrumente hardware și software).

Nu trebuie să pierdem din vedere că pentru elaborarea de arhitecturi este necesară instruirea specialiștilor pentru toate palierele de expertiză, nu numai a specialiștilor tehnici. În acest context, este necesară instruirea în domeniul dezvoltării arhitecturilor pentru viitorii arhitecți

¹² *Architecture for the Norwegian Defence Information Structure*, <https://www.ffi.no/no/07-02558.pdf>, accesat la data de 18.04.2018.

¹³ Pe https://en.m.wikipedia.org/wiki/NATO_Interoperability_Standards_and_Profiles, accesat la data de 18.04.2018.

Este necesară focalizarea atenției pe informațiile pe care trebuie să le conțină o arhitectură și mai puțin pe viziunile/perspectivile arhitecturale.

Aspectele referitoare la apărare cibernetică și cele referitoare la managementul și controlul serviciilor (SMC) trebuie avute în vedere încă de la începutul abordării unei capacități de tip C4ISR.

C4ISR la nivel de organizație/structură militară, manageri de programe, arhitecți de segment (segmentul reprezentând acei experți responsabili pentru arhitecturile la nivel de capacitate integrată), a arhitecților de proiect, a experților responsabili pentru dezvoltarea unor capacități specifice, inclusiv pentru domeniul securității cibernetice. Formarea specialiștilor în elaborarea arhitecturilor atât în domeniile proceselor operaționale și a produselor informaționale, cât și în domeniile aplicațiilor informatice și proiectării tehnologice a C4ISR, în funcție de cerințele identificate la nivelul structurilor militare, rămâne atributul structurilor beneficiare de la eșaloanele operativ și strategic.

Pentru garantarea succesului în acest demers este utilă, totodată, identificarea sinergiei între proiecte, astfel încât coordonarea, monitorizarea și evaluarea execuției să se realizeze pe seturi de proiecte, la nivelul unei capacități. Abordarea arhitecturală are nevoie de un „sponsor” cu un înalt nivel de decizie care să supervizeze toate aceste eforturi și să asigure corelarea dezvoltării C4ISR în cadrul și între programele de achiziții finanțate prin programele majore ale Ministerului Apărării Naționale. Menționăm că este necesară focalizarea atenției pe informațiile pe care trebuie să le conțină o arhitectură și mai puțin pe viziunile/perspectivile arhitecturale. Aspectele referitoare la apărare cibernetică și cele referitoare la managementul și controlul serviciilor (SMC) trebuie avute în vedere încă de la începutul abordării unei capacități de tip C4ISR. Un mecanism de guvernare/comandă și control a implementării abordării arhitecturale este esențial pentru crearea premiselor de reușită în domeniu.

Autorii recomandă, pentru asigurarea condițiilor de succes în demersul colectiv de implementare a modelului arhitectural în armată, următoarele demersuri:

- identificarea și organizarea de cursuri referitoare la abordarea arhitecturală, astfel:
 - pe termen scurt, cursuri acreditate TOGAF pentru instruirea specialiștilor în metodologia de elaborare a arhitecturilor;
 - suplimentar, pe termen mediu și lung, cursuri NAF dedicate pe tipuri de audiențe, astfel: cursuri introductive și de informare pentru o audiență generală, cursuri de bază pentru specialiștii care au nevoie să interpreteze/citească arhitecturi, cursuri avansate pentru specialiștii care au în atribuții elaborarea de arhitecturi;

- participarea la cursurile de instruire pentru elaborarea arhitecturilor cu personal specializat;
- alocarea de fonduri pentru pregătire în domeniul arhitecturilor;
- identificarea unor mecanisme de coordonare/conducere a realizării capacităților C4ISR pe baza arhitecturilor;
- crearea unui instrument cât mai realist de conducere și control pentru realizarea arhitecturilor care să stea la baza dezvoltării capacităților C4ISR în Armata României;
- identificarea unor soluții de colaborare cu industria pentru asigurarea sprijinului în efortul de realizare a arhitecturilor la nivel de capacitate/proiect de către structurile beneficiare;
- crearea unor mecanisme de corelare între procesele de guvernare arhitecturală și cele de achiziții și de management al programelor/proiectelor prin structurile abilitate din armată;
- realizarea unei biblioteci de arhitecturi pentru stocarea tuturor produselor arhitecturale dezvoltate în Armata României și achiziția unui instrument software de realizare a arhitecturilor.

Concluzii

Abordarea arhitecturală în dezvoltarea capacităților C4ISR aduce beneficii importante pe mai multe paliere, începând de la fundamentarea și luarea deciziei, managementul implementării și al execuției, precum și din perspectiva beneficiarilor utilizatori ai acestor capacități. În esență, modelul de dezvoltare pe bază de arhitecturi asigură coerența dezvoltării capacităților, facilitează planificarea integrată și corelată, facilitează dezvoltări iterative – evoluție și nu revoluție, sprijină corelarea implementării capacităților pe termen mediu și lung cu proiectele pe termen scurt, sprijină alinierea planificării cu resursele financiare la dispoziție și asigură coerență în planificarea cerințelor operațiilor de tip întrunit și interoperabilitatea cu sistemele aliate.

Referințe bibliografice

1. ***, Architecture for the Norwegian Defence, pe <https://www.ffi.no/no/07-02558.pdf>
2. P. Kathie Sowell, The C4ISR Architecture Framework: History, Status, and Plans for Evolution, The MITRE Corporation McLean, Virginia, www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=AD1014841,
3. Ph.D. Andreas Tolk, Modeling Analysis and Simulation Center, College of Engineering and Technology, Virginia pe <https://pdfs.semanticscholar.org/9551/baca3a42151b822c64b3bbfbf9710ce1ad5a.pdf>

CONCEPTUL DE „DOCTRINĂ MILITARĂ” – EVOLUȚIE ȘI DEZVOLTARE ÎN CADRUL SISTEMULUI MILITAR ROMÂNESC –

Colonel dr. Olivian STĂNICĂ

Șef serviciu, Direcția instrucție și doctrină, Statul Major al Apărării

Colonel (r.) Iulian TOMA

Comandor (r.) Mihalachi ANGHEL

Autorii prezintă reperele doctrine din istoria românilor. Mai mult, sunt analizate apariția și dezvoltarea conceptului de doctrină militară în Armata României. În concluzie, se arată că sistemul doctrinar nu poate fi static, evoluția acestuia fiind caracterizată de influențele noilor tendințe în arta și practica militară, precum și de schimbările din mediul internațional, fiind necesar ca forțele armate să își revizuiască doctrinele militare, astfel încât acestea să țină pasul cu imprevizibilitatea conflictelor care pot degenera în războaie.

În esență, doctrinele militare arată modul de gândire al forțelor armate, experiența acestora, precum și pregătirea lor pentru a se adapta condițiilor schimbătoare din mediul operațional.

Cuvinte cheie: doctrină militară, concept militar, forțe armate, apărare națională, apărare colectivă.

Motto:

„...Cadrul conceptual doctrinar, în general, trebuie să asigure îndeplinirea obiectivelor strategice și atingerea stării finale proiectate de către decidenții politico-militari în procesul de planificare a apărării desfășurat la nivel național și, totodată, să permită maximizarea eficienței și eficacității utilizării instrumentului militar, integrat cu celelalte instrumente de putere ale statului și, pe baza mecanismelor decizionale aferente, alături de instrumentele de putere ale Aliaților și partenerilor”.¹

„Military doctrine (UK) is subject that has not received the attention its deserves despite the fundamental importance it has in determining how armed forces think, what experience is carried forward, how they currently fight, train and adapt to changing operational conditions and look to the future. The purpose of doctrine is to provide a cohesive body of thinking to approach the business of war”.²

Gândirea militară, ca ansamblu al concepțiilor, teoriilor și tendințelor care abordează fenomenul militar într-o epocă dată, a apărut și s-a dezvoltat în strânsă și directă legătură cu necesitățile practice ale pregătirii și desfășurării războaielor pe care a fost nevoit să le poarte poporul nostru și, mai apoi, statul național român.

Repere doctrine în Evul Mediu

Evul mediu românesc, în mod deosebit secolele XIV-XVI, a reprezentat o epocă dintre cele mai glorioase în dezvoltarea gândirii și practicii militare, în afirmarea puternică a principiilor și conceptelor militare, a experienței militare, care și-au dovedit caracterul peren pentru o lungă perioadă de timp. Rămâne în memoria poporului nostru epopeea luptelor purtate sub conducerea marilor voievozi și conducători de oști ai neamului: Basarab I, Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și Sfânt, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul și alții, care s-au ridicat cu hotărâre împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei și identității poporului român.

¹ Doctrina Armatei României, ediția 2012.

² Dr. Paul Latawaski, Royal Military Academy at Sandhurst, Marea Britanie.

Istoria militară a poporului român scoate în evidență faptul că, în Evul Mediu, practica militară se afla cu mult înaintea elaborărilor teoretice, ceea ce nu înseamnă că acestea au lipsit.

Analizând bătăliile purtate și victoriile obținute de oștile române în Evul Mediu, sub conducerea acestor iluștri comandanți militari, Nicolae Bălcescu avea să conchidă că „toate aceste genii înalte, care se luptau totdeauna unul împotriva a zece, trebuiau să aibă oarecare temeinice principii de artă militară, care nu este alta decât de a învinge o putere mai mare cu una mai mică”³.

Istoria militară a poporului român scoate în evidență faptul că, în Evul Mediu, practica militară se afla cu mult înaintea elaborărilor teoretice, ceea ce nu înseamnă că acestea au lipsit. În pofida puținelor documente scrise, s-au păstrat totuși o serie de izvoare care demonstrează nivelul înalt al gândirii militare, al ideilor, tezelor și conceptelor doctrinare. Dintre acestea se detașează *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, scrisă la începutul secolului al XVI-lea. Operă complexă, „falic monument de literatură, politică, filozofie și elocvență”, așa cum o apreciază B.P. Hașdeu, este în același timp un tratat de doctrină militară, de strategie și tactică, o carte de importanță deosebită pentru cunoașterea gândirii și practicii militare în trecutul mai îndepărtat al poporului român. Idei importante care se desprind din „Învățături [...]” se referă la folosirea mijloacelor pașnice pentru evitarea războiului, adăpostirea populației, mobilizarea armatei, precum și alte idei valoroase cu privire la exercitarea conducerii armatei, locul comandantului în luptă, importanța factorului moral, precum și faptul că războiul trebuie purtat cu cea mai mare vigoare, până la înfrângerea invadatorului și izgonirea lui din țară.

Operele lui Nicolae Olahus, Grigore Ureche, Miron Costin, ale domnitorilor Despot Vodă și Dimitrie Cantemir, ale stolnicului Niculae Cantacuzino, cuprind, de asemenea, numeroase referiri la războaiele purtate de români, victoriile militare obținute, organizarea militară, metodele și procedeele de luptă, armamentul din dotare etc., lucrări care au jucat un rol remarcabil în cunoașterea și perpetuarea tradițiilor de luptă ale poporului nostru, a gândirii și practicii militare, a permanențelor doctrinare. Din studierea acestei perioade se desprinde cu claritate preocuparea doctrinară perseverentă de a elabora și folosi, în acțiunile de luptă, o serie de principii importante pe care, ulterior, știința militară le-a validat.

Domniile fanariote, instaurate de Imperiul Otoman la începutul secolului al XVIII-lea, au desființat, pentru o perioadă de mai bine de o sută de ani (1715-1821), vechea organizare militară strămoșească.

³ Nicolae Bălcescu, *Scrieri militare alese*, Editura Militară, București, 1957, p. 90.

Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin petiții adresate marilor puteri s-a militat pentru constituirea unui organism militar național. Restabilirea domniilor pământene în 1822, rezultat al revoluției de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, și Convenția de la Akerman (1826), dintre Rusia și Turcia, au reprezentat premisele acestui deziderat. Pacea de la Adrianopol a stabilit constituirea unor „gărzi de soldați înarmați”, strict necesare pentru îndeplinirea unor misiuni interne limitate: serviciul carantinilor, siguranța frontierelor, a vămile, menținerea ordinii în orașe și sate, executarea legilor. Ulterior, aceste hotărâri au fost consfințite prin Regulamentele organice la 1830.

Debutul conceptului de „doctrină militară” în Armata Română

Conceptul de doctrină militară s-a afirmat în țara noastră de peste un secol și jumătate, reprezentând un element tradițional, semnificativ, al patrimoniului spiritual românesc. Necesitatea existenței unei *doctrină militare* a fost evidențiată în țara noastră încă de la jumătatea secolului trecut de către ideologii revoluției de la 1848 și ai epocii Unirii.

Transformările din viața economică și social-politică a țării au creat cadrul propice pentru dezvoltarea și modernizarea organismului militar românesc, contribuind hotărâtor la cristalizarea unei concepții originale în domeniul apărării patriei, a doctrinei militare oficiale. În elaborarea orientărilor doctrinare s-a pornit de la obiectivul politico-strategic fundamental pentru națiunea română – obținerea independenței de stat –, care necesita unirea tuturor forțelor populare pe toate planurile, inclusiv în domeniul militar.

Începuturile elaborării unei *doctrină militare românești*, oficiale, pot fi localizate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Evoluția doctrinei militare românești în perioada de la Unire până la cucerirea independenței este marcată de două etape: prima, cuprinsă între anii 1859-1866, corespunzând domniei lui Alexandru Ioan Cuza, și a doua, între 1866-1877, după venirea la conducerea statului român a principelui Carol.

În prima etapă, s-a inițiat și realizat organizarea și dezvoltarea puterii militare românești pe baze noi, moderne și s-au creat condițiile necesare desfășurării unei activități sistematice în armată. Reforma militară înfăptuită prin *Legea pentru organizarea puterii armate în România* din noiembrie 1864 a contribuit la creșterea capacității de apărare a țării, la modernizarea organismului ei militar. În inițiativele acestei etape își au sorgintea principalele orientări ale *doctrinei militare*

Necesitatea existenței unei doctrine militare a fost evidențiată în țara noastră încă de la jumătatea secolului trecut de către ideologii revoluției de la 1848 și ai epocii Unirii.

Începuturile elaborării unei doctrine militare românești, oficiale, pot fi localizate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

La baza edificiului doctrinar românesc, în această perioadă, s-a situat concepția fundamentală a „națiunii armate”, ca gen de ripostă militară, în eventualitatea unei agresiuni din exterior.

Încă din perioada interbelică, unii autori făceau distincție între știința militară, care se ocupă cu elaborarea principiilor teoretice ale războiului, și arta militară, căreia îi revine sarcina aplicării acestor principii în confruntarea armată.

românești oficiale, verificate sau sancționate în timpul Războiului de Independență.

Un rol important în elaborarea *concepției de apărare a statului român modern* l-a avut domnitorul Alexandru Ioan Cuza, personalitate politică, militară și diplomatică proeminentă a epocii. Ansamblul măsurilor îndeplinite în etapa domniei lui Cuza se constituie într-o remarcabilă contribuție la fundamentarea tezelor, ideilor, principiilor generale ale unei *doctrine militare naționale*.

Etapa următoare, 1866-1877, se caracterizează prin preocuparea conducerii statale pentru consolidarea puterii armate naționale, trăsătura principală a acestei etape fiind reprezentată de perfecționarea cadrului organizatoric și fundamental al forței armate, concretizat în noul sistem militar adoptat în anul 1868 prin noua Lege de organizare a puterii armate. La baza edificiului doctrinar românesc, în această perioadă, s-a situat concepția fundamentală a „națiunii armate”, ca gen de ripostă militară, în eventualitatea unei agresiuni din exterior.

La 1869, în lucrarea *Considerații asupra tacticii infanteriei și conferințe militare*, colonelul Ioan Logadi utiliza termenul de *doctrină* scriind: „*Mecanismul armatei noastre prin diferite împrejurări prezintă complicații și necesitatea de a face să înceteze este prea evidentă. Trebuie simplificate, coordonate regulile și supuse la unitatea de doctrină, simplificate și ordonate mijloacele și aduse la unitatea de execuție*”⁴.

În lucrarea sa, *Tactica. Teorii și aplicațiuni*, locotenentul Alexandru Averescu, viitorul mareșal, asocia doctrina militară cu „*acele cunoștințe ce ne sunt indispensabile pentru ca să putem lua o parte activă și inteligentă la toate fazele războiului*”; „*doctrina militară ne arată calea cea mai rațională de urmat în adunarea diferitelor elemente de forță ale statului*”⁵.

Experiența Războiului de Independență și participarea unor ofițeri români la studii în academii militare renumite din Europa (Franța, Germania, Italia și Belgia) au constituit punctul de plecare al cercetării științifice militare în domeniul artei militare, dar și în alte domenii. Abordarea legăturilor dintre teoria și arta militară a reprezentat un salt calitativ în evoluția științei militare românești. Încă din perioada interbelică, unii autori făceau distincție între știința militară, care se ocupă cu elaborarea principiilor teoretice ale războiului, și arta militară,

⁴ *Istoria gândirii militare românești*, Editura Militară, București, 1974, p. 106.

⁵ *Ibidem*.

căreia îi revine sarcina aplicării acestor principii în confruntarea armată. O caracteristică a evoluției gândirii militare românești în această perioadă o constituie diversificarea preocupărilor, varietatea temelor abordate și afirmarea unor teoreticieni ca: Mircea Tomescu, Constantin Hârjeu, Ioan Sichițiu ș.a., care au abordat și s-au specializat în domenii distincte ale științelor militare.

Interesante și valoroase din punct de vedere teoretic sunt studiile lui Constantin Hârjeu consacrate *doctrinei militare*. Generalul Hârjeu spunea că „*trupele cele mai disciplinate nu pot fi duse la biruință dacă conducătorii vor fi lipsiți de știința de a le conduce, adică de adevărata știință militară, potrivit timpului și stării sociale în care ne găsim și care se numește doctrina militară*”⁶.

Conștienți de universalitatea științei militare, cercetătorii români nu s-au limitat la studiul propriului război și au încercat să desprindă învățăminte și din conflictele militare ale epocii: războiul anglo-bur⁷ (1899-1902), războiul ruso-japonez (1904-1905), războiul balcanic (1912) etc. Aceste preocupări ale teoreticienilor militari cu privire la aspectele generale ale războiului și ale doctrinei militare răspundeau, pe moment, necesității de a rezolva problemele organizării armatei, pregătirii forțelor și a structurilor de conducere, a apărării naționale propriu-zise și dezvoltării teoretice și nu pe o bază empirică, ci pe baza unor cunoștințe și principii științifice.

S-a intrat, astfel, într-o etapă a evoluției gândirii militare românești în care se considera că s-au creat condițiile analizelor și creațiilor proprii și independente, rămânând de abordat doar aspectul adaptării la noile exigențe.

Evoluții și tendințe în perioada 1918-1947

Prin realizarea statului național unitar român în 1918 s-a schimbat poziția geopolitică și geostrategică a României și, implicit, modul de abordare a apărării naționale. Apărarea României Mari era considerabil deosebită față de perioada antebelică, fapt ce impunea o activitate teoretică intensă pentru găsirea rapidă a celor mai adecvate soluții. Astfel, aceste evenimente, respectiv: realizarea statului național unitar român, experiența Primului Război Mondial, progresul tehnic, precum și evoluția pozitivă a societății românești au generat progresul evident

⁶ Constantin Hârjeu, *Rostul cuvintelor: disciplină, doctrină, inițiativă*, Tipografia Socec, București, 1907, p. 5.

⁷ Războiul burilor-conflict dintre imperiul britanic și buri (coloniști olandezi din Africa de Sud).

O soluție la problemele complexe ale Armatei României a fost adoptarea, în 1924, a doctrinei franceze, iar acest fapt va fi reflectat din plin în știința și doctrina militară românească.

Transformările din vara anului 1940, când România a intrat în sfera de influență a Germaniei, și-au pus amprenta asupra întregii societăți românești și, implicit, asupra științei militare.

Trecerea de partea Alianților la 23 august 1944, instituirea ocupației sovietice și instaurarea societății comuniste au determinat un regres în știința militară autohtonă.

al științei militare autohtone. O soluție la problemele complexe ale Armatei României a fost adoptarea, în 1924, a doctrinei franceze, iar acest fapt va fi reflectat din plin în știința și doctrina militară românească.

În planul activității teoretice militare românești s-au înscris probleme referitoare la principiile și modalitățile de apărare a României întregite, precum și tema doctrinei militare naționale. Căpitanul Mircea Tomescu, în lucrarea sa *Știința militară și doctrina militară*, apărută în 1937, tocmai a surprins universalitatea științei militare și particularitatea doctrinei militare naționale. Aceasta din urmă era considerată un caz particular de aplicare corectă la specificul național a teoriilor științelor militare. Astfel, se militează pentru o doctrină militară națională și nu una de împrumut.

Transformările din vara anului 1940, când România a intrat în sfera de influență a Germaniei, și-au pus amprenta asupra întregii societăți românești și, implicit, asupra științei militare. Elemente ale doctrinei germane și-au făcut rapid apariția prin traducerea și aplicarea în instruirea forțelor a unor regulamente și instrucțiuni nemțești. Cel de-al Doilea Război Mondial diminuează activitatea teoretică, dar se remarcă totuși activitatea științifică a unor ofițeri ca Ion Manolescu, Radu Rosetti, Axente Sever Baci, Mircea Tomescu etc., care au încercat să desprindă învățăminte din campaniile primei părți a războiului și să le aplice în operațiile următoare.

Trecerea de partea Alianților la 23 august 1944, instituirea ocupației sovietice și instaurarea societății comuniste au determinat un regres în știința militară autohtonă. În pofida creșterii accentuate a influențelor sovietice asupra întregii politici, știința militară își va păstra în continuare originalitatea, studiile elaborate urmărind direcționarea doctrinei militare pe specificul valorilor românești.

În primii ani după cei de-al Doilea Război Mondial, în pofida creșterii accentuate a influențelor sovietice asupra întregii politici românești, inclusiv a celei militare, o serie de teoreticieni militari subliniau necesitatea păstrării în continuare, de către țara noastră, a unei doctrine militare proprii, originale, adaptate la condițiile concrete ale țării. În cadrul Marelui Stat Major, în alte structuri de conducere militară ori de învățământ militar s-au elaborat studii și sinteze care direcționau doctrina militară pentru păstrarea unei capacități de apărare corespunzătoare: *Idei directoare pentru pregătire armatei – 1946, Orientări spre o nouă doctrină – 1947*. În studiul din urmă, difuzat în Marele Stat Major, se propuneau soluții concrete de contracarare a condițiilor militare extrem de grele impuse României prin Tratatul

de Pace din 1947. Generalul Mihail Lascăr, ministrul apărării naționale în anul 1947, în lucrarea sa, *Metoda științifică și arta militară*, scria: „Complexitatea realității moderne nu ne permite alt drum decât al edificării unei doctrine militare românești care să întrebuițeze cea mai strictă și surprinzătoare metodă științifică”⁸.

Sub logica Tratatului de la Varșovia

Încercărilor teoreticienilor patrioți de afirmare a unei doctrine militare proprii, ancorată în realitățile românești și în interesele naționale fundamentale, li s-au opus factorii pro-sovietici, care au provocat o ripostă dură, ce se înscrisă în seria de atacuri tot mai virulente, lansate mai cu seamă din anul 1946. Formele prin care s-a acționat împotriva doctrinarilor patrioți au fost diverse, începând de la măsuri de natură disciplinară până la cele mai rafinate, de influențare prin mijloacele propagandei și de argumentare, prin articole sau lucrări „științifice”, oferind soluția adoptării doctrinei armatei sovietice victorioase. Această situație a determinat o diminuare serioasă, pentru o perioadă de 15-20 de ani, a preocupărilor pentru elaborarea unei doctrine militare naționale conform condițiilor specifice României. Drept urmare, studiul științei și artei militare a fost influențat, în anii 1948-1965, de doctrina militară sovietică, marcată puternic de concepția ideologică a dictaturii proletarietului și a internaționalismului proletar, și de întârzierea României de a aborda conceperea, organizarea și pregătirea apărării naționale de nivel strategic.

Distanțarea României de URSS, începând cu anul 1964, a dat posibilitatea reluării problematicii doctrinei militare naționale. Au apărut lucrări științifice de referință, ca *Pagini din gândirea militară românească*, o culegere de texte antologice din studii de profil apărute între cele două războaie mondiale, sau lucrarea colonelului Corneliu Soare – *Cu privire la izvoarele tăriei forțelor armate* –, în care autorul făcea o remarcă importantă, care sintetiza un adevăr ce putea fi spus, în sfârșit, după aproape douăzeci de ani de dominare sovietică, fără teama de represalii politice sau de altă natură: „Doctrina militară ține seamă de particularitățile concrete ale țării, valorifică tradițiile și capacitățile naționale ale armatei respective”⁹. Un an mai târziu, ideea era întregită de același teoretician: „Doctrina militară completează

⁸ *Permanențe istorice în doctrina militară românească*, Editura Militară, București, 1988, p. 247.

⁹ Colonel Corneliu Soare, *Cu privire la izvoarele tăriei forțelor armate*, Editura Militară, București, 1967, p. 166.

Studiul științei și artei militare a fost influențat, în anii 1948-1965, de doctrina militară sovietică, marcată puternic de concepția ideologică a dictaturii proletarietului și a internaționalismului proletar, și de întârzierea României de a aborda conceperea, organizarea și pregătirea apărării naționale de nivel strategic.

Doctrina militară nu a fost ferită de o anumită influență a ideologiei de partid, însă, în esența ei, doctrina militară răspundea nu atât unor directive de partid, cât interesului național și rațiunilor de stat supreme: apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale ale României.

*principiile specifice generale cu cunoașterea trăsăturilor specifice, fără de care o armată ar fi lipsită de individualitate, de personalitatea sa*¹⁰.

Ca urmare, spre sfârșitul deceniului șapte și începutul deceniului următor s-a creat un puternic curent de stimulare a spiritului științific, creativ, un rol semnificativ în acest sens avându-l reuniunile organizate de Ministerul Apărării Naționale în colaborare cu diferite forumuri naționale științifice. În cadrul acestor reuniuni, s-au fundamentat tezele unei concepții privind doctrina militară, care, deși nu era desprinsă total de ideile Moscovei, România fiind membră a Organizației Tratatului de la Varșovia, a reprezentat o treaptă importantă în dezvoltarea cercetării în domeniul științei militare și al elaborării doctrinare aferente, cu specific național, atât cât era posibil la acea vreme.

Înființarea, în 1969, a Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, stimularea aparițiilor de noi lucrări doctrinare, impulsivitatea activității teoretice în Marele Stat Major, în Academia Militară și în alte instituții militare au revigorat cercetarea doctrinară și au condus la reafirmarea caracterului românesc al doctrinei și la apariția unor idei și principii doctrinare de mare valoare, cum ar fi: *ideea de sistem național de apărare, teza dreptului inalienabil al organelor constituționale românești de a hotărî în domeniul apărării, principiul interzicerii acceptării sau recunoașterii vreunei acțiuni a unui stat străin sau a oricărei situații, indiferent de natura sa, inclusiv capitularea generală ori ocuparea teritoriului național, care în timp de pace sau război ar aduce vreo atingere suveranității, independenței naționale și integrității teritoriale a țării sau care ar slăbi în orice fel capacitatea de apărare a țării*. Totodată, revin în actualitate teze și idei inițiate în secolul trecut sau în perioada interbelică: *apărarea țării de către întreaga națiune, necesitatea unei industrii proprii puternice de apărare, pregătirea populației, economiei și teritoriului pentru apărare etc.* Bineînțeles că doctrina militară, la fel ca alte discipline sociale, nu a fost ferită de o anumită influență a ideologiei de partid, însă, în esența ei, doctrina militară răspundea nu atât unor directive de partid, cât interesului național și rațiunilor de stat supreme: *apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale ale României*. Sunt de remarcat câteva lucrări din acea vreme ce au contribuit la revigorarea gândirii militare românești, precum: *Probleme filosofice ale științei militare*, lucrare apărută în mai multe volume, începând

¹⁰ Colonel Corneliu Soare, *Corelația dialectică dintre știința militară și doctrina militară*, în *Probleme de artă militară*, Editura Militară, București, 1969, p. 34.

cu anul 1971, sub coordonarea generalului dr. Corneliu Soare, *Teorii militare contemporane, Istoria gândirii militare românești* (1983), precedată de două importante volume de texte alese, sub titlul *Pagini din gândirea militară românească*.

Schimbare de paradigmă după momentul 1989

Revoluția română din decembrie 1989, instaurând noile valori ale democrației și economiei de piață, a impus schimbarea corespunzătoare a locului și rolului organismului militar în cadrul procesului de edificare a noii societăți și regândirea cadrului doctrinar al apărării țării în conformitate cu noile condiții internaționale. Astfel, primul semnal al remodelării doctrinei militare apare în cadrul seminarului privind doctrinele militare, desfășurat sub egida Conferinței pentru Securitate și Cooperare Europeană (Viena 1990). În comunicarea intitulată *Doctrina militară a României* a fost definit conceptul de doctrină militară ca reprezentând „*concepția unitară adoptată de stat în problemele referitoare la organizarea, pregătirea, înzestrarea tehnică și întrebuințarea forțelor armate și a populației în vederea apărării țării, corespunzător cu interesele, condițiile și particularitățile naționale*”¹¹.

Ulterior, în 1991, Consiliul Suprem de Apărare a Țării aproba *Doctrina militară de apărare a României*, în care se definea noul concept ca „*... fiind sistemul principiilor și orientărilor esențiale adoptate de statul român cu privire la organizarea, înzestrarea, pregătirea, înzestrarea tehnică și întrebuințarea forțelor și mijloacelor de care dispune societatea în scopul apărării naționale*”. **Ideea doctrinară importantă** a acestui document prevedea ca, până la edificarea unui sistem viabil de securitate europeană, România trebuie să-și asigure, în primul rând, prin propriile forțe apărarea națională.

Începând cu anul 2000, documentul fundamental care orienta activitatea Armatei României pentru următorii ani și care cuprindea și opțiunile fundamentale privind îndeplinirea prin mijloace și pe căi de acțiune militară a politicii de apărare a statului român l-a constituit *Strategia militară a României*, aprobată prin hotărâre a Guvernului României. Prin acest document și, mai precis, prin conceptele strategice pe care le promova – *capacitate defensivă credibilă, restructurare și modernizare, parteneriatul operațional*

¹¹ Vasile Ionel, *Doctrina militară a României*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 1, 1990, pp. 5-10.

1991 – [...] până la edificarea unui sistem viabil de securitate europeană, România trebuie să-și asigure, în primul rând, prin propriile forțe apărarea națională.

2000 – [...] Armata României trebuia să fie pregătită și pentru misiuni de gestionare a crizelor și apărare colectivă în plan regional.

29 martie 2004
– Armata
României, prin
statutul său
de membră a
NATO și a UE,
a trebuit să
treacă, treptat,
de la abordarea
focalizată
pe apărarea
națională spre
cea colectivă [...].

În perioada
2008-2012,
doctrinile
militare
naționale de tip
joint/întrunit
[...] au inclus
acțiuni ale
forțelor armate
române în cadrul
operațiilor
militare
întrunite și
multinaționale,
în sprijinul păcii
ori de răspuns
la crize, și au
identificat soluții
pentru realizarea
interoperabilității
cu armatele
statelor aliate și
partenere.

intensificat, integrare graduală –, Armata României trebuia să fie pregătită și pentru misiuni de gestionare a crizelor și apărare colectivă în plan regional. De remarcat faptul că, pentru prima dată, misiunea armatei este extinsă la nivel regional.

Exacerbarea fără precedent a amenințărilor de natură teroristă și a altor riscuri transnaționale a obligat diversificarea căilor și procedurilor de preservare a intereselor fundamentale care au condus la o întrepătrundere a elementelor naționale de securitate cu cele regionale sau globale, de natură să asigure stabilitatea și securitatea prin cooperare inter-instituțională la nivel național sau internațional. Din această perspectivă, politica de securitate și apărare a României, stat membru al NATO din 29 martie 2004 și al Uniunii Europene de la 1 ianuarie 2007, s-a înscris în politica de securitate a comunității euroatlantice. Armata României, prin statutul său de membră a NATO și a UE, a trebuit să treacă, treptat, de la abordarea focalizată pe *apărarea națională spre cea colectivă*, element de cotitură din punct de vedere doctrinar, deoarece participarea la apărarea colectivă și la misiunile desfășurate în aria de responsabilitate a NATO și a UE a presupus și participare la operații expediționare. Astfel că întreg sistemul conceptual existent – strategii, doctrine, manuale și regulamente militare –, deși ne oferea premise pentru o abordare comună cu cel al Alianței, se dorea a fi adaptat și perfecționat pentru toate categoriile de forțe ale armatei, în scopul desfășurării de operații sau acțiuni militare rapide și eficiente într-un cadru întrunit și multinațional.

Odată cu accederea în structurile de comandă și forțe ale NATO, începând cu anul 2007, se impunea și adaptarea cadrului doctrinar militar la specificul acțiunilor militare desfășurate în mediul internațional, în context aliat. Astfel, în perioada 2008-2012, doctrinele militare naționale de tip *joint/întrunit*, elaborate de structurile din compunerea Statului Major General, precum și cele ale categoriilor de forțe ale armatei, au inclus acțiuni ale forțelor armate române în cadrul operațiilor militare întrunite și multinaționale, în sprijinul păcii ori de răspuns la crize, și au identificat soluții pentru realizarea interoperabilității cu armatele statelor aliate și partenere.

Totodată, cele 28 de state membre ale NATO au fost nevoite să-și armonizeze conținuturile doctrinelor militare naționale întrunite cu publicațiile militare aliate similare prevăzute în arhitectura doctrinelor aliate întrunite NATO prin elaborarea de documente naționale care au implementat parțial sau integral doctrinele aliate

întrunite NATO (*figura 1*) în scopul realizării interoperabilității la nivel conceptual.

La nivelul Ministerului Apărării Naționale, domeniul privind ierarhizarea, competențele de elaborare și de avizare a doctrinelor și manualelor militare a fost reglementat prin elaborarea unei „*Instrucțiuni*” aprobate prin ordinul ministrului apărării naționale nr. M 200/2007. Conform acestui act normativ specific, ierarhizarea doctrinelor și manualelor militare s-a făcut pe următoarele niveluri, cu respectarea arhitecturii doctrinelor aliate întrunite (*figura 2*), astfel:

- doctrina militară fundamentală – nivel 0;
- doctrine militare principale – nivel 1;
- doctrine militare pe funcțiuni – nivel 2;
- manuale militare, tehnici, tactici și proceduri – nivel 3.

Dezvoltarea cadrului doctrinar militar actual a fost posibilă și datorită recentelor documente de planificare a apărării, respectiv: *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*, *Carta Albă a Apărării (CA-17)* și *Strategia militară a României (SMR)*. Din punct de vedere doctrinar, *SMR* este documentul prin care se transpune în practică politica de apărare și securitate națională, definind cadrul de dezvoltare a organismului militar pentru apărarea armată a țării; în context aliat, *Strategia militară* asigură coerența conceptuală și acțională necesară pentru îndeplinirea misiunilor încredințate armatei și realizarea obiectivelor politicii de apărare

În concluzie, ca orice domeniu al activității teoretice și științifice, indiferent de perioada istorică în care ne-am aflat, sistemul doctrinar nu a putut avea caracter static, imuabil. Evoluția acestuia a fost caracterizată de influențele noilor tendințe ale artei și practicii militare și de schimbările produse în mediul internațional.

Permanent, datorită evoluțiilor la nivel regional și global, Forțele Armate sunt determinate să-și actualizeze doctrinele militare pentru a ține pasul cu impredictibilitatea apariției conflictelor care pot degenera în războaie. În acest sens, deosebit de semnificative sunt și orientările, conceptele dezvoltate în documentele strategice sau în directivele de planificare ale NATO care, prin implicațiile generate până la nivelul teoretizărilor de nivel strategic ale națiunilor membre, contribuie la realizarea interoperabilității forțelor și la garantarea succesului acțiunilor acestora.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Carta albă a apărării (CA-17)*, publicată în Monitorul oficial, partea I, nr. 939 din 28 noiembrie 2017, București.
2. ***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1988.
3. ***, *Permanențe istorice în doctrina militară românească*, Editura Militară, București, 1988.
4. ***, *Probleme de artă militară*, Editura Militară, București, 1969.
5. ***, *Revista Gândirea militară românească*, nr. 1, București, 1990.
6. ***, *Revista Gândirea militară românească*, nr. 4, București, 2000.
7. ***, *Strategia militară a României*, publicată în Monitorul oficial, nr. 789 din 07 octombrie 2016, București.
8. ***, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*, București, 2015.
9. Nicolae Bălcescu, *Scrisori militare alese*, Editura Militară, București 1957.
10. Aron Liviu Deac, Ion Irimia, *Securitatea României la răscruce de milenii – aspecte politico-militare*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.
11. Constantin Hârjeu, *Rostul cuvintelor: disciplină, doctrină, inițiativă*, Tipografia Socec, București, 1907.
12. Corneliu Soare, *Cu privire la izvoarele tăriei forțelor armate*, Editura Militară, București, 1967.
13. Mircea Tomescu, *Știința militară și doctrina românească*, București, 1937.

CARACTERISTICI ALE CONFLICTELOR CONTEMPORANE ȘI ALE ACȚIUNILOR CU POTENȚIAL DE CONFLICT. RĂZBOIUL HIBRID

Colonel drd. Viorel-Cătălin MIHALCEA

Comandantul Centrului tehnic-editorial al armatei

Autorul consideră că războiul hibrid este un sistem de acțiuni sociale, militare și non-militare, desfășurate într-un spațiu operațional distinct, având ca rezultat final disoluția statalității. Astfel, în epoca post-război, cea mai eficientă strategie de distrugere a suveranității indezirabile s-a dovedit a fi destructurarea acesteia, prin mijloace pașnice sau violente, din interior, prin anumite acțiuni sociale, urmate, după caz, de refacerea ordinii sociale prin acțiuni militare.

Astfel, rolul structurilor militare s-a schimbat gradual, determinând schimbări în organizare și pregătire, de la rolul de principală forță implicată în distrugerea inamicului la cel de forță specializată în gestionarea stărilor sociale post-conflict.

Cuvinte cheie: război hibrid, suveranitate, societăți post-conflict, acțiuni militare, ordine socială.

Introducere

Din cele mai vechi timpuri, oamenii au trăit, au muncit sau vânat, au construit și iubit, s-au luptat și au murit în cadrul unor comunități. Mai întâi, în cete și familii extinse, apoi în triburi și hoarde, după aceea în comune și cetăți, culminând cu organizarea statală și suprastatală, uniți și dezbrăți în același timp de limbă, tradiții și credințe. Motivul constă în existența intereselor diferite, ce au direcționat comportamentele indivizilor și ale grupurilor în sensul posesiei ori al dominației. Interesele contradictorii au creat divergențe, conflicte și chiar confruntări armate.

Globalizarea, ce presupune o diluare a statalității și o eterogenizare a organizărilor socio-politico-culturale, inclusiv promovarea neîngrădită a intereselor de putere ale actorilor internaționali, a produs, la rândul ei, mutații în ordinea internațională și în echilibrul de putere. Eliminarea cortinei de fier, dispariția Uniunii Sovietice și prăbușirea sistemului comunist constituie evenimente cruciale ce au condus la menținerea, la acel moment, a unei singure superputeri statale și la apariția unor puteri suprastatale, care domină în mod diferit ordinea mondială. După o perioadă caracterizată prin rolul de hegemon asumat de Statele Unite, debutul secolului XXI a fost marcat de schimbări spectaculoase pe scena globală, prin ascensiunea unor puteri emergente, precum China și Rusia.

Puterea și interesele actorilor internaționali

Puterea și interesele actorilor statali, suprastatali, parastatali – politici, economici și sociali sunt elemente esențiale ale organizării socio-politice și dinamizează relațiile internaționale, precum și pe cele intercomunitare sau chiar interconfesionale, naționale sau transnaționale, contribuind la stabilirea ierarhiei și a ordinii mondiale.

Definiția *puterii* suportă mai multe accepțiuni, astfel: „**1....capacitate, însușire, posibilitate fizică, morală, intelectuală de a acționa, de a realiza ceva; putință. 2. Mare forță fizică, tărie...3. Valoare...**”¹. Termenului de *putere* îi sunt asociate aspecte complementare, situate în aceeași

Globalizarea, ce presupune o diluare a statalității și o eterogenizare a organizărilor socio-politico-culturale, inclusiv promovarea neîngrădită a intereselor de putere ale actorilor internaționali, a produs, la rândul ei, mutații în ordinea internațională și în echilibrul de putere.

¹ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a 2-a revăzută, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009, p. 901.

În echilibrul puterii dintre actorii internaționali, este necesară realizarea și menținerea unei balanțe de putere [...] Dar, complexitatea actualului context geopolitic, precum și instabilitatea sistemului de relații dintre state nu îi conferă acestui echilibru de putere soliditatea de care are nevoie.

gamă valorică cu „ideile de autoritate, de forță și de violență (fizică/simbolică) ... și relația socială de comandă/supunere”². În decursul istoriei, *puterea* a fost factorul de supraviețuire socială sau, altfel spus, de impunere a voinței comune, de dictat și forță. Astfel, în sfera relațiilor internaționale, termenul este folosit ca fiind „...capacitatea de a-l obliga pe celălalt să facă ceva ce altfel s-ar fi abținut să facă”³.

În context social, „*Puterea este element esențial al existenței umane și vom fi conștienți de existența și de manifestarea puterii în toate dimensiunile vieții sociale, de la relațiile interpersonale, de-a lungul tranzacțiilor economice, până la religie și disputele politice*”⁴. Puterea se regăsește ca punct central ori element nodal în toate analizele sistemelor sociale și în punctele de vedere cu referire la capacitatea privind îndeplinirea unor sarcini complexe, în detrimentul și cu constrângerea altor sisteme să o facă⁵.

În relațiile dintre state, folosirea puterii trebuie realizată cu mult discernământ. Un prim factor trebuie să fie constituit de respectarea principiilor și normelor dreptului internațional. În activitatea de stat major sau la nivelul structurilor de analiză politico-militară, de interes sporit se vor bucura măsurile complexe de evaluare privitoare la *centrul de greutate* al adversarului, cu evidențieri ale punctelor tari, vulnerabilităților, cerințelor și condițiilor critice⁶.

În echilibrul puterii dintre actorii internaționali, este necesară realizarea și menținerea unei *balanțe de putere*, deoarece „*Doar cantitățile de putere determină rangul, ridică rangul: și nimic altceva*”⁷. Dar, complexitatea actualului context geopolitic, precum și instabilitatea sistemului de relații dintre state nu îi conferă acestui echilibru de putere soliditatea de care are nevoie.

Interesul este considerat a fi „**1. Preocupare de a obține un succes, un avantaj; râvnă depusă într-o acțiune pentru satisfacerea unor nevoi.**

² Gheorghe Teodorescu, *Putere, autoritate și comunicare politică*, Editura Nemira, București, 2000, p. 13.

³ Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, *Interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională pentru promovarea și apărarea acestora. Cazul României*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 32.

⁴ Matteo Pallaver, *Power and Its Form: Hard, Soft, Smart*, The London School of Economics and Political Science, Londra, 2011, p. 12.

⁵ Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *Contracararea afectării teroriste la adresa intereselor NATO și Uniunii Europene*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2017, p. 43.

⁶ United States of America, Joint Chiefs of Staff, *Joint Operation Planning, JP 5-0*, 11 august 2011, p. III-26.

⁷ Friedrich Nietzsche, *Voința de putere*, Editura Aion, Oradea, 1999, p. 553.

2. Avantaj, folos, câștig, profit...⁸. Ca o consecință a tabloului complex al interdependențelor dintre state, a dinamicii accentuate intervenite pe scena politică a lumii, pot să apară frecvente situații conflictuale. Pot urma manifestări specifice crizelor, se pot produce confruntări ori poate surveni chiar fenomenul socio-politico-cultural, numit generic *război*⁹.

Interesele sunt promovate de voința de putere, care este esențială în analiza acestora. De asemenea, trebuie relevat aspectul potrivit căruia voința de putere poate suporta analize graduale¹⁰. Această voință de putere poate decurge instinctual ori planificat, fiind promovată cu violență în raport cu trebuințele majore manifestate de actorii internaționali. În toate situațiile, promovarea intereselor se va produce fără menajamente, în mod dur, uneori sălbatic¹¹.

Eforturile privind proiectarea puterii și promovarea intereselor vor fi realizate prin modalități diferite: *Hard*, *Soft* ori *Smart Power*.

Utilizarea termenilor *Hard*, *Soft* și *Smart Power*

Corespunzător celor prezentate anterior, puterea este considerată ca obligarea oponentilor cu posibilități de manifestare modestă în domeniile politic, economic, militar ori alte domenii, să execute voința celor mai puternici. Posibilitățile de impunere a comportamentului de aservire a unui *actor* mai slab (formațiune statală) se realizează prin utilizarea termenilor *Hard*, *Soft* și *Smart Power*. Cu alte cuvinte, puterea este abilitatea de a impune cuiva rezultatul sau viziunea finală dorită¹². Tipurile *Hard* și *Soft* sunt apreciate ca fiind forme pure de aplicare a puterii.

Puterea Hard (Hard Power) este considerată ca fiind abilitatea unui actor internațional de „*atingere a scopurilor prin acțiuni coercitive sau amenințare*”¹³. Existența și dimensionarea eforturilor de manifestare a puterii vor fi corelate cu realități fizico-geografice. Astfel, generarea și afirmarea *Hard Power* aparținând statelor pot include criterii precum: mărimea, suprafața și natura teritoriului vizat, dimensiunea și capacitățile

⁸ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, op. cit., p. 515.

⁹ Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, op. cit., p. 50.

¹⁰ Friedrich Nietzsche, op. cit., p. 412.

¹¹ Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, op. cit., pp. 50-51.

¹² Joseph S.Jr. Nye, *The Changing Nature of World Power*, Political Science Quarterly, 105, pp. 178-179.

¹³ Aigerim Raimzhanova, *Power in IR: Hard, Soft, and Smart*, Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest, December 2015, p. 6.

Eforturile privind proiectarea puterii și promovarea intereselor vor fi realizate prin modalități diferite: *Hard*, *Soft* ori *Smart Power*.

Puterea Hard (Hard Power) este considerată ca fiind abilitatea unui actor internațional de „atingere a scopurilor prin acțiuni coercitive sau amenințare”.

Cu toate
progresele
realizate atât
de organizațiile
internaționale cu
vocație globală
sau regională,
cât și de
alianțele majore,
agresiunea
militară a fost
și rămâne,
pentru o lungă
perioadă de
timp din viitor,
amenințarea
majoră la pacea
lumii.

Puterea Soft
(Soft Power)
este diferită
semnificativ de
forma Hard,
eliminând
utilizarea forței
și a coerciției
din aria de
manifestări
pentru
asigurarea
dominației.

puterii militare, gama de resurse strategice, economice și financiare¹⁴. Demonstrarea puterii *Hard* se materializează în mod realist prin fenomenul *război*, considerat de Clausewitz ca fiind prelungirea politicii cu mijloace violente¹⁵.

Existența și rolul deținut de acest tip de posibilități de impunere a voinței în cadrul atribuirii statutului actorilor statali în balanța mondială de putere constituie realități indubitabile ale omenirii încă din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

După cum se cunoaște, relațiile de putere dintre organizațiile politico-sociale ale oamenilor au contribuit la constituirea sau prăbușirea de imperii, la instituirea sau schimbarea ordinii internaționale și la stabilirea naturii relațiilor dintre statele moderne.

Cu toate progresele realizate atât de organizațiile internaționale cu vocație globală sau regională, cât și de alianțele majore, agresiunea militară a fost și rămâne, pentru o lungă perioadă de timp din viitor, amenințarea majoră la pacea lumii¹⁶.

Puterea Soft (Soft Power) este diferită semnificativ de forma *Hard*, eliminând utilizarea forței și a coerciției din aria de manifestări pentru asigurarea dominației.

Corespunzătoare puterii *Soft*, vor fi avute în vedere posibilități ce conduc la legitimarea unor demersuri morale și la acceptarea largă a enunțurilor vehiculate. Astfel, va fi folosit sprijinul conferit de politici progresiste, personalități de prestigiu, acțiuni culturale, instituții recunoscute, valori politice etc.¹⁷.

În piramida *Puterii Soft*, propusă de către Aigerim Raimzhanova¹⁸, etajul superior poate fi reprezentat de *agenți*, precum state naționale, organizații neguvernamentale, sectorul privat, rețele diferite, indivizi cu putere de influență, societatea civilă, corporații multinaționale, structuri hibride etc.

Sferele sau pilonii se regăsesc la etajul de mijloc, cuprinzând domenii precum, politica externă, tehnologie media, politica internă, știința și educația, istoria și cultura, comerțul, sportul, turismul, mediul natural, religia, precum și alte domenii.

¹⁴ Matteo Pallaver, *op. cit.*, p. 12.

¹⁵ Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1976, p. 32.

¹⁶ Iulian Fota, *România în NATO și UE. Gestionarea globalizării și relansarea modernizării*, Editura ANI „Mihai Viteazul”, București, 2013, p. 169.

¹⁷ Matteo Pallaver, *op. cit.*, p. 13.

¹⁸ Aigerim Raimzhanova, *Power in IR: Hard, Soft, and Smart*, *loc. cit.*, pe http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-By-Raimzhanova,-A.pdf

Puterea Smart
(Smart Power)
este dată de
„Abilitatea de a
combina puterea
hard și soft într-o
strategie de
succes”.

Smart Power
se constituie
ca rezultată
firească a noilor
amenințări ale
secolului XXI și
a provocărilor
actualului
context
internațional,
supus unor
schimbări rapide
și imprevizibile.

Etajul de la bază este ocupat de *instrumente*, denumite și „*vehicule*”, ce transmit conținuturile *Soft Power*: cadrul legal multinațional sau intern, politicile majore, documentele convenite (acorduri, memorandumuri, convenții), evenimentele majore (Jocuri Olimpice, campionate diferite, expoziții, simpozioane, vizite), publicații, acorduri de cooperare (bilaterale, trilaterale, multilaterale)¹⁹.

Puterea Smart (Smart Power) este dată de „*Abilitatea de a combina puterea hard și soft într-o strategie de succes*”²⁰. În acest sens, trebuie realizat un echilibru dinamic între implicările specifice *puterii hard* – opțiunile concepțiilor militare centrice și *soft power* – opțiunile politicilor publice și specializate, toate fiind în conjuncție cu specificul diplomatic unanim acceptat²¹.

În practică, *Smart Power* presupune modificarea paradigmei privitoare la impunerea voinței pentru atingerea obiectivelor. Instituirea puterii *Smart* face recurs la edificarea unor strategii cu conținut adecvat, reclamând folosirea resurselor specifice de bază, identificarea și sprijinul demersului complex, prin intermediul unui set de instrumente care să integreze puterea *Soft* și *Hard* într-o viziune unitară, eficientă.

Mai exact, nu este suficientă crearea unei structuri de forțe armate puternice, cât este necesară constituirea unei structuri robuste de alianțe, parteneriate și instituții pe toate zonele geopolitice și pe niveluri de interes, care să extindă cooperarea și să creeze legitimitatea efortului comun și a viziunii de forță²².

Smart Power se constituie ca rezultată firească a noilor amenințări ale secolului XXI și a provocărilor actualului context internațional, supus unor schimbări rapide și imprevizibile. Conform declarațiilor oficialilor Administrației Obama, SUA reprezintă singura țară ce deține și este în măsură să utilizeze acest tip de putere, apreciată a fi extrem de eficientă.

Adăugăm aspectul potrivit căruia *Smart Power* este considerată, îndeosebi de către experții americani, ca fiind puterea „*inteligentă*”, în măsură să restabilească, să mențină și să întărească hegemonia Americii într-o lume turbulentă și doritoare de schimbări rapide

¹⁹ *Ibidem*, pp. 9-11.

²⁰ Joseph S.Jr. Nye, Ermitage, RL, *A Smarter, More Secure America*, CSIS Commission on Smart Power, Washington, 2007, p. 6.

²¹ Christopher A. Gonzales, *Internalizing Full Spectrum Operations Doctrine in the US Army*, Naval Postgraduate School, Monterey, 2011, p. 26.

²² Matteo Pallaver, *op. cit.*, p. 13.

și radicale. În mod concret, noua strategie de putere inteligentă, americană, presupune creșterea eforturilor în Asia de Sud și Centrală, retragerea din Orientul Mijlociu și redefinirea rolului SUA în Europa²³.

Recentul demers privitor la *Global Peace Operations Initiative – GPOI (Inițiativa Operațiilor Globale de Pace)*, ce însumează efective de 75.000 de operatori, vine în sprijinul creării unor instrumente eficiente de colaborare, alianțe, parteneriate și instituții, toate având implicări sinergice pentru pacea lumii²⁴.

Tipologia conflictelor armate contemporane

Diversitatea lumii și efectele globalizării determină o multitudine de situații interdependente, care se pot transpune, în formă bilaterală sau multilaterală, în stări de armonie (acceptare), dizarmonie, diferende sau chiar în forme specifice de conflictualitate. La rândul său, starea de conflict poate cuprinde diferende sau forme potențiale de conflict de naturi diferite. Astfel, pot fi activate confruntări de tip simetric, asimetric sau hibrid, în raport cu contextul internațional, raportul de putere pe anumite spații geopolitice, capacitatea de efort armat și, îndeosebi, cu interesele actorilor aflați în confruntare.

Confruntarea simetrică este modalitatea relativ previzibilă privind ducerea efortului armat. Conform DEX, simetria este considerată „...Proprietate a unui ansamblu spațial de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, anumite regularități; proporționalitate, concordanță, armonie între părțile unui tot, între elementele unui ansamblu etc.; distribuție egală, regulată, armonioasă a părților unui tot, a elementelor unui ansamblu”²⁵.

La nivel strategic, simetria este caracteristica principală a confruntării, care a însoțit istoria militară a omenirii în cea mai mare perioadă a acesteia. Specific simetriei este forma de confruntare armată contra armată, potențialul combativ fiind relativ apropiat între actori. Centrele de greutate (*Center of Gravity – CoG*) sunt și ele similare, definite de tăria celor două armate. În cele mai multe cazuri, înfrângerea armatei însemna preluarea puterii asupra actorului advers.

²³ Maya Kandel, Maud Quessard-Salvaing, *American Smart Power Strategies. Redefining Leadership in a Post-American World*, Paris, ÉTUDE DE L'IRSEM 32, September 2014, on www.defense.gouv.fr/.../etude%2032%20smart%20power%20etats-unis%20web.pdf, accesat la 10 noiembrie 2017 prin www.google.com.

²⁴ Christopher A. Gonzales, *op. cit.*, pp. 26-27.

²⁵ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române, op. cit.*, p. 1018.

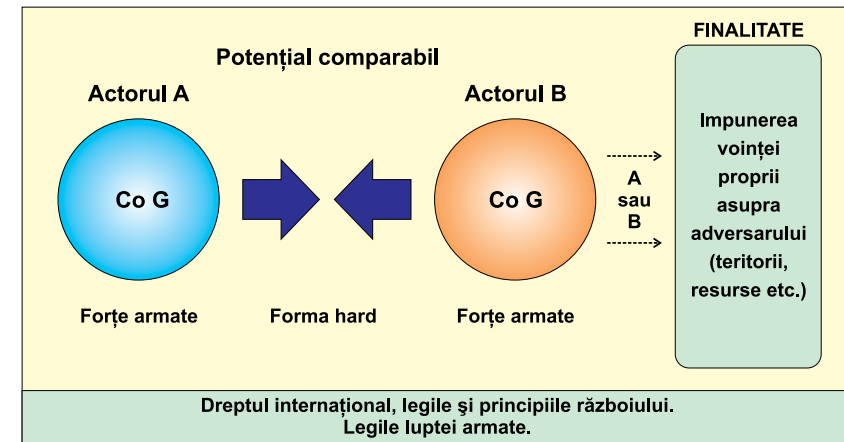

Figura 1: Confruntarea simetrică

După Alexandru-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *Contracararea afecțării teroriste la adresa intereselor NATO și Uniunii Europene*, Editura CTEA, București, 2017, p. 52.

Practic, confruntarea simetrică impune doar linii de operații, direcțiile de efort fiind absente sau constând în implicări periferice conflictului armat. În acest caz confruntarea avea loc direct între centrele de greutate, prin activarea liniilor de operații.

Natura, procedurile și dezvoltarea efortului armat sunt relativ previzibile. Atitudinii de atac ori înaintare adoptată de o parte beligerantă (ofensiva) îi corespunde forma de staționare (apărare) a celeilalte părți. La fel, dacă actorul A deplasează forțele (formă dinamică), actorul B poate trece la apărare pe o poziție întărită sau în ambuscadă (forme statice). Unicitatea entităților aflate în confruntare determină forme de previzibilitate ori reciprocitate privitoare la măsurile de contracarare adoptate de către adversar. Efectele însumate în acțiunile desfășurate vor fi direcționate spre distrugerea capacității adverse de efort.

Formațiunea statală victorioasă își adjucecă teritoriul și bunurile învinsului, adesea fără a exista posibilitatea altor confruntări ulterioare care să producă modificări ale stării finale.

Specific confruntării simetrice este utilizarea extensivă a *Hard Power*. În acest tip de confruntare, acțiunile nonmilitare cunosc destul de puține reprezentări, efortul militar fiind omniprezent și decisiv. Ca forme de manifestare, în funcție de perioadele istorice, gradul de dezvoltare al armamentelor și tehnologiilor de ducere a confruntării, de scopurile și amploarea operațiilor, pot fi menționate atacul,

ofensiva, apărarea, asediul, lupta pentru poziții, încercuirea și ieșirea din încercuire, retragerea, urmărirea, lupta desantului aerian ori lupta desantului maritim și contracararea acestora.

Referitor la posibile exemple, facem mențiunea că omenirea, de la începuturile organizării sale sociale până la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, este caracterizată de existența preponderentă a unui asemenea tip de confruntare: războaiele Antichității, cele ale Evului Mediu, apoi cele din Epoca Modernă până în anul 1945 conțin forme simetrice ale confruntării.

Confruntarea asimetrică este cunoscută ca fiind modalitatea relativ opusă variantei simetrice. Asimetria constă în lipsa sau nerespectarea regulilor și se impune a fi adoptată *in extremis*, când între actorii confruntării există un potențial militar total disproporționat. Ea există sau este căutată de către comandanți și la nivel tactic, în cadrul confruntărilor *simetrice*, în special pentru ruperea echilibrului sau realizarea surprinderii și sau a superiorității necesare ofensivei. La nivel tactic, asimetria este condiția esențială pentru obținerea victoriei.

La nivel strategic, esența confruntării asimetrice constă în lovirea adversarului prin surprindere și preponderent în sectoarele cu vulnerabilități identificate²⁶. Plecând de la faptul că lupta directă, față în față, nu este posibilă ori nu este recomandată, actorul mai slab trebuie să recurgă la forme de confruntare indirectă, parțială și de mică amploare, ocolind abil centrul/centrele de greutate advers/adverse. Acest tip de confruntare impune activarea parțială și temporară a unor linii de operații sau a unor direcții de efort, corespunzător posibilităților și avantajelor actorului slab.

Este important de reținut că „Războiul asimetric este, de cele mai multe ori, război acoperit, desfășurat în modalitate extinsă, dar cu intensitate scăzută de către grupări de gherilă, culte religioase, carteluri de droguri și chiar de către componente ale forțelor speciale sau ale forțelor armate convenționale”²⁷.

Importantă este observația potrivit căreia, în urma desfășurării prin surprindere, bazată de cele mai multe ori pe locul, amploarea și/sau momentul acțiunilor, și însumarea efectelor, actorul vulnerabil produce uzura capacității de efort și demoralizarea adversarului mai

²⁶ Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *op. cit.*, p. 53.

²⁷ Ajei Lele, *Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict*, Institute for Defence Studies and Analysis, India, Oasis, No.20 – Julio.Dicembre 2014, p. 101.

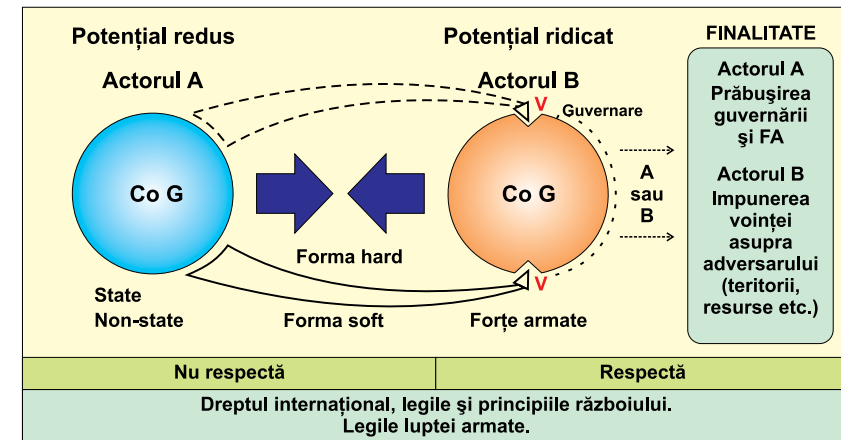

Figura 2: Confruntarea asimetrică

După Alexandru-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *Contracurarea afecției teroriste la adresa intereselor NATO și Uniunii Europene*, *op. cit.*, p. 53.

puternic. Astfel, cu pricepere și în timp, este posibilă adjudecarea victoriei finale. Se poate vorbi de linii de operații fragmentare, liniile de efort fiind absente sau cunoscând implicări periferice conflictului armat. Nu poate fi vorba de confruntarea între centrele de gravitate.

Ca urmare, sunt căutate și vizate preponderent vulnerabilitățile adversarului, spre care se vor canaliza eforturile actorului slab. Natura, tacticile, tehnicile, procedurile și aplicarea efortului armat vor fi absolut neconforme regulilor și deci imprezvizibile.

Actorul cu potențial modest, prin lovituri repetate și executate prin surprindere, va încerca să mențină inițiativa, producând pierderi adversarului, inducându-i acestuia o stare permanentă de nesiguranță, oboseală și teamă, neîncrederea în posibilitatea de a prelua inițiativa și de a-și învinge oponentul omniprezent, dar invizibil²⁸. Pentru atingerea scopurilor strategice avute în vedere, vor fi atrase în confruntare segmente numeroase ale populației.

În situația confruntărilor actuale, dreptul internațional interzice executarea de lovituri militare (aparținând actorului cu potențial militar robust) asupra țintelor civile. În caz contrar, este practică acțiunea clandestină, asimetria presupunând producerea de lovituri dinspre mediul civil spre cel militar; angajarea, lovirea, incapacitarea și distrugerea țintelor militare ale oponentului puternic.

²⁸ Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *op. cit.*, pp. 52-53.

Actorul cu potențial modest, prin lovituri repetate și executate prin surprindere, va încerca să mențină inițiativa, producând pierderi adversarului, inducându-i acestuia o stare permanentă de nesiguranță, oboseală și teamă, neîncrederea în posibilitatea de a prelua inițiativa și de a-și învinge oponentul omniprezent, dar invizibil.

[...] formele asimetrice de confruntare au fost folosite întotdeauna când trebuia surmontat handicapul unui potențial combativ vădit dezavantajos.

În plan practic, vor fi considerate permise toate procedeele sau metodele ce pot conduce la diminuarea potențialului superior al adversarului și la înfrângerea voinței acestuia de a lupta. Este evident că această abordare a luptei se încadrează în afara cadrului conferit de dreptul internațional și intră în conflict cu legile și obiceiurile de ducere a războiului. Adversarul își menține importanța, preponderent în cazul actorului internațional ce dispune de un potențial militar ridicat.

Trebuie conștientizat faptul că rolul decisiv le revine acțiunilor nonmilitare care au un aport decisiv în adjudecarea victoriei. Ca formă utilizată în decursul timpului, trebuie spus că formele asimetrice de confruntare au fost folosite întotdeauna când trebuia surmontat handicapul unui potențial combativ vădit dezavantajos. Kenneth F. McKenzie a identificat astfel de tipuri de amenințări sau posibile amenințări ce pot fi activate în contextul geopolitic actual, precum: amenințări nucleare, biologice, chimice, anumite componente ale Info Ops sau care decurg din analiza unor concepte operaționale cu potențial de amenințare²⁹. Dacă, în mod normal, confruntarea asimetrică actuală poate să cuprindă trei sau patru dintre amenințări, tendința este ca toate formele identificate de McKenzie să fie posibil adjudecate de războiul asimetric viitor.

Exemplificările pot fi extrem de numeroase. Din scrierile Vechiului Testament este bine cunoscută pilda luptei lui David cu gigantul Goliat. O piatră, simbol al unei acțiuni asimetrice, proiectată cu măiestrie într-un punct vulnerabil al uriașului, contribuie la obținerea victoriei în confruntarea biblică³⁰.

Calul Troian, acțiune temerară asimetrică gândită de Ulisse, strecoară un grup de luptători ahei înapoia zidurilor Troiei, luptătorii infiltrați deschizând porțile cetății pe timp de noapte, făcând posibilă cucerirea cetății prin vicleșug.

Alexandru cel Mare, conducător al unei oști mici în bătălia de la Gaugamela sau „Casa Cămilelor” (1 octombrie 331 î.Hr.), obține o strălucită victorie într-o confruntare asimetrică, prin surprinzătoarea deplasare oblică, acțiune neconformă regulilor vremii, fiind utilizate în premieră chiar efectele centrice, definite mult mai târziu (chiar Alexandru era vârful de lance al atacului decisiv spre locul de dispunere al lui Darius)³¹.

²⁹ Kenneth McKenzie, *The Revenge of the Melians: Asymmetric Warfare Threats and Next*, Odr. McNair Paper, No. 62, p. 19.

³⁰ Toni Pfeanner, *Asymmetrical Warfare from the Perspective of Humanitarian Law and Humanitarian Action*, International Review of Red Cross, Vol. 87. number 857, March 2005, p. 149.

³¹ Jeremy Black, *Șaptezeci de mari bătălii ale tuturor timpurilor*, Editura Aquila, București, 2006, p. 31.

Cel mai mare imperiu al lumii, Imperiul Mongol al lui Genghis Khan, a fost edificat prin bătălii victorioase, în care genialul comandant de oști, canalizând loviturile zdrobitoare (îndeosebi din partea temutelor Kheshig³²), prin identificarea din timp a punctelor slabe ale dispozitivului advers ca urmare a efortului de informații și geniului propriu de conducător³³.

În noaptea de 16-17 iunie 1472, la circa 3 ore după lăsarea serii, un corp de oaste de 700-1.000 de luptători munteni deghizați în turci și condus de Vlad Țepeș, care cunoștea limba și obiceiurile turcilor, declanșează un atac de noapte ce viza cortul și uciderea sultanului otoman. În încăierarea nocturnă generală, turcii se măcelăresc între ei. Se înregistrează pierderi de circa 30.000-35.000 de persoane, din tabăra turcilor, sultanul scăpând datorită șanseii de a nu fi prezent în cortul propriu³⁴.

În timpul Bătăliei din Pacific, spre a ocoli tirul distrugător al cuirasatelor SUA, japonezii au dezvoltat torpila *Tip 93* cu rază de acțiune de 20.000 de yarzi, bătaia maximă a torpilelor, la acea vreme, fiind de 10.000 de yarzi, având viteza de 45 noduri/oră. Lansate pe timp de noapte, torpilele japoneze au produs daune majore, cazul crucișătorului greu *USS Minneapolis* fiind edificator³⁵. Între diferitele forme asimetrice pot fi enumerate hărțuirea, atacul de noapte, ambuscada, utilizarea dispozitivelor explozive improvizate sau a minelor ascunse, inundarea unor porțiuni joase, producerea de lavine, terorismul, asasinatul, otrăvirea resurselor vitale (aerul, apa, mediul), gherila, lupta întregului popor.

Avantajele confruntării asimetrice, care reveneau în mod predominant actorului cu posibilități modeste, au creat disconfort statelor cu resurse semnificative de potențial în domeniile majore ale confruntării. Ca urmare, a fost generată forma de confruntare hibridă, spre a satisface interesele actorilor cu diferite posibilități de angajare în spațiul cu potențial de conflict.

Avantajele confruntării asimetrice, care reveneau în mod predominant actorului cu posibilități modeste, au creat disconfort statelor cu resurse semnificative de potențial în domeniile majore ale confruntării. Ca urmare, a fost generată forma de confruntare hibridă, spre a satisface interesele actorilor cu diferite posibilități de angajare în spațiul cu potențial de conflict.

³² Kheshig – structuri de elită, cu efective constante de 10.000 de luptători, selecționați dintre cei mai buni și curajoși, temeinic instruiți și echipați, devotați întru totul conducătorului mongol, destinați să apere persoana Impăratului Mongol în orice împrejurare primejdioasă. În momente decisive, parte din structură (ori în totalitate) realiza lovituri absolute imparable asupra sectoarelor vulnerabile, adjuccând victoria de partea mongolă.

³³ Francis Dvornik, *Origins of Intelligence Services*, New Brunswick, Rutgers, University Press, pp. 277- 290.

³⁴ Constantin Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, Editura All, București, 2013, p. 39.

³⁵ Clinton J. Ancker III, Michael D. Burke, *Doctrine for Asymmetric Warfare*, Military Review, July-August 2003, pp. 18-19.

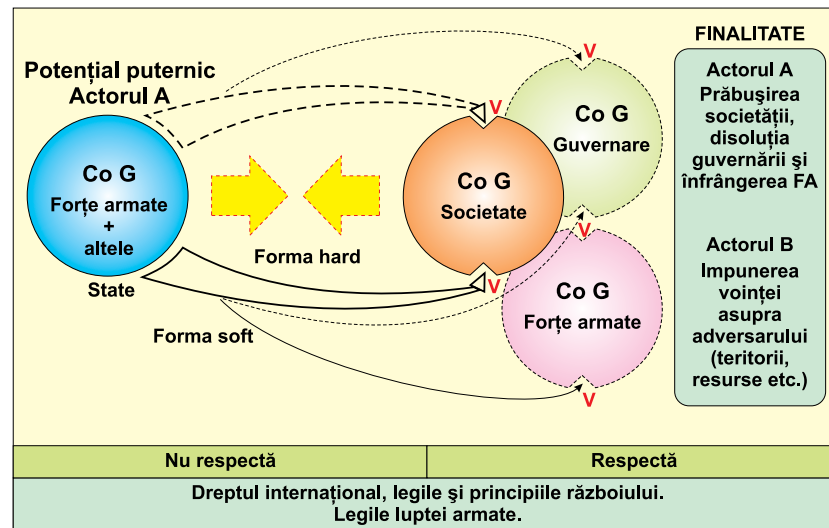

Figura 3: Confruntarea hibridă

După Alexandru-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *Contrațararea afectării teroriste la adresa intereselor NATO și Uniunii Europene*, op. cit., p. 55.

Confruntarea hibridă este, practic, tipul cel mai vechi și cel mai întâlnit de confruntare, doar proporțiile făcând diferența și aducându-l în atenția opiniei publice. Termenul *hibrid* semnifică „... (Despre realizări, idei, fapte) alcătuit din elemente disparate; lipsit de armonie”³⁶. Confruntarea hibridă este o formă de confruntare teoretizată de polemologi cu relativ puțin timp în urmă. În vocabularul analiștilor fenomenului militar și în media a cunoscut o frecvență ridicată după anexarea Crimeii de către Rusia, în 2014³⁷.

În literatura de specialitate românească, asistăm la folosirea sintagmei de *război hibrid* în studiile de dată recentă, cu privire la acțiuni și/sau operații presupunând mixarea formelor simetrice cu cele asimetrice și cele neregulate, în forme și proporții impuse de cerințele cadrului operațional³⁸. Teoretizări predictive destul de exacte ale conceptului, fără a fi denumit ca atare, bazate desigur și pe observația *la cold* a evenimentelor politico-militare recente din țara noastră, din Balcani și din Republica Moldova, am găsit în scrierile

³⁶ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, op. cit., p. 245.

³⁷ Erik Richborn-Kjennerud, Patrick Cullen, *What is Hybrid Warfare?*, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, 2016, p. 1.

³⁸ Eugen Bădălan (coord.), *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2014, pp. 16-17.

de specialitate autohtone încă din anul 2001. Generalul de corp de armată (pe atunci) Eugen Bădălan, ulterior general și șef al Statului Major General, afirma cu siguranța militarului de carieră: „Deci, vom fi martorii unui salt dinspre «războiul militar» către «războiul politic». Acesta va presupune folosirea numai limitată a acțiunilor militare, doar în cazuri de strictă necesitate, atunci urmărindu-se nu atât provocarea unor distrugerii, cât mai ales efectul psihologic asupra populației adverse, în sensul descurajării, al afectării voinței de luptă, al zdruncinării încrederii în victorie și al retragerii sprijinului pentru propria armată. Preponderență au: exercitarea unor presiuni politico-economice (...); apelul la intervenția ONU (...); orchestrarea unor lovituri de stat sprijinite din exterior etc., aceste acțiuni reprezentând conținutul principal al operațiilor care aparțin așa-numitei «zone gri» (conflict de intensitate scăzută), care articulează, într-o concepție elastică, terorismul și diversiunea, manipularea psihologică, violența civilă, insurgența, ciocnirile de frontieră etc. Acestea vor fi însoțite de o «manevră exterioară» pe eșichierul internațional, care poate deveni, prin efectele sale, mai importantă decât operația directă”³⁹. Practic, generalul român definește și descrie războiul hibrid fără a-l numi explicit, preconceptualizând astfel viitoarea sintagmă de *război hibrid*.

În literatura vestică, termenul a început să fie folosit după anul 2002, o dată cu publicarea tezei de către W. J. Nemeth⁴⁰.

În mod concret, confruntarea hibridă extinde posibilitățile de cumulare a eforturilor simetrice și asimetrice, combinând o multitudine de forme aparținând războiului neregulat, războiului convențional, războiului cu efecte limitate, războiului economic, confruntărilor pentru resurse energetice, confruntărilor cibernetice și proxy.

Toate acestea pot fi utilizate în forme complicate și versatile, alături de capacități diverse (criminale, financiare, informaționale, economice), cu întrebuintarea propagandei agresive și denigratoare la adresa oponentului, precum și prin extinderea formelor de insurgență, terorism și a conflictualității ad-hoc, necesare în conturarea stării finale dorite⁴¹.

³⁹ Eugen Bădălan, *Securitatea României, actualitate și perspectivă. Un punct de vedere*, Editura Militară, București, 200, p. 99.

⁴⁰ William J. Nemeth, *Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare*, Monterey CA, Naval Postgraduate School, 2002.

⁴¹ Iulian Chifu, *Război hibrid, Lawfare, război informațional. Războaiele viitorului*, p. 200, în Conferința Științifică Internațională Strategii XXI, Editura U.N.Ap. „Carol I”, București, 11-12 iunie 2015.

În confruntarea hibridă, inițiativa aparține actorului puternic. Acesta, cu scopul de a ocoli normele de drept internațional și pentru a înșela opinia publică, pe de o parte, și vigilența instituțiilor statului țintă, pe de altă parte, procedează disimulat la subminarea capacității organizatorice și a eficienței instituționale din chiar centrul de greutate advers, prin folosirea unor forțe clandestine și a unor tehnici și mijloace neconvenționale. Succesiv, sunt atacate prioritar societatea, apoi guvernarea și, în final, forțele armate.

Trebuie subliniat că rolul decisiv în atingerea obiectivelor războiului va reveni mijloacelor nonmilitare⁴², liniilor de efort ori de operații concepute sinergic pentru zdruncinarea stabilității societății, disoluția guvernării și afectarea gravă a capacității forțelor armate.

În confruntarea hibridă, rolul decisiv în atingerea stadiului final îl au acțiunile nonmilitare ce depășesc în intensitate și rezultate efectele generate de efortul militar⁴³. Rezultatul final al acțiunilor desfășurate în statul țintă este prăbușirea statalității înseși.

Concluzii

Asimetria există din cele mai vechi timpuri, de la David și Goliat, de la hoardele barbare care atacau Roma, de la căderea Troiei și șiretlicul lui Ulisse, sau de la atacul de noapte de la Târgoviște, condus de Vlad Țepeș împotriva unei oști otomane mult superioare, până la mujahedinii afgani. Asimetria este strategia celui vulnerabil și azi este apanajul unor state cu potențial redus sau al actorilor nonstatali. În ambele cazuri, actorul cu potențial militar scăzut caută forme, momente și procedee de acțiune ce speculează vulnerabilitățile adversarului. Inițiativa aparține celui mai vulnerabil, care se poate bucura și de oarecare simpatie și sprijin din partea populației.

Globalizarea a permis actorilor cu potențial militar ridicat să se manifeste în manieră relativ similară, prin conceperea și adoptarea unor strategii privitoare la ducerea conflictului, după tiparele celor adoptate de actorul vulnerabil, dar cu mijloace și resurse specifice capacităților reale de care dispun sau chiar să inoveze în domeniu, extinzând aria intervenționismului nonmilitar în aproape toate sferile vieții socioeconomice și culturale. Acesta este războiul hibrid.

În confruntarea hibridă, inițiativa aparține actorului puternic. Acesta, cu scopul de a ocoli normele de drept internațional și pentru a înșela opinia publică, pe de o parte, și vigilența instituțiilor statului țintă, pe de altă parte, procedează disimulat la subminarea capacității organizatorice și a eficienței instituționale din chiar centrul de greutate advers, prin folosirea unor forțe clandestine și a unor tehnici și mijloace neconvenționale. Succesiv, sunt atacate prioritar societatea, apoi guvernarea și, în final, forțele armate.

⁴² Zdeněk Kříž, Zinaida Bechná, Peter Števkov, *Hybrid Warfare: Its Concept, Potential and how to Fight it*, p. 10, în *Hybrid Warfare: A New Phenomenon in Europe's Security Environment* (2nd edition), Praha, Ostrava, Jagello 2000 for NATO Information Center in Prague, 2016.

⁴³ Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *op. cit.*, p. 54.

În atacurile asupra societății sunt exacerbate aspectele negative ale condițiilor de viață și de muncă, sunt exploatate deficiențele de comunicare, vulnerabilitățile serviciilor publice, liniile de falie socială, animozitățile etnice sau religioase, neînțelegerile istorice, alte vulnerabilități. După polarizarea grupurilor umane, conturarea de focare și inflamarea opiniilor, specialiști fără însemne militare din structurile de intelligence sau din forțele pentru operații speciale ale actorului puternic controlează evoluția distructivă nonmilitară pentru ca, în final, forțele militare regulate să vină să consilieze noua stabilitate socială și politico-economică sau să sprijine grupurile etnice/religioase radicalizate. Tehnologiile moderne, de infuzie statală, utilizate de miliții/grupări beligerante, creează mari probleme structurilor statale și unităților armate convenționale ale țintei. Înfrângerea structurilor armate, prăbușirea guvernării, instabilitatea din teritoriul țintă conduc, în cele din urmă, la disoluția statalității. Actorul agresor își va aroga rolul de salvator sau pacificator ori va poza în victimă sau mediator al conflictului, susținând vehement neamestecul în afacerile interne ale actorului agresat.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 2-a revizuită, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.
2. ***, United States of America, Joint Chiefs of Staff, *Joint Operation Planning, JP 5-0*, 11 august 2011.
3. Eugen Bădălan (coord.), *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura CTEA, București, 2014.
4. Eugen Bădălan, *Securitatea României, actualitate și perspectivă. Un punct de vedere*, Editura Militară, București, 2001.
5. Jeremy Black, *Șaptezeci de mari bătălii ale tuturor timpurilor*, Editura Aquila, București, 2006.
6. Al.-Ciprian Bogdan, Vasile Bogdan, *Contracurarea afectării teroriste la adresa intereselor NATO și Uniunii Europene*, Editura CTEA, București, 2017, p. 43.
7. Iulian Chifu, *Război hibrid, Lawfare, război informațional. Războaiele viitorului*, în Conferința Științifică Internațională Strategii XXI, Editura U.N.Ap. „Carol I”, București, 11-12 iunie 2015.
8. Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1976.
9. Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, *Interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională pentru promovarea și apărarea acestora. Cazul României*, Editura U.N.Ap. „Carol I”, București, 2010.

10. Francis Dvornik, *Origins of Intelligence Services*, New Brunswick, Rutgers, University Press.
11. Iulian Fota, *România în NATO și UE. Gestionarea globalizării și relansarea modernizării*, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2013.
12. Clinton J. Ancker III, Michael D. Burke, *Doctrine for Asymmetric Warfare*, Military Review, July-August 2003.
13. Constantin Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, Editura All, București.
14. Christopher A. Gonzales, *Internalizing Full Spectrum Operations Doctrine in the US Army*, Naval Postgraduate School, Monterey, 2011.
15. Maya Kandel, Maud Quessard-Salvaing, *American Smart Power Strategies. Redefining Leadership in a Post-American World*, Paris, ÉTUDE DE L'IRSEM 32, septembre 2014, on www.defense.gouv.fr/.../etude%2032%20smart%20power%20etats-unis%20web.pdf, accesat la 10 noiembrie 2017 prin www.google.com.
16. Kenneth McKenzie, *The Revenge of the Melians: Asymmetric Warfare Threats and Next*, Odr. McNair Paper, No. 62.
17. Ajei Lele, *Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict*, Institute for Defence Studies and Analysis, India, Oasis, No.20 – Julio. Dicembre 2014.
18. W.J. Nemeth, *Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare*, Naval Postgraduate School California, iunie 2002.
19. Friedrich Nietzsche, *Voința de putere*, Editura Aion, Oradea, 1999.
20. Joseph S.Jr. Nye, Ermitage, RL, *A Smarter, More Secure America*, CSIS Commission on Smart Power, Washington, 2007.
21. Joseph S.Jr. Nye, *The Changing Nature of World Power*, Political Science Quarterly, 105.
22. Matteo Pallaver, *Power and Its Form: Hard, Soft, Smart*, The London School of Economics and Political Science, London, 2011.
23. Toni Pfeanner, *Asymmetrical Warfare from the Perspective of Humanitarian Law and Humanitarian Action*, International Review of Red Cross, Vol.87. number 857, March 2005.
24. Aigerim Raimzhanova, *Power in IR: Hard, Soft, and Smart*, Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest, December 2015.
25. Erik Richborn-Kjennerud, Patrick Cullen, *What is Hybrid Warfare?*, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, 2016.
26. Gheorghe Teodorescu, *Putere, autoritate și comunicare politică*, Editura Nemira, București, 2000.

CERINȚE MILITARE ȘI CIVILE ÎN PROCESUL DE PLANIFICARE A OBIECTIVELOR DESTINATE APĂRĂRII ÎN LOCALITĂȚILE URBANE

Asist. univ. dr. Sorina-Georgiana RUSU
Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu”, București

Autoarea arată că unul dintre rezultatele directe ale terorismului global este, fără îndoială, militarizarea spațiului urban. Este evidențiat faptul că, în condițiile actuale, sunt importante nu numai condițiile topografice referitoare la localizarea obiectivelor militare, ci și o combinație între elementele fizice și cibernetice necesare asigurării interoperabilității militare.

Urbanizarea războiului este un concept care este redefinit în ceea ce privește formele de violență și efectele asupra cetățenilor. Vulnerabilitățile urbane sunt identificate atât în așezările degradate, cât și în orașele înalt tehnologizate, precum cele inteligente. În concluzie, autoarea arată că nu va exista urbanizare sustenabilă fără o nouă formă de planificare spațială care să țină cont de aspecte precum mediul înconjurător, violența urbană, sărăcie, migrație și noile tehnologii.

Cuvinte cheie: planificare civil-militară, oraș inteligent, operații militare, planificare spațială, apărare.

Introducere

Activitățile postconflict, de sprijin, de stabilitate sau de ajutor umanitar sunt din ce în ce mai costisitoare și se întind pe o durată tot mai mare de timp. Aceste activități pot apărea înainte, în timpul sau ulterior altor acțiuni militare. Având în vedere faptul că operațiile militare se vor desfășura în viitor și în mediul urban, considerăm că este necesară regândirea activității structurilor precum CIMIC sau PSYOPS. Costurile și timpul alocat desfășurării operațiilor civil-militare, care au drept scop reducerea impactului operațiilor militare asupra civililor, pot fi reduse prin cooperarea civil-militară permanentă a actorilor implicați în guvernarea și în proiectarea orașului. În acest sens, procesul de *planificare spațială*¹ ar trebui să fie în concordanță cu cerințele civile și militare necesare dezvoltării capacității de apărare a orașelor.

Rolul orașelor în strategiile și concepțiile de apărare militară

Asigurarea securității cetățenilor orașelor nu se mai poate realiza doar prin ziduri construite, înțelese ca o limită foarte clar definită din punct de vedere fizic. Numeroase orașe au fost întemeiate având scopuri militare. Afectate de progresul tehnicii militare, rolul militar al orașelor a suferit multiple transformări: „*Toate avantajele pe care apărătorii le dețineau până la sfârșitul Evului Mediu se vor evapora în timpul secolului al XV-lea. Elementul care va schimba lumea este tunul. [...] Prima victimă a tunului a fost turnul, care, gradual, și-a pierdut din înălțime, până ce, înspre sfârșitul secolului al XV-lea, a fost coborât la nivelul zidului*”². Progresul artileriei și al aviației a modificat modalitatea de apărare, iar războiul nuclear și diversificarea tipurilor de războaie cresc gradul de vulnerabilitate a orașelor în fața noilor amenințări.

Costurile și timpul alocat desfășurării operațiilor civil-militare, care au drept scop reducerea impactului operațiilor militare asupra civililor, pot fi reduse prin cooperarea civil-militară permanentă a actorilor implicați în guvernarea și în proiectarea orașului.

¹ Compendiul de Planificare Spațială Europeană definește *planificarea spațială* drept „*politici publice și acțiuni destinate influențării distribuției viitoare a activităților în spațiu și a legăturilor dintre acestea*”. Vezi ***, Comisia Europeană, *Studii de dezvoltare regională, The EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies*, Luxemburg, 1997, p. 156.

² Valentin Capotescu, *Orașul ideal. Influența arhitecturii militare asupra urbanismului*, Editura Brumar, Timișoara, 2010, pp. 14, 15.

În ultimele decenii, obiectivele militare au fost amplasate în afara orașelor pentru a evita interferarea activităților civile cu cele militare și pentru a beneficia de terenuri ce pot fi amenajate conform cerințelor militare.

Unele *obiective militare*³ din istoria recentă au replicat modelul de alcătuire al orașelor, cu același scop, cel de asigurare a securității. Astăzi, nevoile populației sunt mai numeroase, răspund unui nivel de viață mai ridicat și există tendința de a le satisface simultan pe toate. În acest context, asigurarea securității orașelor a devenit tot mai problematică, odată cu creșterea interdependențelor funcțiilor diferite ale orașelor la nivel mondial.

În ultimele decenii, obiectivele militare au fost amplasate în afara orașelor pentru a evita interferarea activităților civile cu cele militare și pentru a beneficia de terenuri ce pot fi amenajate conform cerințelor militare. Însă, uneori, prin extinderea sa, orașul înglobează aceste obiective militare și le integrează aglomerației urbane, nu fără inconveniențe. Acestea sunt legate fie de aglomerarea circulației, fie de prețul ridicat al terenurilor sau de distanțele mari de parcurs de către angajații militari în drumul lor de la locul de muncă spre locuință.

În acest sens, observăm, spre exemplu, că bazele militare de tip american au tendința de concentrare a activităților într-un campus care să răspundă necesităților de muncă în domeniul militar, dar și să ofere condiții de cazare și de desfășurare a vieții pentru familiile angajaților din sistemul militar. Aceste baze se constituie, ele în sine, în locuri care simulează relațiile existente în orașe, creând funcția militară la altă scară spațială, la care orașele, în ansamblul lor, din punct de vedere fizic, au renunțat. Mutațiile survenite în evoluția orașelor pot schimba adesea funcția inițială a orașelor. Spre exemplu, orașele fortificate erau amplasate pe drumurile parcurse de invadatori, în culoarele dintre munți sau la capetele marilor trecători. Însă, drumurile marilor invazii războinice erau, totodată, cele ale comerțului în perioadele de pace. În acest sens, principiul de funcție și de utilizare multiplă a localităților urbane trebuie păstrat, adaptat și aplicat în contemporaneitate.

Astăzi, nu doar condițiile topografice sunt importante în localizarea obiectivelor militare, ci și un cumul de elemente provenite din îmbinarea normelor fizice și cibernetice necesare interoperabilității militare.

³ Potrivit art. 52, alin 2 din *Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale*, obiectivele militare „sunt limitate la bunurile care, prin natura lor, prin amplasare, destinație sau utilizare, aduc o contribuție efectivă la acțiunea militară și a căror distrugere, totală sau parțială, capturare sau neutralizare, în împrejurările date, oferă un avantaj militar precis”. Această definiție a fost utilizată, în timp, în manuale internaționale și în legi cu referire la modalitatea de ducere a războaielor.

Cerințe civile în planificarea obiectivelor urbane destinate apărării

Urbanizarea accentuată este o tendință actuală aflată în relație directă cu politicile privind caracterul durabil asigurat de abordarea, în raport de complementaritate, a tehnologiilor inovatoare (platforme asociate cu infrastructura modernă, mijloace de revitalizare energetică, prin descoperirea și utilizarea unor resurse noi etc.) și cu exigențele utilizatorilor – populația urbană inserată într-o viață cotidiană specifică orașului modern. Această tendință inovatoare a configurat conceptul de *oraș inteligent*, în care inovarea avansată este implementată pe scară largă, cu scopul asigurării unei renașteri socioeconomice a statelor din cadrul UE, prin apelul la un domeniu nou, economia digitală: „*Conceptul [oraș inteligent, n.a.] nu este static: nu există un consens sau o definiție general acceptată a orașului inteligent, el exprimând mai degrabă un proces sau o serie de etape, prin care orașele devin mai <locuibile> și reziliente, prin urmare, în măsură să răspundă mai repede la noi provocări*”⁴.

Considerăm că *orașul inteligent* ar trebui să permită planificarea *obiectivelor destinate apărării*⁵, luând în considerare următoarele cerințe:

- existența unei rețele coerente de senzori care vor fi inserați în infrastructură (străzi, clădiri etc.);
- conectarea la internet va fi elementul de bază în coordonarea și monitorizarea vieții citadine;
- controlul și prevenirea infraționalității pentru asigurarea securității cetățeanului se vor face cu ajutorul camerelor de supraveghere și al dronelor;
- armonizarea legislației civile cu cea militară în vederea păstrării unui regim democratic și a evitării posibilelor derapaje autoritariste;
- recalibrarea infrastructurilor critice, cetățenii beneficiind, astfel, de asigurarea permanentă a resurselor (apă, energie, hrană, transport), dar și de un proces necesar de monitorizare (de exemplu, monitorizarea schimbărilor climatice și a efectelor poluării asupra vieții orașului).

⁴ ***, British Government, Department for Business, Innovation and Skills (BIS), *Smart Cities: Background Paper*, Londra, 2013, p. 7. Sursa: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/249423/bis-13-1217-smart-city-market-opportunities-uk.pdf, accesată la 01.05.2018.

⁵ Propunem definirea *obiectivelor destinate apărării* drept *elemente componente ale sistemului apărării, care, prin natura lor, prin amplasare, destinație și utilizare, sporesc nivelul de securitate al unui teritoriu*.

Prin gândirea amplasării, în timp de pace, a elementelor componente ale sistemului apărării [...] se poate realiza o eficiență tehnică sporită, viteză crescută de răspuns la amenințări, alături de economia de mijloace și resurse.

Așadar, prin gândirea amplasării, în timp de pace, a elementelor componente ale sistemului apărării, care, prin natura lor, prin amplasare, destinație și utilizare, sporesc nivelul de securitate al unui oraș inteligent, se poate realiza o eficiență tehnică sporită, viteză crescută de răspuns la amenințări, alături de economia de mijloace și resurse. În acest fel, orașele inteligente pot fi net superioare în comparație cu modelul orașului clasic. Problema nerezolvată a acestui tip de așezare umană este una care vizează populația și modul în care aceasta va acționa în raport cu sistemul de operare ce asigură interfața în procesul vieții cotidiene și în modelarea factorului decizional.

În orașul inteligent, interfața urbană este imaginată în mod curent ca un ecran. Un raport din anul 2011 al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”⁶ prezice că elementele de tehnologie avansată vor asigura „interfețele ambientale care reduc fluxurile complexe de date la unul sau doi indicatori simpli și vor asigura calitatea vieții urbane de zi cu zi, fără a produce agresarea vieții noastre cotidiene”⁷. Un „model de oraș în timp real poate oferi posibilitatea unei interfețe cu cetățenii – o formă de <orașul meu> – care, la rândul ei, permite acțiunile cetățenilor, ca un feedback la propunerile administrației locale, fiind o adevărată schimbare a configurației și misiunii organizației”⁸. Prin urmare, fluxurile de date existente vor fi interpretate ca informație acționabilă, ceea ce va face ca orașele viitorului să fie mai inteligente, eficiente și mai bine acceptate de către civili.

Cerințe militare în planificarea obiectivelor urbane destinate apărării

Rezultatul direct al apariției terorismului la nivel mondial a fost, fără îndoială, militarizarea spațiului urban. Convingerea că sporirea securității este în beneficiul tuturor cetățenilor, precum și al spațiului public, semipublic și privat a determinat ca spațiul urban să devină din ce în ce mai controlat și supus unor forme de supraveghere care interferează în mod vizibil cu cetățeanul, dar se manifestă și în viața

⁶ Este un think tank independent, creat în anul 1993. Institutul realizează o serie de cercetări aplicative de monitorizare pe mai multe domenii, precum: economie, politică socială, politicile UE, dezvoltare regională, riscuri de securitate și de politică externă (n.a.).

⁷ Anthony Townsend, Rachel Maguire, Mike Liebold, Mathias Crawford, *A Planet Of Civic Laboratories: The Future Of Cities, Information, and Inclusion*, Institute For The Future + Rockefeller Foundation, 2010.

⁸ Vezî Arup, *Melbourne Smart City*, 2010, 24, pe http://www.cityofsound.com/files/c40_melbourne_report_final_email.pdf

Aspectul democratic al spațiului urban s-a transformat, iar controlul cetățenilor pare să fi devenit o necesitate.

Acțiunile militare desfășurate în orașe sunt greu de sistematizat și nu pot găsi, mai ales în contextul specificului războiului din acest mileniu, căi eficiente de rezolvare atât a problemei apărării, cât și pentru protejarea fizică și psihică a cetățenilor.

invizibilă, în raport cu spațiul locuit. Starea unui oraș „sub asediu” poate fi interpretată atât din perspectiva amenințării constante a atacurilor teroriste, cât și prin măsuri de combatere a eventualelor amenințări, care au determinat evoluții către ideea unui oraș ca potențial câmp de luptă. Aspectul democratic al spațiului urban s-a transformat, iar controlul cetățenilor pare să fi devenit o necesitate. La nivel mondial, arhitectura de securitate optează pentru un spațiu defensiv, înscris în „geografiile violente” identificabile în orice loc de pe glob. Această nouă realitate a determinat inițiative pentru rezolvarea conflictelor sau pentru a restabili pacea și a avut ca rezultat procese de transformare spațială ce au afectat profund țesutul urban.

În timp ce moștenirile vechilor războaie sunt încă nerezolvate, manifestările fizice ale conflictelor specifice secolului XXI au devenit o parte din viața de zi cu zi în orașele din întreaga lume, transformând spațiul urban într-un nou teatru de război. Zidul Berlinului, o reminiscență emblematică a războiului rece și a conflictelor secolului al XX-lea, a fost eliminat fizic aproape peste noapte, dar urmele sale non-fizice au rămas până în prezent. În mod similar, în Belfast, procesul de pace a început prin reconciliere, dar relicvele dispar atât de lent, încât produc o adevărată idiosincrazie spațială. Reflectând asupra politicii de a elimina toate „barierele de interfață” construite în Belfast, asigurarea separării și limitării spațiale a conflictelor apare ca un sistem absolut necesar. Abordarea zidurilor de pace din Belfast, ca și a altor obstacole în interfață cu țesutul urban impune ca arhitectura să-și extindă efectele dincolo de domeniul strict spațial și în spațiul psihologic și virtual.

Acțiunile militare desfășurate în orașe sunt greu de sistematizat și nu pot găsi, mai ales în contextul specificului războiului din acest mileniu, căi eficiente de rezolvare atât a problemei apărării, cât și pentru protejarea fizică și psihică a cetățenilor. Mediul de luptă implică structuri diverse existente în mediul citadin, de la segmente sociale, structuri, organizații, inclusiv multinaționale, până la persoane, mijloace media, societate civilă etc. cu convingeri, poziții, interese atât de diversificate⁹, realitate care creează mari dificultăți în organizarea și desfășurarea acțiunilor militare. Din perspectiva psihologiei maselor, este limpede că acțiunile militare de acest tip se vor confrunta cu atitudini diverse, de la acceptare și acordare de sprijin până la opoziție. Spre exemplu, în situația ordonării mobilizării generale și a aplicării rechizițiilor de bunuri de la populația civilă, legitimitatea unor astfel

⁹ Grigore Alexandrescu et. al, *Fizionomia acțiunilor militare*, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, p. 5, pe http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/fizionomia_actiunilor_militare.pdf, accesat în data de 03.03.2018.

Propunem implementarea unui concept nou, acela de oraș inteligent ofensiv, având ca prerogative apărarea, protejarea populației civile în caz de atac armat, dar și de preîntâmpinare a unor astfel de evenimente violente în mediul urban.

Asigurarea unei apărări eficiente a orașului inteligent, prin existența în permanență a componentei ofensive active, ar descuraja atacurile inamice și ar păstra starea de pace în localitate.

de decizii ar putea fi zdruncinată. Ideea de conflict armat marchează puternic psihologia maselor și, astfel, operațiile militare de apărare a localității ar putea fi contestate.

Aceste probleme apar în contextul actualului statut de *oraș defensiv*. Așadar, propunem implementarea unui concept nou, acela de *oraș inteligent ofensiv*, având ca prerogative apărarea, protejarea populației civile în caz de atac armat, dar și de preîntâmpinare a unor astfel de evenimente violente în mediul urban. Aceste aspecte nu aduc în discuție anularea conceptului de pace și punerea comunității urbane pe picior de război, ci urmăresc doar o fundamentare adecvată a răspunsului la o potențială stare de război pe o atitudine preventivă a distrugerilor din partea inamicului. Un excurs în istoria conceptului de *oraș defensiv* poate argumenta propunerea noastră de schimbare a statutului acestui tip de așezare, prin asumarea *caracterului ofensiv și preventiv*, în raport cu amenințările potențiale de ordin intern și extern. Totodată, studiarea evoluției țesutului urban aduce în discuție virtuțile și vulnerabilitățile orașului *defensiv*, chiar și cu ipostaza revoluționară a orașului inteligent. Limitele și facilitățile specifice orașului inteligent în stare de război reprezintă un referențial absolut necesar în articularea conceptului de *oraș inteligent ofensiv*, departe însă de orice conotație belicoasă.

Prin urmare, asigurarea unei apărări eficiente a orașului inteligent, prin existența în permanență a componentei ofensive active, ar descuraja atacurile inamice și ar păstra starea de pace în localitate. Pentru ca acest aspect să se materializeze, este necesar ca dimensiunea de *intelligence* a orașului să fie extrem de bine conturată, având rolul de intimidare a acțiunilor inamice. Se aplică, astfel, sensul expresiei: *cea mai eficientă acțiune de apărare este atacul*. Acesta nu va trebui să aibă aspectul violent, ci să fie preventiv, pentru a minimiza efectele violente asupra populației civile, prin concentrarea pe amplificarea efectelor de descurajare asupra inamicului. Considerăm că, valorificând virtuțile *orașului inteligent*, soluțiile de materializare a acestui tip de confruntare să aibă la bază componentele războiului electronic. Astfel, dihotomia amic-inamic, specifică războiului clasic, va fi înlocuită cu ideea de protejare permanentă a populației, prin eliminarea conceptului de *linie a frontului*, care separa, după cum se știe, cele două categorii aflate în conflict: *atacatorii și atacații*.

Diversificarea tipologiei inamicului, în contextul escaladării conflictelor generate de acțiuni teroriste, aduce în atenție și ideea de globalizare a comunicațiilor, care presupune libera circulație a informațiilor. Deși pare a fi o virtute a lumii moderne, care ține de

înaltul grad de civilizație, această liberă circulație a informațiilor este una dintre vulnerabilitățile modernității.

Așadar, câteva dintre cerințele militare pentru planificarea obiectivelor urbane destinate apărării în orașul inteligent sunt:

- trecerea de la conceptul de *oraș defensiv* la cel de *oraș inteligent ofensiv*;
- conturarea și întărirea dimensiunii de *intelligence* a orașului, cu rolul de intimidare a acțiunilor inamice;
- înlocuirea dihotomiei amic-inamic, specifică războiului clasic, cu ideea de protejare permanentă a populației;
- construcții și infrastructuri flexibile, care să permită, în anumite condiții, utilizarea multiplă, fie în scop civil, fie în scop militar (de către toate categoriile de forțe);
- disimularea construcțiilor militare în țesutul urban, cu ajutorul materialelor inovative, reducând, astfel, posibilul impact psihologic negativ al prezenței acestora asupra populației civile.

S-a demonstrat că ISIS este în conflict cu atâtea țări de pe glob fără a deplasa armate întregi în teritoriile acestora, ci prin misiuni de luptă individuale sau a unor grupuri mici de atacatori, infiltrați, de regulă, în rândul populației civile din marile orașe. Un război al unei lumi întregi cu o grupare de tip terorist, care creează pierderi materiale și de vieți omenesci, dar cel mai mult amprentează profund psihologia populației urbane, a creat un spațiu al terorii în rândul populației urbane a marilor orașe, în special. Orașul inteligent ar putea, prin dimensiunea *ofensivă*, să sprijine planificatorii acțiunilor militare, protejând, astfel, populația civilă: „*Mediul de confruntare va fi puternic afectat de acțiunile destinate exploatării, deteriorării, anihilării sau distrugerii informațiilor și funcțiilor informaționale ale adversarului, asigurării propriei protecții față de aceste acțiuni, precum și realizării condițiilor pentru desfășurarea propriului război informațional*”¹⁰. În acest mod, se respectă și principiile dreptului umanitar, în vădită contradicție cu atacatorii teroriști, care tocmai în această zonă acționează, lupta lor fiind guvernată de principii de regulă înscrise în zona fanatismului religios.

Considerăm că războiul mileniului trei are la bază o confruntare între civilizații, unele anacronice, altele vizionare, construite pe matricea evoluției omenirii. Se poate vorbi aici și despre diferențe de cultură politică, de impactul dominației informaționale și de exercitarea controlului și luarea deciziei în condițiile războiului informațional.

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

Orașul inteligent ar putea, prin dimensiunea ofensivă, să sprijine planificatorii acțiunilor militare, protejând, astfel, populația civilă.

Războiul mileniului trei are la bază o confruntare între civilizații, unele anacronice, altele vizionare, construite pe matricea evoluției omenirii.

Urbanizarea războiului este un concept care se cere redefinit din perspectiva formelor de manifestare a violenței și a efectelor acesteia asupra cetățeanului.

Concluzii

Ca fenomen susținut de tehnologizare, urbanizarea excesivă va conduce, în viitorul apropiat, la aglomerări de populație, favorizând dependența individului de tehnologia avansată, pe de-o parte, dar și la migrarea forței de muncă din zonele sărace către cele puternic dezvoltate, pe de altă parte. Acest fenomen va aduce cu sine deopotrivă și mentalitățile compozite, convingerile culturale și, mai ales, pe cele religioase, de cele mai multe ori aflate la baza acțiunilor teroriste comise pe fondul unei crize identitare manifestate maladiv în țările de adopție. Urbanizarea războiului este un concept care se cere redefinit din perspectiva formelor de manifestare a violenței și a efectelor acesteia asupra cetățeanului. Vulnerabilitățile urbane se identifică atât la așezările definite de sărăcie, de anacronisme administrative, cât și la orașele înalt tehnologizate, situate în zona conceptului de *smart city*.

Considerăm că, în viitor, nu vor putea exista o urbanizare sustenabilă și orașe mai sigure fără o nouă formă de *planificare spațială*. Aceasta ar trebui să ia în considerare fenomene precum: degradarea mediului natural și schimbările climatice, înmulțirea atentatelor teroriste care au loc în orașe și creșterea violenței urbane, creșterea disparităților între diferitele orașe de pe glob, sărăcia, migrația, apariția și dezvoltarea noilor tehnologii etc. Așadar, apelul la soluția operației militare în mediul urban va impune regândirea planificării spațiale urbane, a amplasării obiectivelor destinate apărării și a infrastructurilor critice în cadrul orașelor. Totodată, va fi nevoie de sporirea posibilităților de extindere a mijloacelor de cercetare și supraveghere, pentru obținerea unei vizibilități continue asupra câmpului de luptă și pentru controlul spațiului de desfășurare a acțiunilor militare.

BIBLIOGRAFIE

1. Grigore Alexandrescu et al, *Fizionomia acțiunilor militare*, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/fizionomia_actiunilor_militare.pdf
2. Valentin Capotescu, *Orașul ideal. Influența arhitecturii militare asupra urbanismului*, Editura Brumar, Timișoara, 2010.
3. Mihail Orzeață, *Managementul resurselor de apărare (curs)*, Editura Academiei Forțelor Aeriene, Brașov, 2009.
4. Sorina-Georgiana Rusu, *New Military Spatial Planning Trends under the Influence of Revolution in Military Affairs and Globalization*, Proceedings – The International Scientific Conference Strategies XXI – Strategic

Changes in Security and International Relations, vol. I, „Carol I” National Defence University Publishing House, București, 2015.

5. Sorina-Georgiana Rusu, *Smart City – New Concept in Civil-Military Planning*, Proceedings – The International Scientific Conference Strategies XXI – *The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment*, „Carol I” National Defence University Publishing House, București, 2017.
6. Anthony Townsend, Rachel Maguire, Mike Liebholt, Mathias Crawford, *A Planet Of Civic Laboratories: The Future Of Cities, Information, and Inclusion*, Institute For The Future + Rockefeller Foundation, 2010.
7. ***, Comisia Europeană, Studii de dezvoltare regională, *The EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies*, Luxemburg, 1997.
8. ***, *Protocolul adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale*, Geneva, 1949.

IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE

Anne Maria DRAGOMIR

doctorand Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Schimbările majore care au dominat scena relațiilor internaționale odată cu încheierea Războiului rece au fost secundate de o dezvoltare rapidă a tehnologiei și a mijloacelor de informare și comunicare. Practic, toate aspectele care țin de viața de zi cu zi sunt determinate de o serie de operațiuni realizate exclusiv cu ajutorul tehnologiei. Este adevărat că această tendință de dezvoltare rapidă la nivel global a generat o serie de oportunități pentru securitatea internațională; este însă la fel de adevărat că aceste noi posibilități de a progresa în toate domeniile au adus cu sine și apariția unor noi riscuri și amenințări. Într-un loc important în topul riscurilor la adresa securității îl ocupă acele amenințări care vin din zona social media. Astfel, în articolul prezentat avem în vedere conturarea paradigmei mediului de securitate actual și înfățișarea mecanismelor de funcționare ale platformelor social-media în raport cu amenințările și oportunitățile pe care utilizarea acestora le generează.

Cuvinte cheie: social media, globalizare, mediu de securitate, relații internaționale, amenințări.

Efectele globalizării asupra mediului de securitate

Fenomenul globalizării, fenomen de altfel ireversibil, și-a pus amprenta incontestabil asupra mediului de securitate. Este adevărat că au existat o serie de dezbateri cu privire la efectele globalizării și ale social media¹, ba, mai mult, chiar și cu privire la existența acestor fenomene în adevăratul sens al cuvântului. Sociologul Anthony Giddens, în lucrarea sa publicată la sfârșitul anilor '90 – *Lumea fugară: Cum ne remodelează globalizarea viețile*, i-a împărțit pe cei care au polemizat pe marginea subiectului² în sceptici și radicali. În timp ce scepticii consideră că fenomenul globalizării nu a afectat nici măcar principalul domeniu care se presupunea ca fiind afectat – economia, radicalii se poziționează la polul opus, afirmând că globalizarea a avut un impact de o asemenea amploare, încât atât statului-națiune, cât și liderilor acestuia li s-au diminuat considerabil puterea și influența în detrimentul intereselor de natură economică, interese ce au ajuns să domine scena internațională³.

Afirmându-și afinitatea pentru viziunea radicalilor, Giddens consideră totuși că ambele curente de gândire sunt greșite, și asta din cauza limitărilor pe care aceștia și le-au impus în realizarea analizei cu privire la fenomenul discutat: „Ambele grupuri văd fenomenul exclusiv în termeni economici. Este o greșală. Globalizarea este de natură politică, tehnologică și culturală, ca și economică. A fost influențată, mai presus de orice, de dezvoltarea sistemelor de comunicații, datând abia de la sfârșitul anilor '60”⁴. Nu numai că definește globalizarea ca fiind un fenomen cu impact asupra tuturor sectoarelor societății, dar Giddens și subliniază faptul că cel mai important vector care a pus în mișcare acest proces a fost dezvoltarea sistemelor de comunicații.

Globalizarea este de natură politică, tehnologică și culturală, ca și economică.

A fost influențată, mai presus de orice, de dezvoltarea sistemelor de comunicații.

¹ Social media sunt instrumente de comunicare bazate pe web, care le permit oamenilor să interacționeze atât prin partajarea, cât și prin consumarea informațiilor primite (n.a., vezi site-ul <https://www.lifewire.com/what-is-social-media-explaining-the-big-trend-3486616>)

² Anthony Giddens, *Runaway World*, Editura Routledge, New York, 2003, p. 8.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 10, text original: „Both groups see the phenomenon almost solely in economic terms. This is a mistake. Globalisation is political, technological and cultural, as well as economic. It has been influenced above all by developments in systems of communication dating back only to the late 1960s”.

Există teoreticieni care consideră că secolul XXI începe, de fapt, la sfârșitul anilor '90. [...] primul eveniment major al secolului XXI îl reprezintă, de fapt, atentatele de la 11 septembrie.

Stephen Walt consideră că studiile care vizează securitatea ar trebui să se rezume la amenințările de natură militară.

Pe scena relațiilor internaționale, aceste schimbări au început să se resimtă odată cu căderea *cortinei de fier*, pentru a atinge un punct culminant la debutul secolului XXI. Dispariția blocului sovietic a generat o serie de alte amenințări la adresa securității globale, scena politică internațională fiind departe de a ajunge la sistemul pacifist care era asociat cu sfârșitul comunismului. Există teoreticieni care consideră că secolul XXI începe, de fapt, la sfârșitul anilor '90⁵. Deși este o afirmație justificată de amplitudinea și importanța evenimentelor care au avut loc în acei ani, se poate considera că primul eveniment major al secolului XXI îl reprezintă, de fapt, atentatele de la 11 septembrie. Atacurile coordonate de rețeaua teroristă Al Qaeda reprezintă unul dintre acele evenimente majore care, deși au avut loc într-un singur stat, au redefinit categoric percepția pe care atât indivizii, cât și actorii statali și non-statali ai scenei relațiilor internaționale o aveau asupra riscurilor și amenințărilor la adresa securității internaționale: „În săptămânile ce au urmat atacului din 11 septembrie, a devenit clar că instrumentele și operațiile militare tradiționale ar avea o eficiență limitată împotriva noului inamic al Statelor Unite”⁶. Este evenimentul care marchează apariția unui nou tip de conflict, în care informația va fi una dintre principalele resurse: „Amenințările asimetrice generate de către rețele cu intenții necinstite impuneau o nouă formă de război, iar informația poate fi arma cu care acest război ar putea fi câștigat”⁷.

În acest context, se redefinește și conceptul de *securitate*, concept central al teoriei relațiilor internaționale, asupra căruia au existat, de asemenea, mai multe interpretări. Stephen Walt, reprezentant de seamă al realismului în relațiile internaționale, deși conștient de apariția amenințărilor de natură non-militară și de evoluția cercetărilor în domeniu, realizate de Școala de la Copenhaga, consideră că studiile care vizează securitatea ar trebui să se rezume la amenințările de natură militară. Teoreticianul își justifică raționamentul afirmând că extinderea conceptului i-ar distruge coerența⁸. Neo-realistul Kenneth Waltz

⁵ Barry Buzan, *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, în *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944), vol. 67, nr. 3, 1991, p. 432, pe <http://www.jstor.org/stable/2621945>.

⁶ Lee S. Strickland, *Fighting with Information*, în *Information Management Journal*, nr. 4, 2002, p. 27, text original: „In the weeks following the September 11 terrorist attack, it became clear that traditional military tools and operations would have limited efficacy against the United States' new enemy”, pe <https://search.proquest.com/docview/227759615?accountid=31553>.

⁷ *Ibidem*, p. 27, text original: „Asymmetric threats by rogue networks required a new form of war, and information would be the weapon by which this new war might be won”.

⁸ Stephen Walt, *The Renaissance of Security Studies*, în *International Studies Quarterly*, vol. 35, nr. 2, 1991, p. 213, pe <http://www.jstor.org/stable/2600471>.

susține, în egală măsură, că amenințările de natură militară nu au dispărut și că oamenii tind prea ușor să elimine posibilitatea izbucnirii unui conflict armat: „De fiecare dată când pacea apare, oamenii exultă, afirmând că realismul a murit”⁹. Kenneth Waltz consideră că spațiul internațional nu a suferit o schimbare fundamentală odată cu căderea URSS, ordinea mondială fiind pur și simplu rearanjată după dispariția acesteia; în esență, actorii au rămas aceiași, iar interesele au fost menținute¹⁰. Astfel, din prisma acestei viziuni, securitatea vizează, în continuare și cu precădere, aspecte care țin de problematici politico-militare.

La polul opus, reprezentanții Școlii de la Copenhaga evidențiază importanța integrării în paradigma securității a unor noi sectoare alături de cel militar. Conform acestei viziuni, securitatea se prezintă sub forma unui puzzle, unde piesele sunt sectoarele militar, politic, economic, social și ecologic: „Războaiele nu mai sunt legate de teritorii, ci de idei cu privire la probleme de natură religioasă, politică, de rasă sau etnicitate. Sunt bătălii pentru a câștiga mentalități, și nu locuri sau lucruri – un război pentru petrol, de exemplu, va atrage oprobiul la nivel internațional în cazul în care nu este îmbrăcat într-o idee. Așadar, comunicarea este o parte din ce în ce mai importantă din arsenalul de război și o componentă din ce în ce mai esențială pentru a atinge pacea”¹¹. Folosim termenul de puzzle și nu de piloni ai securității, spre exemplu, deoarece, așa cum am menționat anterior, aceste sectoare sunt interdependente. Sărăcia sau problemele legate de mediul înconjurător pot cauza crize majore politice, migrație, pot degenera în terorism sau în criminalitate organizată.

Barry Buzan, exponent al Școlii de la Copenhaga, a dat una dintre cele mai clare definiții ale securității: „Securitatea se presupune a fi despre atingerea stării de eliberare de amenințări și despre abilitatea statelor și societăților de a-și menține independența și integritatea funcțională împotriva ăcelor forțe ale schimbării pe care le percep

⁹ Kenneth Waltz, *Structural Realism after the Cold War*, în *International Security*, vol. 25, nr. 1, 2000, p. 36, text original: „Every time peace breaks out, people pop up to proclaim that realism is dead”.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Ray Hiebert, *The Battle for the Mind: War and Peace in the Era of Mass Communication*, în *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 89, nr. 1, 2012: 131-133, p. 132, text original: „Wars are no longer territorial; they are now ideational, fought largely over issues of religion, politics, race, or ethnicity. They are battles for the mind, not for places or things – a war fought only for oil, for example, would bring worldwide condemnation unless couched in some other rationale. Thus, communication is a growing part of the arsenal of war and increasingly essential to peace”, pe <https://search.proquest.com/docview/1026654799?accountid=31553>.

Kenneth Waltz – „De fiecare dată când pacea apare, oamenii exultă, afirmând că realismul a murit”.

Reprezentanții Școlii de la Copenhaga evidențiază importanța integrării în paradigma securității a unor noi sectoare alături de cel militar – politic, economic, social și ecologic

Lipsa unui conflict de natură militară, amenințare tradițională la adresa securității naționale și internaționale, nu mai definește starea de securitate.

Domeniul cibernetic este definit de SUA ca fiind al cincilea spațiu, pe lângă pământ, apă, aer și spațiu.

*drept ostile. Securitatea se rezumă la supraviețuire, dar include, de asemenea, o serie de preocupări cu privire la condiția existenței*¹². Dar, dacă securitatea presupune lipsa amenințărilor, pentru a putea atinge starea de securitate este nevoie de o cunoaștere completă a riscurilor și amenințărilor cu care o entitate se confruntă, iar globalizarea a generat, în același timp, atât noi oportunități, cât și noi tipuri de amenințări la adresa securității. Și asta pentru că lipsa unui conflict de natură militară, amenințare tradițională la adresa securității naționale și internaționale, nu mai definește starea de securitate.

Așadar, putem conchide că noile amenințări aduse de globalizare și redefinirea conceptului de securitate pot veni din sfera politicului, socialului, economicului. Amenințări cu privire la securitatea internațională pot apărea și din partea problemelor de mediu înconjurător. Nu în ultimul rând, amenințările vin din spațiul cibernetic, un spațiu lipsit în totalitate de bariere geografice: „Noile instrumente ale războiului zilelor noastre sunt informația și tehnologia informației”¹³.

Particularități ale social media

Dacă am reușit, oarecum facil, să definim și să trasăm principalele caracteristici ale mediului de securitate actual, apelând la teoreticieni ai relațiilor internaționale, înțelegerea subdomeniului denumit *securitate cibernetică* se dovedește a fi mai dificilă. În pofida faptului că este un concept din ce în ce mai des întâlnit și atent analizat, rămâne totuși unul destul de neclar și asta din cauza multiplelor implicații pe care le comportă. Domeniul cibernetic este definit de SUA ca fiind al cincilea spațiu, pe lângă pământ, apă, aer și spațiu. Integrarea spațiului cibernetic în această înșiruire dă măsura importanței pe care a câștigat-o în economia problemelor de securitate. În 2016, ziarul nemțesc *Bild* îl cita pe Jens Stoltenberg, Secretarul general al NATO. Acesta afirma, într-un interviu acordat cotidianului, faptul că un atac cibernetic de anvergură împotriva unui stat membru ar putea declanșa un răspuns colectiv din partea organizației: „Un puternic atac cibernetic poate fi

¹² Barry Buzan, *op.cit.*, p. 432, text original: „Security is taken to be about the pursuit of freedom from threat and the ability of states and societies to maintain their independent identity and their functional integrity against forces of change which they see as hostile. The bottom line of security is survival, but it also reasonably includes a substantial range of concerns about the conditions of existence”.

¹³ Lee S. Strickland, *op. cit.*, p. 28, text original: „The new tools for today's war are information and information technology”.

*considerat ca un caz de agresiune pentru alianță. Atunci NATO poate și trebuie să reacționeze*¹⁴.

Acest spațiu cibernetic reprezintă, în fapt, un spațiu care nu poate fi determinat în mod fizic și este format din tot ceea ce presupune complexitatea sistemelor computerizate. Asemănarea cu un spațiu fizic este dată de faptul că și acest mediu virtual este populat de către o serie de obiecte, cum ar fi foldere, fișiere, documente, mesaje scrise, audio, video sau imagini ș.a.m.d., în timp ce principala deosebire este dată de faptul că spațiul cibernetic poate fi explorat, în totalitatea acestuia, fără a fi nevoie de deplasare în spațiu fizic. *Social media* reprezintă doar o mică parte a acestui spațiu cibernetic.

Deși *social media* este doar o roțiță a ceea ce înseamnă mediul cibernetic per ansamblu, cunoașterea în amănunt a modului de funcționare a acestor mecanisme de comunicare și de propagare a informației poate juca un rol important în activitățile ce țin de securitate.

Social media a devenit o componentă omniprezentă în viața noastră de zi cu zi, fie că este vorba de viața personală sau de cea profesională. Este din ce în ce mai evident și faptul că aceste instrumente nu mai sunt simple forme de divertisment: „*Social media va continua să influențeze securitatea globală de manieră pozitivă, negativă sau ambiguă*”¹⁵. În ceea ce privește percepția asupra utilizării canalelor *social media*, aceasta diferă între generații. La începutul boom-ului rețelelor de socializare, tinerii s-au dovedit a fi mult mai deschiși față de acest mod de comunicare și informare. Deși canalele *social media* au devenit din ce în ce mai populare printre toate categoriile de vârstă, tot tinerii sunt cei care acordă mai mult credit mecanismelor acestora, fiind principalul lor mijloc de informare în detrimentul presei scrise, al radioului sau al televiziunii. Astfel, putem afirma cu certitudine că *social media* reprezintă o oportunitate de a ajunge la generația tânără. Exploatate inteligent, rețelele de socializare se pot transforma într-o importantă resursă, deloc costisitoare, pentru a crește nivelul culturii de securitate în rândul tinerilor. Lipsa de interes pentru probleme

¹⁴ Text original: „A severe cyber attack may be classified as a case for the alliance. Then NATO can and must react.”, publicat de Reuters în articolul *Massive Cyber Attack Could Trigger NATO Response: Stoltenberg*, pe pagina: <http://www.reuters.com/article/us-cyber-nato-idUSKCN0Z12NE>.

¹⁵ Ravi Gupta și Hugh Brooks, *Using Social Media for Global Security*, Editura John Wiley & Sons, Inc., Indianapolis, Indiana, 2013, p. 13, text original: „Social Media will increasingly affect global security in Using Social Media for Global Security positive, negative and ambiguous ways”.

Ravi Gupta și Hugh Brooks – „Social media va continua să influențeze securitatea globală de manieră pozitivă, negativă sau ambiguă.”

Exploatate inteligent, rețelele de socializare se pot transforma într-o importantă resursă, deloc costisitoare, pentru a crește nivelul culturii de securitate în rândul tinerilor.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

[...] în timp ce consumatorul de media tradițională este un simplu receptor, utilizatorul de internet este atât receptor de informație, cât și creator de conținut.

de securitate poate fi suplinită de prezența constantă a acestora în mediul online și a online-ului în activitățile lor.

Așadar, principala valență a rețelelor de socializare este aceea de a fi transportor de informații. Informațiile pot fi legate de evenimente, activități, hobby-uri, domenii profesionale ș.a., însă există o creștere a utilizării rețelelor de socializare în cazul unor evenimente speciale. Nu facem referire la o creștere a numărului de utilizatori, ci la multiplicarea conținutului pe care utilizatorii considerați pasivi (acei utilizatori care au conturi de socializare, dar le folosesc strict pentru informare sau pentru a păstra legătura cu prieteni sau colegi) îl propagă în online. În consecință, utilizatorii rețelelor de socializare nu doar se informează din mediul online, dar și propagă informațiile primite, fie în forma în care le-au primit, fie alterate. Una dintre diferențele majore ale modului în care utilizatorul se raportează la media tradițională față de media online este dată de faptul că, în timp ce consumatorul de media tradițională este un simplu receptor, utilizatorul de internet este atât receptor de informație, cât și creator de conținut.

Trăim în era informației, iar acest status-quo este determinat, în fapt, de proliferarea tehnologiei informației: „Era informației înseamnă proliferarea tehnologiei informației”¹⁶. Iar această proliferare a tehnologiei, în sine, și nu doar a informației a marcat schimbarea fundamentală și ireversibilă a mecanismelor comunicării, în toate planurile. Regulile mass-mediei aveau să se schimbe fundamental: „Proliferarea și accesibilitatea au făcut ravagii printre vechile reguli ale jocului media în cel puțin două zone: setarea agendei și controlul asupra accesului la informație”¹⁷. Mesajul livrat de către media tradițională era un mesaj filtrat. O serie de persoane, reprezentând diverse interese ale trusturilor de presă, ale finanțatorilor sau susținătorilor acestora, selectau atât informațiile care erau transmise, cât și modul în care mesajul era construit. În acest context, se stabilea agenda zilei. Este foarte adevărat faptul că media nu determina modul în care erau percepute subiectele, însă, cu siguranță, stabileau subiectele care erau făcute publice: „not what to think, but what to think about”. Odată cu boom-ul internetului și apariția rețelelor de socializare, acest mecanism de funcționare nu mai este fezabil.

¹⁶ Richard Crowell, *War in the Information Age: a Primer for Cyberspace Operations in 21st Century Warfare*, Naval War College, 2010, p. 3, text original: „The information age is the proliferation of information technology”.

¹⁷ General-locotenent William B. Caldwell, armata SUA, Dennis Murphy, Anton Menning, *Learning to Leverage New Media*, în *Military Review*, mai-iunie 2009, p. 3, text original: „Proliferation and accessibility have played havoc with old rules of the media game in at least two important areas, gatekeeping and agenda setting”.

Media tradițională își pierde din relevanță și pentru comunicatori, nu doar pentru utilizatori, iar nevoia de adaptare la noile mijloace de comunicare este din ce în ce mai necesară. Însă, comunicarea strategică prin intermediul instrumentelor *social media* este, în sine, o provocare. Fiind un mijloc de comunicare la îndemâna oricui, cei care gestionează paginile oficiale tind să abordeze un stil similar cu cel adoptat în ceea ce privește paginile private, fără a avea o strategie de comunicare clar stabilită, care să vizeze o serie de obiective și care să se bazeze pe campanii punctuale de comunicare, manageriate în baza unei cronologii de acțiune.

Mediul online este caracterizat de propria-i populație, care include miliarde de „cetățeni”. Diferența dintre acest *stat* al online-ului și un *stat* delimitat de granițe convenționale este dată și de lipsa acelei autorități care reglementează și monitorizează, în același timp, buna funcționare a tuturor elementelor. Prin libertatea de expresie literalmente nelimitată de absolut nicio regulă fie etică, fie juridică, și prin libertatea de acțiune nemijlocită de obligativitatea asumării faptelor, utilizatorii de internet își pot asuma multiple identități, iar internetul poate fi considerat întemeietorul celui mai democratic *stat* al lumii. Însă, chiar această libertate și permisivitate puse în mișcare de multiplele mecanisme ale online-ului determină migrarea rețelelor de socializare dinspre oportunități spre vulnerabilități în ceea ce privește problematici de securitate. În acest context, Shalcross Nicholas a caracterizat *social media* comparând-o cu o sabie cu două tăișuri¹⁸.

Utilizarea canalelor de comunicare puse la dispoziție de *social media* facilitează o comunicare mai puțin formală, prin intermediul limbajului pe un ton mai familiar, însă, odată existent în acest mediu, *social media* prezintă o provocare în ceea ce privește comunicarea rapidă. Dacă, prin media tradițională, răspunsul cu privire la o anumită temă poate veni în urma pregătirii unui comunicat sau a unei conferințe de presă, *social media* impune o reacție rapidă. În era lui *www*, indivizii nu mai așteaptă comunicatele oficiale prezentate la cel mai important jurnal al zilei, ci caută reacția persoanelor publice sau a instituțiilor accesându-le paginile de Facebook sau Twitter, așteptând o reacție promptă. Chiar dacă mesajul prin intermediul rețelelor de socializare trebuie să fie considerabil mai scurt, revoluția digitală prin care trecem impune ca reacția să apară instantaneu în mediul online, urmând a fi

¹⁸ Nicholas J. Shallcross, Major, *USA Social Media and Information Operations in the 21st Century*, 14 August 2015, working paper, august 2015, Air Force Institute of Technology, p. 11.

ROMANIA
1918-2018 | SAZBATORIN INSEBUNA

Prin libertatea de expresie literalmente nelimitată [...] și prin libertatea de acțiune nemijlocită de obligativitatea asumării faptelor, utilizatorii de internet își pot asuma multiple identități, iar internetul poate fi considerat întemeietorul celui mai democratic *stat* al lumii. [...] această libertate și permisivitate puse în mișcare de multiplele mecanisme ale online-ului determină migrarea rețelelor de socializare dinspre oportunități spre vulnerabilități în ceea ce privește problematici de securitate.

Setarea unor obiective în ceea ce privește comunicarea online este obligatorie, comunicarea haotică nu este eficientă și poate ajunge chiar să facă un deserviciu acelor structuri care o folosesc.

[...] omniprezența rețelelor de socializare ar trebui să determine lideri ai sferei militare să-și îndrepte, de asemenea, interesul către aceste instrumente pentru a-și asigura o înțelegere completă asupra naturii viitoarelor conflicte.

dublată de o prezentare detaliată prin intermediul unui comunicat. Prezența în mediul online este un instrument de educare și, dacă este utilizat corect, poate duce la creșterea interesului pentru cultura de securitate. În plus, este dezirabil ca inițiatorul comunicării pe o temă anume să fie chiar instituția implicată direct în subiectul în cauză, și nu jurnaliștii. Perry sublinia: „...dacă nu îți comunicî mesajul, cineva o va face în locul tău”¹⁹. Ceea ce este important de subliniat este faptul că, și în acest domeniu, ca în oricare altul, este nevoie de specialiști. Deși pare la îndemâna oricărui individ, nu trebuie să uităm că folosirea mecanismelor *social media*, atât ca un canal de comunicare, cât și ca instrument de informare, în scopuri profesionale, necesită expertiza unor specialiști. Avem nevoie de specialiști, deoarece este nevoie de o strategie de comunicare. Setarea unor obiective în ceea ce privește comunicarea online este obligatorie, comunicarea haotică nu este eficientă și poate ajunge chiar să facă un deserviciu acelor structuri care o folosesc. Așa cum am menționat, *social media* este un mijloc de comunicare al brand-ului, astfel utilizatorii tind să asocieze imaginea brand-ului cu profilul creat în rețelele de socializare. Deschiderea este, de asemenea, direct proporțională cu modul în care se interacționează online. Mayfield face referire la un articol prezentat în cadrul unui *social media* Hub organizat de către Departamentul de stat american. Articolul, denumit „*Opt moduri prin care îți distrugi strategia de social media*”, stipula că greșeala numărul unu este să pretinzi că nu ai nevoie de o strategie²⁰.

Odată cu dezvoltarea internetului și a accesului în masă la această resursă, barierele geografice au dispărut atunci când vine vorba de comunicare și propagarea informației. Iar la această revoluție a mijloacelor de comunicare trebuie să se adapteze inclusiv structurile de securitate. *Social media* este un instrument dinamic, iar înțelegerea și utilizarea lui necesită un interes constant. În acest sens, Thomas Mayfield argumenta faptul că omniprezența rețelelor de socializare ar trebui să determine lideri ai sferei militare să-și îndrepte, de asemenea, interesul către aceste instrumente pentru a-și asigura o înțelegere

¹⁹ Gary Perry, „*Reinterpreting the Role of the Hacker in the Cyber-Security Paradigm*”, Order No. 3685073, Northcentral University, 2015, p. 64, text original: „... if you aren't there to communicate your message, someone else will do it for you”, pe <https://search.proquest.com/docview/1661456828?accountid=31553>.

²⁰ Thomas Mayfield, *A Commander's Strategy for Social Media*, în *Joint Force Quarterly*, nr. 60, 2011, p. 81, pe <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a535374.pdf>.

completă asupra naturii viitoarelor conflicte²¹. Dar, pentru a putea exploata la maximum aceste instrumente, este nevoie de o înțelegere în profunzime a modului în care funcționează. Deoarece aceste canale au ajuns la îndemâna oricărui individ cu acces la internet, complexitatea lor este adeseori subapreciată: „*Social media s-a transformat rapid într-un termen care înseamnă orice pentru oricine și, astfel, nu înseamnă nimic pentru nimeni*”²². Tocmai din această cauză, consider că personalul militar sau civil care lucrează în structuri de securitate ar trebui să fie instruit cu privire la valențele pe care rețelele de socializare le pot comporta. Este necesară abordarea inclusiv a modului în care aceste canale ar trebui folosite în interes personal. Astfel, pentru a evita scurgeri de informații personale, liderii structurilor de securitate trebuie să ia în calcul instruirea și educarea angajaților în ceea ce privește comunicarea în mediul online: „*Social media ar trebui să trezească interesul comandantului și al membrilor cheie din echipa acestuia, care ar trebui formalizat într-un program concret, care să atribuie responsabilități în această privință membrilor echipei*”²³.

Am asistat deja la o serie de situații în care mecanismele *social media* au fost instrumentate în scopuri intenționate. ISIS poate fi ușor considerat un prototip al unei astfel de utilizări. Organizația a folosit *social media* în scopuri multiple, de la propagandă până la recrutare și chiar finanțarea activităților. În plus, un interes și mai mare în legătură cu provocările și amenințările pe care le aduce *social media* a fost declanșat de către dezbaterile din jurul alegerilor din SUA. Suspiciunile privind implicarea Rusiei în alegeri au plasat fenomenul știrilor false (*fake news*) în topul agendei statelor și organizațiilor internaționale. Gravitatea faptelor a fost subliniată de convocarea gigantilor tehnologici Facebook, Twitter și Google, în fața Congresului american, pentru a da explicații cu privire la ce s-a întâmplat în timpul alegerilor, de ce companiile nu au reușit să identifice această amenințare și cum intenționează să abordeze acest lucru în viitor, pentru evitarea unor situații similare.

²¹ *Ibidem*, p. 80, text original: „*Around the world, social media are becoming commonplace tools for political and social activism. If military leaders do not fully understand these tools, they may miss their significant impact on the nature of future conflicts*”.

²² Ravi Gupta și Hugh Brooks, *op. cit.*, p. 13, text original: „*Social Media is fast becoming a term that means everything to everyone, and thus does not mean anything anymore*”.

²³ Thomas Mayfield, *op. cit.*, p. 81, text original: „*That is to say, social media should have the support and interest of the commander and key members of his staff and should be formalized into a program with responsibilities assigned to members of the commander's staff*”.

Thomas Mayfield
– „*Social media ar trebui să trezească interesul comandantului și al membrilor cheie din echipa acestuia, care ar trebui formalizat într-un program concret, care să atribuie responsabilități în această privință membrilor echipei*”.

Acestea reprezintă doar unele dintre cele mai dezbătute și analizate aspecte ale provocărilor pe care *social media* le ridică în mod constant. Desigur, atenția pe care o atrag este justificată de complexitatea și de implicațiile pe care le aduc la o scară largă. Cu toate acestea, utilizarea *social media* poate aduce provocări care nu sunt atât de evidente, ascunse sub mecanismul utilizării curente a unei platforme în interes personal. Există o evidentă lipsă de educație legată de aceste aspecte. Suntem departe de o generație complet alfabetizată digital, iar una dintre provocări este, cu siguranță, faptul că toți considerăm că știm și înțelegem mecanismele și algoritmi de funcționare ai *social media*. Simplitatea utilizării acestor instrumente de comunicare și informare este cu adevărat o sabie cu două tăișuri. Utilizatorii fac uz de toate aceste inovații tehnologice, pornind de la premisa că sunt în totalitate conștienți de valențele pe care le prezintă activitatea lor online. Facilitatea cu care se pot utiliza, din punct de vedere logistic, susține o astfel de idee. De la fotografii cu case și familii la imagini și check-in-uri la locurile de muncă, oferim cu mare ușurință o multitudine de informații legate de viața noastră privată. Consecințele pot fi inexistente sau pot conduce la punerea în pericol a propriei familii sau la scurgeri de informații involuntare în ceea ce privește activitatea profesională. Dacă, în cazul companiilor private, acestea se pot confrunta cu pierderi de natură financiară, în cazul structurilor militare se poate ajunge chiar la compromiterea unor misiuni sau pierderi de vieți omenești.

Un astfel de instrument pus la dispoziție de către *social media* este *geo-tagging*. Toate smartphone-urile au încorporat un sistem GPS. Pentru utilizatorul de rând este privit ca o modalitate frumoasă de a împărtăși cu prietenii locuri și activități. Însă, toate aceste activități în care ne angajăm în spațiul online lasă în urma noastră o amprentă digitală, care include informații cu privire la locuri pe care le frecventăm în mod curent. Aceste date pot fi ușor exploatare de actorii rău-intenționați în identificarea unor tipare cu privire la activitățile curente, la obiceiuri etc. În momentul în care un utilizator alege să utilizeze caracteristica de check-in, este conștient de faptul că face public un loc, însă câți dintre utilizatori realizează că divulgă un loc în momentul în care publică o simplă fotografie?! Fotografiile pe care le publicăm conțin toate coordonatele locului în care aceasta a fost făcută. Prin urmare, odată ce imaginea este publică, un cunoscător al tehnologiei o poate plasa pe o hartă în cel mai scurt timp. Oricine cu software-ul potrivit și motivația greșită ar putea descărca fotografia și extrage coordonatele într-un timp foarte scurt...

Așadar, oricât de precauți ne considerăm în momentul în care accesăm platformele *social media*, având un profil restricționat, vizibil doar conexiunilor directe, persoane cunoscute în viața reală și care nu sunt considerate o amenințare, hackerii pot obține cu ușurință, prin intermediul unor programe de phishing, un profil pentru a extrage informații. Aceste mecanisme de inginerie socială au devenit extrem de la îndemână entităților cu scopuri malițioase. Unul dintre cele mai cunoscute cazuri în care funcția de etichetare geografică a fost instrumentată în mod malițios s-a întâmplat în 2007. Patru elicoptere americane Apache H-64 au fost distruse în Irak ca o consecință a etichetei geografice a militarilor pe baza fotografiilor trimise prin Facebook.

Ca urmare a caracteristicilor sociale principale ale *social media* și lipsei de cunoștințe, un utilizator poate fi expus la un număr variat de amenințări: furt de identitate, phishing, malware, clickjacking. *Geotaggingul* reprezintă doar un exemplu cu privire la aspecte legate de utilizarea *social media* care ar putea degenera în amenințări reale, fie pentru personalul militar și pentru familiile sale, fie pentru activitățile militare.

Concluzii

Am observat faptul că schimbările majore care au dominat scena relațiilor internaționale odată cu încheierea *Războiului rece* au fost secundate de o dezvoltare rapidă a tehnologiei și a mijloacelor de informare și comunicare. Practic, toate aspectele care țin de viața de zi cu zi sunt determinate de o serie de operațiuni realizate exclusiv cu ajutorul tehnologiei: de la cursuri online la cumpărături sau chiar tranzacții financiare de mare anvergură, de la discuții video cu familia sau prietenii aflați la mii de kilometri distanță la tele- sau videoconferințe între renumiți oameni de afaceri sau importanți lideri politici. Este adevărat că această tendință de dezvoltare rapidă la nivel global a generat o serie de oportunități pentru securitatea internațională, este însă la fel de adevărat că aceste noi posibilități de a progresa în toate domeniile au adus cu sine și apariția unor noi riscuri și amenințări. Iar un loc important în topul riscurilor și amenințărilor la adresa securității îl ocupă acele amenințări care vin din zona *social media*.

În acest context, apare necesitatea educării și instruirii atât a maselor, cât și a angajaților structurilor de securitate cu privire la mecanismele de funcționare ale rețelelor de socializare pentru o bună exploatarea a acestora din prisma comunicării eficiente, dar și pentru evitarea unor posibile breșe de securitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Barry Buzan, *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, în *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), vol. 67, nr. 3, 1991.
2. Richard Crowell, *War in the Information Age: a Primer for Cyberspace Operations in 21st Century Warfare*, Naval War College, 2010.
3. Anthony Giddens, *Runaway World*, Editura Routledge, New York, 2003.
4. Ravi Gupta și Hugh Brooks, *Using Social Media for Global Security*, Editura John Wiley & Sons, Inc., Indianapolis, Indiana, 2013.
5. Ray Hiebert, *The Battle for the Mind: War and Peace in the Era of Mass Communication*, în *Journalism and Mass Communication Quarterly* 89, nr. 1, 2012: 131-133.
6. Gary Perry, *Reinterpreting the Role of the Hacker in the Cyber-Security Paradigm*, Order No. 3685073, Northcentral University, 2015.
7. Lee S. Strickland, *Fighting with Information*, în *Information Management Journal*, nr. 4, 2002.
8. Stephen Walt, *The Renaissance of Security Studies*, în *International Studies Quarterly*, vol. 35, nr. 2, 1991.
9. Kenneth Waltz, *Structural Realism after the Cold War*, în *International Security*, vol. 25, nr. 1, 2000.

UTILIZAREA PUTERII AERIENE ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Comandor drd. Ioan MISCHIE

Statul Major al Forțelor Aeriene

Într-o lume caracterizată prin schimbări geostrategice complexe, prin apariția unui vid de putere în Asia și în Africa, precum și a răspândirii informatizării la nivel global, s-a dezvoltat, mai mult ca niciodată, flagelul numit terorism. Mai mult, aceste acțiuni teroriste au început să se manifeste sub forma luptei armate la scală mare, așa cum s-a întâmplat cu gruparea Stat Islamic.

În acest context, statele lumii, în frunte cu Statele Unite ale Americii, au formulat răspunsuri pe măsură, sub forma războiului împotriva terorismului. În cadrul acestui tip de război, ca și în războiul convențional, puterea aeriană are rolul cel mai important, fiind în prima linie a acțiunii.

Cuvinte cheie: putere aeriană, război, terorism, contraterorism, utilitate, misiuni.

„Războiul nostru împotriva terorismului începe cu Al-Qaida, dar nu se termină acolo.

Nu se va termina până când nu va fi găsit, oprit și înfrânt fiecare grup terorist de pe glob”¹.

Introducere

Terorismul reprezintă un fenomen care a apărut odată cu societatea omenească și a rămas o constantă a acesteia. Tot ce s-a schimbat de-a lungul secolelor este reprezentat de instrumentele de punere în practică a acestuia. În prezent însă, în era informatizării, acesta capătă valențe globale, distanța dintre locul planificării/conducerii și locul execuției acțiunilor teroriste nemaifiind importantă.

Terorismul este definit aproape uniform în toate doctrinele și manualele la nivel global, acesta reprezentând „crearea deliberată a unui sentiment de frică, de obicei prin utilizarea sau amenințarea utilizării unor acțiuni simbolice de violență fizică, în scopul influențării comportamentului politic al unui anumit grup țintă”². Altfel spus, terorismul reprezintă folosirea violenței, fizice sau psihice, împotriva unor persoane sau atacarea, utilizând forța, a anumitor proprietăți, în scopul influențării comportamentului persoanelor, organizațiilor sau chiar al guvernelor pentru îndeplinirea propriilor obiective politice, religioase sau ideologice.

Strategia Națională de Apărare a Țării prezintă terorismul ca fiind „o amenințare persistentă, cu forme de manifestare dificil de anticipat și contracarat”³, specificând că, pentru a avea succes în combaterea acestui flagel, trebuie identificate și anihilate rețelele de recrutare și finanțare a activităților teroriste.

Terorismul reprezintă folosirea violenței, fizice sau psihice, împotriva unor persoane sau atacarea, utilizând forța, a anumitor proprietăți, în scopul influențării comportamentului persoanelor, organizațiilor sau chiar a guvernelor pentru îndeplinirea propriilor obiective politice, religioase sau ideologice.

¹ Elsadig Elsheikh, Basima Sisemore, Natalia Ramirez Lee, *Legalizing Othering. The United States of Islamophobia*, Haas Institute, Berkeley, 2017, p. 17. Extras din discursul președintelui George W. Bush, adresat Sesiunii Comune a Congresului SUA, 20 septembrie 2001.

² Peter R. Neumann, M.L.R. Smith, *Strategic Terrorism – The Framework and its Fallacies*, The Journal of Strategic Studies, Londra, Vol. 28, nr. 4, 2005, p. 344.

³ *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015- 2019*, București, 2015, p. 15.

Puterea aeriană, prin intermediul mijloacelor de luptă de care dispune, reprezintă o componentă importantă a puterii unui stat, care poate sprijini cu succes acțiunile de prevenire și combatere a terorismului.

Până la atentatele din 11 septembrie 2001, din SUA, măsurile de răspuns la acțiunile teroriste erau punctuale. Acest moment a constituit un punct de cotitură în modul de răspuns la astfel de acțiuni, apărând pentru prima dată în istorie conceptul de *război contra terorismului*.

Joint Publication 3-07.2 - Antiterrorism specifică, încă de la început, că teroriștii „reprezintă un pericol major pentru securitatea națională”⁴ și interesele statelor atât pe teritoriul propriu, cât și în afara acestuia. De aceea, această doctrină statuează că, pentru combaterea terorismului, trebuie abordate ambele forme ale luptei, defensiva (numită și *antiterorism*) și ofensiva (numită *contraterorism*).

Tehnicile folosite de teroriști pentru realizarea scopurilor propuse pot fi la scală mică – asasinarea, incendierea, pirateria, luarea de ostatici și răpirea de persoane, deturnarea în special de aeronave, sau la scală mai mare – bombardamente, raiduri, ambuscade. Toate aceste acțiuni au putut fi evidențiate pe timpul acțiunilor din Afganistan și în războiul civil din Siria.

Carta Albă a Apărării, document programatic important, prin intermediul căruia se planifică apărarea în conformitate cu *Strategia Națională de Apărare*, prevede formarea anumitor capacități care să permită, printre altele, combaterea terorismului pe timp de pace.

În acest context, puterea aeriană, prin intermediul mijloacelor de luptă de care dispune, reprezintă o componentă importantă a puterii unui stat, care poate sprijini cu succes acțiunile de prevenire și combatere a terorismului.

Puterea aeriană este definită, cel mai adesea, ca fiind „capacitatea de a utiliza spațiul aerian în scopuri militare”⁵. Totuși, având în vedere capacitatea redusă a grupărilor teroriste de a acționa în spațiul aerian, este mult mai utilă, pentru a înțelege demersul prezentei lucrări, definiția oferită de *British Air and Space Power Doctrine*, care prevede că *puterea aeriană și spațială* reprezintă „abilitatea de a proiecta putere din spațiu și aer în scopul influențării comportamentului oamenilor sau evoluția evenimentelor”⁶.

Puterea aeriană nu trebuie confundată cu forțele aeriene ale unui stat, aceasta cuprinzând atât mijloacele aeriene militare, cât și pe cele civile.

⁴ *Joint Publication 3-07.2 - Antiterrorism*, 2014, p. vii., [http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/JP3_07.2\(10\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/JP3_07.2(10).pdf), accesat la 24.05.2018.

⁵ *F.A.-1 – Doctrina pentru Operații a Forțelor Aeriene*, București, 2017, p. 13.

⁶ *British Air and Space Power Doctrine*, AP300, ed. 4, Centre for Air Power Studies, MOD 2009, p. 7.

Importanța utilizării puterii aeriene în războiul contra terorismului

În condițiile actuale, în care grupările teroriste desfășoară o gamă variată de acțiuni, de la cele de agitație politică, punctuale, cu forme non-violente, la cele de tip militar, pe suprafețe teritoriale extinse (de multe ori depășind granițele unui stat), este, oare, utilă utilizarea puterii aeriene în combaterea terorismului?

Specific acțiunilor teroriste este faptul că planificatorii acestora își aleg locul, momentul și modul de atac, evitând lupta directă. Aceștia „pot lovi oricând, oriunde și cu orice mijloace”⁷ în scopul creării panicii generalizate și al inducerii sentimentului de nesiguranță. Astfel, aceste acțiuni devin greu de anticipat de către forțele responsabile cu combaterea lor. De aceea, atunci când există informații despre locul în care se găsesc anumite persoane suspectate de terorism sau despre desfășurarea unor atacuri la scală mai mare asupra anumitor obiective, trebuie acționat rapid.

În prezent, răspunsul la acțiunile teroriste nu mai trebuie să fie unul de moment, ci trebuie să fie planificat din timp, cu acțiuni permanente, în care puterea aeriană acționează aproape la fel ca în orice alt tip de conflict.

Paul Rogers, profesor și consultant al Oxford Research Group (ORH), prezenta, în articolul *Terrorism*, faptul că, în lupta împotriva terorismului, trebuie luate în calcul trei abordări, și anume⁸:

- prevenirea terorismului – care se bazează pe acțiunile forțelor de securitate, informații și poliție și prin care se urmărește protejarea cetățenilor din interiorul unui stat;
- întrebuintarea puterii militare, în acest tip de acțiuni, împotriva grupărilor teroriste paramilitare, în special atunci când acestea dețin locații fizice ca baze de acțiune sau antrenament. De asemenea, dacă se demonstrează că anumite state sprijină financiar sau logistic astfel de grupări teroriste, ele însele pot fi ținta atacurilor militare;
- aflarea motivațiilor grupărilor considerate teroriste și care se bucură de un sprijin popular larg. Această abordare prezintă faptul că există posibilitatea acceptării unei a treia părți pentru desfășurarea unor negocieri, favorabile ambelor părți implicate în conflict.

⁷ Marius Dobre, *Terorismul – amenințare la adresa securității naționale*, Revista *Infosfera* nr. 3/2017, București, p. 12.

⁸ Paul Rogers, *Terrorism, Security Studies – An Introduction*, editată de Paul D. Williams, Ed. Routledge, New York, 2008, p. 176.

În prezent, răspunsul la acțiunile teroriste nu mai trebuie să fie unul de moment, ci trebuie să fie planificat din timp, cu acțiuni permanente, în care puterea aeriană acționează aproape la fel ca în orice alt tip de conflict.

Puterea aeriană este utilizată mai degrabă în acțiuni contrateroriste decât în acțiuni defensive, antiterorism, în care rolul major îl joacă serviciile de securitate, informații și forțele de poliție.

Puterea aeriană dispune de caracteristici precum rapiditatea – în termeni de reacție și viteză, flexibilitate, distanță mare de acțiune, încărcătură utilă, care constituie avantaje pe care celelalte componente ale puterii militare nu le posedă. Prin urmare, puterea aeriană, ca și în războiul clasic, este o componentă marcantă a puterii militare în cadrul celei de-a doua abordări prezentate anterior, respectiv războiul împotriva terorismului, constituind un instrument util și indispensabil acestui tip de conflict asimetric.

Puterea aeriană este utilizată mai degrabă în acțiuni contrateroriste decât în acțiuni defensive, antiterorism, în care rolul major îl joacă serviciile de securitate, informații și forțele de poliție. Acest lucru este oarecum normal, deoarece avionul este, prin definiție, o armă ofensivă. Acțiunile contrateroriste sunt desfășurate în scopul „neutralizării teroristilor, a organizațiilor și a rețelelor acestora”⁹ pentru a interzice utilizarea coerciției, sub toate formele ei, de către aceștia.

De asemenea, avioanele, arme specifice puterii aeriene, cu sau fără pilot uman la bord, reprezintă mijloace de luptă utile împotriva teroristilor, iar vulnerabilitatea acestora, comparativ cu deplasarea de trupe/alte mijloace de luptă în teren, în acest tip de acțiuni militare, este mult mai mică. Puterea aeriană poate acționa, în funcție de mijloacele deținute, de pe teritoriul propriu, oriunde pe glob. În acest sens, în ultimul timp, rachetele de croazieră au devenit arma favorită a decidenților militari împotriva unor facilități ale grupărilor teroriste, așa cum a reieșit din conflictele din Libia și Siria.

Forțele aeriene reprezintă o componentă de bază a puterii aeriene, executând, în cadrul contraterorismului, toate cele trei tipuri generale de activități, specificate în *Joint Publication 3-26 – Counterterrorism*, și anume:

- activități de asistență și consultanță a organizațiilor ce luptă împotriva acestui flagel în statele care se confruntă cu terorismul;
- activități în străinătate – acestea incluzând operații defensive, ofensive și de stabilitate;
- activități de sprijin al autorităților civile legitime, în care sunt incluse pregătirea, protecția, prevenirea și răspunsurile la activitățile și incidentele teroriste care vizează aceste autorități.

De asemenea, aceeași doctrină specifică faptul că forțele armate și, implicit, puterea aeriană, ca una dintre componentele puterii militare, desfășoară acțiuni la toate nivelurile luptei armate împotriva terorismului, astfel: la nivel strategic – campanii globale contraterorism,

⁹ *Joint Publication 3-26 – Counterterrorism*, Washington, 2014, p. VII.

la nivel operativ – campanii contraterorism la nivel de teatru de acțiuni militare, la nivel tactic – angajări și lupte împotriva grupărilor mici sau indivizilor¹⁰.

Putem observa, așadar, că puterea aeriană este utilă, în special, în combaterea grupărilor teroriste organizate după model militar și care acționează ca atare, precum grupările Stat Islamic sau Al-Qaida. Capabilitățile puterii aeriene implicate în acțiuni contraterorism oferă, în primul rând, mobilitate la nivel global pentru forțele pentru operații speciale, superioritate aeriană și sprijin nemijlocit pentru aceste forțe în zona de acțiune, precum și posibilitatea executării de lovituri aeriene de precizie împotriva infrastructurii rețelelor teroriste.

Împotriva grupărilor mici, care acționează pe celule, sunt întrebunțate, în general, elicoptere pentru realizarea mobilității rapide, supravegherii și sprijinului cu foc prin intermediul lunetiștilor de la bord, precum și UAV-uri. Aceste tipuri de mijloace aeriene se regăsesc, de obicei, în organica serviciilor de informații ale oricărui stat, structuri care dețin un rol semnificativ în lupta cu acest flagel.

Misiunile executate de mijloacele de luptă specifice puterii aeriene pentru combaterea terorismului

Puterea aeriană are o contribuție importantă în cadrul acțiunii ofensive de combatere a terorismului, prin executarea următoarelor misiuni:

a) Colectarea de informații, supravegherea și recunoașterea, cunoscută sub denumirea de „*Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – ISR*”¹¹. Scopul acestei misiuni constă în oferirea de informații precise despre potențiale activități sau despre locul în care se află anumite persoane sau grupări teroriste, necesare planificării unor răspunsuri rapide și decisive. În cadrul acestei misiuni se utilizează, în special, aeronave fără pilot (UAV) datorită timpului mare de stat în aer, acțiunii nedetectate, precum și costurilor scăzute de operare. Astfel, de exemplu, în luna iunie 2006, UAV-uri de tip *MQ-1B Predators* au executat misiuni de supraveghere permanentă a liderului Al-Qaida în Irak – Abu Musab al-Zarkawi, în volum de 600 de ore¹². Acest lucru ar fi fost dificil de realizat, însă nu imposibil, cu alte mijloace.

¹⁰ *Joint Publication 3-26 – Counterterrorism*, Washington, 2014, p. V-2.

¹¹ F.A.-1, *Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, București, 2017, p. 41.

¹² Arthur Holland Michel, Dan Gettinger, *The Drone Revolution Revisited: An Assessment of Military Unmanned Systems in 2016*, Center for the Study of the Drone at Bard College, New York, 2016, p. 16.

Puterea aeriană este utilă, în special, în combaterea grupărilor teroriste organizate după model militar și care acționează ca atare, precum grupările Stat Islamic sau Al-Qaida.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

b) Acțiuni de lovire. Având în vedere timpul mic de reacție avut la dispoziție pentru anihilarea unei amenințări teroriste (persoană, grup de persoane, chiar și grupări paramilitare), puterea aeriană este aceea care poate oferi mijloacele necesare acestui scop. Odată cu dezvoltarea vehiculelor aeriene de luptă fără pilot – Unmanned Combat Aerial Vehicle (UCAV), acestora li s-a atribuit un dublu rol: misiuni specifice ISR și lansarea de muniții în scopul eliminării amenințărilor identificate. Din cauza diferenței mici de timp între momentul identificării amenințării și anihilării acesteia, comparativ cu timpul mult mai mare necesar ajungerii în zonă a unui avion pilotat și probabilității mici de identificare a țintei de către acesta, UCAV-urile sunt preferate avioanelor pilotate în astfel de misiuni.

Un studiu al unui ofițer de forțe aeriene turc, Fatih Sen, intitulat „*Analysis of the use of Unmanned Combat Aerial Vehicles in conjunction with manned aircraft to counter active terrorists in rough terrain*”¹³, scoate în evidență faptul că, deși aeronavele F-16 au o putere de foc mai mare, datorită distanței mari de dispunere a infrastructurii necesare operării acestora, precum și a timpului necesar identificării țintei (de obicei, la mai mult de 25 de minute), este de preferat utilizarea UCAV-urilor. Acestea, spune autorul, dispun de armament performant, care, combinat cu timpul mic de reacție, le fac foarte eficiente în împiedicarea ducerii la îndeplinire a planurilor teroriștilor.

Prin urmare, având în vedere avantajele prezentate la punctul a) și b), Forțele Aeriene ale SUA achiziționaseră, până la sfârșitul anului 2015, un număr de 290 de sisteme *Predator B/Reaper MQ-9*¹⁴.

c) Misiuni de mobilitate aeriană. Puterea aeriană dispune de o gamă largă de aeronave de transport, atât cu aterizare pe verticală sau care pot executa zbor staționar (gen elicoptere sau avioane cu decolare/aterizare pe verticală), cât și de avioane de transport de diferite dimensiuni. Toate acestea reprezintă capabilități speciale în realizarea transportului, manevrei și infiltrării/extragerii trupelor care au ca misiune eliminarea amenințărilor teroriste, precum și transportului de materiale în folosul acestora, tocmai datorită vitezei de reacție și faptului că acestea pot ajunge în orice punct, indiferent de caracteristicile geografice ale terenului.

¹³ Fatih Sen, *Analysis of the Use of Unmanned Combat Aerial Vehicles in Conjunction with Manned Aircraft to Counter Active Terrorists in Rough Terrain*, Monterey, California: Naval Postgraduate School, <http://hdl.handle.net/10945/45937> Downloaded from NPS Archive: Calhoun.

¹⁴ Arthur Holland Michel, Dan Gettinger, *The Drone Revolution Revisited: An Assessment of Military Unmanned Systems in 2016*, Center for the Study of the Drone at Bard College, New York, 2016, p. 16.

În acest gen de misiuni sunt întrebuițate, în special, elicoptere, deoarece acestea sunt utile atât în acțiuni împotriva unor grupări teroriste mici, izolate, cât și împotriva unor grupări mari care duc acțiuni specifice luptei armate, în mediul urban, precum și în teren deschis.

O astfel de misiune este cea în care a fost anihilat liderul Al-Qaida, Osama bin Laden, pe 2 mai 2011. O grupare de forțe pentru operații speciale a fost transportată cu două elicoptere de tip *MH-60 Black Hawks* la obiectiv, infiltrată și recuperată după îndeplinirea misiunii¹⁵.

d) Misiuni de sprijin aerian apropiat. Acest tip de misiune se utilizează pentru susținerea trupelor care sunt angajate în lupta cu grupări teroriste, în scopul anihilării acestora sau respingerii unor atacuri ale lor. Cele mai utilizate mijloace sunt aeronavele de bombardament și de atac la sol, dar și elicopterele. În Afganistan, spre exemplu, deși, la un moment dat, erau de trei ori mai multe aeronave de tip F-16 decât aeronave de tip A-10, acestea din urmă au efectuat mai mult de 50% din totalul misiunilor CAS¹⁶.

e) Misiuni psihologice. Forțele aeriene pot lua parte la astfel de acțiuni, prin emiterea de transmisii radio și aruncarea de manifeste sau alte înscrisuri în zonele izolate, aflate sub influența grupărilor teroriste și care sunt greu accesibile pentru alte forțe. Aceste acțiuni au drept scop erodarea influenței și puterii teroriștilor, precum și scăderea numărului de oameni ce pot fi recrutați în scopuri teroriste.

De asemenea, în cadrul acestor tipuri de misiuni intră și acțiunile de genul *show of force*. Aceste misiuni sunt menite să descurajeze potențialele acțiuni teroriste. De multe ori, simpla prezență a aeronavelor, cu pilot uman la bord sau autonome, corelate cu acțiunile anterioare ale acestora, descurajează teroriștii în punerea în practică a planurilor lor.

f) Misiuni de menținere a controlului spațiului aerian. Deși grupările teroriste nu dețin mijloace aeriene de luptă cu care să poată ataca forțele proprii, ele pot totuși deturna aeronave civile în scopul executării de atacuri teroriste, fiind celebre atacurile de la 11 septembrie 2001. După aceste întâmplări, NATO a implementat conceptul *Renegade*, prin care se prevede menținerea unor aeronave de vânătoare într-o stare de luptă ridicată, capabile să intervină pentru eliminarea unor astfel de amenințări.

¹⁵ Beth Van Schaack, *The Killing of Osama Bin Laden & Anwar AlAulaqi: Uncharted Legal Territory*, Santa Clara University, 2012, p. 4.

¹⁶ John Matsumura, John Gordon IV, Randall Steeb, *Defining an Approach for Future Close Air Support Capability*, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2017, p. 11.

ROMANIA
1918-2018 SĂRBĂTORIM ÎMPREUNA

De multe ori,
simpla prezență
a aeronavelor,
cu pilot uman
la bord sau
autonome,
corelate cu
acțiunile
anterioare
ale acestora,
descurajează
teroriștii în
punerea în
practică a
planurilor lor.

Avansul tehnologic specific armamentului și mijloacelor componente ale puterii aeriene fac din aceasta un element important al răspunsului ofensiv la amenințarea teroristă, răspuns ce poartă numele de război împotriva terorismului.

Concluzii

Evoluția extraordinară a terorismului în ultimii ani, la nivel global, a determinat schimbări majore în modul de acțiune al statelor împotriva acestui flagel, în scopul înlăturării lui și asigurării securității propriilor cetățeni. La momentul actual, pe fondul crizelor sociale din Asia și Africa, și a fenomenului imigraționist, niciun stat din Europa nu se poate considera ferit de acțiunile teroriste. Aceasta, deoarece printre cei care sunt considerați imigranți „se ascund criminali, teroriști, extremiști”¹⁷ trimiși cu scopul de a desfășura acțiuni teroriste.

Avansul tehnologic specific armamentului și mijloacelor componente ale puterii aeriene fac din aceasta un element important al răspunsului ofensiv la amenințarea teroristă, răspuns ce poartă numele de război împotriva terorismului.

UAV-urile, UCAV-urile, rachetele de croazieră, avioanele tactice și elicopterele, datorită caracteristicilor lor, precum autonomie mare, flexibilitate, viteză, putere de foc, rază de acțiune, corelate cu armamentul inteligent și sisteme de comunicații care oferă posibilitatea transmiterii securizate de date în timp real, reprezintă mijloace utile și, de multe ori, unice, în lupta împotriva țintelor teroriste.

Prin urmare, *puterea aeriană* este un instrument important al puterii militare, care sprijină acțiunile împotriva terorismului, la nivel global. Aceasta se datorează și faptului că mijloacele de manifestare a puterii aeriene (aeronavele) pot fi ambarcate pe portavioane și dislocate în apropierea teritoriilor unde își au bazele/își desfășoară activitatea grupările teroriste. Acestea pot oferi informații în timp real prin misiunile de tip ISR, mobilitate globală trupelor, posibilitatea lovirii cu mare precizie a țintelor repartizate, asigurarea sprijinului aerian apropiat pentru trupele proprii angajate în acțiuni de luptă, ducerea de acțiuni psihologice care să contribuie la erodarea influenței și puterii teroriștilor și, în unele cazuri, controlul spațiului aerian propriu și în zona de interes.

Concluzia este că *puterea aeriană* este și va rămâne o opțiune viabilă împotriva acestui tip de amenințare pentru mult timp de acum înainte.

¹⁷ Dr. Mihail Orzeată, *Migranții internaționali – între compasiune și ostilitate*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 3-4/2017, p. 48.

BIBLIOGRAFIE

1. Marius Dobre, *Terorismul – amenințare la adresa securității naționale*, Revista *Infosfera* nr. 3/2017, București.
2. Elsadig Elsheikh, Basima Sisemore, Natalia Ramirez Lee, *Legalizing Othering. The United States of Islamophobia*, Haas Institute, Berkeley, 2017.
3. Sen Fatih, *Analysis of the Use of Unmanned Combat Aerial Vehicles in Conjunction with Manned Aircraft to Counter Active Terrorists in Rough Terrain*, Monterey, California, 2015.
4. John Matsumura, John Gordon IV, Randall Steeb, *Defining an Approach for Future Close Air Support Capability*, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2017.
5. Arthur Holland Michel, Dan Gettinger, *The Drone Revolution Revisited: An Assessment of Military Unmanned Systems in 2016*, Center for the Study of the Drone at Bard College, New York, 2016.
6. Peter R. Neumann, M.L.R. Smith, *Strategic Terrorism – The Framework and its Fallacies*, *The Journal of Strategic Studies*, Londra, vol. 28, nr. 4, 2005.
7. Mihail Orzeată, *Migranții internaționali – între compasiune și ostilitate*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 3-4/2017, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.
8. Paul Rogers, *Terrorism, Security Studies – An Introduction*, editată de Paul D. Williams, Ed. Routledge, New York, 2008.
9. Beth Van Schaack, *The Killing of Osama Bin Laden & Anwar Al-Aulaqi: Uncharted Legal Territory*, Santa Clara University, 2012.
10. ***, *British Air and Space Power Doctrine*, AP300, ed. 4, Centre for Air Power Studies, MOD 2009.
11. ***, *Carta Albă a Apărării*, București, 2015.
12. ***, *Joint Publication 3-07.2 - Antiterrorism*, Washington, 2014.
13. ***, *Joint Publication 3-26 – Counterterrorism*, Washington, 2014.
14. ***, *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019*, București, 2015.

CLAUSEWITZIANISM ȘI POSTCLAUSEWITZIANISM. DESPRE NECESITATEA SCHIMBĂRII DE PARADIGMĂ ÎN GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ (V)

Locotenent-colonel conf. univ. dr. Adrian LESENCIUC

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

Articolul își propune să analizeze rolul teoriei generalului Clausewitz în cadrul proiecției strategice și doctrinare a ultimelor două secole și se concentrează, în partea de sfârșit a studiului, asupra gândirii militare românești. În esență, natura războiului a rămas aceeași, chiar dacă au avut loc schimbări substanțiale în privința mijloacelor ducerii războiului. Dată fiind această realitate, teoreticienii care au îmbrățișat paradigma lui Clausewitz au încercat să extindă orizonturile acesteia dincolo de limitele pe care le avea; în consecință, perspectivele actuale diferite ale suporterilor săi se află mai mult sau mai puțin în disonanță cu actualul context de securitate.

În scopul realizării unei discuții precise a poziționării adecvate a gândirii militare românești, am propus dispunerea pe episoade a structurii acestei problematice, care acoperă activitatea lui Clausewitz, apariția ideilor sale, poziționarea anticlauswitziană, precum și principalele repere ale gândirii militare românești legate de valorile clauswitziene. Episodul de față își propune să descrie cum a fost reflectată lucrarea lui Clausewitz, *Despre război*, în ultimii 20 de ani în revista *Gândirea militară românească*.

Cuvinte cheie: Clausewitz, război absolut, paradigma clauswitziană, postclauswitzianism, anticlauswitzianism.

5. Reflectarea operei lui Clausewitz în *Gândirea militară românească*

5.1. Necesitatea studiului. În precedentul episod concluzionăm că realitatea euroatlantică postclauswitziană a întâlnit, la începutul ultimului deceniu a secolului trecut, o societate românească modelată în jurul unor centre de gândire (neo)clauswitziană, care au continuat să mențină sau chiar să dezvolte distanța în raport cu alinierea doctrinară firească la proiecția Alianței Nord-Atlantice. Odată demarate dezbaterile privind aderarea la NATO, care s-a finalizat în 29 martie 2004, în urma unor pași multipli (de la invitarea Secretarului general Manfred Wörner, în iulie 1990, la București până la momentul de cotitură reprezentat de summitul de la Madrid, din 1997, apoi, până la permisiunea utilizării spațiului aerian național de către avioanele aliate și a teritoriului național de către contingentele cehe și poloneze în 1999, respectiv până la summitul de la Praga, din 2002, care a însemnat și invitația de aderare), România a proiectat o acțiune similară și în planul interoperabilității doctrinare. Practic, în cei 14 ani în care s-au făcut demersuri de aderare, dar și în ulteriorii 14 ani, după ce România a devenit un stat membru al NATO cu drepturi depline, gândirea românească a continuat să producă în jurul centrelor de gândire (neo)clauswitziană, în timp ce doctrina românească s-a aliniat valorilor și principiilor extra(post)-clauswitziene ale Alianței.

Acest decalaj s-a redus în ultimii ani, dar, totuși, el a continuat să mențină o oarecare distanță în gândirea militară românească.

Tot în precedentul articol concluzionăm că, în esență, gândirea militară românească este una *a-clauswitziană*, dezideologizată în raport cu liniile de forță clauswitziene și neoclauswitziene și, cu siguranță, departe de disputa declanșată de contestatarii clauswitzianismului. Dar, această distanță, afirmă academicianul Mircea Malița, nu este generată de acțiunea voită de menținere a distanței față de ideile clauswitziene, ci de faptul că „*nu există indicii ca lucrarea lui Clausewitz să fie consultată*”¹. O asemenea afirmație pune

Practic, în cei 14 ani în care s-au făcut demersuri de aderare, dar și în ulteriorii 14 ani, după ce România a devenit un stat membru al NATO cu drepturi depline, gândirea românească a continuat să producă în jurul centrelor de gândire (neo)clauswitziană, în timp ce doctrina românească s-a aliniat valorilor și principiilor extra(post)-clauswitziene ale Alianței.

¹ Mircea Malița, *O privire asupra fizionomiei războiului rece*, în Revista de istorie militară, nr. 2, 2007.

în discuție reală două posibilități: fie gândirea militară românească este una voit îndepărtată de valorile clausewitziene și academicianul Mircea Malița se înșeală, fie academicianul are dreptate, iar gândirea militară românească s-a dezvoltat la o anumită distanță de studiul lucrării fundamentale a lui Clausewitz, păstrând drept elemente de referință reperele clausewitziene ale doctrinei din perioada comunistă a statului român.

5.2. Despre război în ultimii 20 de ani de Gândire militară românească. Aserțiunea academicianului Mircea Malița este motivul pentru care am ales să întreprind o cercetare cantitativ-calitativă, investigând ultimii 20 de ani de publicație a celei mai semnificative reviste de teorie și știință militară, *Gândirea militară românească*, pentru a identifica nivelul de profunzime al consultării lucrării emblematică a generalului prusac von Clausewitz, *Despre război*, și a înțelege care sunt clusterelor de conținut teoretic clausewitzian care au produs cele mai mari efecte asupra gândirii militare românești. În acest sens, am consultat 114 numere ale publicației, între nr. 1/1998 și nr. 3-4/2018 (inclusiv un număr special, nr. 5/1999, dedicat împlinirii a 140 de la înființarea ei), totalizând zeci de mii de pagini și 2 083 de articole de autor. Din totalul articolelor publicate în *Gândirea militară românească*, am exclus din studiu rubricile „Editorial”, „Conexiuni internaționale”, „Univers publicistic militar”, „Evenimente editoriale”, „Interviuri GMR”, „GMR News” etc., care nu pot reflecta direct proximitatea ideilor autorilor în raport cu gândirea clausewitziană.

Dintre cele 2 083 de articole analizate, doar 69 sunt articole în care autorii fac trimiteri la opera lui Clausewitz, incluzând cele patru episoade anterioare ale studiului nostru (singurul din paginile *Gândirii militare românești* din ultimii 20 de ani dedicat gândirii clausewitziene și paradigmatelor conjugate). În cele 69 de articole, 23 de trimiteri sunt explicit formulate în raport cu subtitlul 24 din capitolul introductiv al lucrării, intitulat *Ce este războiul?: „războiul este doar o continuare a politicii cu alte mijloace”*². Cel mai curios este faptul că, pe parcursul celor 20 de ani, în niciunul dintre aceste articole, citatul din Clausewitz nu este corect preluat după ediția românească din 1982 a lucrării, beneficiind de studiul introductiv, notele și verificarea științifică

² Carl von Clausewitz, *Despre război*, operă postumă a generalului Carl von Clausewitz. Studiu introductiv, note și verificarea științifică a textului de general-maior dr. Corneliu Soare, Editura Militară, București, 1982, p. 67.

a textului realizate de cel mai cunoscut exeget român al gânditorului prusac, generalul-maior dr. Corneliu Soare³.

Tematic vorbind, trimiterile din articolele analizate mai au în vedere incertitudinea (în 4 situații), triada clausewitziană (3), fricțiunea (3), centrul de greutate (3), natura schimbătoare a războiului (3), complexitatea războiului (2) sau înfrângerea armatei inamice fără luptă (2), respectiv câte o singură dată teme generale atinse de generalul prusac în lucrarea *Despre război*: aprovizionarea, doctrina, raporturile tactică/strategie, violența, războiul absolut, informațiile, lupta armată, șansa, raportul de forțe etc.

Cele trei părți, organizate pe 4-2-2 cărți, la rândul lor fiecare cuprinzând între 6 și 30 de capitole, sunt reflectate inegal în *Gândirea militară românească*: trimiterile explicite la ediția completă în limba română din 1982 sunt în număr de 32 (dar, trebuie să excludem 12 dintre ele, din episoadele anterioare ale studiului nostru), în cadrul a 20 de articole (mai precis 16, fără cele 4 episoade anterioare), având în vizor 24 dintre cele 743 de pagini ale ediției (în realitate, 22 dintre paginile cuprinse în lucrarea ca atare, pp. 53-743, în timp ce două dintre trimiteri se referă la pagini din studiul introductiv semnat de generalul Soare).

Dintre cele 30 de citări, 27 fac trimiteri la prima parte a opului clausewitzian, în timp ce doar una la cea de-a doua și două la cea de-a treia, pe cărți situația fiind următoarea: cartea I – 20 de citări (cap. 1 – 16; cap. 2 – 2; cap. 3 – 2); cartea a II-a – 4 (cap. 1 – 3; cap. 3 – 1); cartea a III-a – 2 (cap. 6 – 1; cap. 8 – 1); cartea a IV-a – 1 (cap. 11 – 1); cartea a VI-a – 1 (cap. 24 – 1), respectiv cartea a VIII-a – 2 (cap. 6 – 2).

Importantă este analiza tematicii (titlurilor) acestor cărți și capitole în care se încadrează paginile citate, pentru o confruntare, calitativă, cu aspectele vizate prin citare din punct de vedere tematic. În acest sens, apreciez că *figura 1* este sugestivă.

³ Citatul din Clausewitz nu este fidel reflectat, intervenind variații parafrastice, ca urmare a consultării unor ediții diferite, în limbi diferite. Printre variațiile parafrastice apar: „războiul nu este nimic altceva decât continuarea politicii prin alte mijloace” (nr. 3/2001), în urma consultării unei lucrări a colonelului (r.) J. Osgood, Carl von Clausewitz and Antoine-Henri Jomini and Military Strategy, „continuarea politicii cu alte mijloace” (nr. 1/2003, nr. 1/2008), „o continuare, prin mijloace violente, a politicii” (nr. 6/2005), „o continuare a politicii prin prin mijloace violente” (nr. 2/2007), „o aplicare, prin mijloace violente, a unei politici de război, de confruntare” (nr. 4/2007), „o continuare a politicii prioritare cu mijloace politice, diplomatice, economice, informaționale” (nr. 2/2015). Varianta corectă, dar prescurtată a citatului este utilizată o singură dată (nr. 1/2010), iar un citat din subcapitolul 24, care relevă aceleași raporturi război/politică, este menționat, de asemenea, o singură dată: „Vedem așadar că războiul nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace” (nr. 3/2010).

Partea	Cartea	Titlu	Cap.	Titlu	Pagini citate	Frecvența citării
I	I	Despre natura războiului	1	Ce este războiul?	53	1
					54	1(0)
					55	1(0)
					59-60	1
					64	1
					67	7(5)
	68	1(0)				
	69	3(1)				
	2	Scopul și mijloacele în război	70	1		
			75	1(0)		
			84	1(0)		
3	Geniul militar	95	1(0)			
		110	2(1)			
II	Despre teoria războiului	1	Împărțirea artei războiului	115	1	
				3	Artă sau știință a războiului	133
III	Despre strategie în general	6	Îndrăzneala	178	1	
				8	Superioritatea numerică	183
IV	Lupta	11	Bătălia principală	246	1	
II	V	Apărarea	24	Acțiunea de flanc	465	1
III	VI	Planul de război	6A	Influența scopului politic asupra obiectivului militar	609	1
					6B	Războiul ca instrument al politicii

Figura 1: Frecvența citării⁴ lucrării „Despre război” în Gândirea militară românească (1998-2017)

Această analiză certifică aspectele studiate anterior. Proiecția tematică presupune focalizarea pe raporturile generale politică-război, cea mai frecvent citată pagină fiind pagina 67, care include subcapitolul „24. Războiul este doar o continuare a politicii cu alte mijloace”, la care se fac cel mai adesea trimiteri: „Vedem așadar că războiul nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace. Ceea ce rămâne specific războiului se referă doar la natura specifică a mijloacelor sale. Arta militară poate pretinde în general, prin înaltul comandant în fiecare caz aparte, ca direcțiile și intențiile politicii să nu intre în contradicție cu aceste mijloace, și această pretenție, într-adevăr, nu este mică; dar, oricât de puternic reacționează războiul în anumite cazuri asupra intențiilor politice, această reacție trebuie gândită întotdeauna doar ca o modificare a lor, căci intenția politică este scopul, războiul este mijlocul și niciodată mijlocul nu poate fi gândit ca scop”⁵.

⁴ În paranteze am trecut frecvența citării fără trimiteri din episoadele anterioare ale studiului nostru.

⁵ Carl von Clausewitz, *Despre război*, op. cit., p. 67.

Pentru o vizualizare mai explicită a focalizării trimiterilor pe aspectele de ordin general (Cartea I, „Despre natura războiului”, capitolul 1, „Ce este războiul?”) care privesc raporturile politică/război, propunem figura 2, ilustrativă pentru concentrarea reflectării prin citare a doar 10 din cele 125 de capitole ale opului clausewitzian, în special doar a primului dintre acestea, care totalizează mai mult de jumătate din numărul de citări:

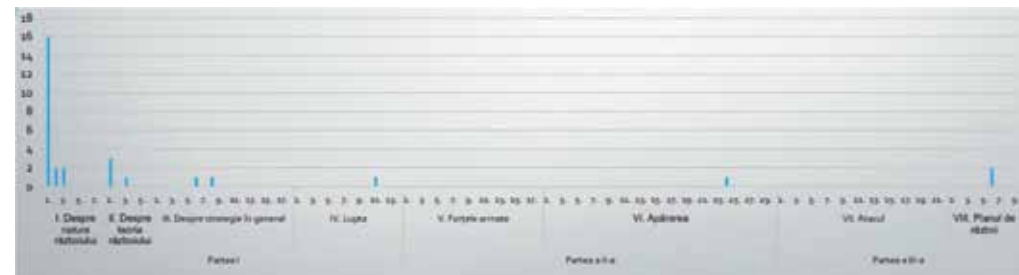

Figura 2: Frecvența citării capitolelor lucrării „Despre război” în Gândirea militară românească (1998-2017)

Evident, tipul de lectură a lucrării lui Clausewitz diferă, în acești ultimi 20 de ani, de lectura realizată de generalul Helmuth von Moltke în a doua jumătate a secolului a XIX-lea, care a folosit cartea introductivă ca pretext general de poziționare, utilizând celelalte cărți ca instrument în planificarea și desfășurarea acțiunilor militare. Cu toate acestea, o lectură echilibrată ar fi presupus cel puțin o altfel de reflectare a capitolelor 2-8 din prima carte sau a cărților a II-a, a III-a sau a VIII-a, la fel ca în (re)lectura neoclausewitzienilor. Dar, în definitiv, nu această frecvență a citării celor 22 de pagini din cele 690 ale lucrării *Despre război* este relevantă în raport cu proiecția cercetării noastre, ci, mai ales, faptul că, în textele analizate, s-au făcut numeroase referiri la idei parafrazate sau la principii ale paradigmei clausewitziene, fără trimitere explicită la sursă.

5.3. Trimiteri generale. Lecturi ale edițiilor în limba engleză. În textele analizate, 31 de trimiteri din cadrul celor 69 de articole care fac referire la opera generalului prusac sunt fără citare, iar alte două servesc drept motto. Tematic, trimiterile fără citare reflectă raporturile politică/război (18 trimiteri), raporturile tactică/strategie, complexitatea războiului, influența fizicii în definirea conceptelor (frezare/fricțiune, centru de greutate), înfrângerea armatei inamice fără luptă, triada clausewitziană, șansa, incertitudinea, violența, formațiile militare,

războiul absolut, aprovizionarea în război etc. Dacă ar fi să însumăm trimerile explicit formulate la paginile primului capitol din prima carte, concentrate în jurul ideii de război văzut drept continuare a politicii cu alte mijloace, cu cele care fac referire la aceeași idee parafrazată, 34 din 69 de trimiteri (directe sau indirecte) ar viza același aspect, care a presupus transformarea ideilor clausewitziene în ideologie prin vectorii analizați în episoadele anterioare: Helmuth von Moltke, apoi Vladimir Ilici Lenin și Adolf Hitler. În interpretarea reprezentanților realismului politic, focalizarea se schimbă radical, iar înțelegerea raporturilor dintre palierele politic și militar, deși rămâne fundamentală, este nuanțată într-o lectură consistentă a operei lui Clausewitz, în conformitate cu contextul producerii ei. Totuși, 34 de trimiteri la raportul politică/război în cele 69 de articole nu este rezultatul complet.

O bună parte a autorilor este familiarizată cu lectura operei lui Carl von Clausewitz în limba engleză. Astfel, în 20 dintre cele 69 de articole, autorii citează ediții în limba engleză a lucrării generalului prusac, în special edițiile din 1976 și 1993, în traducerea lui Michael Howard și Peter Paret, publicate la Princeton University Press. Este remarcabil faptul că, în urma lecturii edițiilor în limba engleză, raportul politică/război nu este atât de frecvent citat (doar de patru ori), în timp ce alte teme ale dezbaterilor neoclausewitziene (la care nu s-a făcut referire frecvent în urma lecturii ediției românești) sunt scoase în evidență: doctrina, triada clausewitziană, incertitudinea, șansa, fricțiunea, centrul de greutate, războiul limitat, raportul război real/război ideal, războiul definit ca lipsă a păcii etc. O posibilă explicație ar fi cea conform căreia traducerea în limba română a opului clausewitzian, realizată de P. Năvodaru după ediția publicată de Ferdinand Dümmler la Berlin între anii 1832-1834, fiind luate în calcul „și cercetările întreprinse până în prezent asupra acestei opere”⁶, nu atrage atenția asupra acestor teme ale dezbaterii, cele care au făcut obiectul analizei neoclausewitzienilor sau postclausewitzienilor. Totuși, ținând cont de faptul că multe dintre aceste trimiteri sunt indirecte, prin intermediul unor lucrări semnate de diferiți cercetători (în special americani), iar altele sunt incomplete sau fac referire la ediții în limba engleză dificil de consultat, cum ar fi cea din 1873, de exemplu, este probabil ca această consultare a lucrării lui Clausewitz să se fi realizat, în aproape o treime din cazurile (foarte

⁶ *Ibidem*, p. 767.

puține) în care se face trimitere la opera generalului prusac pe parcursul celor 2 083 de articole analizate, parțial și focalizat, prin intermediul unor trimiteri din alte opere consultate în limba engleză. Cu toate acestea, referirea la ediția cea mai citată (cea din 1982) sau la alte ediții în limba română⁷ ar fi fost necesară pentru o proiectare riguroasă a poziționării autorilor în raport cu paradigma clausewitziană.

Revenind la obiectul analizei noastre, trimiterile directe sau indirecte la raporturile politică/război, constatăm că, în cadrul celor 69 de articole care fac trimitere la opera lui Clausewitz, 16 trimit direct la această problematică prin citare a edițiilor românești, 4 trimit prin citare a edițiilor în limba engleză, iar 18 trimit indirect, indiferent de sursă. În total, 38 de trimiteri din cele 65 de articole analizate (exceptând episoadele anterioare ale prezentei lucrări) se focalizează pe problematica raporturilor politică/război (rezumabilă la formula consacrată „războiul este doar o continuare a politicii cu alte mijloace”). Pentru a evidenția grila de lectură (parțială) a opului clausewitzian, expresia grafică a acestei proiectii este elocventă:

Figura 3: Proiecția tematică a citării operei clausewitziene în Gândirea militară românească (1998-2017)

Surprinzător este faptul că raporturile dintre politică și război s-au nuanțat pe parcursul scrierii operei. În *Schițe* pentru partea a III-a, în special în câteva capitole din cartea a VIII-a (incomplete, ca urmare a morții neașteptate a gânditorului prusac în 1831), Carl von Clausewitz redefiniște aceste raporturi și se poziționează critic față de propria sa

⁷ În articolele în cauză se mai face trimitere la ediția publicată în 1968 la Editura Academiei Militare, dar există și o ediție din 2000, publicată la Editura Antet, o dublare a celei de la Editura Militară, beneficiind de aceeași traducere a lui P. Năvodaru și de aceeași note ale generalului Corneliu Soare.

Înțelegând
posibilitatea
interpretărilor
categorice, a
dogmatizării
și a pierderii
validității
unor concepte,
Carl von Clausewitz
și-a revizuit
propria proiecție.
A propus
reinterpretarea
războiului ca
fenomen hibrid
[...].

operă. Înțelegând posibilitatea interpretărilor categorice, a dogmatizării și a pierderii validității unor concepte, Carl von Clausewitz și-a revizuit propria proiecție. A propus reinterpretarea războiului ca fenomen hibrid (curios este faptul că cei care studiază în actualitate fenomenul *hybrid warfare* nu pleacă de la poziționarea clausewitziană): „(...) adevăratul război nu este o strădanie atât de consecventă, orientată spre extrem, cum ar trebui să fie conform noțiunii sale, ci un fenomen **hibrid** (subl.a.), o contradicție în sine; ca atare, el nu poate asculta de propriile sale legi, ci trebuie să fie considerat ca parte a unui ansamblu – iar acest ansamblu este politică”⁸, respectiv în înțelesul organic al manifestării sale: „Dacă ne gândim la natura războiului real, ne amintim de cele spuse în capitolul al 3-lea al acestei cărți, **că fiecare război trebuie înțeles înainte de toate în probabilitatea caracterului său și a contururilor sale principale, așa cum ele rezultă din mărimile și relațiile politice, și că adesea, ba în zilele noastre putem chiar afirma de cele mai multe ori, războiul trebuie considerat ca un întreg organic** (subl.a.), ale cărui diverse membre nu pot fi desprinse de ansamblu, în care, deci, fiecare activitate distinctă trebuie să se contopească cu întregul și să decurgă din ideea acestui întreg; astfel ne apare cu totul cert și limpede că poziția cea mai înaltă în conducerea războiului, de la care emană directivele principale, nu poate fi decât cea a politicii”⁹.

O asemenea perspectivă modifică radical, prin însăși intervenția lui Clausewitz, poziționarea inițială, a unui complex (politic) substituibil prin intermediul altuia, mai violent (războiul), adică prin utilizarea altor mijloace. Războiul este înțeles ca parte a unui întreg (politic), o extensie a unui „social milieu” ca organism hibrid funcțional, în cadrul unui complex organic superior, statul coordonat politic. Este surprinzătoare rezumarea operei clausewitziene în reflectarea în ultimii douăzeci de ani în *Gândirea militară românească* la un raport politică/război la care, cu siguranță, opera clausewitziană nu are cum să fie reductibilă. Și mai surprinzător este să aflăm că, de fapt, această grilă de lectură a fost dată de generalul von Moltke în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu mențiunea că lectura sa a fost completă, incluzând cărțile considerate inactuale: cartea a IV-a „*Lupta*”, cartea a V-a „*Forțele armate*”, cartea a VI-a „*Apărarea*” și cartea a VII-a „*Atacul*”: „*During the Franco-Prussian War, in his famous clash with Bismark, Moltke*

⁸ Carl von Clausewitz, *Despre război*, op. cit., p. 611.

⁹ *Ibidem*, p. 613.

formulated the general staff's claim to a shared authority. In this he gave expression to the relationship between political and military leadership that was embedded in the political structure of the Second Reich”¹⁰.

Chiar dacă grila neoclausewitziană din articolele analizate din ultimii 20 de ani ai *Gândirii militare românești* este coerentă, iar perspectiva unor gânditori precum generalii Gheorghe Văduva sau Mihail Orzeată este complexă și în consonanță cu răspunsul realismului politic din perioada *războiului rece* la proiecția lui Liddel Hart, majoritatea celorlalte articole presupun doar o receptare de suprafață, uneori cerută de înseși tema și contextul cercetărilor.

5.4. Concluzii. Analizând cantitativ și calitativ conținutul articolelor care trimit la opera generalului prusac Carl von Clausewitz publicate în ultimii douăzeci de ani de cea mai veche și prestigioasă publicație de teorie și știință militară din România, *Gândirea militară românească*, am constatat, în primul rând, o reflectare a lucrării *Despre război* în proporții destul de scăzute (fie doar și prin simpla referire parafrastică) în cadrul articolelor. Un total de 69 de articole din 2 083, care au făcut obiectul analizei ca articole de autor, înseamnă 3,31% din total (o valoare cu mult sub așteptările personale).

Mai mult, din totalul acestor articole, aproape două treimi rezumă opera gânditorului prusac la formula pe care el o abandonase în ultimii ani de viață: „*războiul este doar o continuare a politicii cu alte mijloace*”, în favoarea unei înțelegeri organice a războiului. Chiar dacă este evident faptul că opera lui Clausewitz este dificil de înțeles (odată proiectate fundamentele ei filosofice, bazate pe concepte încă neclare)¹¹, rezumarea la raportul politică/război este simplificatoare și generalistă. Concluzia firească a acestei analize asupra celor 69 de articole semnate, în timp, de 60 de autori, care, probabil, va fi extinsă la nivel calitativ (cu referire explicită la contextul cercetărilor acestora), este că, din păcate, academicianul Mircea Malița a avut dreptate, în sensul că lucrarea *Despre război* nu este foarte consultată și că nu

¹⁰ Azar Gat, *A History of Military Thought. From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford, Oxford University Press, 2001, p. 251.

¹¹ Azar Gat propune următoarea raportare la poziționările categorice în ceea ce privește interpretarea operei clausewitziene: „*In a sense, Clausewitz could never have been wrong or less than profound because no one could be quite sure that he understood the true meaning of Clausewitz's ideas*”.

produce, prin urmare, o demarcație de natura poziționării, menținând gândirea militară românească mai degrabă într-o zonă neutră, dezideologizată în raport cu liniile de forță ale celor două paradigme în confruntare în ultimii cel puțin șaptezeci de ani.

BIBLIOGRAFIE

1. Carl von Clausewitz, *Despre război*. Operă postumă a generalului Carl von Clausewitz. Studiu introductiv, note și verificarea științifică a textului de general-maior dr. Corneliu Soare, Editura Militară, București, 1982.
2. Azar Gat, *A History of Military Thought. From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
3. Mircea Malița, *O privire asupra fizionomiei războiului rece*, în *Revista de istorie militară*, nr. 1-10, 2007.

MAI AVEM NEVOIE DE PARAȘUȚIȘTI?

Colonel (r.) dr. Mircea TĂNASE

Autorul abordează subiectul operațiilor speciale în contextul războiului viitorului, încercând să determine dacă forțele pentru operații speciale sunt suficiente pentru a face față actualelor amenințări la adresa securității naționale, regionale și globale și dacă încă mai este nevoie de structurile/ramurile clasice, precum parașuțiștii.

Pentru început, autorul definește conceptul operațiilor speciale și detaliază unele aspecte referitoare la acest subiect. Apoi, prezintă caracteristici ale unităților pentru operații speciale din diverse țări, evidențiind rolul acestor unități.

În finalul articolului, autorul prezintă Forțele pentru Operații Speciale din Armata României, precum și rolul parașuțiștilor în operații speciale.

Cuvinte cheie: războiul viitorului, forțe convenționale, forțe pentru operații speciale, parașuțiști, SPETZNAZ.

Războiul viitorului se va înscrie, cel mai probabil, într-o impresionantă diversitate de acțiuni și reacții, proiectate și desfășurate într-un spațiu multidimensional, definite prin următoarele caracteristici: nu au formă armată clasică; se pot derula și în timp de pace; nu respectă distincția dintre starea de pace și cea de război; au un pronunțat caracter secret; de cele mai multe ori, se subscriu competiției dintre marile puteri și blocuri economice etc.

Războaiele separatiste, violențele etnico-religioase, disputele asupra frontierelor, frământările civile și atacurile teroriste sunt doar câteva din scenariile posibile, cu multe războaie mici, care îi vor determina pe planificatori să acorde o atenție deosebită operațiilor militare de stabilitate și sprijin și să privească din ce în ce mai mult spre alte tipuri de forțe, capabile să facă față provocărilor viitorului.

Prin urmare, s-a creat percepția că structuri precum *Forțele pentru Operații Speciale – FOS*, unitățile de *UAV-uri (Unmanned Aerial Vehicle)* sau specialiști în cibernetică ori informații militare vor juca un rol determinant în acest gen de conflicte asimetrice, reducând, astfel, din relevanța și necesitatea structurilor/ armelor clasice, precum: trupele de parașuțiști, avioanele cu pilot sau infanteria mecanizată.

Considerații preliminare

Războiul clasic, convențional, va fi înlocuit din ce în ce mai mult cu cel neconvențional, atipic și asimetric, cu dimensionare și amplitudine globale, un război contra terorismului, în care operațiile militare au fost transferate pe teritoriul atacatorilor, complicilor sau susținătorilor acestora, concomitent cu sporirea stării de alertă și protecție internă.

Acțiunile speciale de mică intensitate, desfășurate de forțe ale armatei în timp de pace, criză și conflict, în vederea îndeplinirii unor scopuri și obiective strategice, au ca finalitate prevenirea, descurajarea, limitarea sau lichidarea unor situații conflictuale cu amploare și intensitate mai mică, precum și sprijinirea autorităților civile în situații de criză internă. Ele presupun *angajarea militară pe timp de pace*, într-un cadru multinațional, cu scopul de a modela mediul de securitate, dar pot fi generate și la apariția unor crize/amenințări, în această situație având aspectul unor *acțiuni de răspuns*.

Acțiunile speciale de mică intensitate, desfășurate de forțe ale armatei în timp de pace, criză și conflict, în vederea îndeplinirii unor scopuri și obiective strategice, au ca finalitate prevenirea, descurajarea, limitarea sau lichidarea unor situații conflictuale cu amploare și intensitate mai mică, precum și sprijinirea autorităților civile în situații de criză internă.

Operațiile speciale au fost definite ca acțiuni de intensitate redusă, clandestine, executate sub acoperire sau la vedere și care în mod frecvent sunt caracterizate printr-un grad ridicat de risc, având un caracter neortodox, și fiind întreprinse pentru realizarea unor obiective politice sau militare, ce intră sub incidența politicii externe.

Aceste operații pot include atât componente ale *operațiilor de luptă*, cât și ale celor ce *nu presupun luptă*, desfășurate pe timp de pace, criză, precum și în caz de război. În acest sens, există suficiente situații care, prin natura lor, pot căpăta caracteristici similare războiului, incluzând acțiuni de luptă cu utilizarea capacităților militare pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite.

O demonstrație de forță eficientă dovedește capacitatea de executare a misiunii și de susținere a acesteia. În astfel de acțiuni, de regulă, trupele sunt desfășurate pentru etalarea capacității de a folosi forța, într-o manieră neamenințătoare – exerciții de pregătire care să demonstreze capacitatea de intervenție și acțiune –, având totodată capacitatea de a desfășura, într-un timp foarte scurt, acțiuni de luptă.

Din acest punct de vedere, Forțele pentru Operații Speciale/ FOS sunt o necesitate în structurile de forțe ale organismului militar, reprezentând un instrument necesar pentru a răspunde rapid, precis, punctual și cu cheltuieli minime de resurse amenințării actuale la adresa securității naționale, regionale și globale. Dar sunt ele suficiente? Iată o întrebare la care încercăm să răspundem și, implicit, să găsim un răspuns la întrebarea din titlul acestui material.

Operațiile speciale au fost definite ca *acțiuni de intensitate redusă, clandestine, executate sub acoperire sau la vedere și care în mod frecvent sunt caracterizate printr-un grad ridicat de risc, având un caracter neortodox, și fiind întreprinse pentru realizarea unor obiective politice sau militare, ce intră sub incidența politicii externe*¹. Ele diferă, deci, de operațiile convenționale atât din punct de vedere al riscurilor politice și militare, cât și al tehnicilor și procedurilor operaționale. Diferă, de asemenea, gradul de independență ridicat față de sprijinul forțelor proprii, dar și dependența de informații detaliate la nivel operativ și de sursele indigene de furnizare a acestora².

Doctrinile de specialitate definesc tipologia operațiilor speciale, misiunile acestora, posibilitățile de întrebuintare, modul lor de acțiune, nevoile de instruire și dotare etc. Ne vom rezuma la a menționa câteva dintre acestea, evidențiind necesitatea pregătirii specifice ca elemente/structuri care trebuie introduse în dispozitivul inamicului

¹ M. Tugwell, D. Charters, *Special Operations and the Threats To United States Interests in the 1980s*, F.R. Barnett, B. Hugh Tovar & R.H. Shultz (eds); Special Operations in US Strategy, National Defense University Press, Washington DC, 1984, p. 35 (apud Doru Constantin Tocilă, *Eficiențizarea acțiunilor desfășurate de structurile specializate pentru operații speciale din Forțele Terestre*, teză de doctorat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2009.

² Cf. US Joint Chiefs of Staff, *JP 3-05: Doctrine for Joint Special Operations*, Government Printing Office, Washington DC, 2003, p. I-1 (apud Doru Constantin Tocilă, *op. cit.*).

prin procedeul parașutării, încercând astfel să subliniem strânsa legătură pe care sunt obligate să o aibă cu trupele de parașutiști/aeropurtate/desant aerian.

De fapt, trupele de parașutiști sunt, prin definiție, singura componentă specializată a armatei capabilă să îndeplinească misiuni de amploare care implică transportul aerian la mare distanță și parașutarea personalului și materialelor. Specificul lor este dat de capacitatea de pătrundere rapidă în dispozitivul inamicului la distanțe mari, pe calea aerului, cu aeronave de transport cu aripă fixă, prin parașutare sau debarcare și de posibilitățile specifice de ducere a acțiunilor în adâncime³.

În ceea ce privește modul de acțiune, operațiile speciale pot fi executate în mod direct sau indirect. În gama acțiunilor directe, desfășurate împotriva unui adversar prin angajarea în luptă a forțelor specializate, putem enumera misiunile de cucerire și menținere a punctelor de conducere și legătură, a aerodromurilor, nodurilor importante de comunicații și a obiectivelor industriale. În mod indirect, ele se pot exprima prin organizarea, instruirea și sprijinirea unor forțe indigene în cadrul acțiunilor militare neconvenționale sau a unor forțe militare ale țării-gazdă, în cadrul misiunilor specifice de asistență și sprijin a acesteia. Tot în această gamă intră și operațiile psihologice (*Psychological Operations/PSYOPS*), desfășurate în scopul influențării forțelor militare adverse sau a populației civile locale.

Pe timpul desfășurării războiului, FOS ar putea fi întrebuintate, de asemenea, ca desant aerian operativ sau ca grupare mobilă de manevră în adâncimea dispozitivului inamic, pentru îndeplinirea unor misiuni punctuale, precum distrugerea unor obiective importante sau elemente vitale ale acestuia, dezorganizarea conducerii, eliberarea unor ostatici sau prizonieri, acțiuni specifice războiului psihologic; posibila capturare a unor personalități politico-militare.⁴

Aceste forțe nu trebuie substituite însă forțelor convenționale, mai mari și mai puțin mobile, ci selectate pentru acțiuni în care capacitățile lor se manifestă ca multiplicatori de forță pentru acestea. În plus, trebuie avută în vedere incapacitatea forțelor convenționale ale unor țări de a rezolva probleme interne (secesiuni, tulburări etnice, atacuri teroriste, crize prelungite de violență, proliferarea criminalităților organizate etc.) și faptul că acestea nu sunt flexibile, nu dispun

³ Colonel Gheorghe Mateescu, *Materializarea manevrei pe verticală în operațiile forțelor terestre (operațiile aeropurtate)*, Editura Școlii de Aplicație pentru Parașutiști, Buzău, 2003, pp. 18-19.

⁴ Gheorghe Toma, Lucian Stăncilă, Costică Țenu, *Arta operativă între contrarii*, Editura A.Î.S.M., București, 2001.

Trupele de parașutiști sunt, prin definiție, singura componentă specializată a armatei capabilă să îndeplinească misiuni de amploare care implică transportul aerian la mare distanță și parașutarea personalului și materialelor.

[...] FOS ar putea fi întrebuintate, de asemenea, ca desant aerian operativ sau ca grupare mobilă de manevră în adâncimea dispozitivului inamic, pentru îndeplinirea unor misiuni punctuale [...].

De regulă, unitățile de luptă ale forțelor destinate operațiilor speciale din cadrul forțelor terestre în majoritatea țărilor membre NATO sunt subunități cu destinație specială, de cercetare în adâncime, specializate în lupta contra terorismului, și de tip „Commando” sau „Rangers”.

de personal calificat și de tehnică adecvată de luptă, provocând mari distrugerii materiale în propria țară. Sunt, iată, numai câteva aspecte care vizează importanța și necesitatea structurării, dezvoltării și angajării forțelor speciale pentru desfășurarea unor operații specifice destinate soluționării acestor crize, care presupun folosirea unui personal cu un înalt grad de profesionalism.

Argumentele modernității

O scurtă trecere în revistă a structurilor de forțe pentru operații speciale în unele armate moderne ne întărește convingerea că între acestea și trupele de desant aerian există o strânsă corelație, mai mult chiar, ne dezvăluie geneza acestor forțe și sprijinul “părintesc” pe care trupele aeropurtate/de desant aerian îl acordă în continuare unui “copil” năzdrăvan și nonconformist.

De regulă, unitățile de luptă ale forțelor destinate operațiilor speciale din cadrul forțelor terestre în majoritatea țărilor membre NATO sunt subunități cu destinație specială, de cercetare în adâncime (la nivel de front), specializate în lupta contra terorismului, și de tip „Commando” sau „Rangers”. Alte armate folosesc în același scop batalioane ale trupelor de desant aerian, care pot fi angrenate în operații speciale pentru executarea unor misiuni de cucerire și menținere a punctelor de conducere și legătură, a aerodromurilor, a nodurilor de comunicații și a obiectivelor industriale.

În structura forțelor destinate operațiilor speciale există detașamente de cercetare în adâncime, asalt-diversiune, desant-asalt, cu destinație specială etc. Detașamentele de desant-asalt, constituite pe baza unităților din trupele de desant aerian și din infanteria marină, sunt destinate distrugerii obiectivelor fixe, puternice ale inamicului, cuceririi căilor de comunicații, a aliniamentelor sau raioanelor izolate. Detașamentele cu destinație specială sunt pregătite pentru acțiuni în adâncimea teritoriului inamicului, fiind capabile să execute diferite misiuni de cercetare, de diversiune și de minare, cu angajarea agenturii, utilizând atât metodele mișcării de partizani, cât și pe cele insurecționale.

În **Marea Britanie**, după războiul din Malvine (Falkland), s-a pus problema constituirii unor unități de elită care să poată interveni rapid în orice zonă a lumii. O astfel de structură este Brigada 5 Aeromobilă, considerată ca fiind principala posibilitate de proiectare a forței britanice și vârf de lance a forțelor terestre, o parte din unitățile acesteia fiind folosite în războiul din Golf în 1991.

În același timp, pentru operațiile speciale, britanicii au destinate trei regimente independente din cadrul *SAS/Special Air Service*, precum și patru centre de instrucție (cercetare, instrucție specială, parașutare, completare și pregătire). Un regiment poate forma până la 50 detașamente de cercetare-diversiune (8-16 militari), care să acționeze în teritoriul inamicului și la mare distanță (de regulă în grupe de 4 militari specializați în cercetare-diversiune, în legături radio și în asigurarea medicală). Pentru anumite misiuni pot fi folosite și femei-militari.⁵

În forțele sale armate, **Belgia** are un regiment de parașutiști-comando care, în timp de război, poate fi întrebuițat întrunit, pentru a asigura acțiunile de luptă ale grupărilor de forțe armate unite ale NATO, sau pe plutoane, companii și batalioane, pentru executarea misiunilor de cercetare și tactice în adâncimea teritoriului inamicului.⁶

În **Danemarca**, pentru executarea cercetării și pentru rezolvarea misiunilor de diversiune, se prevede întrebuițarea companiei de cercetare din compunerea corpului de armată și o companie cu destinație specială din infanteria marină.⁷

După evenimentele din Rwanda, în 1994⁸, când s-a pus problema evacuării cetățenilor săi de către aliați, **Germania** a fost obligată să-și creeze propriile forțe speciale, fiind interesată de concepția altor țări privind întrebuițarea acestora, în special SUA, Marea Britanie, Franța și Italia. Forțele Speciale de Comando germane (*Kommando Spezialkräfte/KSK*) au fost înființate în cadrul forțelor terestre germane în aprilie 1996, în cadrul Brigăzii 25 Aeropurtate, dislocată la Calw (la sud de Frankfurt), astfel că *Bundeswehr*-ul dispune de primele capacități pentru a executa operațiuni de evacuare, cu valoare limitată, sub conducerea comandamentului național. Creșterea efectivelor forțelor de reacție, în timp de criză, în special cu parașutiști, va fi o regulă, iar transportul aerian se va efectua cu avioanele aparținând forțelor aeriene militare sau forțelor terestre.⁹

În **Franța**, în cadrul forțelor terestre există formațiuni de comando, de cercetare și acțiune în adâncime (*CRAP – Commando, recherche*

⁵ A. Mihailov, *Forțele de operații speciale din țările europene membre NATO*, în *Zarubeznoe Voennoe Obozrenie*, Rusia, nr. 7, iulie 1996, pp. 6-11.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ În Rwanda, în 1994 a avut loc un poate cel mai sângeros genocid din secolul XX – peste 800.000 (după alte surse, aproape 1.000.000) de oameni aparținând etniei Tutsi au fost asasinați de etnia rivală Hutu.

⁹ Vasile Soare, *Forțele speciale-comandouri aeropurtate în acțiune*, Editura Ziua, București, 2002, p. 336

et action en profondeur), în care trupele de parașutiști au un rol bine definit, ba, am putea spune, reprezintă osatura acestor forțe speciale. Dintre regimentele din Legiunea Străină, cel mai specializat este Regimentul 2 Străin Parașutiști din Divizia 11 Parașutiști, inclus în Forța de Acțiune Rapidă. Regimentul 13 Dragoni Parașutiști, cea mai bună unitate a trupelor de uscat franceze, este pregătit pentru infiltrarea, până la 150 kilometri, a echipelor prin parașutare sau cu elicopterele, cu autovehicule ușoare sau cu motocicletele, pentru culegerea de informații din dispozitivul inamicului. Se consideră că are cele mai bune patrulare de cercetare din lume, cu care a participat la războiul din Golf, în 1991. De asemenea, Regimentul 1 Cercetare din Divizia 11 Parașutiști și formațiunile de comando, cercetare și acțiune în adâncime reprezintă autentice unități de operații speciale angrenate în obținerea informațiilor.¹⁰

La rândul său, Comandamentul Operațiunilor Speciale (COS), creat în 1992 și pus sub comanda directă a șefului Statului Major al armatei franceze, are ca obiectiv reunirea unităților speciale din diferitele categorii de forțe. COS planifică, pregătește și duce la îndeplinire orice operațiune specială. Misiunile sale sunt de neutralizare, acțiuni de influență, asistență militară și sprijin operațional. Acesta reprezintă tocmai competența specializată a COS, fiind vorba de acțiuni de cercetare în spatele liniilor inamice, protecția personalităților militare și civile în teatrul de operații, infiltrarea și extragerea, salvarea piloților doborâți, misiuni de legătură sau de menținere a ordinii, desemnarea țintelor prin iluminare laser.

În cadrul COS, unitățile de comando ale marinei sunt specializate pentru executarea misiunilor de securizare a plajelor de debarcare, parașutarea în mare în vederea infiltrării, recunoașterii și distrugerii de obiective pe mare și pe uscat, lupta împotriva pirateriei, operațiuni submarine. În cadrul Comandoului Parașutist al Aerului nr. 10 (CPA-10) există o unitate de elită, denumită CPA-40, specializată pentru iluminarea laser a obiectivelor de bombardat, recunoașterea și amenajarea unor zone aeroportuare, a unor zone de aterizare sau parașutare, culegerea de informații *ambientale* și desfășurarea de operațiuni psihologice. Membrii CPA-10 s-au evidențiat în 1997, când 106 civili au fost evacuați de pe plajele albaneze, în condițiile în care mulțimea a încercat să ia cu asalt elicopterele. Regimentul 1 Parașutiști din Infanteria Marină (*1-er RPIMa*) regroupează toate unitățile speciale din forțele terestre (în Franța, atât parașutiștii, cât și infanteria marină sunt în organica

¹⁰ V. Alventosa, *Forțele de operații speciale din Franța*, în *Defensa*, Spania, nr. 182, iunie 1993, pp. 34-42.

forțelor terestre), având ca misiuni culegerea de informații, acțiuni tipice de neutralizare, asistență militară sau operațională a forțelor țării legate prin acorduri specifice cu Franța. Divizia de Operații Speciale a Aviației (*DOS*) depinde atât de COS, cât și de Forța Aeriană de Protecție. Este specializată în zboruri de noapte, parașutări de la mare sau joasă altitudine în vederea infiltrării și aprovizionarea cu carburant a elicopterelor și a echipamentelor necesare COS.¹¹

În același timp, în compunerea forțelor de securitate ale Franței intră și alte unități speciale: Escadronul de Parașutiști de Intervenție al Jandarmeriei Naționale (*EPING*), Grupul de Intervenție al Jandarmeriei Naționale (*GIGN*) și Grupul de Securitate al Președinției (*GSPR*), care sunt pregătite și pentru executarea unor misiuni prin parașutare.

În Forța de Intervenție Rapidă a **Italiei** intră și Brigada de Parașutiști *Folgore*, cu Batalionul 1 Parașutiști Carabinieri *Tuscania*, Batalionul 2 Parașutiști *Tarquini*, Batalionul 5 Parașutiști *El Alamain*, Batalionul 9 Parașutiști de Asalt *Col Moschin*, Grupul 85 Artilerie de câmp parașutiști *Viterbo*, Grupul 26 Cavalerie *ALE Giove*, un batalion logistic și o companie de geniu parașutiști. În același timp, trupele de uscat italiene, pentru acțiuni de cercetare-diversiune în adâncimea operativă și tactică a teritoriului inamicului, pot întrebuița batalioane de asalt și plutoane de parașutiști pe schiuri din brigăzile alpine ale corpurilor de vânători de munte, un batalion cu destinație specială din Brigada de Parașutiști *Folgore*, un batalion independent din forțele maritime militare¹².

Israelul dispune de cinci brigăzi de parașutiști, dintre care două cu efective complete, iar din celelalte trei o brigadă are 50% din necesar și două sunt unități de cadre. Sistemul bine organizat și rapid de aducere și completare cu efective la mobilizare asigură completarea foarte rapidă cu rezerviști ai unităților de parașutiști. Trupele de parașutiști folosesc, pe cât posibil, armament și materiale de înzestrare autohtone, care sunt completate cu piese procurate din diferite țări sau materiale și armament provenite din capturi. Din timp în timp, sunt date publicității informații referitoare la o subunitate specială din cadrul trupelor de parașutiști ale armatei israeliene, denumită „Subunitatea 269 de apărare antiteroristă”, care a executat asaltul antiterorist de la Entebbe, din iunie 1976¹³.

¹¹ Șerban Iclânzan, *O structură de elită a armatei franceze – Comandamentul Operațiunilor Speciale*, în *Spirit Militar Modern*, nr. 3/1999, p. 47.

¹² *Ibidem*.

¹³ În iunie 1976, un avion Airbus-300 al companiei Air France, cu 253 de pasageri la bord, a fost returnat de un grup de teroriști de origine germană spre aeroportul Entebbe din Uganda. Acțiunea antiteroristă condusă de generalul parașutist Dan Shomron a constituit un mare succes al forțelor speciale israeliene.

În fosta **Iugoslavie**, Brigada 63 Parașutiști, cu sediul la Niș, a fost întrebuițată la mijlocul anilor '90 în misiunile executate de armata iugoslavă în Bosnia-Herțegovina și Slovenia. După destrămarea Iugoslaviei și restructurarea forțelor sale armate, unitățile speciale au fost grupate în Corpul de Operații Speciale, alcătuit din Brigada 63 Parașutiști *Sky Otters* și Brigada 72 SPECOPS *Mighty Hawks* (cu atribuții în lupta antiteroristă), subordonat Statului Major General al Armatei. În mai 1999 a luat ființă Corpul Forțelor Speciale, cu baza la Pancevo, care, pe lângă cele două mari unități de mai sus, cuprinde și Brigada Motorizată de Gardă din Belgrad. Întrebuițată în Kosovo pentru contracararea procesului de secesiune față de statul iugoslav, precum și în alte misiuni de contracarare a acțiunilor îndreptate contra populației sârbe, unitatea a fost decorată de Slobodan Miloșevici cu ordinul *Erou Național*, alte ordine și medalii fiind primite de unitate și de militarii ei de-a lungul anilor pentru misiunile îndeplinite¹⁴.

În **Portugalia**, subunitățile tip *comando* se regăsesc în cadrul forțelor terestre și în infanteria marină. **Norvegia, Grecia și Turcia** dețin, la rândul lor, unități și subunități consistente destinate misiunilor de cercetare-diversiune.

În **Spania**, primele companii independente de operațiuni speciale au luat ființă în 1962, când a început istoria propriilor *Berete Verzi*. În cadrul pregătirii pentru misiunile specifice se acordă o atenție deosebită pregătirii prin parașutare, ca procedeu primordial de infiltrare în adâncimea teritoriului inamic.¹⁵

Fosta **URSS** a fost deosebit de receptivă la ideea creării unor trupe speciale, total loiale din punct de vedere politic, apte să acționeze independent în spatele liniilor adversarului în scopul susținerii vastei ofensive ideologice comuniste *eliberatoare*, pentru care pacea și/sau războiul încetaseră demult să fie considerate stări total distincte.

Rusia nu a făcut decât să preia și să cosmetizeze aceste structuri care, în esență, sunt destinate aceleiași game de misiuni speciale. Elementul reprezentativ al forțelor speciale rusești au rămas unitățile *SPETZNAZ* și unitățile de parașutiști. De altfel, *SPETZNAZ*¹⁶ sunt singurele trupe din cadrul armatelor statelor foste membre ale Tratatului de la Varșovia recunoscute de specialiștii occidentali ca fiind *de elită*.

Prima consecință a nevoii acute de trupe apte să desfășoare o gamă largă de acțiuni neconvenționale la nivel de batalion sau brigadă în

¹⁴ Alin Spănu, *Brigada 63 Parașutiști din armata Republicii Serbia și Muntenegru*, în revista *Parașutiștii*, nr. 21(30)/2006.

¹⁵ Locotenent Ion Căndea, *Beretele verzi spaniole* (traducere), în *Spirit Militar Modern*, nr. 5/1999, pp. 53-55.

¹⁶ Spetsialnaia Naznachenia – Detașamente cu scop special.

spatele liniilor adversarului a constituit-o sporirea numărului de divizii aeropurtate (*VDV*¹⁷) și formarea brigăzilor de asalt aerian și de infanterie marină aeropurtată. Trupele *SPETZNAZ* se deosebeau de celelalte forțe aeropurtate sovietice pentru că erau destinate executării misiunilor sub acoperire și dispuneau de instruire specializată în multiple domenii: culegere de informații, patrulare de cercetare la mare distanță, răpiri, raiduri aeropurtate și intervenții punctuale în străinătate, sprijinirea luptelor de partizani, sabotaje, asasinat și altele.

Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, URSS și-a desființat forțele cu destinație specială, întreaga gamă a operațiilor de diversiune fiind încredințată unităților aeropurtate convenționale. Spre sfârșitul anilor '50, structurile de forțe speciale au fost reînființate în cadrul unor structuri informative aparținând securității statului (*KGB*) sau armatei (*GRU*).

Unitățile *SPETZNAZ* poartă, de regulă, uniforma parașutiștilor și sunt dislocate în aceleași garnizoane cu alte unități aeropurtate sau de asalt aerian, iar cele navale împreună cu unitățile de infanterie marină.¹⁸ Brigada *SPETZNAZ* este compusă dintr-o subunitate de comandament și stat major, 3-4 batalioane de parașutiști, subunități de sprijin și asigurare. În cazul flotei maritime, o brigadă *SPETZNAZ* are în componere, pe lângă structurile de stat major, sprijin și asigurare, un batalion de parașutiști, un grup de minisubmarine și 2-3 batalioane de scafandri de luptă.

Specialiștii militari ruși consideră că, pe lângă operațiile speciale, operațiile în adâncimea teritoriului inamicului au existat întotdeauna și au fost la rândul lor speciale, neobișnuite și uneori decisive pentru luptă. Trupele aeropurtate (de desant aerian), ca urmare a mării lor disponibilități, precum și a capacității de reacție rapidă, reprezintă încă un mijloc deosebit de eficient și flexibil, utilizat în cadrul acestor operații. Ele pot fi întrebuițate și acolo unde trupele terestre (în special de tancuri) nu pot fi utilizate sau nu pot acționa din cauza condițiilor de mediu. Adesea, ele sunt întrebuițate pentru cucerirea din timp a unor raioane de luptă importante și menținerea lor pentru a se crea condițiile adecvate intervenției trupelor terestre¹⁹.

Întrebuițarea pe scară largă a formațiunilor de asalt aerian și a desantului aerian, precum și a grupărilor mobile și a detașamentelor de raid, inclusiv pe elicoptere, pentru dezorganizarea logisticii inamicului,

¹⁷ Vozdujno Desantnoie Voiska.

¹⁸ Mihai Floca, *Forțele de elită ale lumii*, Editura Militară, București, 1999.

¹⁹ D.Haag, *Noi dimensiuni ale operațiilor. Operațiile în adâncime*, în *Europäische Sicherheit*, Germania, nr. 3, martie 1998, pp. 25-29.

a sistemelor de comandă, cercetare, aprovizionare și de cucerire a principalelor obiective până la apropierea forțelor principale, constituie una din condițiile de bază pentru ca toate formele și procedeele de întrebuițare a marilor unități operative să fie eficiente în conflictele armate și în războaiele locale²⁰.

Forțele speciale ale SUA sunt constituite din unități militare de dimensiuni reduse, cu pregătire și echipamente speciale. Fie că poartă însemnele *Beretelor Verzi*, *Rangers*, *Delta Force* sau *SEAL*, ele sunt capabile să se infiltreze în teritoriul inamic pe uscat, pe apă sau prin aer și să execute un spectru larg de operații, majoritatea lor cu caracter secret. Comanda la nivel național a FOS se realizează prin comandamente pentru operații speciale care răspund de instruire și echipare.

*United States Special Operations Command/Comandamentul SUA pentru Operații Speciale (USSOCOM)*²¹ integrează trei elemente majore: unitățile speciale ale forțelor terestre (*U.S. Army Special Operations Command/USASOC*), ale marinei (*U.S. Naval Special Warfare Command/NAVSPECWARCOM*), ale aviației (*US Air Force Special Operations Command/AFSOC*)²², alături de mijloacele lor de sprijin. Aceste unități pot fi folosite atât în timp de pace, în situații de criză în misiuni specifice, cât și în timp de război, în misiuni de nivel strategic, operativ sau tactic, dintre care amintim: război neconvențional, acțiuni directe, cercetare specială, afaceri civile, combaterea terorismului, apărarea obiectivelor SUA dislocate pe teritoriul altor state, operații informaționale.

Conducerea militară americană consideră FOS drept cel mai activ instrument militar întrebuițat pentru intensificarea influenței sale politice și militare în străinătate. Efectivele FOS ale SUA se situează la peste 40.000 de militari, 25.000 în forțele armate regulate și 18.000 în rezervă.

În același timp, specialiștii militari americani apreciază că forțele aeropurtate reprezintă o opțiune adecvată pentru rezolvarea unor misiuni din gama operațiilor speciale. După ce, în 1991, au întrebuițat Diviziile 82 și 101 Aeropurtate în Operațiunea *Desert Storm* în Irak, SUA au angajat aceste structuri în toate zonele de pe glob în care au

²⁰ V. Maganov, *Forme și procedee de întrebuițare a grupărilor de trupe (forțe) în conflictele armate și în războaiele locale*, în *Voennaia Mislî*, Rusia, nr. 2, mar.-apr. 1996, pp. 20-25.

²¹ Comandament dispus la baza aeriană Mc Dill, Florida. A fost activat la 16.04.1987 (vezi maior Silvia Toma, *Forțele pentru Operații Speciale în contextul militar modern. Rolul și importanța acestora în secolul XXI*, lucrare de curs, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2010).

²² Constituit, în mai 1990, pe structura Armatei 23 Aeriene din cadrul Comandamentului Aviației de Transport Militar (vezi maior Silvia Toma, *op. cit.*).

intervenit pentru menținerea păcii, combaterea terorismului și acțiuni umanitare. Folosirea lor în acțiunile umanitare din Ruanda și Somalia, de impunere și de menținere a păcii în Haiti, în spațiul ex-iugoslav, în Irak și Afganistan, de intervenții la calamități naturale pe teritoriul SUA – uraganele *Andrew* (1992) și *Katrina* (2005) – au demonstrat încă o dată că deși marile operații aeropurtate nu mai sunt de actualitate, trupele aeropurtate, adaptate noilor tipuri de conflicte, pot fi deosebit de eficiente în soluționarea crizelor cu care se confruntă și probabil se va mai confrunța omenirea.

Cunoscută ca și *Garda de Onoare a Americii*, Divizia 82 Aeropurtată este în continuare recunoscută ca una din cele mai puternice forțe ale arsenalului militar american, considerându-se că nici o altă structură militară nu poate răspunde mai rapid și mai eficient decât ea la orice conflict de pe glob.

În concepția specialiștilor militari americani, divizia aeropurtată are rolul de a planifica, coordona și executa o intrare rapidă, combinată și forțată în operație, singură sau ca parte a unei forțe întrunite, în adâncimea și lărgimea câmpului de luptă. Ea este singura mare unitate care are abilitatea de a se angaja prin parașutare pentru a-și îndeplini obiectivele. Avantajele principale ale operațiilor aeropurtate sunt: un răspuns rapid în termen scurt de la notificare; posibilitatea de a ocoli toate obstacolele terestre sau maritime; realizarea surprinderii; posibilitatea de a aduce forțe importante în puncte-cheie. Misiunile forțelor aeropurtate pot fi strategice, operative sau tactice. Ele pot fi folosite ca forțe combatante sau de descurajare, datorită mobilității strategice recunoscută, simpla lor punere în stare de alertă fiind o demonstrație de forță²³.

Forțele aeropurtate pot îndeplini, în concepția specialiștilor americani, trei tipuri de operații: de ocupare și menținere a unor obiective până la joncțiunea cu forțele terestre, de interzicere a unor zone (hărțuirea și dezorganizarea acțiunilor inamicului) și raidul aeropurtat (operații tactice sau strategice, în general de scurtă durată, pentru distrugerea instalațiilor sau pozițiilor inamicului, capturarea personalului, dezorganizarea conducerii și logisticii acestuia). În gama operațiilor speciale, forțele aeropurtate pot fi folosite pentru culegerea de informații din teritoriul inamic, executarea raidurilor asupra comandamentelor, instalațiilor de lansare, căilor de comunicații, instalațiilor administrative și logistice, ocuparea și menținerea unor puncte obligatorii de trecere, întărirea forțelor terestre încercuite,

²³ F. M. 96- 20, *Airborne operations/Operații aeropurtate*, SUA, pp. 8-10.

Avantajele principale ale operațiilor aeropurtate sunt: un răspuns rapid în termen scurt de la notificare; posibilitatea de a ocoli toate obstacolele terestre sau maritime; realizarea surprinderii; posibilitatea de a aduce forțe importante în puncte-cheie.

Forțele aeropurtate pot îndeplini, în concepția specialiștilor americani, trei tipuri de operații: de ocupare și menținere a unor obiective până la joncțiunea cu forțele terestre, de interzicere a unor zone și raidul aeropurtat

FOS reprezintă componenta specializată a forțelor armate capabile de o intervenție rapidă, discretă și oportună, în zonele de risc maxim, pe timp de pace, în situații de criză și la conflict și sunt destinate ca, independent sau în cooperare cu celelalte categorii de forțe ale armatei, să apere interesele fundamentale ale statului român.

acoperirea flancurilor, întreruperea căilor de legătură ale inamicului cu rezervele sale, exploatarea efectelor armelor chimice și nucleare, crearea unui sentiment de nesiguranță în spatele dispozitivului inamic. De asemenea, ele pot desfășura operații în toată gama conflictelor de mică intensitate: sprijinul insurgențelor sau contrainsurgențelor, operații de menținere a păcii, operații neprevăzute pe timp de pace, combaterea terorismului. Susținute adecvat de forțele de sprijin de luptă și logistic, trupele aeropurtate pot desfășura operațiuni împotriva oricărui inamic²⁴.

Forțele pentru Operații Speciale din Armata României

Lărgirea spectrului de riscuri convenționale și neconvenționale, precum și diversificarea tipologiei crizelor și conflictelor, a obligat conducerea armatei române să constituie, alături de forțe clasice, și structuri destinate îndeplinirii unor misiuni cu caracter special în timp de pace și în situații de criză.

În literatura militară românească, FOS reprezintă *componenta specializată a forțelor armate capabile de o intervenție rapidă, discretă și oportună, în zonele de risc maxim, pe timp de pace, în situații de criză și la conflict și sunt destinate ca, independent sau în cooperare cu celelalte categorii de forțe ale armatei, să apere interesele fundamentale ale statului român*²⁵.

FOS nu constituie o noutate pentru Armata României (care a avut în componența sa structuri de forțe speciale cunoscute sub alte denumiri, de genul structurilor de cercetare în adâncime, de parașutiști-comando, de misiuni/operații speciale). Să nu uităm de plutonul pentru misiuni speciale din prima companie de parașutiști înființată în armata română la 10 iunie 1941, comandat de celebrul, de acum, căpitan Mihail Țanțu, de grupurile de cercetare lansate în dispozitivul inamicului prin parașutare din cadrul batalioanelor de cercetare, dar nici de batalioanele de misiuni/ operații speciale din cadrul Comandamentului Trupelor de Parașutiști, ale căror concepții de constituire, selecție, pregătire și întrebuițare au suferit ample modificări, în consens cu noile și complexe provocări datorate evoluției mediului de securitate și nevoii de modernizare a forțelor armate.

Constituirea/reconstituirea, începând cu anul 2003, a forțelor speciale – inițial un batalion, ulterior un regiment și, mai apoi, o brigadă, concomitent cu o structură de comandă în cadrul Statului Major General, demers susținut și de partenerii de alianță (în special

²⁴ Ibidem.

²⁵ Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate, București, 2001, art. 62.

de cel american), care au acordat și, desigur, vor acorda în continuare sprijinul necesar, nu s-a făcut, așadar, pe un teren gol, ci a venit, în opinia noastră – susținută de argumente istorice – pe linia unei continuități firești în Armata României.

În contextul actual, având în vedere structura armatei noastre și experiența în domeniu a altor armate, precum și obiectivele/misiunile de îndeplinit de către aceste forțe, apreciez că nu este necesară o supradimensionare a acestor forțe, dar nici o subevaluare a acestora, astfel încât să fie în măsură să-și îndeplinească scopurile propuse.

Un număr important de luptători din structurile de parașutiști și cercetare în adâncime prin parașutare desființate prin restructurarea armatei (impusă de necesitatea alinierii la standardele NATO), a dorit să activeze în continuare în unitățile cu destinație specială și a optat pentru noile structuri de forțe speciale. Au fost, desigur, supuși unei riguroase selecții, în care determinante sunt calitățile fizice (rezistență și abilități fizice), dar și cele psihice (inteligență, curaj, tenacitate, încredere, motivație, rapiditate în gândire și decizii, capacitate de lucru în echipă etc.). Experiența dobândită în structurile în care activaseră anterior a constituit, desigur, un atu serios și un real avantaj pentru cele nou înființate.

Trupele de parașutiști în ecuația operațiilor speciale

Literatura militară de specialitate oferă o viziune complexă asupra modului în care interesele și obiectivele politice delimitează tipurile acțiunilor, simultan cu luarea în calcul a gradului de utilizare a forței armate.

Având în vedere tendința actorilor internaționali de a-și impune voința prin recurgerea la conflicte asimetrice, statele vizate sau organizațiile internaționale sunt nevoite să-și adapteze acțiunile în funcție de intensitatea și de tehnicile folosite pentru generarea și întreținerea acestor conflicte.

Pot fi enumerate, astfel, următoarele tipuri de operații de stabilitate și sprijin: asigurarea libertății de navigație și de survol; asistența acordată unei națiuni; combaterea terorismului; controlul armamentelor; impunerea de sancțiuni; loviturile cu obiectiv limitat și raidurile; sprijinul militar acordat luptei antidrog; sprijinul militar acordat autorităților civile; evacuarea necombatantilor; demonstrațiile de forță; protecția navigației; căutarea-salvarea-evacuarea; sprijinul păcii. Aceste operații pot include atât componente ale *operațiilor de luptă*, cât și ale celor ce *nu presupun luptă*, desfășurate pe timp de pace, de criză, precum și în caz de război. În acest sens, există

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

suficiente situații care, prin natura lor, pot căpăta caracteristici similare războiului, incluzând acțiuni de luptă cu utilizarea capacităților militare pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite²⁶.

O demonstrație de forță eficientă dovedește capacitatea de executare a misiunii și de susținere a acesteia. În astfel de acțiuni, de regulă, trupele sunt desfășurate pentru etalarea forței, într-o manieră neamenințătoare – exerciții de pregătire care să demonstreze capacitatea de intervenție și acțiune –, arătând, totodată, posibilitatea de a desfășura, într-un timp foarte scurt, acțiuni de luptă.

Impunerea de sancțiuni și demonstrațiile de forță se realizează, de regulă, prin combinarea operațiilor terestre cu cele aeriene și navale. Ele sunt caracterizate de o mare manevrabilitate a forțelor participante, care să demonstreze atât capacitatea de desfășurare a forțelor, cât și capacitatea de planificare, conducere și desfășurare a operațiilor specifice luptei armate. Aceste operații sunt, de regulă, neliniare și se execută în medii cu un grad ridicat de instabilitate, impunând concentrarea unor mari cantități de forțe și mijloace care trebuie să dispună de mare mobilitate și de o pregătire complementară pregătirii militare generale și de specialitate. Complexitatea lor solicită structurile participante atât din punct de vedere fizic și psihic, cât și din cel al capacității de adaptare a modului de acțiune pentru rezolvarea unor situații limită, cu respectarea regulilor de angajare prevăzute în mandatul forței. Succesul este legat de întrebuintarea unor forțe de elită care să dispună de capacitatea de desfășurare rapidă în teren – element cheie în astfel de operații – și capacitatea de perfecționare pe măsură ce execută misiuni de luptă.

Având în vedere că structurile de parașutiști intră în categoria acestor forțe de elită ale Sistemului Național de Apărare și că prin natura posibilităților de întrebuintare în operații militare dispun de o mare manevrabilitate, considerăm că acestea pot participa cu succes, într-un cadru multinațional, la operații de stabilitate pe timp de pace, în situații de criză, război sau post-conflict, pentru impunerea de sancțiuni și demonstrații de forță. Un element important al capacității acționale care vine în sprijinul întrebuintării parașutiștilor în astfel de operații îl reprezintă timpul scurt de reacție necesar pentru desfășurarea forței. Aceasta impune însă asigurarea unui sprijin logistic corespunzător, în primă fază pentru asigurarea mijloacelor de transport și parașutare, ulterior pentru susținerea logistică a operației și pentru extracția forței din zona de operații.

²⁶ *Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale*, Statul Major General, București, 2001, pp. 15-17.

Referindu-ne la acțiunile anti și contrateroriste duse de o forță militară (clasică sau specială), funcție de capacitățile acesteia (organizare, dotare și instruire), acestea se încadrează în categoria *acțiuni în forță*, fiind, de regulă, desfășurate pentru: detectarea prin grila senzorilor de informație și prin forțele speciale, a centrelor și bazelor de antrenament ale organizațiilor și rețelelor teroriste; lovirea, prin mijloace militare, îndeosebi cu aviația, rachetele și forțele speciale a infrastructurilor teroriste; participarea la operații de căutare și distrugere a rețelelor și bazelor teroriste din zonele de falie; desfășurarea unor operații speciale împotriva terorismului.

Operațiile speciale sunt definite, conform standardelor NATO, ca acele operațiuni militare care prin natura lor nu pot fi executate de forțe convenționale. În contextul în care constituirea, dotarea, pregătirea și specializarea acestora s-a dovedit destul de anevoioasă și ele nu dețin deocamdată toate capacitățile necesare, apreciem ca necesară prezența alături de ele și a altor structuri de forțe, care să reacționeze eficient la specificul unor asemenea acțiuni și să participe la operațiile antiteroriste, de stabilitate și sprijin. Astfel, trupele de parașutiști, cu experiența și pregătirea de care dispun și cu o dotare care va trebui să fie pe măsură, vor putea deveni una dintre cele mai eficiente capacități de răspuns la provocările conflictelor militare prezente și viitoare, capabilă să îndeplinească cu succes toată această gamă de misiuni în spațiul de desfășurare a Operațiilor Speciale Întrunite.

FOS și parașutiștii în armata română, între complementaritate și antagonism

Constituirea, în anul 2011, a primei Brigăzi de Operații Speciale din Armata României și includerea, în structura acesteia, alături de batalionul pentru operații speciale înființat în anul 2003, a celor două batalioane de parașutiști care au supraviețuit restructurării forțelor armate, confirmă aprecierea de care s-au bucurat aceste structuri și dorința factorilor de decizie de a le valorifica potențialul deja dobândit pentru îndeplinirea unei palete largi de misiuni din gama operațiilor speciale. Nu trebuie însă să trecem cu vederea că acest transfer de potențial s-a făcut în detrimentul trupelor de parașutiști, scoase oarecum din scenă, în ciuda unei bogate tradiții și cu o indiscutabilă pregătire și capacitate de executare a unor misiuni inaccesibile altor categorii de forțe.

Astfel, să nu uităm că pentru susținerea valenței aeropurtate a forțelor terestre, structurile de parașutiști pot fi incluse, la nevoie, în subordinea operativă a acestora, pentru materializarea, la nevoie,

ROMÂNIA
1918-2018 | SĂRBĂTORIM ÎMPREună

Operațiile speciale sunt definite, conform standardelor NATO, ca acele operațiuni militare care prin natura lor nu pot fi executate de forțe convenționale.

În anul 2011, s-a constituit prima Brigadă de Operații Speciale din Armata României

Deși în viitorul apropiat accentul se va pune pe o nouă reconfigurare structurală și acțională a FOS, [...] nu trebuie neglijată necesitatea asigurării/creării capabilităților necesare executării, de către forțele terestre, a manevrei pe verticală, încă valabilă și necesară în ecuația operațiilor întrunite.

a manevrei pe verticală. De aceea, deși în viitorul apropiat accentul se va pune pe o nouă reconfigurare structurală și acțională a FOS, în care au fost integrate și fostele unități de parașuțiști, remodelate pentru îndeplinirea, preponderent, a misiunilor de acest gen, nu trebuie neglijată necesitatea asigurării/creării capabilităților necesare executării, de către forțele terestre, a manevrei pe verticală, încă valabilă și necesară în ecuația operațiilor întrunite.

Opinia vehiculată la un moment dat la nivelul unor factori de decizie – pe fondul temerii de a aloca resursele necesare reconfigurării unui batalion de parașuțiști sau, de ce nu, a necunoașterii specificului misiunilor aeropurtate – conform căreia, la nevoie, batalioanele de operații speciale pot fi întrebuințate și ca forță aeropurtată în sprijinul forțelor terestre, este eronată. Mai ales că aceste batalioane au fost reconfigurate și dotate după standardele celor de operații speciale, pierzând astfel valența acțională a trupelor aeropurtate.

În această idee, numai prin reconstituirea, dotarea și pregătirea corespunzătoare a unei structuri de parașuțiști special destinată asigurării manevrei pe verticală poate fi îndeplinită o astfel de cerință/valență manevrieră, încă de mare actualitate în operațiile moderne, chiar dacă la alte dimensiuni și caracteristici decât am fost obișnuiți să considerăm operația aeropurtată. Recenta readucere a Batalionului 495 Infanterie „Căpitan Ștefan Șoverth” la statutul de batalion de parașuțiști poate fi apreciată ca o firească și responsabilă revenire la normalitate.

Disponibilitatea luptătorilor parașuțiști pentru a acționa atât în cadrul operațiilor aeropurtate, cât și, atunci când este nevoie, în unele din misiunile specifice operațiilor speciale, ne îndreptățesc să apreciem că va trebui reconsiderată atitudinea față de aceste structuri, în sensul reconstituirii, dezvoltării și valorificării potențialului existent și crearea condițiilor pentru atingerea capabilităților necesare îndeplinirii întregii game de misiuni încredințate.

În acest scop, vor trebui intensificate eforturile pentru identificarea și achiziționarea de noi tipuri de armament și tehnică de luptă performantă, compatibilă cu cea a structurilor similare din armatele statelor membre NATO, care să asigure și structurilor noastre de parașuțiști posibilitatea afirmării gradului ridicat de instruire și capacității sporite de răspuns în îndeplinirea misiunilor specifice. De asemenea, trebuie adoptate acele formule de organizare, subordonare (la pace, în situații de criză și la război) și proceduri de pregătire care să le asigure suplețe, viteză de reacție și capacitate de manevră sporite, și care în același timp să răspundă imperativului asigurării compatibilității cu structurile similare din armatele statelor membre NATO.

Concluzie

Așa cum utilizarea dronelor nu exclude exploatarea avioanelor cu pilot pentru a avea o forță aeriană credibilă, nici forțele pentru operații speciale nu se pot substitui întregii game de misiuni care poate fi executată de trupele de parașuțiști.

Decidenții care vor hotărî asupra modului în care să fie angajate și întrebuințate capacitățile militare în viitoarele operațiuni militare, vor trebui să ia în calcul faptul că prin menținerea trupelor de parașuțiști se asigură o capacitate extrem de versatilă, cu capabilități unice în cadrul armatei române. De asemenea, vor reprezenta și o sursă de selecție pentru forțele de operații speciale, cercetare și informații militare. Nu în ultimul rând, pregătirea prin parașutare, pe lângă dobândirea capabilității de a pătrunde în dispozitiv prin acest procedeu, contribuie la formarea unor luptători bine motivați și deosebit de eficienți. În acest sens, practica altor țări membre ale NATO poate constitui un exemplu edificator și o cale de urmat.

În concluzie, se poate afirma că, alături de celelalte categorii de forțe, trupele de parașuțiști pot oferi României o importantă bază de afirmare a poziției sale de actor marcant în cadrul Alianței Nord-Atlantice pentru gestionarea crizelor regionale și în lupta contra terorismului.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale*, Statul Major General, București, 2001.
2. ***, F. M. 96- 20, *Airborne Operations/Operații aeropurtate*, SUA.
3. US Joint Chiefs of Staff, *JP 3-05: Doctrine for Joint Special Operations*, Government Printing Office, Washington D.C., 2003.
4. Colonel Gheorghe Mateescu, *Materializarea manevrei pe verticală în operațiile forțelor terestre (operațiile aeropurtate)*, Editura Școlii de Aplicație pentru Parașuțiști, Buzău.
5. A. Mihailov, *Forțele de operații speciale din țările europene membre ale NATO*, în *Zarubeznoe Voennoe Obozrenie*, Rusia, nr. 7, iulie 1996.
6. Constantin Tocilă, *Eficiențizarea acțiunilor desfășurate de structurile specializate pentru operații speciale din Forțele Terestre*, teză de doctorat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2009.
7. Gheorghe Toma, Lucian Stăncilă, Costică Țenu, *Arta operativă între contrarii*, Editura A.Î.S.M., București, 2001, p. 65.
8. M. Tugwell, D. Charters, *Special Operations and the Threats To United States Interests in the 1980s*, F.R. Barnett, B. Hugh Tovar & R.H. Shultz (eds); *Special Operations in US Strategy*, National Defense University Press, Washington D.C., 1984.

[...] forțele pentru operații speciale nu se pot substitui întregii game de misiuni care poate fi executată de trupele de parașuțiști.

ROLUL MASS-MEDIEI ÎN CONFRUNTĂRILE ARMATE

Prof. univ. dr. Mihail ORZEAȚĂ

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Autorul consideră că rolul mass-mediei în confruntările armate este complex și dezbătut, în special, în rândul celor care își desfășoară activitatea în domeniul comunicării și relațiilor publice, dar și în cel al decidenților politici și militari, dezbaterile fiind generate de interesele și responsabilitățile diferite. Mai mult, de-a lungul istoriei, având în vedere puterea de influențare a mijloacelor de comunicare în masă în timp de război, politicienii au impus restricții ale libertății de exprimare în mass-media, fenomen cunoscut drept cenzură. În prezent, internetul și rețelele de socializare au devenit cele mai importante provocări pentru politicieni și comandanți militari, în timpul conflictelor armate. În plus, mass-media reprezintă una dintre cele mai puternice arme din arsenalul comandanților militari, influențând modul de ducere a unui război.

Cuvinte cheie: cenzură, libertatea presei, știri false, manipulare, dezinformare.

Introducere

Comunicarea, considera Paul Dobrescu, este „o armă, poate cea mai puternică, de condiționare și mistificare a ființei umane”¹, iar academicianul Solomon Marcus aprecia că limbajul „constituie sediul principal al conflictelor sociale”².

Spațiul virtual ne unește, dar ne și separă, pentru că, uneori, este locul unde spiritul se eliberează de constrângerile corpului fizic³, iar alteori este „spațiul viclean” și permanent monitorizat în care „oamenii se simt ca în pușcărie”⁴. Aparent, suntem liberi de constrângeri, dar ne supunem benevol unui control și unei monitorizări permanente prin camerele de luat vederi montate în spațiile publice și în mijloacele de transport, prin sateliții de cercetare și detecție, prin cărțile de credit și codurile de acces – la locul de muncă, la bănci, în locuințe, la rețelele de internet și de telefonie mobilă etc. și ne mișcăm dirijat pe noile „autostrăzi ale comunicării” – bazele de date, rețelele de calculatoare electronică (internet, intranet) etc.⁵.

Rolul mass-mediei în cadrul societăților umane a fost și este unul important, atât în timp de pace, cât și pe durata confruntărilor armate. Unii autori au atribuit mijloacelor de informare în masă un rol exagerat în viața comunităților umane. În acest sens, Danny Schechter opina că „Noi nu mai trăim într-o democrație tradițională, ci mai degrabă în media-ocracy, un teritoriu în care media conduce politicile și promovează organizația militară”⁶, iar ziaristul Michael Wolf descria

Aparent,
suntem liberi de
constrângeri,
dar ne supunem
benevol unui
control și unei
monitorizări
permanente
prin intermediul
tehnologiei.

¹ Paul Dobrescu, *Un despot modern – opinia publică*, în *Revista română de comunicare și relații publice*, nr. 2-3/2000, p. 15.

² Ioan Drăgan, *Opinia publică, comunicarea de masă și propaganda*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 8.

³ Margaret Wertheim, *The Pearly Gates of Cyberspace*, în Nan Elin – editor, *Architecture of Fear*, Princeton Architectural Press, New York, 1997, p. 296, apud Zygmunt Bauman, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura Antet, București, 2002, p. 24.

⁴ Steven Flusty, *Building Paranoia*, apud Zygmunt Bauman, op. cit., p. 25.

⁵ Mihail Orzeată, *The Impact of Globalization on Interpersonal and Cross-Communitarian Communication*, în *International Journal of Communication Research*, vol. 3, no 3, iulie-septembrie 2013, Universitatea „Apollonia” din Iași, pp. 272-278, pe <http://www.ijcr.eu/articole/148-IJCR-2013tip0.76-83.pdf>.

⁶ Danny Schechter, *Embedded, Weapons of Mass Deception: How the Media Failed to Cover the War on Iraq*, Prometheus, 2003 („...we no longer live in a traditional democracy but rather a media-ocracy, a land in which media drives politics and promotes the military...”).

sistemul politic din SUA ca un „*subsistem al sistemului mediatic*”, apreciind că „*partidele politice sunt, în primul rând, organizații media*”⁷.

Mass-media ca armă

Rolul important pe care mass-media l-a avut și îl are în societățile democratice i-a determinat pe unii experți să îi confere supranumele de „*câine de pază al democrației*”⁸ și chiar de „*a patra putere în stat*”⁹. Conștienți de puterea de influențare a mijloacelor de comunicare în masă, politicienii și nu numai ei le-au folosit pentru a manipula oamenii prin propagandă, dezinformare¹⁰, înșelare, omisiune etc. Dualismul mass-mediei i-a adus și un alt supranume, acela de *sabie cu două*

⁷ Alexander M. Dake, *The Media: Weapons of Mass Deception An Interview with Danny Schechter*, Paraview, 2004, pe <http://www.paraview.com/features/schechter.htm>, consultat la 14.02.2018 („*Journalist Michael Wolff describes our political system as a subset of our media system. He says that political parties are primarily media organizations.*”).

⁸ Shane Eisenman, *Watchdog Journalism: Function and Future*, Columbia University, 1 aprilie 1996, pe <http://www.ce.columbia.edu/~shane/words/watchdog.htm>, consultat 15.01.2018 („*The media today can be seen as having four major responsibilities or functions. These are to persuade or present opinion, to inform, to entertain, and to regulate. Not least among these is the regulatory function of the media. The practice of this function, called watchdog journalism, is a style of writing or broadcast aimed at identifying a current societal problem, either hidden or overt, and offering opinion on necessary action. This style is intended to incite the readers into taking direct steps to change the agents or factors controlling the situation or issue. Yet, sometimes overlook in application of watchdog journalism is the 'institution' of the media itself. Explicitly stated, watchdog journalism has had in the past, and continues in modern times to have a positive influence on the lives of civilians throughout the world. Inevitably, however, the regulator needs to be regulated.*”).

⁹ Sheila S. Coronel, *The Role of the Media in Deepening Democracy*, UN Panel, pe <http://unpan.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan010194.pdf>, p. 4, consultat la 15.01.2018 („*In the early 1700, the French political philosopher Montesquieu, raging against secret accusations delivered by Palace courtiers to the French King, prescribed publicly as the cure for the abuse of power. English and American thinkers later in that century would agree with Montesquieu, recognizing the importance of the press in making officials aware of the public's discontent and allowing governments to rectify their errors. Since then, the press has been widely proclaimed as the 'Fourth Estate,' a coequal branch of government that provides the check and balance without which governments cannot be effective.*”).

¹⁰ Jim Naureckas, *Gulf War Coverage. The Worst Censorship Was at Home*, FAIR, aprilie 1991, pe <https://fair.org/extra/gulf-war-coverage/>, consultat la 06.01.2018 [Newsday's Susan Sachs (3/1/91) reported how the Pentagon intentionally placed false estimates of Iraqi defenses in the U.S. press: „*There was a great disinformation campaign surrounding this war*”, one senior commander boasted. „*We've known for weeks that the lines weren't that formidable*”), Gen. Walter Boomer told Sachs: „*But we wanted to let Iraqis think we still thought they were big.*”).

*tăişuri*¹¹, explicat de Călin Hentea prin calitatea lor de a fi „*deopotrivă o oglindă a voinței maselor, dar și un vehicul de propagandă îndreptat asupra maselor*”¹². Mai recent, Michael Aydinian a etichetat mass-media cu sintagma „*weapon of mass distraction*”¹³ pentru capacitatea mijloacelor de comunicare de a deturna atenția opiniei publice și de a o orienta spre aspectele „*comandate*” de cei care plătesc sau de cei care sunt interesați să genereze o anumită percepție publicului.

Siham Rashid, directorul Departamentului pentru Relații Publice al Centrului Palestinian de Consiliere, afirma că „*Mass-media internațională au ajutat la estomparea realității* [despre conflictele arabo-israeliene, n.a.] *prin folosirea incorectă a terminologiei și, ceea ce este mai rău, prin falsificarea faptelor referitoare la esența conflictului care este colonialismul, rasismul, inegala distribuție și lipsa echilibrului în relațiile de putere. Mass-media internațională au abilitatea de a produce schimbarea și reprezintă o armă puternică, ce nu trebuie subestimată*”¹⁴.

Rolul dual al mass-mediei a fost sesizat de oamenii politici și de comandanții militari care le-au folosit pe post de „*cutie de rezonanță*”¹⁵ în cursul acțiunilor lor de influențare psihologică (manipulare) a opiniei

¹¹ Courtney Radsch, *Double-Edged Sword: Social Media's Subversive Potential*, în The Huffington Post, 25 mai 2011, pe http://www.huffingtonpost.com/courtney-c-radsch/doubleedged-sword-social_b_826354.html, consultat la 14.01.2018. („*... social media coupled with internet and mobile technology has proved to be a powerful challenge to the political status quo. Over the past month, activists in Tunisia and Egypt used social media to successfully challenge the reign of authoritarian presidents whose decades in power had left little room for political participation and whose economic policies failed to provide for the needs of their people. Throughout the MENA region protests are organizing mass protests via social media, including in Bahrain, Yemen, and Morocco. But when such efforts are not linked into the broader activist community or public they are bound to fail, like a Facebook protest for Syria that fizzled because it was inauthentic. China tried to block information about Egypt from its citizens by filtering out internet content about the uprisings, but with the fall of two regimes in less than a month this is a losing battle. Tunisia inspired Egyptians and Egypt will inspire the world...*”).

¹² Călin Hentea, *Propagandă și operații informaționale în crizele și conflictele post război rece*, Teză de doctorat, Editura U.N.Ap., București, 2008, pp. 52-53.

¹³ Michael Aydinian, *Flat Earth Theory is just another example of how the media is a weapon of mass distraction*, GMMuk.com, 28 noiembrie 2017, pe <http://gmmuk.com/flat-earth-theory-is-just-another-example-of-how-the-media-is-a-weapon-of-mass-distraction/>, consultat la 15.02.2018.

¹⁴ Siham Rashid, *The Role of the International Media in the Palestinian-Israeli Conflict, The Electronic Intifada*, 31 octombrie 2003, pe <https://electronicintifada.net/content/role-international-media-palestinian-israeli-conflict/4853>, consultat la 27.12.2017 („*The media has helped blur the reality of the situation through the misuse of terminology and even worse, by distorting basic facts regarding the core of the conflict- which are colonialism, racism, and severely uneven distribution and lack of balance in power relations. The international media has the ability to affect change and it is a potent weapon and a resource that should not be underestimated.*”).

¹⁵ Vladimir Volkoff, *Tratat de dezinformare*, Editura Antet, an și localitate neprecizate, pp. 163, 180.

Rolul dual al mass-mediei a fost sesizat de oamenii politici și de comandanții militari care le-au folosit pe post de „*cutie de rezonanță*” în cursul acțiunilor lor de influențare psihologică (manipulare) a opiniei publice și a adversarului.

În prezent, războiului i-a fost adăugată o nouă componentă, denumită „război digital”, care are o influență foarte mare asupra populației, pentru că transmite imagini direct din zona de confruntare.

publice și a adversarului. Pe acest considerent s-a bazat și Napoleon I, când a apreciat că „Patru ziare ostile sunt mai de temut decât o mie de baionete”¹⁶.

Apariția televiziunii și cea a internetului, cu forța lor deosebită de influențare, l-au convins pe Vladimir Volkoff să îi confere televiziunii rolul de Olimp, iar internetului pe cel de Walhalla, estimând că, în viitoarele confruntări, „lupta pentru supremația asupra internetului”¹⁷ va fi una dintre cele mai acerbe. Evaluându-i forța de influențare, Sultan M. Hali aprecia că „mass-media este una dintre cele mai puternice arme din panoplia comandanților militari”¹⁸, opinie care îl contrazice pe fostul lider chinez Mao Tzedun, care îi atribuia puștii rolul de generator de putere („Puterea răsare din țeava puștii”¹⁹), fapt ce indică o modificare conceptuală semnificativă a modului de a desfășura acțiunile militare. Accentul în confruntările armate moderne este translatat de la componenta distructivă la cele „non-violente”, cum sunt acțiunile politice, financiare, economice, psihologice, cibernetice și culturale. Această schimbare, în cadrul căreia mijloacele mass-media au o contribuție deosebită, prin rolul lor de vehicul al influențării psihologice („război vizual”²⁰), a fost denumită de unii experți politici și militari „declinul războiului” în epoca postmodernă, iar de alții „proces de transformare a războiului”²¹.

În prezent, războiului i-a fost adăugată o nouă componentă, denumită „război digital”, care are o influență foarte mare asupra

¹⁶ Sultan M. Hali, Gp. Capt, *The Role of Media in War*, *Defence Journal*, Illinois 1997, SUA, pe <http://www.defencejournal.com/2000/aug/role-media-war.htm>, consultat la 14.10.2017.

¹⁷ James F. Dunnigan, *Noua amenințare mondială: cyberterrorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 20.

¹⁸ Sultan M. Hali, Gp. Capt, *loc. cit.*

¹⁹ Maurice Meisner, *Mao Tzedun, profil politic și intelectual*, Editura Historia, București, 2008, p. 90.

²⁰ Matthew Felling, *Terrorists' Visual Warfare Uses the Media as Weapon*, *The Christian Science Monitor*, 4 august 2004, pe <https://www.csmonitor.com/2004/0804/p09s02-coop.html>, consultat la 15.02.2018 (With America handing over sovereignty to the Iraqi people a month ago, one phase of the war is behind us. But if recent developments are any indicator, we've entered a murkier, more troubling arena in the war on terror: visual warfare. Videotaped executions, from that of Wall Street Journal reporter Daniel Pearl, to another purported to be that of Army reservist Matt Maupin, to that of a Turkish hostage on Sunday, are barbaric killings that terrorize the eyes and minds of Americans and everyone worldwide.).

²¹ Wendy Lynch și Bill Bravman, *Modern Warfare: An Overview for World History Teachers*, World History Connected, Illinois University, SUA, pe <http://worldhistoryconnected.press.illinois.edu/2.2/bravman.html>, consultat la 14.10.2017.

populației, pentru că transmite imagini direct din zona de confruntare²². La desfășurarea acestui tip de război, rețelele de socializare contribuie semnificativ²³, fapt dovedit în timpul „primăverii arabe”, dar și în războaiele din Siria și Ucraina.

Practic, consideră Anup Shah, în orice confruntare armată există două fronturi: lupta armată și lupta pentru mințile oamenilor²⁴. În a doua componentă principală a războiului, mass-media este o „armă care nu ucide” (Călin Hentea), dar multiplică forța (Sultan M. Hali) prin propagandă²⁵, manipulare și influențare psihologică²⁶. Acest adevăr a fost înțeles rapid de către teroriști și extremiști, care folosesc rețelele de socializare și dorința de audiență a televiziunilor care le promovează mesajele²⁷ ajutând, în acest fel, la creșterea notorietății lor și a atingerii

²² Adi Kuntsman și Rebecca L. Stein, *Another War Zone, Social Media in the Israeli-Palestinian Conflict*, *Middle East Research and Information Project*, septembrie 2010, pe <http://www.merip.org/mero/interventions/another-war-zone>, consultat la 23.12.2017. („It is now nearly a truism to note that digital media is fundamentally changing the terrain of politics, due to its reach and speed, and its function in the lives of civilian populations and states alike....The emerging forms of digital warfare – the stealth bombings of hackers, the passionate arguments in talkbacks and on Facebook, the visual battlefield of videos and photographs -- can be seen as mirroring or even intensifying warfare on the ground, fueling hatred and reaffirming state power”).

²³ Michael Erbschloe, *Social Media Warfare: Equal Weapons for All*, CRC Press, Taylor and Francis Group, pe <https://www.crcpress.com/Social-Media-Warfare-Equal-Weapons-for-All/Erbschloe/p/book/9781138036024>, consultat la 15.10.2017 („Social media applications can be weaponized with very little skill. Social media warfare has become a burden that nation states, government agencies, and corporations need to face. To address the social media warfare threat in a reasonable manner that reduces uncertainty requires dedication and attention over a very long-term.”).

²⁴ Anup Shah, *War, Propaganda and the Media*, *Global Issues*, 31 martie 2005, pe <http://www.globalissues.org/article/157/war-propaganda-and-the-media>, consultat la 06.10.2017.

²⁵ Johnnie Manzarra & Jonathon Bruck, *War & Peace: Media and War, Media's Use of Propaganda to Persuade People's Attitude, Beliefs and Behaviors*, Stanford University, SUA, pe https://web.stanford.edu/class/e297c/war_peace/media/hpropaganda.html, consultat la 04.10.2017 („Modern propaganda uses all the media available to spread its message, including: press, radio, television, film, computers, fax machines, posters, meetings, door-to-door canvassing, handbills, buttons, billboards, speeches, flags, street names, monuments, coins, stamps, books, plays, comic strips, poetry, music, sporting events, cultural events, company reports, libraries, and awards and prizes.....those who control and have access to media have access to and potential control of public opinion.”).

²⁶ George Packer, „Knowing the Enemy”, *The New Yorker*, 18 decembrie 2006, p. 60 („If bin Laden didn't have access to global media, satellite communications and the Internet, he'd just be a cranky guy in a cave”).

²⁷ Eilis O'Hanlon, *Turning Mass Media Into a Weapon of War*, 29 noiembrie 2015, în *The Independent*, pe <https://www.independent.ie/entertainment/radio/turning-mass-media-into-a-weapon-of-war-34243208.html>, consultat la 13.02.2018 („In one recent month alone, Islamic State produced more than 900 videos in a number of different languages. Her conclusion, based on research into the internet activities of 227 convicted terrorists, was that the world wide web is an “enabler” of extremism rather than a core component of how it operates; but it's hard to be reassured when considering how easily the tools of enlightenment can be corrupted into weapons of mass murder.”).

Anup Shah consideră că în orice confruntare armată există două fronturi: lupta armată și lupta pentru mințile oamenilor.

Jurnaliștii vor libertate totală, să nu le fie impuse reguli și restricții, în timp ce comandanții militari vor să aibă controlul tuturor acțiunilor și activităților ce se desfășoară în zona lor de responsabilitate.

scopului organizațiilor teroriste și extremiste de a induce teama în majoritatea comunităților vizate ca ținte.

Mass-media între „jingoism”²⁸ și „yellow press”²⁹

În general, mass-media din statele participante la confruntări armate a renunțat la obiectivitate și echidistanță și a devenit partizană (jingoistă, naționalistă) pentru a crește nivelul moralului luptătorilor și al populației proprii, respectiv pentru a influența adversarii prin propagandă, manipulare, dezinformare și intoxicare în sensul reducerii moralului luptătorilor și a voinței populației din statele inamice de a sprijini eforturile pentru război³⁰.

Rolul mass-mediei în confruntările armate este unul complex și disputat, în special între cei ce își desfășoară activitatea în domeniul comunicării și relațiilor publice, respectiv decidenții politici și militari. Disputele au ca punct de plecare interesele și responsabilitățile diferite ale celor două „tabere” menționate anterior. Jurnaliștii vor libertate totală, să nu le fie impuse reguli și restricții, în timp ce comandanții militari vor să aibă controlul tuturor acțiunilor și activităților ce se desfășoară în zona lor de responsabilitate³¹. Pe această temă, fostul șef al relațiilor publice din Forțele Terestre ale SUA, generalul-maior Patrick Brady, afirma: „Jurnaliștii vor spune că războiul este prea important pentru a fi lăsat generalilor. Relatările despre război sunt

²⁸ Jonathan Crowther, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, fifth edition, Oxford University Press, U.K., 1995, p. 639 („Jingoism = extreme and unreasonable belief that one's country is best together with an aggressive attitude towards other countries.”).

²⁹ *Ibidem*, p. 1387 („Yellow press = newspapers that deliberately include material that is exciting or shocking in order to attract readers.”).

³⁰ *British Propaganda... Boy, They Sure Needed It!*, Wordpress.com, 20 ianuarie 2011, pe <https://worldwaripropaganda.wordpress.com/2011/01/20/british-propaganda-boy-they-sure-needed-it/>, consultat la 10.10.2017 („Articles were also written to solidify British nationalism and portray the enemy as horrible as they could. These articles usually spoke about British success [and enemy failures] in an emphasized way that they blocked out anything that showed the British army in the negative sense. The government supplied the media with this information with rules for them to follow as well. Atrocities that the German army had made and was reported by the British were fuel and ammunition for the newspapers. In one newspaper, the headline flashed “Belgium Child's Hands Cut Off by Germans”. Others ranted [in a good way] about how the British won in some fights. They did not release any information concerning their future intents or current battle positions nor requested that the newspaper editors include any severe amount of British losses onto any article. Demoralizing the enemy and gaining support from the people were the only goals that the British government had in this propaganda escapade.”).

³¹ Sultan M. Hali, Gp. Capt, *The Role of Media in War*, *Defence Journal*, Illinois, 1997, SUA, pe <http://www.defencejournal.com/2000/aug/role-media-war.htm>, consultat la 14.10.2017.

prea importante pentru a fi lăstate reporterilor. Soldații trebuie să fie implicați în acestea”³².

Cerințele jurnaliștilor de a avea libertate totală sunt determinate de dorința lor de a informa marele public despre evenimentele pe care ei le consideră relevante și, în situații particulare, de interesul propriu de a câștiga notorietate, respectiv de cerința editorilor și a patronilor de mijloace de comunicare în masă de a crește audiența acestora și, implicit, profitul lor³³.

La rândul lor, comandanții militari se tem că apariția în spațiul public a unor date, evenimente și persoane ar putea fi utile adversarului să le estimeze acțiunile ce ar urma să aibă loc, respectiv să reducă până la eliminare posibilitatea de a realiza surprinderea inamicului. O altă temere a comandanților militari și a decidenților politici derivă din riscul reducerii sprijinului populației pentru acțiunile militare din cauza pierderilor proprii și, mai ales, a numărului mare al victimelor din rândul civililor aflați în zonele de operații³⁴. Militarii își argumentează punctul de vedere cu evenimente consumate în decursul confruntărilor armate din trecut. Desfășurarea și deznodământul războiului din Vietnam au fost influențate foarte mult de modul în care mass-media a relatat evenimentele cele mai importante din cadrul acestuia. Reporterii de război au avut libertatea de a se deplasa oriunde au vrut și să fotografieze, filmeze și relateze ce au considerat ei că este relevant pentru opinia publică din SUA și din întreaga lume. Ororile războiului, aduse în casele americanilor prin intermediul televiziunii și al reportajelor filmate, au generat o reacție de opoziție a populației față de continuarea implicării țării lor în acea confruntare armată. Finalul războiului din Vietnam este unul cunoscut și „etichetat” de mass-media ca înfrângere, deși SUA au contribuit la încheierea

³² *Ibidem* („Journalists will say that war is too important to be left to generals. Reporting of war is too important to be left to reporters. Soldiers need to get involved in this.”)

³³ Agner Fog, *The Supposed and the Real Role of Mass Media in Modern Democracy*, Working paper, 20 mai 2004, last updated 2013-07-03 p. 1. („...fierce economic competition forces the media to produce entertaining stories that appeal to people's emotions. Preferred topics include danger, crime, and disaster, which the media select in ways that make the audience perceive the world as more dangerous than it is. This influences the democratic process significantly in the direction of authoritarianism and intolerance...”).

³⁴ Eric V. Larson și Bogdan Savych, *MISFORTUNES OF WAR. Press and Public Reactions to Civilian Deaths in Wartime*, RAND, Santa Monica, California, 2006, pe <http://www.rand.org/paf>, consultat la 19.03.2018, p. iii. („Concern in U.S. military and policymaking circles about civilian casualties and collateral damage in U.S. military operations appears to have increased since the end of the Cold War. In part, this concern appears to be based upon beliefs about the reactions of U.S. and foreign press and publics in response to these incidents, especially the belief that incidents of civilian deaths reduce public support for military operations.”).

Desfășurarea și deznodământul războiului din Vietnam au fost influențate foarte mult de modul în care mass-media a relatat evenimentele cele mai importante din cadrul acestuia.

Modul în care erau relatate știrile despre evenimentele de pe front în Primul Război Mondial au nemulțumit combatanții (în special soldații, subofițerii și ofițerii cu grade mici) din ambele tabere, care au decis să editeze ziare proprii, cunoscute în literatura de specialitate ca „ziare de tranșee” sau „ziare ale soldaților.”

păcii fără să câștige războiul. Evaluarea prestației jurnaliștilor în timpul celui război a fost făcută de 100 de generali americani participanți la confruntările armate din Vietnam, în cadrul unui sondaj realizat de Douglas Kinnard. Rezultatul sondajului este relevant pentru descrierea „relației” ce a existat și, parțial, încă există între comandanții militari și jurnaliști: 92 dintre generalii intervievați au apreciat ca „iresponsabil” modul în care au relatat jurnaliștii desfășurarea războiului din Vietnam, în timp ce 96 au considerat că atitudinea mass-mediei a fost „senzaționalistă și contraproductivă”³⁵.

Mass-media între libertate și cenzură

În timpul confruntărilor armate, toate statele au instituit cenzura asupra mass-mediei, pentru a preveni scurgerea de informații clasificate și a proteja populația de ororile războiului³⁶.

În timpul Primului Război Mondial, de exemplu, Parlamentul Regatului Unit a emis o lege prin care le impunea jurnaliștilor să nu publice în ziare fotografiile cu luptătorii proprii uciși ori să dea informații despre înfrângeri (acestea erau inserate în reportaje sub denumirea de „retrageri strategice” sau „retrageri pentru a câștiga teren”³⁷). Cei care nu se supuneau acestor restricții riscau să fie sancționați cu închisoarea³⁸.

Modul în care erau relatate știrile despre evenimentele de pe front în Primul Război Mondial au nemulțumit combatanții (în special soldații,

³⁵ James Q. Wilson, *The Press at War*, în *City Journal*, toamna 2006, SUA, pe <https://www.city-journal.org/html/press-war-12968.html>, consultat la 14.10.2017 („When Douglas Kinnard questioned more than 100 American generals who served in Vietnam, 92 percent said that newspaper coverage was often irresponsible or disruptive, and 96 percent said that television coverage on balance lacked context and was sensational or counterproductive.”).

³⁶ Alexandra Șerban, *Cu o sută de ani în urmă. Povestea ziarului „Adevărul” din 15 august 1916, care anunța intrarea României în Primul Război Mondial*, 15 august 2016, în *Adevărul*, pe http://adevarul.ro/cultura/istorie/cu-suta-ani-urma-povestea-ziarului-adeverul-15-august-1916-anunta-intrarea-romaniei-razboi-mondial-1_57b0fe875ab6550cb8c3d701/index.html, consultat la 16.10.2017 („Acum 100 de ani. Ziarul „Adevărul” din 15 august 1916 anunța intrarea României în conflictul mondial și prezenta detaliat evenimentele care au dus la hotărârea istorică. Era întâia zi de război. Regele Ferdinand dădea proclamația de război și se începea mobilizarea generală. Se instituia starea de asediu și ministrul Instrucțiunii Publice, I.G. Duca, anunța înființarea cenzurii.”).

³⁷ Editor, *War of Words – The Amazing History of Trench Newspapers*, *The Military History Now*, 11 iulie 2013, pe <http://militaryhistorynow.com/2013/07/11/war-of-words-the-amazing-history-of-trench-newspapers/>, consultat la 20.10.2017 („a retreating army ceases to gain ground”).

³⁸ Roy Greenslade, *First World War: How State and Press Kept Truth Off the Front Page*, în *The Guardian*, 27 iulie 2014, last updated 31 mai 2017, pe <https://www.theguardian.com/media/2014/jul/27/first-world-war-state-press-reporting>, consultat la 17.10.2017 („Threatening journalists with arrest seems unthinkable now – but that was just one of the obstacles they faced at the start of WW 1”).

subofițerii și ofițerii cu grade mici) din ambele tabere, care au decis să editeze ziare proprii, cunoscute în literatura de specialitate ca „ziare de tranșee” sau „ziare ale soldaților”³⁹. Cele mai multe dintre aceste „ziare” erau manuscrise pe o pagină de caiet sau coală de scris, dar au fost și ziare editate de foști jurnaliști ori de intelectuali încorporați⁴⁰, care foloseau mașini de tipărit abandonate de proprietarii tipografiilor aflate în zonele de operații. Și ziarurile de tranșee erau supuse cenzurii de către comandanții militari, care se temeau de defetism și de o posibilă influență negativă asupra moralului luptătorilor⁴¹.

În timpul Războiului rece, în statele comuniste cenzura era foarte strictă:

- mass-media era controlată, în totalitate, de state;
- adevărurile incomode erau trecute sub tăcere sau erau modificate și adaptate în așa fel, încât să nu poată leza partidul unic și pe liderii săi;
- în majoritatea statelor s-a practicat cultul personalității, publicarea de osanale partidului unic și realizărilor sale, blamarea capitalismului care exploata poporul, îndemnuri la asociere a muncitorilor din statele capitaliste („*Proletari din toate țările, uniți-vă!*”⁴²) etc.;
- dizidenții erau anihilați rapid în planul fizic (suprimare, trimitere în lagăre de muncă forțată sau închisori) sau mediatic (li se fabrica

³⁹ Robert L. Nelson, *Soldier Newspapers*, *International Encyclopedia of the First World War 1914-1918*, last updated 8 octombrie 2014, pe https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/soldier_newspapers, consultat la 05.11.2017 („Soldier newspapers are a massive, yet little used primary source of the First World War. They were read and written by the almost universally literate men at or near the front in the French, British, and German armies. Although they were shaped by both official censorship as well as powerful self-censorship, these newspapers were popular”).

⁴⁰ Robert L. Nelson, *ibidem* („In the French newspapers, one third of the editors were other ranks while two thirds were officers and Non-Commissioned Officers (NCOs). The prewar occupation of sixty French editors is also known. From that group, sixteen were artists or authors, thirteen worked in journalism, five were lawyers and four were teachers. The ranks of 180 German newspaper staff who could be identified were: thirty-four lower ranks, with the rest ranging from NCOs to officers. Of the 100 identified prewar occupations of German editors, thirty-two were in the publishing business, eighteen were artists and ten were teachers.”).

⁴¹ Editor, *War of Words – The Amazing History of Trench Newspapers*, *ibidem* („Army commanders monitored and sometimes even censored the quasi-subversive papers, but ultimately recognized them as morale boosters and stopped short of shutting them down.”).

⁴² Patryk Babiracki, *To Fight the New Cold War, We Must Forget the Old One*, *New Eastern Europe*, 27 septembrie 2017, pe <http://neweasterneurope.eu/2017/09/27/to-fight-the-new-cold-war-americans-must-forget-the-old-one/>, consultat la 17.12.2017. („During the Cold War, despite its coherence and consistency, the Soviet revolutionary message was struggling to get through to the unconvinced masses around the globe.”).

o istorie despre o trădare sau o încălcare gravă a unor legi)⁴³ etc., rareori erau expulzați, de regulă la solicitările unor organizații ca *Amnesty International*, *Medici fără frontiere*, *Crucea Roșie internațională* etc.;

- cenzura dură din URSS a contribuit la dezvoltarea unei rezistențe subversive și pasive, dar necoordonate, care edita ziare, cărți sau manifeste sub denumirea „*samizdat*” (editat, scris de mine însumi), în care autorii scriau sub pseudonim ori anonim; circulația publicațiilor era restrânsă (se limita la persoane de încredere), iar conținutul articolelor, pamfletelor și al cărților era împotriva regimului ori semnală nereguli, nedreptăți, minciuni mediatice etc., fără să își propună să răstoarne regimul comunist⁴⁴ (sub „*samizdat*”, Natalia Gorbanevskaia a publicat „*Cronica evenimentelor curente*”); mișcarea „*samizdat*” a fost completată cu „*tamizdat*” (tam = acolo, literatură scrisă de dizidenți, editată în Occident și introdusă prin contrabandă în statele blocului estic, în principal în URSS⁴⁵) și „*magnitizdat*” (benzi de magnetofon și casete audio, înregistrate în Occident și introduse prin contrabandă, în URSS și în alte state comuniste⁴⁶).

Cenzura și autocenzura au funcționat și încă funcționează după regulile impuse de decidenții politici și comandanții din teatrele

⁴³ R. Eden Martin, *Collecting Mandelstam, The Caxtonian*, November 2006 („During the Stalinist era, any piece of writing was potentially dangerous and harshly punished. Osip Mandelstam, a Russian poet who recited a poem criticizing Stalin in a small gathering in 1933, spent the next three years in internal exile before dying on his way to a Siberian prison camp. Other writers, such as Isaak Babel and Boris Pilnyak, were condemned to death and shot by the NKVD”).

⁴⁴ *Creating an Underground Press: Samizdat in the Soviet Union and the Eastern Bloc*, TAVAANA.ORG, <https://tavaana.org/en/content/creating-underground-press-samizdat-soviet-union-and-eastern-bloc>, consultat la 17.12.2017 („These underground publications, known as samizdat, became famous for skirting strict government censorship and spreading news, literature, and even music across countries and borders. Although reaching a limited readership, samizdat became an essential channel for uncensored communication among Soviet intellectuals and between them and the outside world.”).

⁴⁵ Peter Finn, *The Plot Thickens*, *The Washington Post*, 27 ianuarie 2007 („Samizdat writers took advantage of this attention, sending their work abroad to be published in large quantities and funneled back into the Eastern bloc in a process known as samizdat, or ‘published over there’. Gorbanevskaya’s *Chronicle of Current Events*, for example, was translated into English by Amnesty International and published by that organization until 1984. Works such as *The Gulag Archipelago*, while unpublished in the Soviet Union, were also translated into English and other languages and found large audiences in the United States and Western Europe.”).

⁴⁶ *Creating an Underground Press: Samizdat in the Soviet Union and the Eastern Bloc*, TAVAANA.ORG, <https://tavaana.org/en/content/creating-underground-press-samizdat-soviet-union-and-eastern-bloc>, consultat la 17.12.2017 („While samizdat refers specifically to written works, other forms of underground media actually enjoyed a wider audience in the Soviet Union. This is particularly true of magnitizdat, unauthorized recordings typified by popular “bards” like Bulat Okudzhava, Vladimir Vysotskii, and Aleksandr Galich”).

de operații. În timpul primului război din Golf, când a fost lansat faimosul „*efect CNN*” (transmiterea războiului în direct), comandanții militari americani au impus cenzura explicându-le jurnaliștilor că această măsură are ca obiectiv protejarea forțelor militare americane, dar și a vieților jurnaliștilor, pentru că „*inamicii noștri urmăresc emisiunile canalului de televiziune CNN*”⁴⁷. Practic, ceea ce se pretindea a fi transmisiuni în direct erau emisiuni înregistrate și difuzate după ce erau văzute și aprobate de cenzorii militari. „*Orice abatere de la această regulă (și altele, n.a.) putea să fie sancționată cu arestarea, încarcerarea, revocarea acreditării și expulzarea din zona de operații*”⁴⁸.

În prezent, cenzura este, în opinia unor experți, „*practic imposibilă*”⁴⁹ atât din cauza performanțelor deosebite ale tehnologiei de care dispun jurnaliștii și cetățenii, cât și ca urmare a monitorizării confruntărilor armate de către reprezentanții ai ONU, ai altor organizații guvernamentale și neguvernamentale.

Concluzii

Mass-media a fost și va continua să fie un stâlp important de susținere a democrației⁵⁰, în ciuda tuturor restricțiilor pe care i le-au impus și încă încearcă să i le impună unii lideri politici, atât în statele totalitare, cât și în cele democratice.

⁴⁷ *Press Freedom vs. Military Censorship*, Constitutional Rights Foundation, pe <http://www.crf-usa.org/america-responds-to-terrorism/press-freedom-versus-military-censorship.html>, consultat la 15.10.2017 („The Pentagon explained that these rules protected American troops, military operations, and the journalists themselves. One high Navy official, Rear Admiral John Bitoff, remarked: “There is a clear and present danger in today’s instant-communications age, which may put our troops at risk. Our enemies are watching CNN-TV.”).

⁴⁸ *Ibidem* („Violations of the above rules could result in arrest, detention, revocation of press credentials, and expulsion from the combat zone.”).

⁴⁹ Philip M. Taylor, *The War and the Media*, Keynote address at the Royal Military Academy, Sandhurst, 1995, apud Sultan M. Hali, Gp. Capt, *The Role of Media in War*, în *Defence Journal*, Illinois 1997, SUA, pe <http://www.defencejournal.com/2000/aug/role-media-war.htm>, consultat la 14.10.2017 („The capability of the news media to photograph a battle area during time of war and thereby reveal the location of one’s own ground units, ships and airbases could be very detrimental to the national security. This makes censorship virtually impossible A British television crew tried to transmit news to London without the knowledge of the PR specialists. Their transmission was intercepted by an airborne AWACs electronic warfare aircraft and they were promptly arrested for this breach of security.”).

⁵⁰ *Commissioner Reding Welcomes New European Charter on Freedom of the Press*, Bruxelles, 9 iunie 2009, last updated 19 februarie 2018, pe http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-891_en.htm?locale=en, consultat la 04.05.2018 („European Charter on Freedom of the Press, Article 1: Freedom of the press is essential to a democratic society. To uphold and protect it, and to respect its diversity and its political, social and cultural missions, is the mandate of all governments.”).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mass-media a devenit o armă redutabilă în timpul confruntărilor armate convenționale, dar mai ales în cele neconvenționale, în ciuda instituirii cenzurii de către părțile combatante.

Deși libertatea de exprimare este înscrisă la loc de frunte în *Declarația universală a drepturilor omului*⁵¹, document aprobat de majoritatea statelor lumii, cenzura încă există⁵².

Mass-media a devenit o armă redutabilă în timpul confruntărilor armate convenționale, dar mai ales în cele neconvenționale, în ciuda instituirii cenzurii de către părțile combatante.

Distorsionarea conținutului mesajelor de către mass-media, prin „fake news”⁵³ dezinformare, intoxicare, subinformare, suprainformare ori manipulare⁵⁴, poate conduce la generarea unor crize, dar și la aplanarea acestora printr-o abordare constructivă⁵⁵.

Codurile deontologice ale jurnaliștilor din toată lumea pun la loc de cinste adevărul, obiectivitatea, imparțialitatea și acuratețea informațiilor difuzate publicului. Din păcate, încă mai sunt jurnaliști și mijloace de comunicare în masă care, prin modul cum înțeleg să își practice profesia se derobează de responsabilitatea de a avea grijă de consecințele actului de presă, considerând că „datoria presei este de a

⁵¹ George J. Andreopoulos, *Universal Declaration of Human Rights*, 1948, *Encyclopaedia Britannica*, pe <https://www.britannica.com/topic/Universal-Declaration-of-Human-Rights>, consultat la 04.05.2018.

⁵² John M. Cunningham, *A Brief History of Press Freedom*, *Encyclopaedia Britannica*, 05/03/2018, pe <https://www.britannica.com/story/250-years-of-press-freedom>, consultat la 04.05.2018 („While many countries have come to understand freedom of expression as a common good – indeed, it is one of the rights enumerated in the Universal Declaration of Human Rights – state censorship and regulation of the press have not entirely disappeared.”).

⁵³ *Explained: What is Fake News?*, *webwise.ie*, pe <https://www.webwise.ie/teachers/what-is-fake-news/>, consultat la 04.05.2018 (Fake news is news, stories or hoaxes created to deliberately misinform or deceive readers. Usually, these stories are created to either influence people’s views, push a political agenda or cause confusion and can often be a profitable business for online publishers. Fake news stories can deceive people by looking like trusted websites or using similar names and web addresses to reputable news organizations. According to Martina Chapman (Media Literacy Expert), there are three elements to fake news; ‘Mistrust, misinformation and manipulation’.), vezi și Andrei Manolescu, *Adevărul din spatele minciunilor – interviu cu Marian VOICU*, în *Dilema veche*, nr. 715, 2-8 noiembrie 2017, pe <http://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/adevarul-din-spatele-minciunilor-interviu-cu-marian-voicu>, consultat la 05.05.2018 („Serviciul European de Acțiune Externă condus de comisarul Federica Mogherini a înființat un departament special, în care sînt alocați 12 jurnaliști din mai multe țări member ale UE, care strâng știri din toată Europa, dar și din Statele Unite și fac o revistă electronică pe care oricine o poate primi, cu cazuri concrete de fake news demontate.”).

⁵⁴ Sonia Cristina Stan, *Manipularea prin presă*, Editura Humanitas, București, 2004, pp. 41-60 („Manipularea prin mass-media se poate realiza prin numeroase tehnici, de la conținutul informației, a modului de punere în pagină, a utilizării imaginilor – care pot să fie concordante cu textul sau să îl contrazică –, a utilizării unor cuvinte-cheie și până la trucarea unor imagini, respectiv utilizarea unui anumit tip de comentariu, care să reflecte intenția jurnalistului ori a patronului trustului media.”).

⁵⁵ Solomon Marcus, *Comunicarea internațională ca sursă de conflicte noi*, în volumul *Despre pace și război în era nucleară*, Editura Politică, București, 1985, p. 137, apud Nicolae Rotaru, *Criză și dialog*, Editura Rao, 2003, p. 300.

*spune adevărul, nu de a se îngrijora de consecințele a ceea ce publică (...). La fel de mult ca și ceilalți din mass-media, și noi am vrea să fim populari și iubiți, dar este mai important ca noi să fim preciși și corecți (...) și să lăsăm evenimentele importante să fie publicate*⁵⁶.

Referințe bibliografice

1. Alexander M. Dake, *The Media: Weapons of Mass Deception An Interview with Danny Schechter*, Paraview, 2004, pe <http://www.paraview.com/features/schechter.htm>
2. Ioan Drăgan, *Opinia publică, comunicarea de masă și propaganda*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
3. Călin Hentea, *Propagandă și operații informaționale în crizele și conflictele post război rece*, Teză de doctorat, Editura U.N.Ap., București, 2008.
4. Solomon Marcus, *Despre pace și război în era nucleară*, Editura Politică, București, 1985.
5. Sonia Cristina Stan, *Manipularea prin presă*, Editura Humanitas, București, 2004.

⁵⁶ Raphael Cohen-Almagor, *Media Coverage of Acts of Terrorism: Troubling Episodes and Suggested Guidelines*, *Canadian Journal of Communication*, vol. 30, nr. 3, 2005, pe <http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1579/1734>, consultat la 21.01.2016 („The job of the press is not to worry about the consequences of its coverage but to tell the truth (...) As much as those of us in the press would like popular and loved, it is more important that we are accurate and fair (...) and let the chips fall where they may.”).

ROMANIA
1918-2018 I SĂRBĂTORIM ÎMPREUNA

LA GRANIȚA DE EST A SISTEMULUI DE SECURITATE VERSAILLEZ – REPERE ALE RELAȚIILOR POLITICO- DIPLOMATICE ȘI MILITARE ROMÂNNO-POLONE ÎN ANII 1919-1932 –

Colonel (r.) dr. Dan PRISĂCARU

profesor asociat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu

În perioada interbelică, relațiile între România și Polonia au avut ca factor determinant comun interesul prioritar de a contracara un atac neprovocat din partea Rusiei (Uniunii) Sovietice. În același timp, bogata tradiție medievală, interferențele culturale, politice și spirituale reciproce au asigurat substanța raporturilor dintre cele două țări.

Relațiile româno-polone au fost susținute și încurajate de Franța, care avea interesul de a realiza și menține un „cordon sanitar” în fața pericolului bolșevic/sovietic. România și Polonia au evoluat într-un spațiu geopolitic complex și sensibil, cel al Europei Central-Orientale, acționând politic, diplomatic și militar pentru construirea unor relații ce aveau la bază recunoașterea reciprocă a frontierelor și sprijinul celor două mari democrații occidentale – Franța și Marea Britanie.

Relațiile româno-polone au purtat amprenta inconfundabilă a personalităților politice și diplomatice care s-au aflat la conducerea celor două țări: în Polonia, mareșalul Józef Piłsudski, iar în România, regele Ferdinand, regina Maria și savantul Nicolae Iorga.

Cuvinte cheie: alianță defensivă, cordon sanitar, frontiere, agresiune sovietică, pericol bolșevic.

Motto:

„Alianța inimilor este reprezentată, de la Marea Baltică la Marea Neagră, de un singur popor cu două drapele”.

Mareșalul Józef Piłsudski,
Sinaia, 15 septembrie 1922

„Un front comun româno-polon. Acesta e singurul mijloc de a ni se asigura existența noastră însăși către hotarele pe care cu atâta trudă și atâta jertfă ni le-am căpătat și căutăm a ni le preciza și garanta”.

Nicolae Iorga,
Front româno-polon, în „Neamul românesc”,
nr. 117, 6 iunie 1919

Așezate în spațiul ponto-baltic într-o regiune tampon, unde s-au intersectat, de-a lungul timpului, interesele Marilor Puteri situate la Est sau la Vest, România și Polonia au avut un destin istoric relativ comun.

Introducere

Așezate în spațiul ponto-baltic într-o regiune tampon, unde s-au intersectat, de-a lungul timpului, interesele Marilor Puteri situate la Est sau la Vest, România și Polonia au avut un destin istoric relativ comun.

Relațiile bilaterale au o tradiție îndelungată, cronică poloneză atestând existența lor începând din ultimele trei decenii ale secolului al XIV-lea. Dintre teritoriile românești, Moldova a avut ample legături cu Polonia. Astfel, între Regatul polon și Moldova au existat în decursul veacurilor relații de vasalitate, dar și egalitate și alianță. Domnii moldoveni au preferat suzeranitatea Poloniei, pentru că ea se manifesta ca o suzeranitate tipic feudală, cu drepturi și îndatoriri stabilite cu claritate pentru ambele părți¹.

Legăturile de bună vecinătate au favorizat raporturile economice româno-polone, fapt ce rezultă și din conținutul unor tratate de alianță precum cele din 1495, 1499 și 1510, în care se fac referiri și la aspecte de natură comercială². Relațiile cu Țara Moldovei au fost influențate și de faptul că Polonia era interesată de a avea acces la Marea Neagră pentru a-și extinde comerțul³.

¹ Detalii în Constantin Rezachievi, *Legături și influențe reciproce între poloni și români din Evul Mediu până la 1795*, în vol. „Polonezi și români pe drumul cunoașterii reciproce”, Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2002, p. 7.

² Ion Constantin, *Din istoria Poloniei și a relațiilor româno-polone*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2005, p. 158.

³ Daniel Hrenčiu, *Cu ochii la Răsărit. Relațiile româno-polone în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012, p. 26.

Pentru români, în secolul al XVII-lea, Polonia a reprezentat una dintre căile de acces la cultura antichității latine.

Marii cronicari moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin au studiat în Polonia, la Bar, ambii învățând aici limbile polonă și latină.

De asemenea, pentru români, în secolul al XVII-lea, Polonia a reprezentat una dintre căile de acces la cultura antichității latine. Prin Polonia catolică, mai mult decât prin Transilvania aflată sub stăpânirea ungară, au pătruns în Principatele Române extracarpatic influențele Occidentului latin atât în domeniul cultural, cât și în cel instituțional⁴.

Unul dintre domeniile în care influența poloneză s-a manifestat pregnant este istoriografia. Marii cronicari moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin au studiat în Polonia, la Bar, ambii învățând aici limbile polonă și latină. Cunoașterea acestor limbi le-a facilitat accesul la lucrările unor mari istorici polonezi: Jan Dlugosz, Martin Kromer, Martin și Joachim Bielski, Paul Piaeck, Martin Paszkowski, Matei Strykowi etc.⁵. În același timp, în lucrările apărute la Cracovia aparținând lui Dlugosz, Kromer, Bielski sau Jacob Górski, sunt menționate numeroase date despre români, plecând de la latinitatea acestora⁶.

Astfel, Grigore Ureche, în cronică sa, pe lângă letopisețul moldovenesc, folosește *Cronica Poloniei* a lui Joachim Bielski. La rândul său, Miron Costin, militant consecvent pentru apropierea moldo-polonă, susținea că alianța între cele două țări ar fi dus la eliberarea Moldovei de sub ocupația otomană și la înlăturarea pericolului turcesc pentru Polonia⁷.

În scopul informării părții poloneze despre situația Țărilor Române și pentru a convinge pe regele polon să le acorde ajutor împotriva turcilor, Miron Costin redactează în limba polonă, la Iași în 1677, *Cronica țărilor Moldovei și Munteniei (Cronica polonă)*, iar în 1684, la Doszow, *Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească (Poema polonă)*, pe care o dedică lui Jan Sobieski al III-lea, protectorul său. Prin importanța lor, aceste lucrări ale lui Miron Costin depășesc limitele culturii românești și îl plasează pe cronicarul moldovean, în istoria literară polonă, printre scriitorii Poloniei din secolul al XVII-lea⁸.

Nicolae Costin continuă opera tatălui său, folosind și el izvoare polone, în special cronică lui Strykowski, și militează pentru o apropiere polono-română. Lui Nicolae Costin îi datorăm prima descriere generală

⁴ Constantin Rezachievici, *Istoria popoarelor vecine și neamul românesc în Evul Mediu*, Editura Albatros, 1998, p. 45. A se vedea și Garabet Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Editura Junimea, Iași, 1970, p. 28.

⁵ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 158.

⁶ Mihai Mitu, *Cracovia și relațiile culturale româno-polone*, în vol. „Cracovia. Pagini de cultură europeană”, Editura Paideia, București, 2002, p. 242.

⁷ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 159.

⁸ *Ibidem*.

în limba română a Poloniei, în care relatează despre originea și crearea statului polon, a bisericii, despre orașele și obiceiurile polonezilor⁹. Legăturile spirituale strânse dintre moldoveni și polonezi vor fi continuate în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea de Tadeu Hașdeu (1769-1835), care a creat interesante lucrări în limba polonă ce îmbogățesc patrimoniul iluminist polonez¹⁰.

Anul revoluționar 1848 constituie un moment important al colaborării româno-polone, conducătorii revoluției române întreținând relații atât cu aripa conservatoare a emigrației poloneze, în frunte cu prințul Adam Czartoryski, reprezentant oficial al Poloniei în Franța și Anglia, cât și cu democrații polonezi, fără a interveni în conflictele dintre aceștia¹¹. Deși revoluția română și cea polonă nu s-au sprijinit reciproc, totuși acțiunile comune întreprinse au dus la o apropiere mai mare între cele două popoare¹². După înfrângerea revoluției de la 1848-1849, au continuat legăturile dintre polonezii și românii emigrați la Paris, Londra și Constantinopol, urmărindu-se coordonarea acțiunilor revoluționarilor români, polonezi și maghiari pentru declanșarea unei noi revoluții¹³.

Mișcarea pentru Unirea Principatelor Române a fost sprijinită și de polonezi, relevante în acest sens fiind articolele favorabile publicate, în 1859, de romancierul Józef Ignacy Kraszewski în „*Gazeta Warszawska*”¹⁴. Un moment semnificativ pentru stadiul de dezvoltare a relațiilor dintre statul român și emigrația polonă îl reprezintă ajutorul politic, militar și diplomatic acordat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza tuturor refugiaților poloni în Principate, după înfrângerea răscoalei poloneze din 1863¹⁵.

În a doua parte a secolului al XIX-lea și în primul deceniu al secolului al XX-lea, cadrul de evoluție al ideologiilor naționale române și polone a fost identic, iar proiectele comune – independența, suveranitatea și crearea statului național unitar – au stimulat și accelerat apropierea.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 160.

¹¹ Nicolae Mares, *Republica Populară Polonă*, Editura Enciclopedică, București, 1972, p. 122.

¹² *Ibidem*, pp. 124-125.

¹³ Daniel Hrenciuc, Florin Pintescu, *Istoria și tradițiile minorității poloneze*, Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2004, p. 60. A se vedea și Veniamin Ciobanu, *Problema românească și cea polonă în primul deceniu și jumătate al secolului al XIX-lea*, în vol. „Polonia și România – de la vecinătatea istorică la parteneriatul european”, Suceava, 2009, pp. 136-142.

¹⁴ *Ibidem*, p. 62.

¹⁵ Florin Anghel, *Construirea sistemului „Cordon sanitaire”. Relații româno-polone 1919-1926*, Ediția a II-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008, p. 27.

Anul revoluționar 1848 constituie un moment important al colaborării româno-polone.

Deși revoluția română și cea polonă nu s-au sprijinit reciproc, totuși acțiunile comune întreprinse au dus la o apropiere mai mare între cele două popoare

Declanșarea Primului Război Mondial, prăbușirea imperiilor din centrul și estul Europei și voința politică a factorilor de decizie politici și militari în ceea ce privește colaborarea viitoare, stabilirea frontierei comune, sprijinul diplomatic și militar reciproc au determinat ca, la sfârșitul anului 1918 și începutul anului 1919, să se deschidă una dintre cele mai interesante pagini din îndelungata relație româno-polonă¹⁶.

Polonia Restituta și România Întregită – destine comune într-o nouă etapă a devenirii lor istorice

La sfârșitul primei conflagrații mondiale, România și Polonia, state combatante de partea forțelor Antantei, și-au realizat aproape simultan idealul național: Statul polon – după cele trei dezmembrări din secolul al XVIII-lea și o perseverentă luptă diplomatică și militară – și-a redobândit independența și suveranitatea la 11 noiembrie 1918¹⁷, iar Statul român și-a desăvârșit unitatea națională la 1 decembrie 1918, în urma eliberării și reunificării provinciilor istorice aflate până atunci sub ocupația imperiilor vecine. România și Polonia redevin, astfel, state vecine, iar granița comună consfințită atunci este una simbolică, a destinului care forma din cele două țări o barieră între comunismul bolșevic și Europa, unde, în anii 1918-1921, în contextul frământărilor revoluționare, se amplifică teama de noua ideologie creată de Lenin.

La 11 decembrie 1918, Józef Piłsudski notifică executivului român existența Poloniei independente, suverane și dădea asigurări că intenționează să stabilească relații de prietenie cu România¹⁸.

La rândul său, guvernul de la București răspundea, la 4 ianuarie 1919, că „Români au văzut cu bucurie Europa restabilind Polonia în drepturile sale și independența sa. O nedreptate evidentă a trecutului este reparată”¹⁹. La 17 ianuarie 1919, România a recunoscut oficial independența statului polon.

Evoluția ulterioară a evenimentelor impune participarea Armatei Române la eliberarea părții de sud-est a Galiției (Pocuția)²⁰, revendicată,

¹⁶ *Ibidem*, p. 28.

¹⁷ Joseph Rothschild, *East Central Europe between Two World Wars. History of East Central Europe*. Volume IX, University of Washington Press, Seattle, Londra, 1974, p. 27.

¹⁸ Milică Moldoveanu, *Polonia*, în vol. „Afirmarea statelor naționale independente unitare din centrul și sud-estul Europei”, 1821-1923, Editura Academiei Române, București, 1979, p. 225.

¹⁹ Michal Keller, *Colaborarea polono-română în anii '20 ai secolului XX*, în „Polonis”, nr. 6 (96), iunie 2002, p. 19. Malgorzata Willaume, *La Roumanie des Anées 1919-1926*, în vol. *Romanian and Polish Peoples in East-Central Europe (17th centuries)*, editat de Veniamin Ciobanu, Editura Junimea, Iași, 2003, p. 112.

²⁰ Dumitru Seserman, *Divizia 8 Infanterie în Pocuția. Mai 1919 – august 1929*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare*, București, 3/2004, p. 31.

în egală măsură, de ucraineni și polonezi. Colaborarea în plan militar a precedat susținerea reciprocă a delegațiilor română și poloneză la lucrările Conferinței de Pace de la Paris din anii 1919-1920²¹.

Recunoașterea frontierelor României și Poloniei la Conferința Păcii a fost de natură să le consolideze statutul lor pe plan internațional și să le integreze corespunzător în noua arhitectură geopolitică a Europei.

Relațiile diplomatice dintre cele două țări au fost stabilite, la nivel de reprezentanță provizorie, la 9 februarie 1919. La 16 iulie 1919, Consiliul de Miniștri român a hotărât înființarea legației române la Varșovia, condusă de un trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, în această funcție fiind numit Alexandru Florescu. Misiunile diplomatice au fost ridicate la rang de ambasadă în mai 1938²².

În întreaga perioadă interbelică, reprezentanțele diplomatice au constituit veritabile canale de legătură și instrumente care au contribuit la o mai bună cunoaștere între cele două state și la promovarea intereselor reciproce²³.

Începând din 1919, relațiile româno-polone au cunoscut o dezvoltare pozitivă în domeniile politic, militar, economic, comercial, cultural și al contactelor umane, indiferent de oscilațiile factorilor decizionali de la Varșovia și București²⁴.

Într-o primă etapă, relațiile au fost determinate strict de câteva obiective majore: recunoașterea de către Marile Puteri a granițelor celor două țări, o politică defensivă în estul Europei și apărarea comună în fața unui atac al Armatei Roșii. Eforturile diplomaților de la București și Varșovia au fost concentrate pentru construirea unui „cordon sanitar”, sistem politic defensiv capabil să facă față amenințărilor Rusiei (Uniunii) Sovietice și ale Germaniei²⁵.

Cercetătorul varșovian Wladislaw Stepniak este primul istoric polonez care subliniază fără echivoc atitudinea favorabilă manifestată de România față de situația critică din Polonia anilor 1919-1921. În același timp, aspecte inedite pot fi identificate și în rapoartele transmise

²¹ Detalii în Daniel Hrenciuc, *România și Polonia 1918-1931. Relații politice, diplomatice și militare*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, pp. 23-76.

²² Detalii în Nicolae Dascălu, *Relații româno-polone în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Academiei Române, București, 1991, pp. 13-18.

²³ *Ibidem*, pp. 18-28. La 17 decembrie 1929, România și Polonia au semnat o Convenție consulară, în baza căreia, până în 1933, au fost înființate consulatele românești de la Varșovia, Lwów, Poznań și Danzing (Gdansk). În iulie 1934, s-a stabilit înființarea consulatelor onorifice ale României la Łódź, Wilno, Katowice și Gdynia, astfel încât, în toamna anului 1934, funcționau în Polonia opt oficii diplomatice românești. La rândul său, Polonia a înființat, pe lângă Consulatul general din București, consulat la Constanța, Brăila, Galați, Chișinău, Cernăuți și Cluj.

²⁴ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 164.

²⁵ Florin Anghel, *op. cit.*, pp. 76-94.

Recunoașterea frontierelor României și Poloniei la Conferința Păcii a fost de natură să le consolideze statutul lor pe plan internațional și să le integreze corespunzător în noua arhitectură geopolitică a Europei.

Începând din 1919, relațiile româno-polone au cunoscut o dezvoltare pozitivă în domeniile politic, militar, economic, comercial, cultural și al contactelor umane, indiferent de oscilațiile factorilor decizionali de la Varșovia și București.

În timpul crizei polono-sovietice din 1919-1920, România a acceptat și sprijinit pe teritoriul național tranzitul militar și uman polon.

Între anii 1920 și 1921, în contextul internațional postversaillez s-au creat primele legături defensive regionale cu participarea unor state din centrul și sud-estul Europei: Mica Înțelegere – formată din Cehoslovacia, Iugoslavia și România – și alianța româno-polonă.

de la București de primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar polonez, contele Aleksander Skrzyński, viitor șef al diplomației poloneze (1925-1926) și președinte al Consiliului de Miniștri²⁶. Remarcabil prin viziunea sa politică, Aleksander Skrzyński n-a prețuit niciodată să convingă factorii de decizie de la Varșovia cu privire la importanța unor raporturi de strânsă prietenie cu România²⁷.

Diplomația celor două țări a desfășurat un amplu program de negocieri și consultări la nivel înalt, coroborat cu sprijin reciproc în plan politic și militar. În timpul crizei polono-sovietice din 1919-1920, România a acceptat și sprijinit pe teritoriul național tranzitul militar și uman polon²⁸.

La crearea și consolidarea relației bilaterale și-au adus contribuția personalități de prim rang ale vieții publice din cele două țări. Printre arhitecții procesului s-au numărat, din partea română, regele Ferdinand și regina Maria, Nicolae Iorga, Ion I.C. Brătianu, Take Ionescu, generalul Alexandru Averescu, diplomații Alexandru Florescu și Alexandru Iakovaki (primii reprezentanți diplomatici în Polonia), iar din partea polonă, mareșalul Józef Piłsudski, Ignacy Jan Paderewski, prințul Eustachy Sapieha, ministru de Externe al Poloniei, contele Aleksander Skrzyński, Marian Seyda²⁹.

Rațiune și pragmatism. Interese regionale comune reflectate în acordurile politice și militare bilaterale din anii 1921-1932

Între anii 1920 și 1921, în contextul internațional postversaillez s-au creat primele legături defensive regionale cu participarea unor state din centrul și sud-estul Europei: Mica Înțelegere – formată din Cehoslovacia, Iugoslavia și România – și alianța româno-polonă. Cele patru guverne și-au propus să găsească în comun soluțiile care să le garanteze menținerea

²⁶ Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă. Între destrămarea și solidaritate (1938-1939)*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2010, p. 19.

²⁷ Nicolae Mareș, *Raporturile româno-polone în perioada interbelică într-o lumină nouă*, în „*Dacia Literară*”, nr. 70, 2007, pp. 47-48. Într-unul din rapoartele transmise la Varșovia, Aleksander Skrzyński sublinia: „ajutorul militar acordat de România în 1919 în regiunea Pocuției, retrocedarea acesteia Poloniei, transferul emigranților din Rusia, a muniției și armamentului atunci când Polonia se afla încercuită din toate părțile, livrările de grâne, de patru ori mai ieftine decât cerealele americane, atât de necesare, încât despre livrarea acestora din acest an, dl. Prim-ministru Witos mi-a spus că sunt o chestiune de viață și de moarte” (Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă...*, op. cit., p. 26).

²⁸ Florin Anghel, Dumitru Preda, *Introducere* la vol. *România – Polonia. Relații diplomatice, vol. I 1918-1939*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003, p. XVI.

²⁹ *Ibidem*.

granițelor naționale. Constituite în spiritul Ligii Națiunilor, noile grupări politice își propuneau, în afara obiectivelor antirevizioniste, stabilirea unui raport de egalitate în relațiile cu Marile Puteri³⁰.

În august 1920, ministrul de Externe Take Ionescu a efectuat o călătorie în capitalele Marilor Puteri aliate pentru a prezenta obiectivele creării unei „*alianțe de Răsărit din cele cinci națiuni noi care să închidă drumul Germaniei: Polonia, Cehoslovacia, România, Serbia și Grecia*”³¹ și, astfel, să se stabilească un nou echilibru de forțe în Europa Centrală. După etapa occidentală a călătoriei sale, Take Ionescu s-a deplasat la Varșovia, în speranța rezolvării pe cale amiabilă a litigiilor polono-cehe. Discuțiile au evidențiat faptul că, din cauza problemelor teritoriale existente cu Cehoslovacia (controversa asupra regiunii Cieszyn/Teschen, revendicată atât de Polonia, cât și de Cehoslovacia), factorii de decizie de la Varșovia nu doreau ca Polonia să intre în Mica Înțelegere, dar erau favorabile unei alianțe cu România în vederea „*garantării eventualelor tratate de pace ce s-ar semna cu Sovietele*”³².

Potrivit aprecierilor lui Aleksander Skrzyński, diplomația polonă a conștientizat faptul că, fără o alianță cu România, „*Polonia ar fi o insulă închisă, izolată, o insulă continentală amplasată într-un cadru dușmănos*”³³.

O impresie deosebită au lăsat în inimile polonezilor aprecierile lui Take Ionescu cu privire la rolul de martir jucat de Polonia în lume și importanța câștigării bătăliei istorice împotriva bolșevicilor dată pe Vistula, la 15 august 1920³⁴. Despre această bătălie se cunoaște faptul că este rodul intuiției tactice și strategice geniale a lui Józef Piłsudski, care, printr-o manevră de inspirație napoleoniană, a surprins trupele sovietice și le-a respins din fața Varșoviei, apărând, astfel, Polonia și Europa de pătrunderea comunismului³⁵. Victoria polonezilor, denumită și „*miracolul de pe Vistula*”, a fost calificată de lordul Viscount D'Abernon, într-o ierarhie personală, drept „*a optsprezecea bătălie din istoria lumii*”³⁶, în care mai figurau victoria de la Tours (732), obținută

³⁰ Mihai Retegan, *În balanța forțelor. Alianțe militare interbelice*, Editura Semne, București, 1997, p. 29.

³¹ *Ibidem*, p. 30. C. Xenii, *Take Ionescu, 1858-1922*, București, 1932, p. 465.

³² Eliza Campus, *Mica Înțelegere*, Editura Științifică, București, 1968, p. 52.

³³ Nicolae Dascălu, *Relații româno-polone în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Academiei Române, București, 1991, p. 30.

³⁴ Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă...*, op. cit., p. 23.

³⁵ Peter D. Stachura, *Poland, 1918-1945. An Interpretative and Documentary History of the Second Republic*, Routledge, Londra, p. 33.

³⁶ Viscont D'Abernon, *A optsprezecea bătălie decisivă din istoria lumii. Lângă Varșovia, în anul 1920*, Editor Arthur Dobiecki, Varșovia, București, 1934, pp. 78-80.

Potrivit aprecierilor lui Aleksander Skrzyński, diplomația polonă a conștientizat faptul că, fără o alianță cu România, „Polonia ar fi o insulă închisă, izolată, o insulă continentală amplasată într-un cadru dușmănos”.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Franța avea un interes major în regiune, considerând statele din această zonă drept un posibil bastion împotriva potențialei expansiuni estice a Germaniei, dar și a expansiunii sovietice spre vest.

de creștini împotriva musulmanilor, sau izbânda de la Marna (1914), obținută de francezi împotriva germanilor³⁷.

Franța urmărea cu atenție raporturile româno-polone, fiind interesată de încheierea unei alianțe între cele două state, ca o contrapondere la axa Berlin-Moscova. Despre pericolul acestei axe, imediat după Pacea de la Versailles, unul dintre publiciștii francezi, Jacques Bainville, avertiza că hotărârile Parisului legau Germania de Rusia, deși nemții și rușii nu se agreau, dar aveau nevoie să fie împreună permanent pentru a distruge Polonia și a o împărți din nou³⁸. De aceea, în cursul întrevederilor dintre mareșalul Ferdinand Foch și generalul român Alexandru Gorski, în decembrie 1920, care au avut ca temă principală mobilizarea Armatei Române în cazul unui atac neprovocat, mareșalul a subliniat „necesitatea unei convenții defensive cu Polonia”³⁹.

Franța avea un interes major în regiune, considerând statele din această zonă drept un posibil bastion împotriva potențialei expansiuni estice a Germaniei, dar și a expansiunii sovietice spre vest.

Ca urmare, în anii '20 și la începutul anilor '30 ai secolului al XX-lea, Parisul căuta să construiască un „cordon sanitar”, format din state favorabile statu-quoului, prin încheierea unor acorduri cu Polonia, Cehoslovacia, Grecia și Turcia⁴⁰. Adam Michnik a ajuns la concluzia că politica aceluși „cordon sanitar” a avut aderență în rândurile cetățenilor din Polonia, România și Cehoslovacia, această atitudine fiind determinată de conștientizarea pericolului sovietic⁴¹. Sprijinul Parisului pentru aceste state a transformat Franța în principalul garant și protector al ordinii de la Versailles în Europa de Est și în Balcani în această perioadă⁴².

³⁷ Apud Daniel Hrenciu, *Cu ochii la Răsărit...*, op. cit., p. 145.

³⁸ Apud Emilian Bold, Ilie Seftiu, *Pactul Ribbentrop-Molotov și implicațiile internaționale*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2010, p. 11. „După înfrângerea ei – scrie Bainville –, Germania trebuie să dorească în chip firesc alianța cu Rusia. Și toate acestea n-ar fi un motiv suficient pentru ea să fie sigură că o va obține. Polonia pare a fi fost inventată pentru a grăbi apropierea” (Jacques Bainville, *Les conséquences politiques de la Paix*, 1940, Paris, pp. 163-1649). La rândul său, Grigore Gafencu, ziarist de mare talent și diplomat de excepție, viitor ministru de Externe al României (21 decembrie 1938-30 mai 1940) atrăgea atenția, încă din anul 1922, în „Revista vremii” asupra faptului că „atâta timp cât va dăinui bolșevismul, Rusia va submina Europa cu propagandă sa subversivă, sprijinind Germania în toate încercările ei de rezistență și în toate pregătirile de revanșă” (subl.a.), Grigore Gafencu, *Criza europeană și politica României*, în „Revista vremii”, 21 mai 1922.

³⁹ Apud Mihai Retegan, op. cit., p. 31.

⁴⁰ Vladimir Tismăneanu, *Reinventarea politicului. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 38.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Benjamin Miller, *State națiuni și mari puteri*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, p. 303.

În vederea stabilirii detaliilor unei colaborări militare, în ianuarie 1921 a sosit la București o comisie militară poloneză, condusă de generalul Stanislav Haller. Directivele elaborate de guvernul român cu această ocazie se remarcă prin accentul lor defensiv, ele luând în calcul numai o agresiune neprovocată. Negocierile au avansat rapid, astfel că, la sfârșitul lunii ianuarie 1921, generalul Dumitru Strătilescu a fost desemnat să elaboreze convenția militară⁴³.

La 3 martie 1921, s-a semnat la București *Convenția de alianță defensivă între România și Polonia* (foto 1)⁴⁴ de către cei doi miniștri de Externe, prințul Eustachy Sapieha și Tache Ionescu, între Republica Polonă și regatul României, precum și *Convenția militară*.

Era prima înțelegere interbelică prin care un stat garanta granițele altui stat, un aspect semnificativ, dacă nu definitiv, pentru politica externă a celor două țări. Textul documentului cuprindea opt articole și trei protocoale secrete.

Esența defensivă a alianței a fost definită în articolul 1: „Polonia și România se angajează să se ajute reciproc în cazul în care una dintre ele ar fi atacată, fără provocare din partea sa, la frontierele sale orientale actuale”⁴⁵. Ca urmare a complexității situației internaționale, *Protocolul A* stipula că „niciuna din cele două părți contractante nu va încheia vreo alianță cu vreuna din Puterile Centrale fără consimțământul celeilalte părți”⁴⁶. Scopul *Protocolului B* – această convenție „urmează să fie ținută secret atâta vreme cât tratatul de pace polono-sovietic nu va fi semnat”⁴⁷ – era să preîntâmpine vreo insistență din partea Franței sau Angliei de a îndrepta cele două

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (în continuare, se va cita AMAE), fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 62, p. 14.

⁴⁵ Nicolae Dașcovici, *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936, p. 109; Władysław Stepniak, *Dyplomacja Polska na Balkanach, 1919-1926*, Warszawa, 1998, p. 116.

⁴⁶ Dumitru Tuțu, *Alianțe militare ale României (1921-1939)*, în „Probleme de politică externă a României. 1918-1940”, București, 1977, p. 112.

⁴⁷ *Ibidem*.

ROMANIA
1918-2018 SĂRBĂTORIM ÎMPREUNĂ

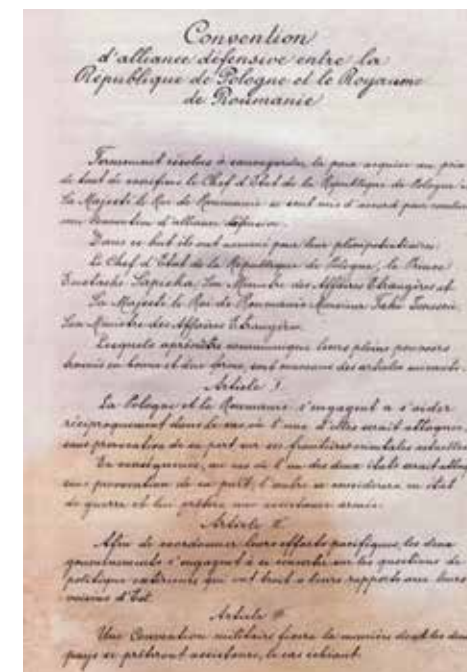

Foto 1: Prima pagină a Convenției de alianță defensivă româno-polonă
La 3 martie 1921, s-a semnat, la București, Convenția de alianță defensivă între România și Polonia.

Alianța defensivă româno-polonă a reprezentat axul în jurul căruia s-au dezvoltat relațiile interbelice dintre cele două state.

state împotriva Rusiei Sovietice și, mai ales, de a nu trezi suspiciuni la Moscova. În ceea ce privește *Protocolul C*, el consemna necesitatea studierii mijloacelor prin care se putea încheia Mica Înțelegere în cinci, „astfel ca să-și dea garanții reciproce contra oricărei agresiuni și să se întrajutoreze pentru menținerea acestor tratate sau a unor dintre ele”⁴⁸.

Parte integrantă a Convenției politice, Convenția militară, semnată de generalii Tadeusz Rozwadowski și Constantin Christescu, șefii celor două State Majore, specifica ansamblul de măsuri inițiat în condițiile în care teritoriile celor două state, separat sau concomitent, erau confruntate cu agresiuni în părțile răsăritene⁴⁹. Era prevăzut, pentru fiecare țară în parte și în raport cu proporțiile agresiunii, cuantumul trupelor operative: 14 divizii de infanterie (de tip normal, pe patru regimente de infanterie și două de artilerie) și două divizii de cavalerie, care trebuiau să fie concentrate în 18-24 de zile de la decretarea mobilizării generale. În privința exercitării comandamentului, prevalase punctul de vedere românesc: fiecare armată acționa sub comandament propriu; în cazul în care situația strategică impunea ca unități dintr-o armată să opereze în zona celeilalte, ele erau plasate sub ordinele acestui din urmă comandament⁵⁰.

Analiza sumară a Convenției militare relevă spiritul defensiv în care a fost redactată. Ipoteza avută în vedere era aceea că cele două state puteau forma „obiectul și nicidecum subiectul vreunei agresiuni”⁵¹.

Alianța defensivă româno-polonă a reprezentat axul în jurul căruia s-au dezvoltat relațiile interbelice dintre cele două state. Întemeiată pe rațiuni politico-strategice, Convenția de alianță defensivă, încheiată la 3 martie 1921, a fost reînnoită cu noi caracteristici din cinci în cinci ani (1926, 1931 și 1936), apoi transformată în *Tratat de garanție*, în 1926, rămânând în vigoare până în împrejurările dramatice din toamna anului 1939⁵².

⁴⁸ *România în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. 1, Editura Militară, București, 1989, p. 84.

⁴⁹ Oscar Halecki, *History of Poland*, Routledge Kegan Paul and Hurley, Londra, 1983, pp. 7-15.

⁵⁰ *Apud* Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 32.

⁵¹ *Ibidem*, p. 33.

⁵² Ion Constantin, *op. cit.*, p. 167. Alături de convențiile politice și militare, România și Polonia au semnat o serie de acorduri, între care Tratatul de arbitraj din 24 octombrie 1929, prin care cele două țări se angajau să supună arbitrajului toate diferendele ce nu puteau fi reglementate pe cale diplomatică. Un alt document bilateral a fost Convenția cu privire la ajutorul mutual și protecția juridică în materie civilă, semnată la București la 19 decembrie 1929, însoțită de un protocol final, care garanta protecția legală și juridică a bunurilor și persoanelor din celălalt stat în aceleași condiții ca pentru conaționali (Nicolae Dascălu, *Relații româno-polone în perioada interbelică...*, pp. 54-55). De asemenea, la 26 martie 1930 a fost semnată Convenția pentru extrădarea infractorilor și asistența juridică în materie penală, iar în mai 1935 au fost adoptate două documente importante legate de delimitarea frontierelor comune: Convenția cu privire la conservarea și reconstituirea bornelor de hotar și Actul final de delimitare a frontierelor româno-polone (Nicolae Dascălu, *op. cit.*, p. 55).

În vederea precizării condițiilor și posibilităților de cooperare între cele două armate aliate, în spiritul Convenției militare, încă de la început s-a conturat necesitatea unui contact strâns și permanent între Satele Majore români și poloni, fapt materializat în special prin corespondența purtată și prin conferințele ce au avut loc în cele două capitale⁵³.

Lucrările delegațiilor militare în cadrul acestor conferințe s-au concretizat, în primii ani, într-o serie de studii speciale, care, prin conținutul lor, constituie o mărturie concludentă privind scopul alianței⁵⁴.

Primul studiu a fost supus atenției celor două State Majore la 21 septembrie 1922. Acesta cuprindea proiectul operațiilor româno-polone în patru ipoteze de acțiune a trupelor rusești și, evident, răspunsul trupelor române și polone⁵⁵.

Tot prin acest studiu s-a stabilit linia de despărțire dintre cele două armate: Svaniec pe Nistru, Grozinei, Rohozna (nord Cernăuți), Lencăuți pe Prut, Storojineț pe Siret, Ciudin, Straja pe Suceava⁵⁶. Toate aceste localități aparțineau României, iar teritoriul românesc situat la nord de această linie era apărat de forțe poloneze întărite de un detașament român⁵⁷.

Șefii Statelor Majore români și poloni semnează acest studiu, aprobând și *Studiul nr. 2*, prin care se puneau de acord funcționarea legăturilor dintre cele două armate, precum și cea a serviciilor. Prin acest document, cele două armate stabileau ca fiecare să trimită misiuni sau ofițeri de legătură, tranzitul pe anumite căi ferate, precum și instalarea reciprocă de baze navale⁵⁸.

Preocuparea continuă a Marelui Stat Major polonez și a Marelui Stat Major român privind inamicul de la răsărit se va reflecta în anii următori prin schimburi de vederi, discuții și organizarea de conferințe, care vor duce la întocmirea *Studiilor nr. 3, 4, 5, 6 și 7*, ce conțineau diferite ipoteze de acțiune a trupelor române și poloneze în cazul unor atacuri ale Armatei Roșii⁵⁹.

⁵³ Marian Popescu, *Alianța politică și militară româno-polonă în perioada interbelică*, în „*Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu*”, coord. Horia Dumitrescu, Editura EMPRO, Focșani, 1999, p. 420.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Arhivele Militare Naționale Române (în continuare, se va cita AMNR), fond *Marele Stat Major, Secția a 3-a Operații*, dosar nr. 1120, f. 4-6.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Marian Popescu, *op. cit.*, p. 421.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 422.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 423-440. Vezi și AMNR, fond *Marele Stat Major, Secția a 3-a Operații*, dosar nr. 1120, f. 7-46.

Preocuparea continuă a Marelui Stat Major polonez și a Marelui Stat Major român privind inamicul de la răsărit se va reflecta în anii următori prin schimburi de vederi, discuții și organizarea de conferințe, care vor duce la întocmirea *Studiilor nr. 3, 4, 5, 6 și 7*, ce conțineau diferite ipoteze de acțiune a trupelor române și poloneze în cazul unor atacuri ale Armatei Roșii.

◀Foto 2: Studiul 1, Ipoteza A (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 4).

➔Rușii atacă – cu grosul forțelor – România - Armata română va rezista succesiv pe Nistru și obstacolele paralele cu Nistrul; - Grosul forțelor de intervenție polone va ataca pe direcția Smerinka sau mai la Sud.

⬆Rușii atacă Polonia – cu grosul la Sud de Pripet. - Armata polonă manevrează în retragere pivotând pe aripa stângă; - Grosul forțelor române ia ofensiva pe direcția Smerinka-Berdicew sau mai la Vest.

⬇Foto 4: Studiul 1, Ipotezele C și D (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 6).

◀IPOTEZA C
 Rușii atacau cu grosul la Nord de Pripet, Polonia: Grosul forțelor de intervenție române va lua ofensiva în direcția generală Smerinka-Berdicew
 IPOTEZA D
 Rușii atacă în același timp Polonia și România - Armatele aliate se vor ajuta reciproc, potrivit situației și forțelor disponibile.

⬆Foto 3: Studiul 1, Ipoteza B (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 6).

⬇Foto 5: Studiul 4, Ipoteza Atac principal rus la sud de Pripet – o acțiune de surprindere precede atacul principal (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 7).

⬆Foto 6: Studiul 4, Ipoteza Atac principal rus la nord de Pripet (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 8).

⬇Foto 8: Studiul 5, Forțe și zone de concentrare (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 11).

⬆Foto 7: Studiul 4, Ipoteza Atac principal rus la sud de Pripet – o acțiune de surprindere precede atacul principal (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 9).

⬇Foto 9: Studiul 5, Ipoteza 1° Atac principal rus în nordul Basarabiei (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 13).

Atacul rus prin
surprindere reușește
să pătrundă în zona de
concentrare a armatei
române și contraatacul dat
de acoperirea întărită nu
reușește să degajeze zona
de concentrare

↑Foto 10: Studiul 5, Ipoteza II^a Atac principal rus în nordul Basarabiei (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 18).

↑Foto 11: Studiul 5, Ipoteza III^a Atac principal rus în nordul Basarabiei (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 22).

↓Foto 12: Studiul 6, Ipoteza I^a, Varianta I, Forțele polono-române au distrus grupul secundar inamic (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 26).

◀Ofensiva cu grosul
forțelor polono-române
contra flancului de Nord
sau spatelui grupului
principal inamic din
Sudul Basarabiei,
în legătură cu atacul
de front care va fi
declanșat de forțele
române
din Sudul Basarabiei

↓Foto 13: AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 36

Aceste demersuri evidențiau cu tărie faptul că, în perioada interbelică, principalul pericol la adresa României și Poloniei a fost reprezentat de Uniunea Sovietică. Kremlinul, în mod constant, a emis pretenții revizioniste ce vizau Basarabia, pe de o parte, și Galația Orientală, pe de altă parte⁶⁰.

Pentru România, alianța cu Polonia avea o importanță deosebită, deoarece reprezenta una dintre puținele garanții ale frontierei sale pe Nistru. Rusia Sovietică nu a participat la Conferința Păcii de la Paris (1919-1920) și a contestat, în întreaga perioadă interbelică, unirea Basarabiei cu România. Actul din 27 martie/9 aprilie 1918 de la Chișinău a primit recunoașterea internațională prin Tratatul de la Paris, din 28 octombrie 1920, semnat de Franța, Anglia, Italia și Japonia și ratificat în perioada următoare de primele trei țări. Japonia, interesată de anumite avantaje economice în relațiile cu Uniunea Sovietică, a refuzat să ratifice Tratatul de la Paris⁶¹.

Încheierea alianței cu Polonia a însemnat pentru România nu numai asigurarea frontierei estice, ci și un punct important de sprijin în sistemul de alianțe menit a garanta integritatea teritorială a României Întregite⁶².

La rândul său, Polonia avea interese strategice și militare esențiale, urmărind ca, prin aceasta alianță, să-și asigure frontierele estice, să combată extinderea influenței filo-ruse în Balcani, să amelioreze relațiile româno-maghiare și să sensibilizeze România în raporturile Poloniei cu Marile Puteri vecine, mai ales prin blocarea influenței germane⁶³. În concepția Varșoviei, alianța reprezenta „garanția menținerii legăturilor cu Europa Occidentală în cazul blocării litoralului polonez ca urmare a unui conflict armat lărgit cu Germania”⁶⁴.

Pe măsura consolidării alianței, obținerea de informații despre inamic, analiza pertinentă a acestora și informarea oportună a factorilor de răspundere în vederea fundamentării deciziilor politico-militare

Încheierea
alianței cu
Polonia a
însemnat
pentru România
nu numai
asigurarea
frontierei estice,
ci și un punct
important de
sprijin în sistemul
de alianțe
menit a garanta
integritatea
teritorială
a României
Întregite.

⁶⁰ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 167.

⁶¹ Petre Otu, *Relațiile româno-polone în anii 1939-1940. Sprijinul acordat de statul și poporul român refugiaților militari polonezi*, în vol. *Polonezi în România după anul 1939. Studii și comunicări*, Muzeul Olteniei, Craiova, 1996, p. 16.

⁶² Ion Constantin, *op. cit.*, p. 167. Vezi și Alexandru Oșca, *Constituirea alianțelor politico-militare ale României în perioada 1920-1933*, în vol. „România Mare în ecuația păcii și a războiului (1919-1947)”, coord. Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009, p. 174.

⁶³ Marek K. Kaminski, Michal J. Zacharis, *Politya zagraniczna Rzeczypospolitej Polkiej 1918-1939 (Politica externă a Poloniei 1918-1939)*, Wydawnictwo LTW, Varșovia, 1998, p. 64; Wlasyław Stepniak, *Dyplomacja polska na Balkanach 1918-1926 (Diplomația poloneză în Balcani 1918-1926)*, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Varșovia, 1998, p. 79.

⁶⁴ Henryk Bulhak, Antoni Zielinski, *Pologne et Roumanie 1918-1939*, în „Acta Poloniae Historica”, 41, 1980, pp. 177-179.

După 1921, odată cu obținerea, de către ambele țări, a recunoașterii internaționale privind frontierele și încheierea Convenției de alianță, relațiile bilaterale și militare s-au amplificat, cu rezultate benefice, mai ales în domeniile comerțului și tranzitului.

au reprezentat puncte semnificative pe agenda de lucru⁶⁵. În acest scop, între serviciile speciale ale României și Poloniei a fost inițiată o colaborare fructuoasă în domeniul schimbului de informații, al documentării, contracarării și neutralizării spionajului sovietic pe teritoriul celor două țări⁶⁶.

După 1921, odată cu obținerea, de către ambele țări, a recunoașterii internaționale privind frontierele și încheierea Convenției de alianță, relațiile bilaterale și militare s-au amplificat, cu rezultate benefice, mai ales în domeniile comerțului și tranzitului, dinspre Marea Baltică, prin Dunăre și Marea Neagră, spre și dinspre Balcani, Orientul Mijlociu și Marea Mediterană⁶⁷.

Interesul pentru dezvoltarea relațiilor economice bilaterale a stat la baza înființării unor asociații de prietenie, cum a fost *Societatea polono-română din Varșovia*, constituită la 22 ianuarie 1926. La inaugurarea ei, ministrul plenipotențiar al Poloniei la București, Józef Wielowieyski, evidenția solidaritatea permanentă de interese care unește cele două țări: „*România și Polonia constituie un front unic economic și politic și apărarea lor depinde de trăinicia legăturilor care le vor uni*”. În ceea ce privește aspectele economice, diplomatul polon sublinia că, precum porturile românești la Dunăre și Constanța sunt „*debușeul natural al comerțului polon spre Orientul Mijlociu, tot astfel Danzig (Gdańsk) este portul care permite mărfurilor române să ajungă la Baltica*”. Totodată, Józef Wielowieyski a negat faptul că „*Rusia ar fi singura piață de desfacere a Poloniei*”, susținând contrariul, sens în care arăta că „*industria polonă nu-și desfăcea produsele în Rusia propriu-zisă, ci mai ales în Armenia, Georgia și Anatolia. Drumul spre aceste ținuturi nu trece prin Rusia; calea cea mai apropiată trece prin Galați și Trapezunt (Trabzon – port turcesc la Marea Neagră, n.a.), deci Rusia nu este puntea de trecere spre Orient indispensabilă a comerțului polon, ci România*”⁶⁸.

La dezvoltarea relațiilor bilaterale, o contribuție remarcabilă au avut contactele frecvente la nivel înalt, care au permis, pe lângă informarea reciprocă și consultarea în regim permanent, armonizarea unor puncte de vedere și acțiuni comune, îndeosebi în probleme vizând cooperarea și securitatea în centrul și estul Europei.

⁶⁵ Marian Chiriac Popescu, *Relațiile militare româno-polone în perioada interbelică (1918-1939)*, Editura Sigma, București, 2001, p. 23.

⁶⁶ Vezi Andrzej Peponski, *Wywiad Polski na ZSRR 1921-1939 (Spionajul polonez în URSS 1921-1939)*, Wydawnictwo Bellona, Warszawska Oficyna Wydawnicza „Gryf”, Varșovia, 1996, pp. 187-197.

⁶⁷ Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, p. XVI.

⁶⁸ AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 233; Ion Constantin, *op. cit.*, p. 170.

Foto 14: Mareșalul Piłsudski la Sinaia, în septembrie 1922, împreună cu Familia Regală română

Mareșalul Józef Piłsudski, principalul artizan al renașterii noii Polonii, a fost un oaspete îndrăgit al Curții Regale a României. El însuși îndrăgostit de melegurile românești, mareșalul a contribuit hotărâtor la consolidarea raporturilor dintre cele două țări. Ca șef al statului polonez, el a vizitat de mai multe ori România (1922, 1928, 1931, 1932), impulsivând derularea unor proiecte comune de cooperare militară⁶⁹. La un moment dat, s-a invocat și posibilitatea realizării unei uniuni dinastice între Polonia și România⁷⁰.

Cu prilejul vizitei în România, la Sinaia, în septembrie 1922, mareșalul Piłsudski a susținut un impresionant și sugestiv discurs referitor la poziția geopolitică și relațiile dintre cele două state, subliniind următoarele: „**Veriga care leagă Polonia de România constă în faptul că ambele țări au ieșit din chinurile marii conflagrații mondiale, România – unită, iar Polonia – reînviată. Ambele sunt o întruchipare vie a victoriei dreptății și echității. Din similitudinea căilor legate de acest trecut comun rezultă, logic, o cale comună în prezent care va fi continuată, nu mă îndoiesc, și în viitor, pentru că aceasta întruchipează soarta comună a ambelor noastre popoare, legate atât prin nevoile și interesele lor, cât și prin prețuirea identică a libertății dreptății și păcii [...]. Am dori să spunem că alianța inimilor este reprezentată, de la Marea Baltică la Marea Neagră, de un singur popor cu două drapele**”⁷¹ (subl.a.).

⁶⁹ Arhivele Nationale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), fond *Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar nr. 2/1922, f. 12. Vezi și Daniel Hrenciuc, *Cu ochii la Răsărit...*, pp. 203-212, 263-274.

⁷⁰ AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 124.

⁷¹ Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, p. XV. Nicolae Mareș, *Aspecte inedite privind raporturile polono-române în perioada 1919-1921, în baza unor cercetări recente în arhivele poloneze*, în vol. „*În lumea relațiilor polono-române. Materialele simpozionului, Suceava, Uniunea Polonezilor din România*”, 2005, p. 167. Vezi și Henryk Walczak, *Stanowiska Rumunii wobec Polski W Świetle referatów informacyjnych Naczelnych Władz Wojskowych RP (1920-1921), Poziția României față de Polonia în lumina referatelor informative ale autorităților militare poloneze (1920-1921)*, în vol. „*În lumea relațiilor polono-române. Materialele simpozionului, Suceava, Uniunea Polonezilor din România*”, 2005, pp. 169-176.

**GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ**

Foto 15: Mareșalul Pilsudski în timpul vizitei la București, în anul 1928. În stânga acestuia, generalul Angelescu, ministrul de Război al României, iar în dreapta, Jan Szebek, ambasadorul Poloniei la București

Între 19 august și 3 octombrie 1928, mareșalul Józef Piłsudski s-a aflat timp de șase săptămâni în vizită în România⁷². Ajungând la Târgoviște el a fost găzduit în vila doctorului Lucjan Skupiewski (străbunicul regretatului președinte polonez Lech Kaczyński și a fratelui său geamăn, Jarosław Kaczyński). În această călătorie, mareșalul Piłsudski a fost însoțit de către Ludwig Włodzimierz, atașatul militar al Poloniei la București, precum și de fiicele sale Wanda, de unsprezece ani, și Jagoda, de opt ani⁷³.

În perioada 11-28 octombrie 1931, mareșalul Józef Piłsudski s-a aflat, din nou, în România. În 11 octombrie 1931, a ajuns la Constanța în localitatea Techirghiol⁷⁴, vizita aici fiind pregătită de doctorul Lucjan Skupiewski⁷⁵. Pe 13 octombrie 1931, mareșalul Piłsudski s-a întâlnit la București cu regina Maria și prințul Nicolae, ocazie cu care a fost numit comandant onorific al Regimentului 16 Infanterie, dislocat în garnizoana Fălticeni⁷⁶.

Mareșalul Józef Piłsudski a mai vizitat România între 2 și 13 martie 1932. Pe 2 martie 1932 s-a întâlnit, la Buzău, cu președintele Consiliului de Miniștri Nicolae Iorga, iar de aici a ajuns la Constanța, de unde a plecat în Egipt la bordul nav ei „România”. În 13 aprilie 1932, s-a întors

⁷² AMNR, fond Ministerul de Război, Secretariatul General, dosar nr. 4415, f. 7-32.

⁷³ Daniel Hrenciuc, *Cu ochii la Răsărit...*, op. cit., pp. 263-267.

⁷⁴ Waclaw Jędrzejewicz, Janus Cisek, *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego (Calendarul vieții lui Józef Piłsudski), 1867-1935*, Wydawnictwo Literackie, Tom III, Warszawa, 1998, p. 273.

⁷⁵ Waclaw Jędrzejewicz, op. cit., p. 298.

⁷⁶ Daniel Hrenciuc, op. cit., p. 270.

Foto 16: Mareșalul Piłsudski la Sinaia, însoțit de ambasadorul Poloniei la București, Jan Szebek (primul din stânga) și locotenent-colonelul Roman Michalowski, atașatul militar (14.10.1931)

din Egipt, iar în 14 aprilie a avut întâlniri oficiale la București cu regele Carol al II-lea, premierul Nicolae Iorga și alte oficialități militare și civile române⁷⁷.

Ulterior, a vizitat Regimentul 16 Infanterie, unde a fost întâmpinat cu mare căldură și bucurie de către oficialități, militari și de ceilalți participanți la activitate. Pe timpul primirii, fanfara a interpretat piesa „Prima brigadă” (Imnul Brigăzii 1 a Legiunilor Poloneze, comandată de Piłsudski în Primul Război Mondial), iar în discursul către înaltul oficial polonez a fost subliniată următoarea idee: „Domnule Mareșal, ofițerii și trupa Regimentului 16 Infanterie „Baia”, mândri de deosebita onoare de a vă avea pe Excelența Voastră ca șef, vă asigură de nețărmuritul lor devotament și vă promit solemn, că vor fi întotdeauna la înălțimea distincțiunii ce li s-a făcut. Stăpâniți de cele mai frumoase și curate sentimente de respect și devotament față de Excelența Voastră. Strigăm cu toții: Să trăiască Domnul Mareșal Józef Piłsudski, șeful nostru iubit!”⁷⁸. Józef Piłsudski a fost profund impresionat și emoționat de ținuta și atitudinea militarilor, precum și de întreaga atmosferă manifestată pe timpul desfășurării vizitei⁷⁹.

Pe 22 aprilie 1932, mareșalul Józef Piłsudski s-a întors în Polonia. A fost ultima sa călătorie în străinătate⁸⁰.

La rândul lor, Suveranii României au efectuat, din luna iunie 1923, mai multe vizite în Polonia. Încă de la sfârșitul primei conflagrații

⁷⁷ Waclaw Jędrzejewicz, op. cit., p. 305.

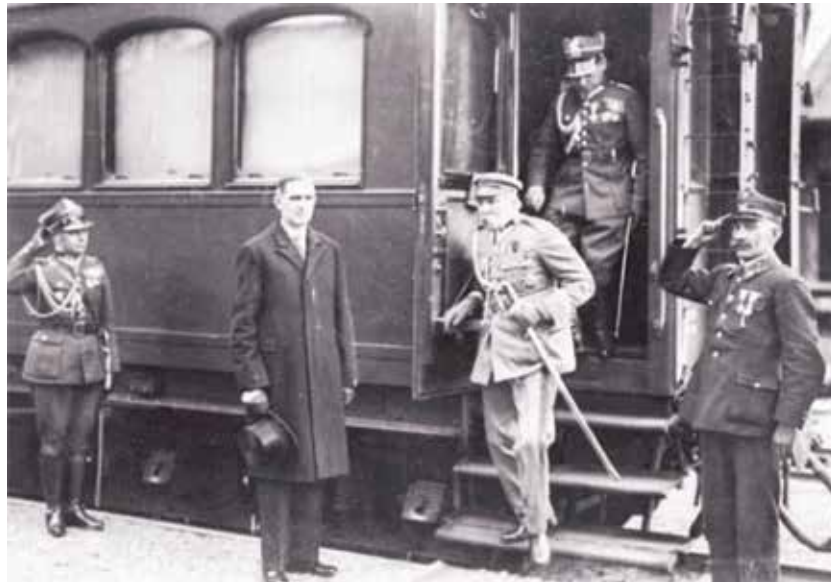
⁷⁸ AMNR, fond Ministerul de Război, Secretariatul General, dosar nr. 4415, f. 73.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 76.

⁸⁰ Waclaw Jędrzejewicz, op. cit., p. 305. Grigore Nandriș, *Viața mareșalului Józef Piłsudski*, Editura Tinerilor Profesioniști, Cernăuți, 1935, p. 16. Vezi și Florin Anghel, *Revoluția morală. Regimul sanalist din Polonia. 1926-1930*, Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008, p. 57-58.

Foto 17:
Mareșalul
Pilsudski, sosit în
Gara de Nord din
București, după
întoarcerea din
Egipt, în drum
spre Polonia, în
aprilie 1932. În ușa
vagonului, căpi-
tanul Mieczysław
Lepecki, în stân-
ga, dr. Lucjan
Skupiewski, iar în
dreapta, adjunctul
atașatului mili-
tar al Poloniei la
București, căpita-
nul Dereck

mondiale, regina Maria și regele Ferdinand pledau pentru apropierea de Polonia, plecând de la stabilirea unei frontiere comune, continuând cu încheierea alianței politice și militare și dezvoltarea relațiilor economice și culturale⁸¹.

Între reprezentanții diplomați de la București și Varșovia, parlamentarii din cele două țări, între oamenii de afaceri, personalitățile științifice, ca și între tineri de diverse categorii sau profesii, s-au creat și dezvoltat în această perioadă relații de bun augur⁸². Unul dintre cei mai energici și devotați prieteni ai Poloniei a fost savantul și marele istoric Nicolae Iorga.

Marele Război nu se încheiase încă, România se afla într-o situație dramatică, iar Polonia nu dădea semne evidente de renaștere când, în refugiul de la Iași, în cumplita iarnă 1917-1918, Nicolae Iorga declanșa, în „*Neamul românesc*”, o campanie de presă în favoarea Poloniei fără precedent în istoria jurnalismului autohton. Acest demers al savantului român era, din punctul de vedere al consecvenței și obiectivelor propuse, comparabil cu ceea ce se petrecea în ziarele din SUA, Marea Britanie sau Franța. Este vorba despre o serie de articole dedicate istoriei Poloniei cu scopul declarat de a milita, pe toate căile posibile, în vederea redobândirii independenței acestui stat⁸³.

⁸¹ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 169.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ Florin Anghel, *Construirea sistemului „Cordon sanitaire”...*, *op. cit.*, p. 31.

După prezentarea amplă a principalelor momente din evoluția Poloniei – de la gloriosul Ev Mediu și până la revoluțiile din secolul al XIX-lea –, Nicolae Iorga a salutat călduros renașterea statului polonez pentru ca, imediat, printr-o obișnuită predicție comună, vecină cu genialitatea, savantul să militeze pentru un front comun Varșovia-București în „*Noua Europă*”⁸⁴. „**Un front comun**” – acesta era îndemnul pe care l-a lansat în preajma semnării Tratatului de pace de la Versailles. Conform acestei teorii, statul român avea nevoie de legătura cu vecinul său de la nord, deoarece „**acesta e singurul mijloc de a ni se asigura existența noastră însăși către hotarele pe care cu atâta trudă și cu atâta jertfă ni le-am căpătat și căutăm a le preciza și a ni le garanta**”⁸⁵ (subl.a.).

Într-una din cele mai prestigioase publicații cracoviene, „*Przegląd Współczesny*”, în numărul din 26 iunie 1924, Nicolae Iorga publica un articol extrem de sugestiv, în care argumenta că tradițiile celor două țări trebuiau să constituie fondul intereselor comune din viitorul raporturilor româno-polone⁸⁶. De asemenea, în 10 iunie 1924, în cel mai prestigios cotidian varșovian, „*Reczpospolita*”, Nicolae Iorga își exprima concepția științifică și politică în ceea ce privește alianța bilaterală. În finalul articolului, savantul român evidenția că „**nu există o politică mai durabilă decât aceea impusă de necesitate [...]. Alianța României cu Polonia este un zid de apărare pentru tot ce se află după ea și reprezintă unul din factorii mari de civilizație în epoca noastră**”⁸⁷ (subl.a.).

De asemenea, în epocă, presa polonă a comentat pozitiv încheierea alianței cu România, apreciată a izvorî din comunitatea de interese a celor două state. Aprecieri în acest sens au fost publicate în „*Journal de Polone*” din 10 iunie 1924, „*Dziennik Bydgoszki*” din 24 iunie 1924 și „*Reczpospolita*” din 10 iunie 1924⁸⁸.

Totodată, ziarul „*Messenger Polonais*” din 20 octombrie 1925 considera că „**mai presus de destinele lor comune, prin situația lor geografică, România și Polonia sunt chemate a se completa una pe alta. Cu toate**

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ N. Iorga, *Front româno-polon*, în „*Neamul românesc*”, nr. 73, 30 martie 1919.

⁸⁶ *Idem*, *Polska a Rumunia. Wspomnienia z przeszłości wskazania na przyszłość (Amintirile trecutului, indicator al viitorului)*, în „*Przegląd Współczesny*”, Kraków, nr. 26, iunie 1924.

⁸⁷ *Idem*, *Sojusz Polska a Rumunia (Alianța Poloniei cu România)*, în „*Reczpospolita*”, 10 iunie 1914; AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 124.

⁸⁸ AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 196.

[...] „nu există o politică mai durabilă decât aceea impusă de necesitate [...]”. Alianța României cu Polonia este un zid de apărare pentru tot ce se află după ea și reprezintă unul din factorii mari de civilizație în epoca noastră” (Nicolae Iorga).

Evoluția dramatică a evenimentelor a justificat pe deplin necesitatea acestei alianțe, în sensul că pericolul sovietic nu amenința doar Polonia sau România, ci, așa cum s-a dovedit ulterior, el se îndrepta împotriva întregii Europe.

că sfera lor de acțiune este deosebită, totuși interesele lor de acțiune nu sunt niciodată opuse⁸⁹(subl.a.).

Conceptia perseverentă a lui Nicolae Iorga de a da raporturilor culturale bilaterale un rol mult mai însemnat și care să constituie, în final, adevăratul liant între cele două popoare a fost pusă în aplicare (în condițiile extrem de vitrege ale crizei mondiale care a început în anul 1929) în perioada în care a deținut funcția de președinte al Consiliului de Miniștri (18 aprilie 1931-31 mai 1932). Din fondurile guvernului român a fost sprijinită financiar și cu oameni de cultură nou înființata *Asociație culturală româno-polonă* de la Poznan, apărută în anul 1931⁹⁰, precum și *Liga polono-română de la Lwów*⁹¹.

Dincolo de relația deosebită dintre cei doi creatori și ctitori – mareșalul Józef Piłsudski și Nicolae Iorga –, savantul român a fost cel care, imediat după proclamarea independenței Poloniei și până la moartea sa, la 27 noiembrie 1940, a impulsionat și a creat efectiv o relație de modele culturale, istorice și de civilizație între cele două state și popoare⁹².

În plan strict politico-militar, alianța dintre România și Polonia a fost determinată, în primul rând, de necesitatea contracarării unui atac al Armatei Roșii. Agresiunea sovietică nu a putut fi împiedicată, ea având loc în etape separate împotriva ambelor țări, inițial împotriva Poloniei când, înfrântă de Germania nazistă, nu mai avea nicio posibilitate de a se apăra, ulterior, aproape un an mai târziu, împotriva României, când aceasta se afla complet izolată și în imposibilitatea de a-și apăra singură frontierele amenințate din toate direcțiile.

Evoluția dramatică a evenimentelor a justificat pe deplin necesitatea acestei alianțe, în sensul că pericolul sovietic nu amenința doar Polonia sau România, ci, așa cum s-a dovedit ulterior, el se îndrepta împotriva întregii Europe.

În concluzie, se poate afirma, cu deplin temei, că, în perioada interbelică și în special în perioada de referință analizată, relațiile româno-polone au purtat amprenta inconfundabilă a personalităților politice și diplomatice care s-au succedat la conducerea Poloniei și României. În cazul Poloniei, este vorba despre mareșalul Józef Piłsudski,

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Idem*, vol. 62, f. 38.

⁹¹ *Idem*, vol. 54, f. 80-86. Din organizația legată de Universitatea din Lwów au făcut parte, printre alții, și excepționalii poloniști români, istoricii Gheorghe Duzinchievici, Ilie Corfus și P.P. Panaitescu și lingvistul și omul de cultură Grigore Nandriș.

⁹² Florin Anghel, *op. cit.*, p. 36.

creatorul statului polonez independent, personalitate carismatică de o mare complexitate, comparat adeseori, pentru originalitatea metodelor de conducere a statului, cu personalități proeminente ale istoriei universale, precum Oliver Cromwell, George Washington, Napoleon Bonaparte sau Charles de Gaulle⁹³. În ceea ce privește România, istoria relațiilor romano-polone interbelice îi va consemna în panteonul său pe regele Ferdinand, regina Maria și savantul Nicolae Iorga.

BIBLIOGRAFIE

1. Marian Chiriac Popescu, *Relațiile militare româno-polone în perioada interbelică (1918-1939)*, Editura Sigma, București, 2001.
2. Ion Constantin, *Din istoria Poloniei și a relațiilor româno-polone*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2005.
3. Daniel Hrenciuc, *România și Polonia 1918-1931. Relații politice, diplomatice și militare*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003.
4. Daniel Hrenciuc, Florin Pintescu, *Istoria și tradițiile minorității poloneze, Uniunea Polonezilor din România, Suceava*, 2004.
5. Nicolae Mareș, *Republica Populară Polonă*, Editura Enciclopedică, București, 1972.

⁹³ Josef Korbel, *Poland between East and West. Soviet and German Diplomacy toward 1919-1933*, Princeton, New Jersey University Press, 1965, p. 19.

CONTROLUL DEMOCRATIC ASUPRA SECTORULUI DE SECURITATE – PRIVIRE COMPARATIVĂ ASUPRA MODELULUI EUROPEAN ȘI APLICĂRII ACESTUIA ÎN ROMÂNIA –

Drd. George-Dorinel DUMITRU

Diracția pentru relația cu Parlamentul

Drd. Dragoș-Adrian BANTAȘ

Camera deputaților

În societățile democratice, de tradiție europeană sau euroatlantică, principiul conform căruia suveranitatea aparține poporului, iar acesta și-o exercită prin reprezentanții săi aleși, înseamnă inclusiv faptul că tot poporul, și tot prin reprezentanții săi, trebuie să exercite un control eficient asupra sectorului de securitate. Acest aspect este cu atât mai important, cu cât sectorul de securitate este, pe de o parte, vital pentru salvagardarea securității statelor și a subiecților care le alcătuiesc și, prin urmare, trebuie să poată funcționa la maximul potențialului său și, pe de altă parte, acesta este deținătorul unui potențial de putere care, în anumite situații, ar putea pune în discuție caracterul democratic al statelor.

Din acest motiv, tradiția democratică europeană și euroatlantică a resimțit nevoia introducerii unor mecanisme de control. Vom analiza, în acest articol, atât trăsăturile generale ale acestor mecanisme, așa cum sunt ele prezentate în actele oficiale ale organizațiilor internaționale și în doctrina de specialitate, cât și aplicarea lor concretă în Constituția României sau în actele elaborate în exercitarea acesteia.

Cuvinte cheie: democrație, sector de securitate, control, relația civil-militară, Constituția României.

Considerații introductive

Încă din cele mai vechi timpuri, una dintre funcțiile esențiale ale entităților politice de natură statală a fost aceea de a veghea la securitatea membrilor care le alcătuiesc. De altfel, dacă le dăm crezare clasicilor, unul dintre motivele pentru care societățile umane s-au organizat în stat a fost asigurarea securității în raport cu amenințările provenite din exterior (alte societăți) sau interior (membri ai propriei societăți, care nu respectau normele acesteia). Desigur, cercetări mai recente au nuanțat această viziune și putem spune, astăzi, că este posibil ca fenomenul conflictelor între societățile umane să fi apărut tocmai după sedentarizarea acestora și constituirea primelor state.

Oricum am privi lucrurile, este cert faptul că statele au alocat, dintotdeauna, resurse importante apărării lor, ceea ce a rezultat în constituirea unor sectoare de securitate (inițial reprezentate doar de armate, ulterior acestora adăugându-li-se structurile de ordine publică și de informații/contrainformații).

Odată cu procesul de democratizare a statelor, început în Marea Britanie prin *Magna Charta Libertatum* și, mai târziu, cu *Revoluția Glorioasă*, iar pe continentul european, odată cu *Secolul Luminilor*, *Revoluția Franceză* și procesele pe care aceasta le-a declanșat, de-a lungul secolelor XIX și XX, caracterul democratic al statelor europene s-a ameliorat vizibil, iar această evoluție a atras după sine și îmbunătățirea controlului democratic asupra sectorului de securitate. Practic, acest lucru nu trebuie să ne mire, întrucât era firesc ca, pe măsură ce se încetățenea ideea că poporul trebuie să aibă ultimul cuvânt în ceea ce privește destinul său, acesta trebuie să existe și în materia sectorului de securitate, mai ales după lecțiile oferite, în acest sens, de Primul și, ulterior, de al Doilea Război Mondial.

De altfel, fostul prim-ministru francez Georges Clémenceau ar fi afirmat că „*războiul este un lucru prea serios pentru a fi lăsat pe seama militarilor*”, iar ceea ce vrea să spună, în esență, este faptul că, „*într-o democrație, reprezentanții aleși ai poporului au puterea supremă și că niciun sector al statului nu trebuie să se sustragă controlului lor. Un stat fără control parlamentar în sectorul de securitate și mai ales în cel*

Odată cu procesul de democratizare a statelor, început în Marea Britanie prin Magna Charta Libertatum și, mai târziu, cu Revoluția Glorioasă, iar pe continentul european, odată cu Secolul Luminilor, Revoluția Franceză și procesele pe care aceasta le-a declanșat, de-a lungul secolelor XIX și XX, caracterul democratic al statelor europene s-a ameliorat vizibil, iar această evoluție a atras după sine și îmbunătățirea controlului democratic asupra sectorului de securitate.

[...] în timp ce sectorul de securitate preferă să limiteze interferențele civile în activitățile sale, având în vedere nivelul ridicat de competență și cunoștințele tehnice necesare pentru buna funcționare a acestuia, plus informațiile specifice greu accesibile civililor, politicul tinde să limiteze influența actorilor militari în propriile decizii.

*militar trebuie considerat, în cel mai bun caz, o democrație incompletă sau o democrație în proces de formare*¹.

Mai mult, având mereu în vedere imperativul păstrării caracterului democratic al statelor, după cum se exprimă autorul Robert A. Dahl, „problema fundamentală și cea mai persistentă în politica este aceea de a evita conducerea autocrată”². În acest sens, având în vedere faptul că părțile componente ale sectorului de securitate sunt, prin natura lor, instituții de forță, fiind capabile, în ultimă instanță, să submineze caracterul democratic al statului în care ființează, ne apare ca firească preocuparea societăților moderne de a institui anumite limitări ale puterii lor, prin mecanisme de control care să garanteze faptul că puterea în stat este deținută, în continuare, de popor și exercitată de reprezentanții aleși ai acestuia.

În această idee, prin doctrina de specialitate se apreciază că apariția acestui control este rezultatul unei tensiuni inerente între sectorul de securitate și nivelul politic, în contextul în care ambele părți preferă să existe o anumită distanță sau o separare între ele, fiind reticente în fața intruziunilor externe în propriile lor domenii de competență. Concret, în timp ce sectorul de securitate preferă să limiteze interferențele civile în activitățile sale, având în vedere nivelul ridicat de competență și cunoștințele tehnice necesare pentru buna funcționare a acestuia, plus informațiile specifice greu accesibile civililor, politicul tinde să limiteze influența actorilor militari în propriile decizii. Totuși, în cazul în care distanța dintre cele două sectoare este completă, niciunul nu își atinge obiectivele (în timp ce, în caz de confuzie totală, mecanismele democratice sunt încălcate) și este evident că securitatea și apărarea unei stat reprezintă o responsabilitate comună care necesită cooperare și nu doar control în chestiuni strategice, organizaționale, operaționale și sociale³.

În general, relațiile dintre sectorul civil și cel de securitate sunt circumscrise, conform autorului sus-menționat, la un număr de patru modele generale. Primul descrie o cooperare constructivă între nivelul civil și sectorul de securitate, în care ambii parteneri au un statut egal, ceea ce este considerat ca fiind cadrul ideal. Cel de-al doilea model

¹ Hans Born, Philipp Fluri, Anders B. Johnsson, *Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practici*, studiu publicat de Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate al Uniunii Interparlamentare, Geneva, 2003.

² *Ibidem*.

³ Florence Gaub, *Civil-military Relations in the MENA: Between Fragility and Resilience*, Chaillot Papers No. 139, octombrie 2016, European Union Institute for Security Studies, Paris, 2016, disponibil la www.iss.europa.eu, accesat la data de 14.04.2018, p. 9.

se referă la controlul excesiv al puterii civile asupra forțelor armate, în timp ce următorul exemplu se axează pe preponderența forțelor armate asupra puterii civile (*statul-garnizoană*). În ultimul caz, forțele armate pot interveni în mod deschis în politică, situație pe care autorul în cauză o numește *stat pretorian*⁴.

Controlul democratic asupra sectorului de securitate. Aspecte generale

După cum am menționat, în cadrul primului model al relațiilor civil-militare, partenerii civili și militari au un statut egal, însă acest lucru nu înseamnă absența unui control democratic asupra sectorului de securitate. Utilizăm noțiunea de *control democratic* în loc de cea de *control civil*, întrucât esența acesteia nu este legată de faptul de a fi exercitată de o putere civilă, care poate fi și autoritară sau chiar dictatorială, cum se întâmplă în atâtea situații din Rusia, Asia Centrală, Orientul Mijlociu, Africa sau, uneori, America Latină, ci de existența unui cadru autentic democratic, în care reprezentanții ai poporului, aleși în mod liber și corect, exercită acest control numai în limitele impuse de Constituție și de normele cu forță juridică inferioară edictate cu respectarea acesteia. Controlul la care ne-am referit poate fi exercitat printr-o largă varietate de mijloace, dintre care cele mai multe sunt relativ comune statelor din zona de cultură politică euroatlantică.

Conform unei sinteze elaborate de literatura de specialitate, acestea pot fi rezumate după cum urmează: executivul exercită un control direct prin nivelul central, regional sau local al Guvernului, determină bugetul, liniile generale de acțiune și prioritățile pentru activitatea forțelor de securitate. Exercițiul legislativ exercită controlul parlamentar prin legile care definesc și reglementează serviciile de securitate și puterile acestora, dar și prin adoptarea bugetului adecvat (adăugăm în plus că legiuitorul exercită și acest control prin mijloace specifice, cum ar fi activitatea comitetelor sau chiar a comisiilor speciale de anchetă pentru cazuri specifice). Sistemul judiciar monitorizează sectorul de securitate și pedepsește abuzurile prin proceduri civile sau penale, după caz. În cele din urmă, doi actori instituționali joacă un rol esențial în controlul implementării politicii și bugetului lor de securitate națională: Ombudsmanul și Curtea de Conturi. De asemenea, dincolo de Parlament, Justiție și Executiv, societatea civilă are o contribuție importantă la formularea și implementarea politicii de securitate,

⁴ *Ibidem*, p. 10.

Importanța controlului democratic asupra sectorului de securitate este considerată, în spațiul euroatlantic, atât de mare, încât fosta Conferință pentru Securitate și Cooperare în Europa, predecesoarea actualii Organizații pentru Securitate și Cooperare în Europa, a alcătuit un Cod de conduită privitor la relațiile civil-militare, adoptat la Budapesta, în anul 1994.

În timp ce mass-media contribuie prin informarea publicului despre intențiile și acțiunile actorilor statali⁵.

De altfel, importanța controlului democratic asupra sectorului de securitate este considerată, în spațiul euroatlantic, atât de mare, încât fosta Conferință pentru Securitate și Cooperare în Europa, a alcătuit un *Cod de conduită privitor la relațiile civil-militare*, adoptat la Budapesta, în anul 1994. Prin acest *Cod*, statele membre ale CSCE/OSCE afirmă că privesc controlul democratic asupra serviciilor militare, paramilitare, de securitate internă și de informații ca pe un element indispensabil al stabilității și securității. În plus, acestea se angajează să aprofundeze integrarea forțelor lor armate cu societatea civilă ca pe o expresie importantă a democrației. Fiecare stat participant se va asigura, conform *Codului*, că acest control este exercitat de autoritățile constituționale cu legitimitate democratică, asigurându-se, în același timp, că aceste autorități își îndeplinesc (în mod real și corect, deducem noi) atribuțiile constituționale și legale. De asemenea, rolurile și misiunile forțelor de apărare și de securitate trebuie să fie clar definite, iar statele trebuie să se asigure că acestea acționează numai în cadrul constituțional care definește misiunea lor. În ceea ce privește aspectele bugetare, statele își asumă faptul că toate cheltuielile legate de securitate să fie supuse aprobării legislative, asigurând transparența acestora și accesul la informații⁶.

În continuare, statele subliniază pozițiile egale ale sectoarelor politic și de securitate și garantează faptul că membrii lor beneficiază de posibilitatea nelimitată de a-și exercita drepturile civile, sub condiția neutralității politice a forțelor armate⁷.

În plus, statele membre se angajează să pună în aplicare și să mențină garanțiile necesare împotriva utilizării accidentale sau neautorizate a mijloacelor militare și nu vor tolera sau sprijini forțe care nu fac obiectul niciunui control exercitat de autoritățile constituționale. De fapt, drepturile și obligațiile personalului forțelor armate ar trebui să fie cuprinse în legi sau în alte documente relevante, conform aceluiași document⁸.

⁵ Hans Born, Philipp Fluri, Anders B. Johnsson, *op. cit.*

⁶ *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security*, adopted at the 91st Plenary Meeting of the Special Committee of the CSCE Forum for Security Co-operation in Budapest on 3 December 1994 (FSC/Journal No. 94), disponibil la www.osce.org, accesat la data de 21.01.2018.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

Codul de conduită statuează, de asemenea, în sarcina statelor, necesitatea de a institui răspunderea individuală a personalului forțelor armate pentru exercitarea ilegală a autorității lor sau pentru emiterea de ordine care contravin reglementărilor naționale și internaționale, caz în care subordonații nu sunt scutiți de răspundere atunci când execută ordine (nelegale, am completa noi) primite de la superiori⁹.

De altfel, și NATO (care, pentru admiterea noilor membri, solicită, din partea acestora, inclusiv instituirea controlului democratic și civil asupra forțelor armate¹⁰) sau Uniunea Europeană (care, printre criteriile luate în considerare pentru admiterea de noi state membre, enumeră „*existența unor instituții stabile care să garanteze democrația, supremația legii, drepturile omului, respectarea drepturilor minorităților și protecția lor*”¹¹) fac din controlul democratic asupra sectorului de securitate un imperativ și extind sfera statelor care aplică principiile acestuia prin simplul efect de atracție pe care îl au asupra țărilor din estul Europei.

Desigur, acestea sunt doar coordonatele principale ale controlului democratic asupra sectorului de securitate, stabilite cu un grad maxim de generalitate, însă acesta mai presupune și o largă varietate de mijloace concrete, pe care le vom aborda în cele ce urmează.

Așadar, în opinia noastră, între toate mecanismele de control democratic asupra sectorului de securitate, cel mai relevant este cel exercitat de Parlamentele naționale. Spunem aceasta, întrucât, într-un regim democratic, instituția care poate fi considerată purtătoarea, prin excelență, a legitimității democratice, este Parlamentul, alcătuit din reprezentanți ai poporului, în proporțiile rezultate din votul acestora.

În primul rând, Parlamentele naționale au rolul de organe legiuitoare (și, în anumite situații, de adunări constituante). Aceasta este prima și principala funcție a lor, de la apariția acestei instituții până în prezent și am putea afirma că beneficiază de ea, practic, toate Parlamentele statelor din regiunea euroatlantică.

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ „*Se vor încuraja și sprijini reformele democratice, incluzând aici și realizarea unui control democratic și civil asupra forțelor militare*” – *Manualul NATO*, Ediția celei de a 50-a aniversări, Biroul de informare și presă, NATO - 1110 Bruxelles, Belgia, 1999, p. 84.

¹¹ Augustina Dumitrașcu Roxana-Mariana Popescu, *Dreptul Uniunii Europene – Sinteze și aplicații*, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 176.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Aspecte specifice României privind cadrul democratic asupra sectorului de securitate

În România, conform Constituției, *Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare*. Legile organice, precizează aceeași Constituție, pot să privească, între altele, *organizarea Guvernului și a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, regimul stării de mobilizare parțială sau totală a forțelor armate și al stării de război, regimul stării de asediu și al stării de urgență* etc.¹².

În continuare și în strânsă legătură cu ceea ce am precizat, Constituția prevede, la articolul 118 (după ce stabilește că „*Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale*” și că, „*în condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii*”), în mod expres faptul că „*structura sistemului național de apărare, pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare, precum și statutul cadrelor militare, se stabilesc prin lege organică*”, prevederi care „*se aplică, în mod corespunzător, și celorlalte componente ale forțelor armate stabilite potrivit legii*”. Mai mult, același articol precizează și că „*pe teritoriul României pot intra, staționa, desfășura operațiuni sau trece trupe străine numai în condițiile legii sau ale tratatelor internaționale la care România este parte*”¹³.

În concluzie, în ordine logică și cronologică, poporul constituie, prin voința sa, o Adunare Constituantă, care alcătuiește un proiect de Constituție, în care se precizează rolul și atribuțiile puterilor civile și ale sectorului de securitate. Poporul votează respectiva Constituție și, din acel moment, în limitele și după modalitățile stabilite de aceasta, reprezentanții aleși ai poporului, reuniți în Parlament, exercită controlul democratic, în general, asupra executivului și, în mod special, asupra sectorului de securitate.

Revenind la discuția generală, precizăm că, în literatura de specialitate¹⁴, se arată că acest control parlamentar al sectorului de securitate depinde de „*puterea Parlamentului în raport cu Guvernul și cu serviciile de securitate*”, prin aceasta înțelegându-se „*capacitatea de a influența opțiunile și comportamentul Guvernului conform*

¹² Constituția României, art. 73.

¹³ Ibidem, art. 118.

¹⁴ Hans Born, Philipp Fluri, Anders B. Johnsson, *op. cit.*

voinței colective a poporului, exprimată în Parlament” sau, altfel spus, „*capacitatea de a controla aplicarea politicilor publice, a legislației, deciziilor și bugetelor, așa cum au fost aprobate de Parlament*”, indiferent din ce acte normative rezultă aceasta. Aceiași autori identifică, în acest sens, o serie de condiții ale exercitării unui control parlamentar eficient, de natură legală și practică: existența unor „*puteri constituționale și legale clar definite*”, a unor „*practici în vigoare*”, a „*resurselor și competenței*”, precum și existența „*voinței politice*”¹⁵.

În general, o Constituție (sau un document echivalent) „*oferă principala bază legală a controlului parlamentar al sectorului de securitate. Deși constituțiile diferă de la o țară la alta în funcție de fondul cultural, istoric, economic, politic și social, cele mai multe constituții stipulează că executivul (adică președintele, prim-ministrul, ministrul apărării etc.) este responsabil pentru serviciile de securitate [iar acesta] răspunde în fața Parlamentului*”¹⁶.

Importanța consacrării constituționale a acestui control rezidă în faptul că, în general, Constituțiile se află în vârful ierarhiei izvoarelor de drept din statele lor, iar ele „*nu pot fi schimbate ușor; în general, o astfel de reformă necesită majoritatea calificată din Parlament. De aceea, Constituția este un instrument eficient de protejare a atribuțiilor Parlamentului în acest domeniu sensibil. Aceste atribuții pot fi consolidate prin legislația specifică și prin regulile și procedurile parlamentare. În plus, de-a lungul timpului se dezvoltă norme și practici sociale de răspundere politică și de control parlamentar*”¹⁷.

Vorbind despre controlul parlamentar asupra executivului, conform Constituției României, trebuie să precizăm că aceasta stabilește că „*Guvernul răspunde politic numai în fața Parlamentului pentru întreaga sa activitate*”¹⁸.

Pentru exercitarea acestui control, Constituția prevede faptul că „*Guvernul și celelalte organe ale administrației publice, în cadrul controlului parlamentar al activității lor, sunt obligate să prezinte informațiile și documentele cerute de Camera Deputaților, de Senat sau de comisiile parlamentare, prin intermediul președinților acestora*”¹⁹.

În plus, „*Guvernul și fiecare dintre membrii săi au obligația să răspundă la întrebările sau la interpelările formulate de deputați sau de senatori,*

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Constituția României, art. 109.

¹⁹ Ibidem, art. 111.

ROMÂNIA
1918-2018 | SĂRBĂTORIM ÎMPREUNĂ

În general,
o Constituție
(sau un document
echivalent)
„oferă principala
bază legală
a controlului
parlamentar al
sectorului de
securitate”.

Modalitățile de exercitare a controlului parlamentar sunt multiple. În România, ele sunt, într-o enumerare generală, întrebările, interpelările, moțiunile simple, moțiunile de cenzură, la care se adaugă, în completarea acestora, dezbaterile parlamentare.

în condițiile prevăzute de regulamentele celor două Camere ale Parlamentului”²⁰.

Desigur, modalitățile de exercitare a controlului parlamentar despre care am vorbit sunt multiple. În România, ele sunt, într-o enumerare generală, întrebările, interpelările, moțiunile simple, moțiunile de cenzură, la care se adaugă, în completarea acestora, dezbaterile parlamentare.

În completarea prevederilor constituționale, Regulamentul Camerei Deputaților, spre exemplu, prevede că „*fiecare deputat poate formula întrebări scrise sau poate adresa întrebări orale Guvernului, miniștrilor ori altor conducători ai organelor administrației publice, la care solicită răspuns oral, răspuns scris sau răspuns scris și oral. Întrebarea constă într-o simplă cerere de a răspunde dacă un fapt este adevărat, dacă o informație este exactă, dacă Guvernul și celelalte organe ale administrației publice înțeleg să comunice Camerei informațiile și documentele cerute de Camera Deputaților sau de comisiile permanente ori dacă Guvernul are intenția de a lua o hotărâre într-o problemă determinată*”²¹.

În același timp, „*interpelarea constă într-o cerere adresată Guvernului de un grup parlamentar, de unul sau mai mulți deputați, prin care se solicită explicații asupra politicii Guvernului în probleme importante ale activității sale interne sau externe. Guvernul și fiecare dintre membrii săi sunt obligați să răspundă la interpelări în cel mult două săptămâni. Pentru motive temeinice, Camera poate acorda un nou termen*”²².

Prevederi similare, de altfel, regăsim și în Regulamentul Senatului României.

Un instrument mai sever este consacrat de către Constituția României la art. 112, care precizează cum „*Camera Deputaților sau Senatul poate adopta o moțiune simplă prin care să-și exprime poziția cu privire la o problemă de politică internă sau externă ori, după caz, cu privire la o problemă ce a făcut obiectul unei interpelări*”²³.

Conform jurisprudenței Curții Constituționale, moțiunile simple nu atrag sancțiuni legale pentru ministrul împotriva căruia se îndreaptă, dar se poate spune că produc efecte politice, care se materializează prin mecanismele specifice acestei activități.

²⁰ *Ibidem*, art. 112.

²¹ *Regulamentul Camerei Deputaților*, art. 165.

²² *Ibidem*, art. 168.

²³ *Constituția României*, art. 112.

Cea mai severă modalitate prin care se poate exercita controlul parlamentar asupra Guvernului și, indirect, asupra sectorului de securitate este moțiunea de cenzură.

Cea mai severă modalitate prin care se poate exercita controlul parlamentar asupra Guvernului și, indirect, asupra sectorului de securitate este moțiunea de cenzură. Reglementată în art. 113 din Constituție, aceasta vizează cazul în care Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, retrag încrederea acordată Guvernului, „*prin adoptarea unei moțiuni de cenzură, cu votul majorității deputaților și senatorilor*”²⁴.

Practic, retragerea încrederii prin moțiune de cenzură (poate fi privită în oglindă cu acordarea acestei încrederi) duce la demiterea acestuia, ceea ce face imposibilă exercitarea inclusiv a atribuțiilor sale în materia securității naționale.

Pe lângă acestea, în cadrul Parlamentelor naționale funcționează și o serie de comisii. În cazul Camerei Deputaților, Comisiile acesteia, definite drept organisme de lucru înființate cu scopul de a îndeplini atribuțiile prevăzute de lege și de Regulament, au ca rol principal acela de a pregăti documentele de lucru pentru lucrările în plen ale Camerei și de a exercita controlul parlamentar²⁵. În cadrul Camerei Deputaților funcționează comisii permanente, enumerate de Regulament, și, atunci când sunt înființate, conform dispozițiilor aceluiași Regulament, Comisii de anchetă pentru elucidarea unor aspecte excepționale ale vieții politice, juridice, sociale, economice etc. De aspectele care țin de sectorul de securitate este responsabilă Comisia pentru apărare, ordine publică și siguranță națională.

De altfel, doctrina de specialitate este de părere că, „*în ceea ce privește problemele de securitate/apărare, comisiile de anchetă stabilite ad-hoc au o importanță specifică și avantajele lor sunt numeroase* [între care menționăm faptul că] *simpla lor existență poate fi considerată mai ales de public ca un semnal politic pozitiv; pot fi un instrument adecvat pentru examinarea detaliată a unor probleme politice sensibile legate de sectorul de securitate; pot permite o evaluare mai precisă a politicii Guvernului pe probleme specifice de securitate și pot propune, acolo unde este cazul, metode de remediere sau de reorientare care au șanse mai mari de a fi acceptate de Parlament și de Guvern*”²⁶.

În opinia noastră, Comisiile, fie ele permanente sau speciale, joacă un rol deosebit de important în activitatea parlamentară, chiar dacă acest rol nu este întotdeauna vizibil. În cadrul comisiilor se desfășoară cea mai dinamică luptă politică, între reprezentanții partidelor

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Regulamentul Camerei Deputaților*, art. 39.

²⁶ Hans Born, Philipp Fluri, Anders B. Johnsson, *op. cit.*

Între cele mai importante mijloace de control parlamentar asupra executivului este și adoptarea bugetului.

parlamentare, care, spre deosebire de dezbaterile din plen, sunt, prin natura calității lor de membri în respectiva comisie, interesați în mod special de domeniile luate în discuție, specializați sau rutinați în acestea și, de multe ori, beneficiază de aportul invitaților la lucrări, care sunt reprezentanți direcți ai domeniilor sau categoriilor profesionale avute în discuție. Acest aspect, de multe ori, poate avea o influență mai importantă asupra unui proiect de lege sau a măsurilor care urmează unui raport provenit de la comisiile speciale sau lucrările propriu-zise ale plenului.

În afară de acestea sau, de cele mai multe ori, în paralel cu ele, la modul general, se pot desfășura dezbateri parlamentare, care au meritul de a oferi „oportunitatea de a schimba puncte de vedere și a aduna informații esențiale despre acțiunile și intențiile Guvernului. La modul general [spune doctrina de specialitate], dezbaterile parlamentare privind politica de securitate și problemele de securitate pot apărea (...) în urma prezentării de către executiv a proiectului bugetului anual de apărare, după declarațiile oficiale și neoficiale ale miniștrilor de resort, precum ministrul apărării sau ministrul afacerilor externe, în legătură cu reexaminarea apărării naționale, cu prezentarea Cărții Albe a Apărării sau cu orice alt document major legat de apărarea națională, în legătură cu programele de guvernare, făcute publice de obicei imediat după alegeri [sau cu privire la] orice problemă specifică ce solicită dezbateri parlamentare, precum un scandal, suspiciuni grave legate de securitate sau un dezastru”²⁷.

Între cele mai importante mijloace de control parlamentar asupra executivului este și adoptarea bugetului. După cum precizează literatura de specialitate, „încă de pe vremea primelor adunări ale stărilor generale din Europa Occidentală, parlamentele au cerut un cuvânt de spus în problemele legate de politicile publice, folosind argumentul: «Spunem nu impozitării fără reprezentare». Cum instituțiile sectorului de securitate consumă o parte substanțială a bugetului de stat, devine esențial ca Parlamentul să monitorizeze folosirea eficientă a resurselor limitate ale statului”²⁸.

Desigur, controlul parlamentar asupra sectorului de securitate nu este lipsit de provocări. În acest sens, într-o opinie din doctrină s-a precizat că „legile privind secretul de stat pot împiedica eforturile de a mări transparența în acest sector. În special în democrațiile în devenire sau în țările în conflict, legile privind secretul de stat pot

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

limita sau pune în pericol controlul parlamentar al sectorului de securitate; aceasta se datorează mai ales absenței legilor referitoare la libertatea informației. Sectorul de securitate este un domeniu foarte complex, parlamentarii trebuind să supravegheze probleme legate de achiziționarea armamentului, controlul armamentului și starea de pregătire a unităților militare. Nu toți parlamentarii au cunoștințele și competența necesară pentru a trata aceste probleme în mod eficient. De asemenea, mandatul de parlamentar este limitat în timp, iar accesul la expertiză poate lipsi. Accentul pus pe cooperarea internațională în materie de securitate poate afecta transparența și legitimitatea democratică a politicii naționale de securitate a unei țări dacă duce la excluderea parlamentarilor din acest proces. Este, deci, crucial pentru Parlament să poată contribui, să poată participa și să poată urmări dezbaterile și deciziile din arenă internațională”.

În afară de Parlament, alte autorități naționale, precum Guvernul și Președintele, exercită, la rândul lor, o parte din controlul democratic asupra sectorului de securitate, în condițiile prevăzute de Constituție și în legile elaborate în aplicarea acesteia.

Rolul Guvernului, în acest context, statuat prin art. 102 din Constituție, este acela de a asigura „realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice”, de unde rezultă faptul că și politica de securitate și apărare este realizată inclusiv (dar nu numai) sub autoritatea Guvernului. În exercitarea acestor atribuții, Guvernul, conform art. 108 din Constituție, „adoptă hotărâri și ordonanțe”. Acesta este alcătuit, conform art. 116 din Constituție, din Ministere, organizate în subordinea Guvernului, și alte organe de specialitate, organizate în subordinea Guvernului, a ministerelor sau ca autorități administrative autonome²⁹. Desigur, între entitățile subordonate Guvernului se numără și Ministerele din cadrul sectorului de securitate, în subordinea cărora funcționează structuri specifice.

De asemenea, Guvernul, pe lângă posibilitatea de a iniția proiecte de legi, supuse procedurilor parlamentare, poate adopta, după cum am afirmat mai sus, Ordonanțe de Urgență, în cazurile precizate de Constituție, Ordonanțe și Hotărâri, acestea din urmă pentru punerea în aplicare a legilor, iar toate aceste acte pot privi inclusiv sectorul de securitate.

În continuare, un rol foarte important în controlul democratic asupra sectorului de securitate este exercitat de către Președinte,

În afară de Parlament, alte autorități naționale, precum Guvernul și Președintele, exercită, la rândul lor, o parte din controlul democratic asupra sectorului de securitate, în condițiile prevăzute de Constituție și în legile elaborate în aplicarea acesteia.

²⁹ Constituția României, art. 102, 108 și 116.

Consiliul Suprem de Apărare a Țării – art. 119 din Constituție specifică faptul că acesta „organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii”.

care, potrivit art. 80 din Constituție, este *garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării*. Acesta, după cum precizează art. 92 din aceeași Constituție, „este comandantul forțelor armate și îndeplinește funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării”. Mai mult, „el poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult 5 zile de la adoptare”. De asemenea, în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României ia măsuri pentru respingerea agresiunii și le aduce neîntârziat la cunoștință Parlamentului, printr-un mesaj. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii. În plus, conform art. 93 alin. (1), „Președintele României instituie, potrivit legii, starea de asediu sau starea de urgență în întreaga țară ori în unele unități administrative teritoriale și solicită Parlamentului încuviințarea măsurii adoptate, în cel mult 5 zile de la luarea acesteia”. Nu ar trebui omis nici faptul că art. 94 din Constituție prevede faptul că Președintele României „conferă decorații și titluri de onoare, acordă gradele de mareșal, de general și de amiral, numește în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege și acordă grațierea individuală”³⁰.

Cât despre Consiliul Suprem de Apărare a Țării, art. 119 din Constituție specifică faptul că acesta „organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii”³¹.

Ar mai fi de menționat faptul că, în cadrul atribuțiilor acestora legate de interpretarea și aplicarea normelor de drept, instanțele judecătorești și organele de urmărire penală exercită, se poate spune, propriul control asupra activității sectorului de securitate sau oricărui alt subiect de drept.

Concluzii

Din ansamblul celor prezentate, conchidem faptul că, în statele cu tradiție politică și juridică euroatlantică, acest control democratic asupra sectorului de securitate este apanajul unui sistem instituțional,

³⁰ *Ibidem*, art. 80-94.

³¹ *Ibidem*, art. 119.

consacrat, în principal, la nivel constituțional, dar și în acte normative de nivel inferior Constituțiilor, la care participă, în principal, puterea legislativă, beneficiară a legitimității democratice, participarea acesteia fiind atât directă, cât și indirectă (prin intermediul controlului exercitat asupra altor puteri), dar la care iau parte și puterea executivă (bicefală, în țara noastră, formată din Guvern și Președinte), puterea judecătorească, precum și alte organisme special alcătuite. Scopul acestui întreg sistem este garantarea faptului că sectorul de securitate poate funcționa eficient, dar numai în limitele inerente caracterului democratic al statului, dezideratul suprem al spațiului politic euroatlantic.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security, adopted at the 91st Plenary Meeting of the Special Committee of the CSCE Forum for Security Co-operation in Budapest on 3 December 1994* (FSC/Journal No. 94), disponibil la www.osce.org
2. ***, *Constituția României*, disponibilă la www.cdep.ro
3. *Manualul NATO, Ediția celei de a 50-a aniversări*, Biroul de informare și presă, NATO - 1110 Buxelles, Belgia, 1999.
4. *Regulamentul Camerei Deputaților*, aprobat prin Hotărârea Camerei Deputaților nr. 8/1994, republicat în temeiul art. II din Hotărârea Camerei Deputaților nr. 48/2016 privind modificarea și completarea Regulamentului Camerei Deputaților, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 432 din 9 iunie 2016, art. 165 (2), disponibil la www.cdep.ro
5. Hans Born, Philipp Fluri, Anders B. Johnsson, *Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practici*, studiu publicat de Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate al Uniunii Interparlamentare, Geneva, 2003.
6. Augustina Dumitrașcu, Roxana-Mariana Popescu, *Dreptul Uniunii Europene – Sinteze și aplicații*, Editura Universul Juridic, București, 2015.
7. Florence Gaub, *Civil-military Relations in the MENA: Between Fragility and Resilience*, Chaillot Papers No. 139, octombrie 2016, editat de European Union Institute for Security Studies, Paris, 2016, disponibil la www.iss.europa.eu

ISTORICUL ÎNTREBUINȚĂRII RACHETELOR BALISTICE ȘI A RACHETELOR DE CROAZIERĂ

Colonel dr. Leopold Cerassel LUNGU

Direcția operații, Statul Major al Apărării

Autorul consideră că posibilitatea utilizării rachetelor balistice de către actori statali și nestatali a devenit, în prezent, o amenințare importantă, având în vedere, în special, numărul mare de potențiali posesori de arme de distrugere în masă (state cu regimuri dictatoriale, precum și organizații teroriste internaționale). Așadar, ar trebui făcuți pași importanți, la nivel politico-diplomatic, cu mult timp înainte de izbucnirea unui conflict armat, pentru a împiedica regimurile dictatoriale iresponsabile sau organizațiile teroriste internaționale de a procura, asambla și operaționaliza rachete balistice sau de croazieră.

Autorul concluzionează că amenințarea utilizării rachetelor balistice și de croazieră a fost reconsiderată, în ultima vreme, de către organisme europene și euroatlantice, fiind dezvoltate sisteme de apărare antiaeriană și antirachetă.

Cuvinte cheie: rachete balistice, vehicule purtătoare, rachete de croazieră, arme de distrugere în masă, război rece.

Introducere

Rachetele balistice reprezintă o armă relativ nouă în arsenalul diferitelor armate, apărută în anii celui de-al Doilea Război Mondial ca o alternativă mai eficientă de a transporta la ținta aflată la mare distanță, dincolo de linia frontului, o încărcătură de luptă foarte puternică, având o precizie discutabilă la început, dar care, cu trecerea timpului, s-a îmbunătățit continuu. Conform specialiștilor militari americani, rachetele balistice sunt utilizate, în special, pentru lansarea încărcăturilor nucleare, biologice și chimice, situație în care precizia de lovire a țintei este mai puțin importantă, comparativ cu posibilitatea de străpungere a apărării aeriene inamice. Acum douăzeci și cinci de ani, cursa înarmărilor dintre cele două superputeri ale lumii – Statele Unite ale Americii și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice – avea o dimensiune impresionantă și în ceea ce privește deținerea și posibilitatea de folosire a rachetelor balistice, începând de la raza de acțiune și precizia acestora, până la tipul și numărul încărcăturilor de luptă.

Între timp, în arena internațională au apărut și alți factori-state sau facțiuni armate, care produc sau dețin rachete balistice, panoplia realizărilor în acest domeniu diversificându-se în consecință. Pericolul posesiei unor astfel de arme este cu atât mai mare, cu cât deținătorii potențiali ai acestora au capacitatea de a realiza sau procura încărcături nucleare, biologice sau chimice, precum și vectorii purtători ai acestor încărcături. Acești vectori purtători ai armelor de distrugere în masă care permit statelor posesoare să fie inflexibile la masa negocierilor cu statele mari (exemple: Coreea de Nord, Iran) sunt rachetele balistice și rachetele de croazieră.

Rachetele de croazieră reprezintă apanajul statelor cu tehnologie militară spațială foarte dezvoltată (exemplu: Statele Unite ale Americii, Federația Rusă), în timp ce rachetele balistice pot fi produse de state care nu posedă o astfel de tehnologie (exemple: Iran, Coreea de Nord, Pakistan).

Destinația, caracteristicile și clasificarea rachetelor balistice

Riscul statelor democratice de a fi atacate cu rachete balistice este recunoscut, iar preocupările teoretice și practice ale actorilor statali pentru contracararea unor astfel de lovituri sunt deosebit de intense¹. Rachetele balistice au evoluat continuu la toți parametrii esențiali, ajungându-se de la încărcătura clasică de o tonă, raza de acțiune de 300 km și precizia de 17 km – în cazul rachetei germane V1 din al Doilea Război Mondial, la încărcătura clasică de câteva tone (nucleară – de zeci de kilotone), rază de acțiune de 10.000 de km și precizia de 100 m, în cazul rachetelor balistice americane „MINUTEMAN”.

Majoritatea țărilor interesate în dezvoltarea acestor arme nu au atins performanțele rachetelor dezvoltate de SUA sau Federația Rusă în ceea ce privește raza de acțiune și precizia, dar, pentru încărcătura nucleară, chimică sau biologică, precizia de ordinul metrilor a rachetei balistice este mai puțin relevantă.

O clasificare a rachetelor balistice, în funcție de raza lor de acțiune, este următoarea:

- rachetele balistice cu rază scurtă de acțiune (RBRS): 0-600 km;
- rachetele balistice cu rază medie de acțiune (RBRM): 0-1 350 km;
- rachetele balistice cu rază intermediară de acțiune (RBRI): 0-5 500 km;
- rachetele balistice intercontinentale (RBI): 5 500-10 000 km².

Sistemele de arme nucleare clasice, dar și de distrugere în masă au fost constituite și desfășurate în toate mediile – terestru, maritim, aerian, iar într-o măsură însemnată și în Cosmos, astfel încât să poată fi acoperită întreaga suprafață a planetei. Dezvoltări tehnologice importante s-au produs și în domeniul mijloacelor de transport la țintă a încărcăturilor clasice sau de distrugere în masă (vectorii-purtători), în special în cazul rachetelor balistice intercontinentale³.

În funcție de raza de acțiune, se disting următorii vectorii-purtători:

- *vectorii-purtători strategici*: rachetele intercontinentale cu baza la sol; rachetele intercontinentale sau cu rază intermediară de acțiune cu baza pe submarine și avioanele de bombardament

¹ Exemplul este sistemul aerospațial american intitulat „Războiul Stelelor”.

² Ion Puricel, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 48.

³ Niculae Tabarcia, *Considerații privind conceptul de scut antirachetă și influența evoluțiilor din acest domeniu asupra balanței de putere la nivel regional și global (I)*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 4, București, 2014, pp. 80-99.

strategic; acești vectorii-purtători pot acționa la distanțe intercontinentale;

- *vectorii-purtători de teatru/continentali*: rachetele cu rază intermediară și rachetele cu rază medie de acțiune cu baza la sol; avioanele de bombardament operativ-strategice; acești vectorii-purtători pot fi utilizați în teatrele de acțiuni militare de pe același continent;
- *vectorii-purtători tactici*: rachetele cu rază scurtă de acțiune; avioanele de bombardament tactic; complexe de artilerie de mare calibr⁴, care pot acționa în câmpul tactic de luptă.

Perfecționarea rachetelor balistice, corelată cu miniaturizarea focoaselor, a creat posibilitatea ca o singură rachetă balistică intercontinentală să transporte mai multe focoase nucleare.

Astfel, prima realizare a fost *racheta cu mai multe focoase (Multiple Re-entry Vehicle – MRV⁵)*, ale cărei focoase nucleare au posibilitatea să fie dirijate către un singur obiectiv advers.

Cercetările tehnologice ulterioare au generat apariția rachetelor cu focoase nucleare multiple teleghidate independent (*Multiple Independently Targetable Re-entry Vehicle – MITRV⁶*), a căror caracteristică este că fiecare focos nuclear poate fi dirijat către un alt obiectiv advers. O astfel de rachetă balistică este aptă să lovească simultan și cu mare precizie un număr de 6-12 obiective, în funcție de numărul de focoase nucleare pe care le transportă.

O altă inovație tehnologică militară a fost construirea rachetelor cu focoase nucleare, care pot fi manevrate pe ultima porțiune a traiectoriei de zbor către obiectivele adverse vizate (*Maneuvering Re-entry Vehicle – MARV⁷*). Acest tip de rachetă balistică are precizie și capacitate mai mare pentru a pătrunde prin sistemele de apărare antirachetă, putând fi întrebuințată împotriva țintelor adverse aflate în deplasare.

Prin urmare, locul și modalitățile de lansare a vectorilor-purtători pot fi cu baza pe sol (de pe mijloace fixe sau mobile), de pe nave maritime de suprafață sau de pe submarine, precum și de pe avioane.

⁴ Exemplu: gurile de foc de calibr 175 mm și 203,2 mm.

⁵ Vehicul multiplu de ghidare.

⁶ Vehicul multiplu de ghidare pe ținte independente.

⁷ Vehicul de ghidare manevrier.

Din punctul de vedere al propulsiei, rachetele balistice pot folosi următoarele tipuri de motoare cu combustibil:

- *solid* (mai greu de realizat, dar mai folosit, deoarece conferă rachetei balistice o mare stabilitate pe traiectorie și o mare ușurință în exploatare);
- *lichid* (mai ușor de realizat, dar mai puțin utilizat, pentru că nu oferă rachetei balistice o stabilitate perfectă pe traiectorie).

Racheta balistică intercontinentală (Intercontinental Ballistic Missile – ICBM) este o rachetă sol-sol balistică, având o rază lungă de acțiune (5.500-10.000 km). După faza de ascensiune, în care este folosit motorul pentru propulsie și primul motor de marș, racheta balistică intercontinentală iese din atmosferă, zboară pe traiectoria medie și, folosind viteza hipersonică acumulată, coboară spre țintă, pe o traiectorie balistică descendentă. Sistemul de navigație al rachetei balistice este, de obicei, de tip inerțial cu giroscop, folosind date geodezice care sunt transmise de către sateliții geostaționari sau cosmici ori care au fost memorate din timp în aparatura de calculare a coordonatelor țintei. Uneori, este folosit un sistem combinat astro-inerțial, care conține și sisteme de navigație astrală, cu corecție stelară. *ICBM* poate transporta mai multe focoașe (3-12) convenționale sau nucleare/chimice/biologice, fiecare focos fiind destinat pentru o țintă separată (exemplu: *MIRV*⁸).

2. V-1 și V-2 – primele rachete utilizate într-un conflict

Este cunoscut faptul că, în timpul celui de al Doilea Război Mondial, s-au folosit pentru prima oară rachetele de croazieră și balistice. Astfel, în data de 13 iunie 1944, a avut loc primul atac aerian german cu rachete de tip „V-1”⁹ asupra Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord¹⁰. În următoarele 80 de zile, 8.564 de rachete germane „V-1” au fost lansate asupra Angliei, precum și a orașului belgian Antwerp, având ca rezultat peste 23.000 de morți și răniți.

Împotriva acestei arme de temut, Forțele Aeriene Regale ale Marii Britanii au folosit artileria antiaeriană, baloanele umflate cu aer, ce erau ridicate la diferite înălțimi, pe direcția probabilă de atac a acestor

⁸ *Multiple Independently Targetable Reentry Vehicle – Vehicul multiplu ghidat independent.*

⁹ *Vergeltungswaffe-1 („armă de răzbunare-1”) a fost prima rachetă din lume folosită într-un conflict armat.*

¹⁰ Lidell Hart, *Istoria celui de al Doilea Război Mondial*, Editura Orizonturi, București, 1997, p. 43.

rachete de croazieră, precum și aviația de vânătoare-interceptare. Au fost executate trageri aeriene asupra acestor ținte, atât după exemplul căpitanului de aviație britanic Jerry Barry, cât și după o metodă curajoasă inventată de colonelul de aviație britanic Thompson. Acesta a inventat posibilitatea de a deturna o rachetă de croazieră germane de tip „V-1” prin suprapunerea unui plan orizontal al avionului de vânătoare-interceptare sub o aripă de zbor a rachetei. Ulterior, pilotul de vânătoare ridică ușor planul orizontal al propriului avion, ceea ce determina crearea unui curent de aer ascendent și pentru aripa de zbor a rachetei de croazieră germane. Manevra se continua până când racheta de croazieră germană era învârtită în plan orizontal (față de axul de zbor al acesteia pe traiectorie) la o valoare mai mare de 90 de grade. Acest fapt determina ca rachetei de croazieră germane să i se producă o dereglare a giroscopelor de direcție și de distanță, fapt care genera schimbarea traiectoriei și o prăbușire haotică, în afara zonei în care era dispusă ținta de lovit. Această metodă prezenta și riscul ca, în eventualitatea unei coliziuni aeriene accidentale chiar și foarte mici dintre avionul de vânătoare-interceptare și racheta „V-1”, să se producă o explozie instantanee a acestei rachete de croazieră germane, ceea ce punea în pericol viața pilotului de vânătoare.

Ulterior atacului aerian executat de către forțele armate germane cu rachete de croazieră „V-1”, au fost lansate asupra orașelor britanice alte câteva mii de rachete balistice de tip „V-2”¹¹. Împotriva acestui tip de rachetă balistică germană, forțele aeriene britanice nu au mai putut interveni, din cauza vitezei mari a rachetei (viteză supersonică), care depășea cu mult posibilitățile de combatere și nimicire executate cu artileria antiaeriană sau cu aviația de vânătoare-interceptare.

Serviciile de informații militare aliate au prevenit din timp conducerea strategică a forțelor armate anglo-americane asupra pericolului pe care îl reprezentau aceste arme de atac aerian germane. Acest fapt a determinat ca, în cursul lunii decembrie 1943, aliații să declanșeze operațiunea aeriană „CROSSBOW”, pentru a întârzia și a distruge facilitățile germane de producere a acestor rachete de croazieră și balistice¹². În acest scop, până la data de 6 iunie 1944, aviația de bombardament strategic anglo-americană a executat

¹¹ Prima rachetă balistică din lume care a fost utilizată într-un conflict armat.

¹² M. Kippbut, *Crossbow and Gulf War Counter-Scud Efforts: Lessons from History*, Air University, Maxwell Air Base, Alabama, 2003, pp. 56-58.

un număr de aproximativ 70.000 de ieșiri de avion și a folosit peste 32.000 de tone de bombe împotriva locațiilor de fabricație și de lansare a rachetelor germane de tip „V”. Cu toate aceste operații aeriene de atac la sol aliate, nu s-a reușit să se prevină lansările de rachete germane de tip „V-1” și „V-2” și niciodată nu a fost diminuată starea de operativitate a unităților de rachete de croazieră și balistice germane sau a capacităților de producție ale acestora. Astfel, în ciuda executării de către aliați a mii de ieșiri/avion împotriva a peste 250 de ținte germane, aflate pe teritoriile ocupate ale Franței și ale Regatului Olandei, în perioada lunilor de vară ale anului 1944, germanii au putut lansa, în medie, 80 de rachete pe zi.

După încheierea celui de al Doilea Război Mondial, prin deschiderea arhivelor militare germane, s-a demonstrat că, între iunie 1944 și martie 1945, forțele armate germane au lansat peste 15.000 de rachete de tipul „V-1” și „V-2”. Lansările rachetelor balistice germane din pozițiile aflate pe teritoriul ocupat olandez au fost stopate numai după cucerirea zonei poligonului de lansare *PENEMUNDE* de către forțele terestre aliate, prin dezvoltarea ofensivei după operațiunea de debarcare navală din regiunea Normandia.

Involuntar, prin crearea și dezvoltarea acestor rachete, germanii au contribuit la apariția primilor vectori de transport aerian ai încărcăturilor convenționale sau de distrugere în masă (nucleare, chimice, biologice).

În analiza post-acțiune, au fost identificate patru învățăminte desprinse din acțiunile forțelor aeriene aliate, în timpul operației aeriene „*CROSSBOW*”, astfel¹³:

- atacarea aeriană a infrastructurii de rachete a adversarului poate fi eficientă ca strategie pe termen lung, dar această opțiune nu va avea un efect imediat în stoparea lansărilor de rachete balistice și de croazieră;
- atacurile aeriene eficiente împotriva țintelor terestre mici și mobile, care folosesc mascarea și înșelarea, necesită o cercetare aeriană nemijlocită, întrucât aceste ținte sunt dificil de găsit și, uneori, imposibil de atacat;
- planificarea necesită un sprijin informațional cuprinzător și continuu, întrucât situația forțelor armate adverse se poate modifica mereu; consecința acestui fapt este că planurile

¹³ Ion Puricel, *op. cit.*, p. 93.

operaționale trebuie să țină cont mereu de acțiunile și reacțiile adversarului;

- presiunea opiniei publice, coroborată cu decizia politică, poate determina direct alocarea resursei de aviație pentru combaterea, neutralizarea și nimicirea facilităților de producție și de lansare a rachetelor balistice și de croazieră adverse.

Cursa înarmării – dezvoltarea rachetelor în perioada Războiului rece

În primii ani de după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, respectiv între anii 1946 și 1949, doar americanii dețineau arma nucleară și, în caz de conflict, ar fi fost siguri de victorie dacă reușeau să lovească centrele vitale ale adversarilor. Într-o astfel de situație, viteza vectorilor purtători nu era foarte importantă, ci doar raza lor de acțiune.

Apariția primei bombe atomice sovietice a modificat raportul de forțe internațional, determinând o nouă teorie strategică nucleară, respectiv: țara care va câștiga un eventual război va fi aceea care își va putea distruge adversarul înainte ca acesta să poată riposta. Deci, avantajată era țara care are baze nucleare cât mai aproape de centrele vitale ale țării adverse.

Bazele aeriene americane din Europa, Orientul Mijlociu și Extremul Orient au oferit capacitatea forțelor nucleare americane de a interveni în timpul cel mai scurt, dar centrele strategice ale Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice erau răspândite pe o arie extinsă, din zona Munților Urali până în zona Siberiei¹⁴. Centrele vitale ale Statelor Unite ale Americii au fost concentrate în nord-estul acestei țări (Industrial Belt), pe o suprafață de aproximativ 1.000.000 km², dar avioanele rusești nu dispuneau de baze aeriene apropiate față de aceste centre. Acestea puteau lovi rapid și eficace toate obiectivele din Europa de Vest, însă aveau nevoie de aproximativ 10 ore de zbor pentru a ajunge deasupra centrelor vitale americane (zburând peste continentul de gheață de la Polul Nord).

Pentru a detecta orice avion venind din nord, Statele Unite ale Americii, prin colaborare cu Canada, au creat *linia DEW*¹⁵, aproximativ de-a lungul paralelei 70 de grade nord. Se obținea, astfel, un răgaz

¹⁴ Z. Brzezinski, *Marea tablă de șah – Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 84.

¹⁵ *Detection Early Warning* – Alarmarea detecției timpurii.

Mareșalul rus Gheorghe Malenkov, ajuns la conducerea forțelor armate sovietice între anii 1953 și 1955, înțelege că un eventual război nuclear ar avea asemenea consecințe nedorite, încât victoria și-ar pierde sensul și, astfel, ideea descurajării nucleare câștigă teren în Europa de Est.

de minim trei ore pentru interceptarea bombardierelor strategice sovietice.

Echilibrul descurajării reciproce nu a fost perfect, întrucât Statele Unite ale Americii aveau o poziție geografică mai bună decât cea deținută de către Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice. Între anii 1957 și 1958, forțele armate sovietice au perfecționat cu succes rachetele balistice, care puteau ajunge la o viteză de 6.000 km/oră și la o rază de acțiune de 10.000 km, ceea ce făcea ca, în condițiile acelei epoci, interceptarea unor astfel de rachete balistice să fie, practic, imposibilă¹⁶.

Cursa înarmării continuă, iar americanii recuperează întârzierea între anii 1958 și 1960 cu *ICBM*¹⁷ și *IRBM*¹⁸. Pentru a putea fi credibilă, forța nucleară americană trebuia să atingă, dintr-o singură lovitură, toate centrele vitale ale adversarului, precum și ale forțelor armate ale Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice. Cu toate acestea, submarinele echipate cu rachete purtătoare de focoaase nucleare puteau împiedica distrugerea, dintr-o singură lovitură, a tuturor rampelor de lansare a rachetelor balistice ale adversarului, fiindcă acestea sunt greu de detectat.

Paradoxal, evoluția tehnicii incită la prudență: fiecare dintre cele două blocuri politico-militare se teme că adversarul își poate lansa propriile rachete balistice înainte de a fi distrus și, în felul acesta, începe „*Era descurajării nucleare reciproce*”. Mareșalul rus Gheorghe Malenkov, ajuns la conducerea forțelor armate sovietice între anii 1953 și 1955, înțelege că un eventual război nuclear ar avea asemenea consecințe nedorite, încât victoria și-ar pierde sensul și, astfel, ideea descurajării nucleare câștigă teren în Europa de Est.

Criza rachetelor din Cuba, din anul 1962, a demonstrat cât de fragil putea fi echilibrul de forțe pe plan internațional. În acest sens, dezamorsarea acestei crize s-a făcut în urma unor negocieri intense la nivel politic superior dintre Statele Unite ale Americii și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, în urma cărora forțele armate sovietice și-au retras rachetele balistice de pe teritoriul Republicii Cuba, iar forțele armate americane și-au retras rachetele balistice de pe teritoriul Republicii Turcia.

¹⁶ Ion Puricel, *op. cit.*, p. 58.

¹⁷ *Inter Continental Ballistic Missiles* – Rachete balistice intercontinentale.

¹⁸ *Intermediate Range Ballistic Missiles* – Rachete balistice cu rază intermediară.

Apariția, în anul 1962, a „*Doctrinei ripostei graduale*”¹⁹ a precizat poziția Statelor Unite ale Americii față de un eventual conflict nuclear, respectiv: „*În blocul lor, SUA decid singure utilizarea armei nucleare*”. După anul 1962, a fost atins un nou echilibru de forțe nucleare, dar se relevă consecințele dramatice pe care o eventuală folosire masivă a armelor atomice le-ar avea asupra mediului înconjurător, respectiv apariția unei ierni nucleare interminabile, cu o răcire de peste 40 de grade a mediului natural. În acel moment, practic, efectul „*Descurajării nucleare*” a fost întărit pe plan internațional.

Opinia publică internațională devine tot mai conștientă că arsenalele nucleare, care erau necesare pentru a face credibile loviturile nucleare împotriva unui eventual adversar, nu vor mai putea fi folosite.

Cursa înarmării se accelerează chiar atunci când americanii și sovieticii sunt convinși că, într-o zi, tot vor trebui să anihileze armele de distrugere în masă. Negocierile privind dezarmarea nucleară au început să aibă loc către sfârșitul anilor '60.

Totuși, președintele sovietic Nikita Hrușciov refuză planul american „*Cer deschis*”, de control reciproc a arsenalurilor nucleare din avion, iar Statele Unite ale Americii dezvoltă noua tehnologie militară de avioane de spionaj, care le conferă privilegiul de a putea fotografia și filma zonele de interes militar din spațiul blocului comunist, în special pe cele aflate în spațiul sovietic.

Această strategie de obținere a informațiilor despre adversar este stopată, pentru scurtă vreme, în mai 1960, când un avion de spionaj american de tip *U-2* este doborât de către rachetele antiaeriene sovietice, iar pilotul este luat prizonier și prezentat, printr-o conferință de presă televizată, opiniei publice internaționale.

Cu toate acestea, nevoia avidă de informații care se fie culese din spațiul aerian al adversarului determină ca, începând cu lansarea sateliților, fiecare dintre cele două tabere adverse să poată cunoaște ce face cealaltă tabără. Astfel, evoluția rapidă a mijloacelor tehnice de cercetare din satelit, de la sfârșitul anilor '60, a putut determina detectarea unor obiecte aflate la sol sau la suprafața apei, precum și la o adâncime mai mare de 20 m.

Atât forțele armate sovietice, cât și forțele armate americane încearcă să reducă amenințarea ripostei venite de pe submarinele

¹⁹ Promotorul acestei doctrine a fost generalul american Mc Namara.

nucleare, prin cartografierea precisă a fundului mărilor și al oceanelor, în scopul cunoașterii pragurilor care separă marile adâncituri maritime și oceanice, pentru a putea alege itinerariile cât mai discrete ale submarinelor proprii, dar și plasarea sonarelor în punctele strategice.

Dezvoltarea armelor nucleare tactice

Echilibrul de forțe nucleare dintre cele două blocuri politico-militare adverse nu se modifică fundamental în cursul anilor '70. Ca salt tehnologic, consider că trecerea la miniaturizarea bombelor atomice și, astfel, la limitarea efectelor lor poluante a dus la apariția armelor nucleare tactice. În acest sens, au fost făcute progrese remarcabile în domeniul lansatoarelor de rachete balistice, respectiv: pentru rachetele cu rază scurtă sau medie de acțiune se folosesc, timp de 30 de ani, rampe amplasate pe camioane, care, prin mobilitate și prin mascare, au fost imposibil de detectat și de cuantificat de către ambele tabere adverse.

Instalarea rampelor de lansare a rachetelor balistice pe vagoane de cale ferată a împiedicat și mai mult controlul reciproc al arsenalelor nucleare. În acest sens, consider că miniaturizarea armelor de distrugere în masă a schimbat posibilitățile de utilizare. Astfel, o rachetă balistică poate purta mai multe încărcături de distrugere în masă, care se pot dispersa în apropierea obiectivelor de lovit – *MIRV*. Pentru aceste rachete balistice nu mai este suficientă cunoașterea traiectoriei lor de zbor în scopul aflării obiectivelor vizate, ceea ce perturbă sistemul de alertare. Apreciez că miniaturizarea a permis folosirea unor vectori aerieni purtători mai ușori, cu tehnologie mai apropiată de cea aviatică, numiți *rachete de croazieră*²⁰. Acești vectori purtători au o precizie foarte bună (abatere față de ținta de lovit < 50 m la 1.000 km distanță) și pot fi ghidați, grație tehnologiei militare informatice, la altitudini mai mici de 200 m, pentru a nu fi detectați de către radarele adversarului. În felul acesta, au devenit posibile loviturile aeriene „chirurgicale”.

Sovieticii aveau un avantaj în domeniul nuclear, dar nu era amenințat echilibrul „descurajării nucleare reciproce”. Rachetele balistice americane cu rază medie *PERSHING*, cu traiectoria programată, au compensat acest avantaj. Acestea au o rază de acțiune relativ mică și au devenit periculoase odată cu amplasarea lor în Europa, ceea ce a suscit

²⁰ Denumirea a fost utilizată, pentru prima dată, în limbajul forțelor armate americane.

noi dezbateri aprinse și multe manifestații publice pe tema amplasării de noi arme de distrugere în masă americane pe acest continent.

Din punctul meu de vedere, „Inițiativa de apărare strategică” a președintelui american Ronald Reagan a modificat profund echilibrul nuclear („Războiul Stelelor”) în favoarea SUA. Astfel, devenea posibilă supravegherea și, apoi, interceptarea rachetelor balistice în zbor, respectiv: pe porțiunea de propulsie, pe porțiunea ascendentă a traiectoriei, pe porțiunea medie de zbor și înainte de desfacerea focoaselor nucleare multiple (pe porțiunea de intrare în atmosferă).

Programele militare sovietice nu au pus accent pe informatică în perioada anilor '60-'70 și decalajul tehnologic militar a fost greu de recuperat pentru economia blocului politico-militar estic. Din punctul meu de vedere, începând cu anul 1975, raportul de putere evoluează în favoarea Statelor Unite ale Americii, în ciuda efortului de înarmare al sovieticilor. Astfel, miniaturizarea și precizia loviturilor aeriene fac posibile conflicte în care s-ar folosi în același timp arsenalul atomic și armamentul convențional. Totodată, evoluția tehnică amplifică probabilitatea diseminării armelor atomice.

Utilizarea rachetelor în operațiunea „DESERT STORM”

Experiența forțelor armate aliate în operațiunea „DESERT STORM” a fost diferită față de cea din cel de al Doilea Război Mondial, ținând cont că, în acest caz, a existat o legitimitate internațională a intervenției militare pentru eliberarea Kuweitului, conferită de către Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Pe de altă parte, nu a fost nici pe departe un război total, armata irakiană predându-se foarte repede, odată cu începutul campaniei terestre aliate. Cu toate acestea, numărul de lansări de rachete cu rază scurtă de acțiune irakiene, de tip „SCUD”, în perioada conflictului din Golful Persic, a fost mare.

În timp ce aliații dispuneau de tehnologia militară antirachetă pentru contracararea rachetelor balistice lansate de forțele armate irakiene, au avut totuși de întâmpinat dificultăți în găsirea și distrugerea sistemelor de rachete balistice operativ-tactice mobile ale Republicii Irak. Astfel, au fost identificate cauzele eșecului forțelor armate aliate în stoparea lansărilor irakiene de rachete „SCUD”, în timpul operației „DESERT STORM”, ca fiind:

- insuficienta prioritate pe care planificatorii aliați au acordat-o amenințării irakiene cu folosirea rachetelor balistice cu rază scurtă de acțiune, precum și eșecul anticipării presiunii politice generate de bombardarea orașelor israeliene;

- falsa presupunere că armata irakiană poate amenința statul Israel numai din poziții fixe;
- ipoteza nefondată că, dacă este necesară descoperirea și neutralizarea lansatoarelor mobile de rachete balistice irakiene „SCUD”, serviciile de informații militare aliate vor putea asigura toate informațiile necesare nimicirii acestora de către aviația de luptă, precum și de către forțele pentru operații speciale aliate;
- falsa presupunere că măsurile de mascare și de înșelare inamice nu vor împiedica semnificativ detectarea și lovirea de către aviația de luptă aliată a instalațiilor de lansare a rachetelor balistice irakiene.

Lecția finală desprinsă din operațiunea „DESERT STORM” este, în opinia mea, că „supremația aeriană” câștigată și menținută de către forțele aeriene aliate nu este suficientă pentru a garanta succesul operațiilor împotriva rachetelor balistice cu rază scurtă de acțiune de tip „SCUD”. Apreciez că efortul principal al forțelor aeriene aliate, deținătoare ale supremației aeriene de necontestat, a fost făcut în direcția prevenirii lansării de rachete balistice, respectiv a distrugerii capacităților de producție și de asamblare a acestora, precum și a rampelor de lansare irakiene.

Avantajele concrete în domeniile sistemelor de rachete antirachetă, cu baze terestre sau navale, asigură, în prezent, creșterea potențialului american antirachetă. Pentru obținerea „supremației aero-cosmice”, consider că este necesar să fie lovite atât grupările de forțe terestre și navale, cât și forțele cosmice adverse.

În viziunea mea, se preconizează că gruparea de forțe terestră sau navală inamică va putea fi nimicită folosind armamentul convențional și nuclear strategic, forțele armate clasice, forțele pentru operații speciale, precum și mijloacele de atac „Cosmos-sol”. Totodată, consider că împotriva forțelor cosmice adverse trebuie să fie desfășurate operații cosmice ofensive și operații speciale de diversiune, prin întrebuintarea forțelor și a mijloacelor antisatelit. Vor fi, probabil, utilizate și rachetele antibalistice de tip *GBI (Ground Based Interceptor)*, care pot combate și nimici ținte aeriene la distanțe de 4.000-5.000 km și la înălțimi de până la 1.500 km²¹, precum și rachetele antirachetă, lansate din satelit.

În lupta împotriva sateliților geostaționari adversi, înălțimea maximă de interceptare a acestora poate fi de până la câteva mii de kilometri,

²¹ Ion Puricel, *op. cit.*, p. 94.

probabilitatea de lovire a țintei este de 0,5-0,7, iar ritmul de lansare a rachetelor antisateliti de la sol sau de la suprafața apei poate fi de 3-4 lansări/satelit în 24 de ore²². Acestea sunt și posibilele răspunsuri pentru modul în care forțele aliate pot reacționa la combaterea și nimicirea rachetelor balistice și a rachetelor de croazieră ale unui potențial adversar.

Traectoria rachetelor balistice

Rachetele balistice sunt caracterizate de un element fundamental comun, respectiv ele urmează o traiectorie curbilinie (balistică), ce cuprinde trei faze:

- faza de inițiere (introducere pe traiectorie);
- faza traiectoriei medii;
- faza terminală.

Faza de inițiere este porțiunea din traiectul de zbor a rachetei balistice, pe care aceasta zboară cu ajutorul motorului de start, pentru a obține accelerația necesară înscrierii pe traiectoria cinematică (ideală), precum și cu ajutorul primului motor de marș care să-i permită ascensiunea pe porțiunea medie a traiectoriei. Faza de inițiere durează, de obicei, între 3-5 minute, în cazul rachetelor balistice intercontinentale și în cazul rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune și între 1-3 minute, în cazul rachetelor balistice cu rază medie de acțiune și al rachetelor balistice cu rază mică de acțiune.

Pe timpul acestei faze, racheta balistică are un curs ascendent, care se opune gravitației Pământului și, fie iese din atmosferă, ca în cazul rachetelor balistice intercontinentale, fie ajunge până la limitele spațiului extraterestru, ca în exemplul rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune, fie ajunge până la limita spațiului troposferic, ca în situația rachetelor balistice cu rază medie de acțiune, fie ajunge până la limita spațiului ionosferic, ca în cazul rachetelor balistice cu rază mică de acțiune.

După ce racheta balistică și-a încheiat faza de inițiere, fiind lansată pe traiectoria cinematică prin propriul sistem de propulsie, din corpul rachetei se va desprinde treapta I, care conține motorul de start. Racheta balistică va parcurge cea mai lungă parte a zborului său, cunoscută sub numele de *etapa porțiunii medii a traiectoriei*, cu ajutorul celor două motoare de marș, în cazul rachetelor balistice intercontinentale și al rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune, sau a singurului

²² *Ibidem*, p. 98.

motor de marș, în cazul rachetelor balistice cu rază medie de acțiune și al rachetelor balistice cu rază scurtă de acțiune.

În faza traiectoriei medii, racheta balistică intercontinentală și racheta balistică cu rază intermediară de acțiune își vor desprinde treapta a II-a, care conține primul motor de marș, și își vor continua zborul pe traiectoria cinematică, cu ajutorul treptei a III-a, care conține cel de al doilea motor de marș.

Rachetele balistice cu rază medie de acțiune și rachetele balistice cu rază scurtă de acțiune, după desprinderea treptei I, care conține motorul de start, vor zbura într-un mod dinamic (prin propulsie) pe traiectoria cinematică, datorită motorului de marș – treapta a II-a.

Faza traiectoriei medii durează 10-20 de minute în cazul rachetelor balistice intercontinentale, al rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune și 5-10 minute în cazul rachetelor cu rază medie de acțiune și al rachetelor cu rază scurtă de acțiune.

Faza finală a zborului unei rachete balistice se numește *faza terminală*. În timpul acestei faze, racheta balistică intră în atmosfera terestră cu o viteză de aproximativ 1,5-6 km/s. Această fază durează aproximativ 30-45 de secunde, în cazul rachetelor balistice intercontinentale și al rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune, și 15-30 de secunde în cazul rachetelor balistice cu rază medie de acțiune și al rachetelor balistice cu rază scurtă de acțiune.

În faza terminală de zbor, rachetele balistice intercontinentale și rachetele balistice cu rază intermediară de acțiune, după ce intră în atmosferă, își vor continua zborul cu ultimele resurse de carburant ale treptei a III-a, precum și într-un mod inerțial, astfel încât să crească distanța de zbor până la țintă a încărcăturii de luptă montată pe rachetă.

În cazul rachetelor balistice cu rază medie de acțiune și al rachetelor balistice cu rază mică de acțiune, faza terminală de zbor are loc în interiorul atmosferei terestre. Pe timpul acestei faze, rachetele vor zbura într-un mod inerțial, întrucât resursa de zbor a treptei a II-a, care conține motorul de marș, a fost epuizată.

În fiecare dintre aceste faze există anumite avantaje și dezavantaje, care trebuie luate în calcul pentru stabilirea oportunităților de intrare în luptă a structurilor de apărare antibalistică împotriva rachetelor balistice adverse. Astfel, consider că posibilitatea de a acționa împotriva rachetelor balistice care atacă, în toate cele trei faze ale zborului acestora, determină realizarea unei apărări antibalistiche extinse, în suprafață și pe mai multe niveluri, ceea ce mărește probabilitatea de combatere și nimicire a acestora.

Prin combaterea și nimicirea rachetelor balistice adverse în toate fazele traiectoriei de zbor ale acestora, sunt exploatate la maxim oportunitățile care pot mări avantajele apărării antibalistiche. Concret, posibilitățile de interceptare a unei rachete balistice sunt următoarele:

- interceptarea unei rachete balistice în faza de inițiere poate duce la combaterea și nimicirea acesteia, indiferent de raza ei de acțiune sau de punctul de lovire stabilit, și se poate realiza printr-o apărare antibalistică globală;
- interceptarea unei rachete balistice pe porțiunea medie a traiectoriei sale cinematice se poate asigura printr-o apărare antibalistică extinsă a unei regiuni/unor regiuni;
- interceptarea unei rachete balistice în faza terminală se poate asigura printr-o apărare antibalistică într-o anumită zonă determinată.

Consider că o creștere a probabilității de interceptare devine extrem de importantă atunci când rachetele balistice transportă armament de distrugere în masă (nuclear, chimic, biologic/bacterologic). În această situație, este întotdeauna de preferat crearea posibilității de distrugere a unei rachete balistice în apropierea punctului său de lansare, comparativ cu încercarea de a o combate și a o nimici în apropierea obiectivului vizat de aceasta.

Concluzii și propuneri

Pericolul utilizării de către unii actori statali și nestatali a rachetelor balistice, în prezent, a devenit o amenințare foarte mare, cu atât mai mult, cu cât se multiplică numărul potențialilor deținători de arme de distrugere în masă (state cu regimuri politice dictatoriale, organizații teroriste internaționale).

Din acest motiv, trebuie făcuți pași importanți cu mult timp înainte de declanșarea unui eventual conflict armat, la nivel politico-diplomatic, pentru a se putea preveni achiziționarea, asamblarea și operaționalizarea de rachete balistice sau de rachete de croazieră de către guverne dictatoriale iresponsabile sau de către organizații teroriste internaționale. Odată ce conflictul a fost deschis, la nivel strict militar, este necesară posesia și utilizarea pe scară largă a unei combinații de mijloace de atac proprii (avioane de bombardament, avioane de vânătoare-bombardament, rachete balistice, rachete de croazieră și forțe pentru operații speciale) sau de apărare aeriană cu baza la sol ori de la suprafața apei (sisteme de rachete antiaeriene și antibalistiche) sau de mijloace de apărare cosmică, ale căror

performanțe și eficacitate să crească semnificativ, pentru a se putea spera la diminuarea amenințării cu rachete balistice sau cu rachete de croazieră.

Consider că acest pericol al utilizării rachetelor balistice sau al rachetelor de croazieră nu este legat indisolubil de operațiile multinaționale sau de un teatru de război anume. Ca urmare a proliferării armelor de nimicire în masă și a utilizării tehnologiei rachetelor balistice și a rachetelor de croazieră, amenințarea cu rachete balistice și cu rachete de croazieră a fost, în ultimul timp, reconsiderată de către principalele organisme europene și euroatlantice.

În acest sens, pe plan internațional, au fost realizate sisteme de rachete antiaeriene și antibalistice capabile să combată și să nimicească, într-o manieră eficientă, rachetele balistice și de croazieră adverse.

Apreciez că, prin includerea rachetelor balistice și a rachetelor de croazieră printre țintele aeriene prioritare, s-a generalizat folosirea rachetelor antiaeriene și antibalistice cu viteze de zbor foarte mari, având motoare de startare cu combustibil solid și motoare de marș cu combustibil lichid, care nu necesită operațiuni complexe de pregătire, cum ar fi fluxurile tehnologice din subunitățile tehnice (alimentarea cu carburant, oxidant și aer, asamblări și verificări tehnice de ordinul zecilor de minute).

De asemenea, consider că aceste tipuri de rachete antibalistice nu necesită un ciclu inițial de pregătire pe rampele de lansare de ordinul zecilor de minute, ceea ce reduce considerabil durata timpului de lansare și mărește capacitatea de combatere și nimicire a rachetelor balistice și a rachetelor de croazieră.

Creșterea capacității nominale de tragere a fost influențată și de mărirea numărului de canale-țintă atât pentru combaterea și nimicirea țintelor aerodinamice (avioane, rachete de croazieră, elicoptere, baloane captive cu aer), cât și pentru țintele (rachetele) balistice.

În contextul actual al securității internaționale și regionale, consider că este necesară supunerii atenției factorilor decizionali a următoarelor propuneri referitoare la crearea unui sistem de apărare antibalistic și antirachete de croazieră global:

- sporirea măsurilor contra riscurilor și amenințărilor referitoare la atacurile aeriene executate de către potențialii actori statali și nestatali cu rachetele balistice și cu rachete de croazieră asupra obiectivelor politico-economice și administrative, precum și asupra forțelor armate și populației;

- sistematizarea, ierarhizarea și redefinirea amenințărilor, precum și reevaluarea posibilităților de apărare antiaeriană și antibalistică;
- în spațiul conturat al securității internaționale actuale, se impune o abordare conceptuală nouă a apărării antiaeriene și antibalistice integrate, care să vizeze măsurile organizatorice și structurale pentru realizarea unor structuri modulare și complementare de forțe specializate pentru acțiuni sau operații antiaeriene și antibalistice;
- sistemele de comandă și control aerian ale statelor participante la operațiile de apărare antibalistică trebuie fie racordate la un sistem integrat de apărare antiaeriană și antibalistică, pentru a beneficia de date reale și oportune referitoare la dinamica situației aeriene generale.

Nu în ultimul rând, consider că se impune înzestrarea tuturor forțelor armate ale statelor care posedă un puternic potențial industrial cu tehnică militară modernă, performantă, în scopul atingerii nivelului de compatibilitate cerut de exigențele spațiului de luptă aerian și cosmic modern.

BIBLIOGRAFIE

1. Z. Brzezinski, *Marea tablă de șah – Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999.
2. Lidell Hart, *Istoria celui de al Doilea Război Mondial*, Editura Orizonturi, București, 1997.
3. M. Kipphut, *Crossbow and Gulf War Counter-Scud Efforts: Lessons from History*, Air University, Maxwell Air Base, Alabama, 2003.
4. Ion Puricel, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
5. Nicolae Tabarcia, *Considerații privind conceptul de scut antirachetă și influența evoluțiilor din acest domeniu asupra balanței de putere la nivel regional și global (I)*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 4, București, 2014.

ADAPTAREA NATO LA O LUME IMPREVIZIBILĂ ȘI ÎN RAPIDĂ SCHIMBARE

Julian LINDLEY-FRENCH

*Cercetător principal la Institute of Statecraft din Londra,
cercetător invitat la National Defense University – Washington,
și cercetător la Canadian Global Affairs Institute*

Articolul abordează necesitatea ca Alianța să se transforme radical și să se adapteze în continuare în vederea confruntării cu provocările în domeniul securității și apărării ale secolului nostru.

În acest context, autorul detaliază câteva subiecte actuale, precum Flexible Response 2.0, ambiția militară, contraterorismul, apărarea și dialogul, agenda amplă de securitate a NATO, parteneriatele pe care Alianța le deține cu Uniunea Europeană, alte state de pe glob și industria de apărare etc.

Autorul opinează că NATO trebuie să inoveze ca alianță și să eficientizeze furnizarea de noi tehnologii și echipamente. Mai mult decât atât, el consideră că este nevoie de o strategie prospectivă, care să determine felul în care Alianța va putea să facă față unei lumi imprevizibile și în rapidă schimbare.

Cuvinte cheie: securitate și apărare, GLOBSEC NATO Adaptation Initiative, inteligență artificială, Parteneriatul strategic NATO-EU, terorism.

Articolul, în original – *Adapting NATO to an Unpredictable and Fast-Changing World*, a apărut la 19 februarie 2018, în *NATO Review*, 19/02/2018, pe site-ul <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/adapting-nato-to-an-unpredictable-and-fast-changing-world-defence-alliance-security/EN/index.htm>

Traducere realizată de **Iulia SINGER**.

Prin adoptarea doctrinei ripostei flexibile, Alianța a trecut de la o strategie de distrugere reciprocă asigurată automată, implicită în noțiunea de represalii masive, la o formă de apărare multistratificată și mai nuanțată.

Odată cu noile tehnologii, precum inteligența artificială și informatica cuantică, tehnologii ce se dezvoltă rapid în domeniul apărării, rolul, funcția, metoda și structura Alianței trebuie să treacă prin schimbări radicale, dacă se urmărește menținerea credibilității descurajării și apărării colective.

Ce schimbări trebuie să opereze NATO pentru a face față provocărilor de securitate și de apărare ale secolului al XXI-lea?

În cadrul *Inițiativei GLOBSEC referitoare la adaptarea NATO*, lideri și experți din întreaga comunitate euroatlantică au reflectat timp de peste un an la starea NATO și la apărarea colectivă. Ei au oferit, printr-o serie de rapoarte ce analizează evoluțiile strategice, militare, tehnologice și referitoare la industria de apărare ale secolului al XXI-lea, o serie de elemente de reflecție asupra manierei în care trebuie să se adapteze în continuare Alianța pentru a face față provocărilor unui secol în care însăși ideea de securitate și apărare va fi radical diferită.

Cu cincizeci de ani în urmă, NATO a adoptat două modificări importante în postura sa de apărare și descurajare. Prin adoptarea doctrinei ripostei flexibile, Alianța a trecut de la o strategie de distrugere reciprocă asigurată automată, implicită în noțiunea de represalii masive, la o formă de apărare multistratificată și mai nuanțată. *Raportul Harmel*, din decembrie 1967, a consfințit abordarea dublă, bazată pe o apărare solidă și pe dialog, precum și principiile securității europene care au rămas valabile mult timp. Nu și acum.

NATO se află la răscruce de drumuri. Odată cu noile tehnologii, precum *inteligența artificială și informatica cuantică*, tehnologii ce se dezvoltă rapid în domeniul apărării, rolul, funcția, metoda și structura Alianței trebuie să treacă prin schimbări radicale, dacă se urmărește menținerea credibilității descurajării și apărării colective.

Da, Alianța s-a adaptat bine ca răspuns la evenimentele hotărâtoare din 2014, restabilindu-și descurajarea în fața amenințărilor venite dinspre Est, sporindu-și interacțiunea cu Orientul Mijlociu și consolidându-și parteneriatul strâns cu Uniunea Europeană – și deja ia măsuri în unele din celelalte domenii abordate în recomandările de mai jos. Cu toate acestea, pe măsură ce Alianța se apropie de celebrarea celei de-a șaptezecă aniversări, în aprilie 2019, NATO riscă să nu poată să susțină ritmul schimbărilor politice și evoluțiilor tehnologice care ar putea modifica natura războiului, structura relațiilor internaționale, precum și rolul Alianței înseși.

Noi realități strategice

Adaptarea va reuși numai dacă Alianța va face față noilor realități geostrategice și transatlantice, inclusiv nevoii de a descuraja o Rusie revizionistă și avansată din punct de vedere militar, în același timp proiectând stabilitate în flancul său de sud și înfruntând amenințările constituite de state precum Coreea de Nord. Totodată, pentru a garanta o împărțire echitabilă a responsabilităților între Statele Unite ale Americii și aliații acestora, este imperativ ca *Angajamentul privind investițiile în domeniul apărării*, convenit în cadrul summitului NATO din Țara Galilor, în 2014 (liderii aliați au hotărât să oprească declinul cheltuielilor în domeniul apărării și să ajungă, în decursul unui deceniu, să aloce 2% din produsul intern brut pentru apărare, precum și 20% din bugetul național pentru apărare către echipamente majore, cercetarea și dezvoltarea aferente) să fie onorat în totalitate, iar banii nou obținuți să fie folosiți în mod adecvat.

Riposta flexibilă 2.0

Alianța trebuie să își întărească postura de descurajare și apărare, dacă vrea să fie în măsură să prevină conflicte și să descurajeze agresiuni. Sporirea operabilității și capacității de răspuns trebuie să reprezinte prioritatea Alianței. În același timp, trebuie modernizate postura și strategia nucleare, dacă decalajul tot mai mare dintre elementele de descurajare convențională și cea nucleară devine inferior pragului de folosire a armelor nucleare.

Cultura ducerii războiului

Pe lângă forțe convenționale puternice, agile și reziliente, aliații trebuie să adopte și o cultură a ducerii războiului, pe care să o plaseze în centrul doctrinei Alianței. NATO trebuie să genereze rapid forțe de masă și manevră în cazul în care trebuie să facă față unei confruntări forță contra forță. NATO trebuie să promoveze o descurajare integrată, bazată pe reformele Structurii de comandă a NATO, precum și să întreprindă o planificare mai sistematică de urgență, pentru a asigura eficacitatea comenzii și a controlului în întregul spectru de conflict.

Ambiție militară

NATO trebuie cel puțin să poată conduce simultan operațiunile într-un conflict stat contra stat la scară largă (o operațiune înrunită de foarte mare anvergură) și să întreprindă o campanie susținută

de stabilizare strategică a flancului de sud. Mecanismele NATO de gestionare a crizelor sunt, încă, mult prea complicate. Rolul NATO în apărarea zonelor internaționale trebuie, de asemenea, consolidat cu forțe multi-domeniu, capabile să funcționeze în aer, pe mare, pe uscat, în spațiul cosmic, în spațiul cibernetic, în domeniul cunoașterii și al informațiilor. NATO trebuie să se pregătească și să gândească așa cum intenționează să lupte. De asemenea, trebuie eliminate impedimentele la adresa schimbului de informații indispensabil în luptă.

Contraterorism

Amenințările teroriste din zona euroatlantică vor crește. *Liniile directe ale NATO referitoare la lupta contra terorismului*, precum și sprijinul pe care NATO îl furnizează *Coaliției mondiale împotriva ISIS* sunt vitale. NATO trebuie să contribuie mai mult la prevenirea atacurilor teroriste asupra membrilor săi, inclusiv împotriva atentatelor planificate din interior. Deși lupta împotriva terorismului reprezintă o responsabilitate îndeosebi națională și a Uniunii Europene, noua *Divizie comună pentru informații și securitate*, prin liniile sale securizate de comunicații cu capitalele statelor aliate, ar putea deveni un centru de schimburi de informații clasificate cu privire la amenințările teroriste.

Apărare și dialog

NATO trebuie să interacționeze cu Rusia și cu Ucraina pe o bază principială: este necesară o nouă strategie politică pentru ca NATO să interacționeze mai bine cu Rusia. Dialogul trebuie să meargă mână în mână cu apărarea, cu scopul de a gestiona concurența și de a reduce riscurile într-atât încât să se dizolve diferențele fundamentale care împiedică revenirea la cooperarea cu Rusia. În același timp, Alianța trebuie să ajute Ucraina, Georgia și alți vecini est-europeni pentru ca aceștia să se apere și să continue să promoveze integrarea euroatlantică a Balcanilor de Vest. De asemenea, trebuie menținute politica ușilor deschise, precum și posibilitatea unei viitoare aderări.

O agendă amplă de securitate

Misiunea de durată din Afganistan ne reamintește că securitatea Alianței nu se oprește la granițele sale. NATO are nevoie de un rol mai amplu în domeniul securității pentru a întări angajamentul Alianței în Orientul Mijlociu, în Africa de Nord și mai departe. Dezvoltarea capacităților destinate apărării flancului de sud al NATO trebuie

să se constituie într-o contribuție importantă pentru pace și securitate, în strânsă colaborare cu instituțiile regionale de securitate, cum sunt Uniunea Africană și Liga Arabă, precum și cu state partenere individuale.

O organizație de ultimă generație

Dacă scopul Alianței este de a proteja oameni și de a proiecta influență și putere, NATO trebuie să fie capabil să integreze mai bine numeroasele centre de excelență într-o rețea de excelență și să înființeze noi centre în vederea abordării noilor provocări. Un *Centru de excelență pentru hiper-război* personalizat ar contribui la generarea unei abordări imperative a războiului viitor, care să includă activități referitoare la inteligența artificială și la apărarea cibernetică extinsă a NATO, în cadrul măsurilor sale luate în vederea apărării și descurajării. Un astfel de Centru ar trebui să îi pregătească pe responsabilii civili și militari ai NATO și să includă cursuri destinate personalului Consiliului Nord-Atlantic, angajaților NATO, precum și civililor din statele membre.

Parteneriatul strategic vital NATO-UE

Uniunea Europeană va deveni un actor din ce în ce mai important în domeniul diplomației și în cel al securității, precum și un partener tot mai semnificativ al NATO, parteneriatul strategic NATO-UE deținând un loc esențial în conduita relațiilor transatlantice. Pentru mulți europeni, Politica de Securitate și Apărare Comună a EU va reprezenta un stâlp, dacă nu chiar stâlpul însuși, al politicii de apărare. Agenția Europeană de Apărare va reprezenta, la rândul ei, mecanismul prin excelență preferat privind dezvoltarea capacităților militare, pentru mulți europeni. Astfel, NATO și Uniunea Europeană trebuie să depășească barierele actuale, în vederea dezvoltării parteneriatului reciproc avantajos și consolidării cooperării practice. Un summit NATO-UE la nivel de șefi de stat și de guvern ar trebui să fie organizat în fiecare an.

Parteneriatele strategice extinse ale NATO

În același timp, NATO trebuie să creeze o rețea internațională de parteneriate și instituții strategice. Într-adevăr, într-o perioadă a securității globalizate, NATO trebuie să pună bazele unor parteneriate mai bune și funcționale politice, civile și militare în întreaga lume. Crearea de consilii consultative cu state precum Australia, China, India, Japonia și Coreea de Sud va reprezenta un indicator important care să ilustreze o astfel de ambiție.

Înzestrarea NATO și furnizarea de mijloace de acțiune

NATO trebuie să inoveze ca alianță și să eficientizeze furnizarea de noi tehnologii și echipamente. În medie, este nevoie de 16 ani de la conceperea capacității militare până la operaționalizarea sa, ceea ce este mult prea mult. Această perioadă trebuie redusă, iar comandanții trebuie să aibă un cuvânt mai mare de spus în dezvoltarea cerințelor. NATO ar trebui să promoveze un standard comun pentru evaluare partajată, cerințe armonizate și specificații comune, să extindă utilizarea finanțării comune și să desfășoare un audit al sistemelor și al platformelor la nivelul Alianței, ca parte a unui *Cadru privind cerințele viitoare*.

Parteneriatele cu industria de apărare – parteneri vechi și noi

NATO trebuie să dobândească o înțelegere mult mai bună a impactului noilor tehnologii, cum ar fi *inteligența artificială și informatica cuantică*, împreună cu aplicațiile lor în domeniul apărării. Multe dintre companiile care stau la originea noilor tehnologii nu sunt giganti în apărare, și nici nu se concentrează pe apărare. Astfel de companii vor trebui să se asigure că, dacă alocă personal și resurse în dezvoltarea unor proiecte NATO, existența lor nu va fi amenințată de practicile dificile de achiziție.

NATO și viitorul războiului

NATO are nevoie de o strategie pentru războiul viitorului care să integreze pe deplin războiul hibrid, războiul cibernetic, lupta împotriva terorismului și hiper-războiul, precum și continuumul dintre ele. Este esențial ca NATO să folosească avantajul impactului noilor tehnologii asupra spațiului de securitate și al aceluia de luptă. NATO trebuie să-și însușească și să exploateze noile tehnologii ale informației și să caute sistematic să obțină capacități noi bazate pe inteligența artificială care să-i permită explorarea macrodatelor. În acest scop, NATO trebuie să ia în considerare crearea unei agenții similare ca misiune cu cea a *Agenciei americane pentru proiecte de cercetare avansată în domeniul apărării*.

Pașii următori?

Ar trebui ca liderii NATO să ceară o revizuire a strategiei, care să ducă la elaborarea unui nou Concept strategic. NATO are nevoie de o strategie prospectivă care să determine felul în care Alianța va putea să facă față provocărilor unei lumi imprevizibile și în rapidă schimbare.

DEZVOLTAREA ACȚIUNILOR DE LUPĂ PENTRU OPERAȚII ÎNTRUNITE DE MARE INTENSITATE ȘI APĂRARE COLECTIVĂ

Colonel Neil WRIGHT

Adjunctul șefului de stat-major

*în cadrul Direcției pentru exerciții, instrucție și inovație,
Centrul pentru Acțiuni de Luptă Întrunite, armata Marii Britanii*

Autorul scrie despre rolul deținut de Centrul pentru Acțiuni de Luptă Întrunite – Joint Warfare Center (JWC) în dezvoltarea acțiunilor de luptă întrunite și combinate.

În prima parte, acesta enumeră câteva dintre lecțiile învățate/identificate după încheierea exercițiului de comandament Trident Javelin 2017, în toamna anului trecut. Apoi, scrie despre relevanța durabilă a celor șase „pietre de temelie” ale JWC, așa cum au fost ele detaliate în Manualul JWC pentru activități de stat-major de nivel operațional.

În încheierea articolului, autorul menționează temele emergente în contextul apărării colective și prezintă câteva aspecte referitoare la activitatea viitoare a Centrului, mai ales în contextul exercițiului Trident Juncture 2018, evidențiind peisajul geopolitic aflat în continuă schimbare.

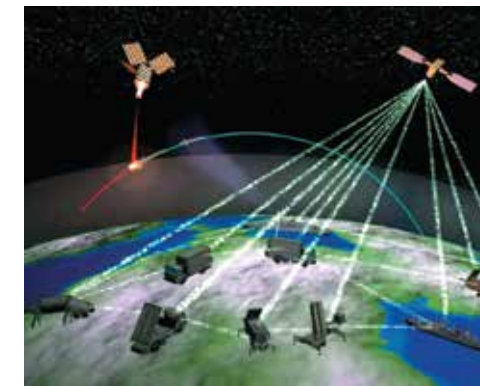
Cuvinte cheie: Joint Warfare Center, acțiuni de luptă, apărare colectivă, TRIDENT JAVELIN 2017, TRIDENT JUNCTURE 2018.

Articolul a fost publicat, în original, în *The Three Swords Magazine*, nr. 33/2018, http://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/Warfare_Development_2018M.pdf

Traducere realizată de **Iulia SINGER**.

O captură de ecran modificată a JAVELIN (JTLS), care arată forțe roșii și albastre. Un Exercițiu asistat de calculator – Computer-Assisted Exercise (CAX) este un exercițiu sintetic în care forțele sunt generate, manevrate și gestionate într-un mediu întrunit simulat. CAX face posibil ca transformarea NATO să testeze și să consolideze capacitățile, să economisească resursele și să reducă riscurile. Grafică realizată de NATO.

Sistemul spațial de avertizare timpurie al NATO. Detectarea timpurie este comunicată Centrului de comandă pentru apărare împotriva rachetelor balistice la un minut sau două de la lansarea rachetei. Incluziunea spațiului în exerciții a început în 2016, odată cu TRIDENT JUNCTURE. Grafică realizată de NATO.

Introducere

Trăim vremuri interesante, poate unele cu cele mai mari consecințe pentru securitatea europeană de la sfârșitul Războiului rece. Dat fiind faptul că NATO sprijină ferm asigurarea, descurajarea și apărarea colectivă, munca personalului din cadrul *Centrului de Acțiuni de Luptă Întrunite – Joint Warfare Centre (JWC)*, s-a adaptat de la gestionarea crizelor și securitate prin cooperare, la provocările pe care le implică confruntarea cu un adversar important și capabil.

Ne aflăm în situația de a aborda aspecte odată cunoscute ale operațiilor de luptă de mare intensitate, cum ar fi integrarea acțiunilor întrunite pentru a străpunge apărările stratificate¹, războiul anti-submarin, operând într-un spațiu aerian contestat, manevra structurilor de logistică, viteza de adunare, libertatea de mișcare, inducerea în eroare, pentru a numi doar câteva dintre conceptele de bază mai vechi asupra cărora merită să ne îndreptăm atenția.

Au apărut noi considerații, cum ar fi măsura în care comandanții militari ar trebui să ducă un „război informațional” pentru a contracara scenariul adversarului, propulsându-i pe lideri în roluri mult mai publice,

¹ A2/AD sau capacități antiacces și interdicție regională.

JWC este departe de a fi pur și simplu un centru de pregătire, iar importanța rolului nostru în dezvoltarea acțiunilor de luptă este, fără îndoială, mai mare ca oricând, pe măsură ce asistăm la o reorientare a agendei NATO către experimentare, interoperabilitate și dezvoltarea doctrinei referitoare la apărare colectivă și scenarii de Articol 5.

ca să nu mai vorbim de evidențierea considerațiilor normative, etice și juridice controversate. Așa că acestea sunt, într-adevăr, vremuri interesante, care necesită abordări ample ale dezvoltării acțiunilor de luptă. Și cu aceste lucruri se ocupă personalul din JWC.

Deși JWC furnizează pregătire colectivă de nivel superior de comandă și stat major pentru comandamente ale NATO de trei și patru stele², acesta dispune, în același timp, de fonduri mari pentru cercetare și dezvoltare. Într-adevăr, exercițiile de pregătire reprezintă partea cea mai vizibilă a ceea ce facem, însă contribuția noastră durabilă la activitatea Alianței este reprezentată de rolul pe care îl jucăm în dezvoltarea întrunită și combinată a acțiunilor de luptă. Așa cum arată diagrama de pe pagina următoare, pregătirea și dezvoltarea acțiunilor de luptă sunt legate în mod indisolubil. Astfel, JWC este departe de a fi pur și simplu un centru de pregătire, iar importanța rolului acestuia în dezvoltarea acțiunilor de luptă este, fără îndoială, mai mare ca oricând, pe măsură ce asistăm la o reorientare a agendei NATO către experimentare, interoperabilitate și dezvoltarea doctrinei referitoare la apărare colectivă și scenarii de Articol 5.

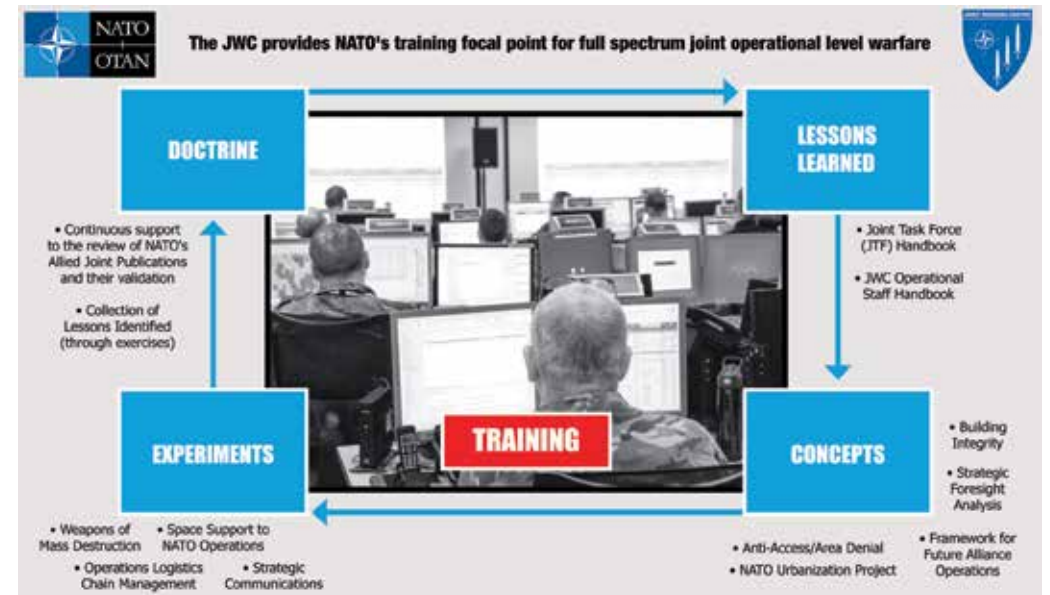
După finalizarea TRIDENT JAVELIN 2017 (prescurtat în continuare JAVELIN), în toamna anului trecut, un exercițiu de comandament pentru o operație întrunită de mare intensitate³, care a implicat, pentru prima dată în mai mult de două decenii, toate nivelurile structurii de comandă a NATO și o proporție considerabilă a structurii de forțe a NATO, avem de explorat un filon foarte bogat de informații. Acest articol se bazează pe acea experiență recentă, dar și pe adaptarea noastră continuă începută după summit-ul din Țara Galilor din 2014, când a fost identificată necesitatea restabilirii capacității Alianței de a lupta la scară mare împotriva unui adversar aproape egal.

Lecții învățate/identificate pentru dezvoltarea acțiunilor de luptă

Identificarea zonelor potrivite pentru dezvoltarea acțiunilor de luptă în mediul contemporan necesită judecată. După cum observă istoricul Michael Howard, diferențele aduse de schimbările sociale și tehnologice pot fi uriașe, chiar și pe termen scurt, iar un studiu lipsit de inteligență

² Inclusiv pachete academice, pregătirea liderului cheie, sprijin pentru planificarea operațională, consultanță pentru pregătirea pentru sau exerciții de comandament asistate de calculator (CAX/CPX).

³ Aceasta presupune ducerea, de către Comandamentul Forțelor Întrinite de la Brunssum, a unei operații de Articol 5 al Tratatului de la Washington, pentru a apăra și restaura integritatea teritorială a statelor membre ale NATO într-un mediu de securitate plin de cele mai multe provocări.

Infrastructura unică de pregătire din cadrul Centrului de Acțiuni de Luptă Întrinite, care leagă „pregătirea” de „dezvoltarea acțiunilor de luptă”.

poate duce cu ușurință la concluzii inadecvate deduse din generalizări mult prea simplificate. Astfel, „cunoașterea principiilor războiului trebuie întărită de un simț al schimbării și trebuie aplicată cu o flexibilitate a minții”⁴. Carl von Clausewitz a descris această evoluție a acțiunilor de luptă ca având „un caracter cameleon, deoarece își schimbă culoarea într-o oarecare măsură în fiecare caz în parte”. În acest scop, trebuie să acceptăm faptul că schimbarea este constantă și că este un factor crucial pentru orice analiză a nivelului operațional întrunit și trebuie să fim circumspecți în ceea ce privește transpunerea lecțiilor potrivite în activitatea noastră de dezvoltare⁵. În astfel de momente dinamice este important, prin urmare, să construim pornind de la o fundație solidă. Această fundație este Doctrina NATO și, așa cum o spune Comandantul JWC, generalul-maior Andrzej Reudowicz, rolul nostru este de a acționa ca „gardian al doctrinei și al standardelor NATO”. Pentru că doctrina noastră este cea care codifică ceea ce este cunoscut.

Într-adevăr, așa cum o știu și Secția doctrină și echipele noastre de pregătire, dezvoltarea doctrinară nu se oprește niciodată. Prin testarea rezistenței organismului doctrinar funcțional și tematic al NATO în

⁴ Michael Howard, “The Causes of Wars”, Unwin, London, 1983, pp: 208-217.

⁵ Vezi Oxford University Changing Character of War Programme: www.cw.ox.ac.uk/research.

Prin testarea rezistenței organismului doctrinar funcțional și tematic al NATO în exercițiile noastre, JWC poate oferi perspective semnificative pentru elaborarea și actualizarea doctrinei Alianței.

Deși JWC furnizează pregătire colectivă de nivel superior de comandă și stat major pentru comandamentele ale NATO de trei și patru stele, acesta dispune, în același timp, de fonduri mari pentru cercetare și dezvoltare.

exercițiile noastre, JWC poate oferi perspective semnificative pentru elaborarea și actualizarea doctrinei Alianței; un exemplu recent este faptul că am redactat secțiunea referitoare la Administrarea câmpului de luptă din cadrul Doctrinei aliate întrunite pentru desfășurarea operațiilor⁶. Un alt exemplu ar fi lecțiile învățate în urma exercițiului JAVELIN, care subliniază cerința pentru mai multe baze logistice în teatru, din cauza provocărilor geografice și a dimensiunii Ariei operaționale întrunite (Joint Operational Area – JOA)⁷. Aici se remarcă transpunerea observațiilor făcute în cadrul pregătirii în doctrina revizuită pentru planificarea și execuția operațională, respectiv în lecții identificate, codificate prin doctrină pentru a deveni lecții învățate.

Și este bine să facem acest lucru ritmic, pentru că schimbarea nu este ceva specific NATO; gândiți-vă la dezvoltarea considerabilă a doctrinei și capabilităților în armata rusă în ultimii ani sub conducerea dinamicului șef al acesteia, generalul Valeri Gherasimov⁸. Eforturile noastre vor fi observate și egale.

Personalul JWC a avut privilegiul de a participa la dezvoltarea acțiunilor de luptă prin JAVELIN. Am învățat mult în urma observării și contribuției la concepte și doctrină, nemaivorbind de faptul că am observat trei niveluri de comandă pornind de la exerciții la o expresie a artei operaționale. Aici am văzut *comanda militară* în acțiune. Comentând cu privire la amploarea și reușita exercițiului, generalul (r.) Karl-Heinz Lather, mentor superior principal, a declarat: „Din perspectiva mentorilor superiori, Trident Javelin 17 a fost, fără îndoială, un succes. Acesta a solicitat la maxim structura instruită și JWC-ul în vederea îmbunătățirii înțelegerii conceptuale a operațiilor întrunite de mare intensitate”.

Scenariul și acțiunile de tip Articolul 5 din cadrul JAVELIN, realizate de domni Derksen, Strina, Mientus și Ball și de echipele lor, au furnizat toate provocările de tip PMESII⁹ din partea unui adversar hotărât să exploateze inducerea în eroare și ambiguitatea prin mijloace convenționale și neconvenționale. Mai mult decât atât, acțiunile *Winter's OPFOR* din cadrul JAVELIN au fost cele ale unui inamic acționând de la egal la egal, care a dat tot ce a putut, folosind toate pârghiile

⁶ AJP-3.

⁷ Urmează să fie inclusă în varianta actualizată a Doctrinei aliate întrunite pentru dislocarea forțelor (AJP 3-13).

⁸ Stephen R Covington, “The Culture of Strategic Thought Behind Russia’s Modern Approaches to Warfare” Harvard Kennedy Belfer Centre, October 2016, Romeo Squared, “General Gerasimov Describes State of Russia’s Armed Forces”, 16 noiembrie 2017, pe site-ul www.romesquared.eu.

⁹ PMESII: politice, militare, economice, sociale, infrastructurale și informaționale.

Doctrina militară a NATO: Principii fundamentale pe baza cărora forțele militare își conduc acțiunile pentru a-și atinge obiectivele. Doctrina are autoritate, însă necesită judecată în aplicare.

puterii: militară, paramilitară, socială, politică și economică¹⁰. Acțiunile lor militare hotărâte au fost centrate pe obținerea unor rezultate rapide ale politicii externe, iar felul în care au aplicat „războiul informațional” nu a fost condiționat de ideile occidentale privind normele etice sau convențiile internaționale. Deci, JAVELIN a concentrat cu siguranță toată atenția Comandamentului Forțelor Întrunite (Joint Force Command – JFC) și a componentelor sale în conceptualizarea amenințării de la egal la egal. Acum avem o mare oportunitate de a dezvolta în continuare toate acestea în pregătirea pentru TRIDENT JUNCTURE 2018, prin colaborarea cu partenerii, inclusiv cu Colegiul Baltic de Apărare, care au o experiență semnificativă în acest domeniu¹¹.

Relevanța durabilă a „pietrelor de temelie” ale JWC

Cele șase „pietre de temelie” ale JWC, pe care le dezvoltăm mai jos, au fost bine primite în întreaga comunitate militară a NATO, iar semnificația lor a fost confirmată de structura instruită¹². Această relevanță durabilă beneficiază de noi actualizări, pe măsură ce ne îndreptăm atenția către apărarea colectivă, Articolul 5 și provocările la adresa spațiului de luptă informațional. Analiza noastră sugerează că „pietrele de temelie” rămân relevante, deși necesită un accent diferit, deoarece caracterul războiului evoluează spre noi circumstanțe geopolitice.

Managementul informației

În funcție de contul la care v-ați abonat, „Revoluția în afacerile militare” ar fi trebuit să ofere până acum o viziune utopică a unor războaie scurte, de înaltă tehnologie, a câmpurilor de luptă bine organizate, a conștientizării situaționale complete și a unei bucle de luare a deciziilor lipsită de sincope. Din păcate, condiția umană la pace și în război nu este abordată atât de bine în era informațională. Realitatea este aceea a „crudelor” probleme complexe și nestructurate și a informațiilor imperfecte pe baza cărora trebuie să se ia decizii. Chiar și în cazul în care informațiile sunt disponibile, este uneori dificil să se separe pădurea de copaci.

¹⁰ Deși cei nominalizați aici sunt locotenenți-coloneii Derksen, Mientus și Winter și locotenenți-comandorii Ball și Strina, activitatea a presupus concentrarea unui mare număr de persoane, aparținând tuturor armelor și echipelor de pregătire dislocate; toți aceștia merită mulțumiri deosebite.

¹¹ Vezi Baltic Defence College and Potomac Foundation “Baltic Security Net Assessment”, 1 octombrie 2017.

¹² „Pietrele de temelie” ale JWC, descrise în Manualul JWC pentru activități de stat-major la nivel operațional, sunt: Managementul informației; Administrarea spațiului de luptă; Integrarea civil-militară; Comunicarea strategică (organizare și schimb de mesaje); Ritmul de lucru și Managementul întrunit al țintelor.

Imagine din zona
Centrului
de operații
întrunite, JWC

În timp
ce, pentru
Napoleon și
von Clausewitz,
„ceața
războiului” se
datora lipsei
de informații,
acum există
prea multe, iar
capacitatea
noastră este
finită.

În timp ce, pentru Napoleon și von Clausewitz, „ceața războiului” se datora lipsei de informații, acum există prea multe, iar capacitatea noastră este finită. Recunoscând limitele capacității, comandanții exercițiilor de tip întrunit trebuie să identifice și să prioritizeze la maxim cerințele schimbului de informații (Information Exchange Requirements – IER)¹³. Dacă, în trecut, cu acest rol esențial era însărcinat un tip cu abilități tehnice, care să completeze echipa IER, acest lucru nu poate fi valabil în era informațională. Managementul informației (Information Management – IM) este atât un sport de comandă, cât și o condiție esențială pentru arta operațională. Nu trebuie să uităm că planificarea IER și SCI¹⁴ pentru exerciții înseamnă planificarea pentru război. Este o activitate de planificare operațională în timp real, care implică JFC-ul, componentele, Agenția de Comunicații¹⁵ și altele și merită o atenție deosebită.

În plus, comandanții și personalul ar trebui să acorde o analiză similară clasificării și accesibilității informațiilor. Acestea sunt, uneori, privite în mod eronat ca „cerințe numai pentru exerciții”, dar faptul acesta neagă importanța centrală și starea critică în timp real a informațiilor de comandă. *Planificați în grabă – regretați în tihnă* ar putea fi o maximă adecvată pentru cei care nu acordă suficientă atenție cerințelor informaționale și felului în care se așteaptă să le primească.

¹³ AJP 6, *Doctrina aliată întrunită pentru sisteme de comunicații și informatică dezvoltă cu claritate aceste cerințe.*

¹⁴ Sisteme de comunicații și informatică.

¹⁵ Agenția NATO pentru Comunicații și Informatică și Grupul NATO de Comunicații și Informatică.

Toți comandanții ar trebui să-și petreacă un pic de timp de calitate împreună cu responsabilii lor cu IM și cu SCI, pentru a face aprecieri mai bune și pentru a răspunde priorităților lor informaționale.

Administrarea spațiului de luptă

Acest aspect este direct conexat cu provocările privind volumul de informații și capacitatea personalului de a le procesa. Prin definiție, acțiunile de luptă întrunite reprezintă un efort colaborativ care beneficiază de grade înalte de orchestrație. După cum s-a dovedit și în cadrul JAVELIN, cu cât încercarea este mai mare și mai complexă, cu atât mai mare este provocarea; o arie de operații întrunite (Joint Operations Area – JOA) care cuprinde zeci de mii de soldați, mii de misiuni aeriene și zeci de nave de război, fără a menționa suprapunerile complexe civile și de informații, devine o provocare imensă pentru orice comandant și stat-major operațional întrunit. Tirania distanței și, prin urmare, împărțirea, a fost o adevărată dilemă operațională pentru comandanții din cadrul JAVELIN; misiunile aeriene nu au putut fi întinse sau re-atribuite peste vasta JOA în felul în care au fost asupra operațiilor din ultimii ani.

Dacă ar fi să existe o reducere a unor astfel de dileme, aceasta începe cu mult înainte ca trupele, avioanele și navele să fie aproape de spațiul de luptă, cu o Dezvoltare completă și detaliată a planului operațional (Operational Plan Development – OPD)¹⁶, în centrul căreia trebuie să se afle o căutare neîncetată a simplității, pentru a elimina acțiunile în spațiul de luptă. Succesiunea prin care acțiunile întrunite sunt coordonate și sincronizate în timp și spațiu se află la baza exercițiilor noastre, în special atunci când suntem confrunțați cu complexitatea măsurilor de coordonare a sprijinului cu foc sau cu apărările stratificate survenite în urma provocărilor JAVELIN de tipul capabilități de restricționare a accesului și interdicție regională (Anti-Access/Area Denial – A2/AD). Spațiul aerian în cauză și bastioanele A2/AD din JAVELIN au depășit capacitatea oricărei componente unice de a remedia și au necesitat o cooperare întrunită nouă între forțele aeriene, terestre, maritime și speciale, nemaivorbind despre cele spațiale și cibernetice¹⁷.

¹⁶ Faza a IV-a a Planificării NATO de răspuns la crize; dezvoltarea CONOPS și OPLAN.

¹⁷ Vezi articolul căpitanului (US-N) Bill Perkins (JAPCC), din aceeași ediție a revistei (Captain William A. Perkins, *Component Integration Challenges Presented by Advanced Layered Defence Systems (A2/AD)*, în revista *The Three Swords*, nr. 33, martie 2018 – n. trad.).

[...] cu cât încercarea este mai mare și mai complexă, cu atât mai mare este provocarea; o arie de operații întrunite (Joint Operations Area – JOA) care cuprinde zeci de mii de soldați, mii de misiuni aeriene și zeci de nave de război, fără a menționa suprapunerile complexe civile și de informații, devine o provocare imensă pentru orice comandant și stat-major operațional întrunit.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Integrare civil-militară

Deoarece conflictul este influențat de factori politici, economici și sociali, trebuie să includem un apel tot mai cuprinzător al participanților pe parcursul planificării și executării operațiilor întrunite. Cu toate acestea, cooperarea civil-militară a dobândit o nuanță diferită în contextul conflictelor de mare intensitate și al Articolului 5, iar uneori echipelor de planificare operațională trebuie să li se reamintească faptul că nu mai participă la consolidarea capabilităților și la reforma sectorului de securitate, *à la* Afganistan. Acum, cooperarea se referă mai degrabă la organisme guvernamentale și civice înființate – cu noțiuni puternice și de tradiție referitoare la suveranitate și la proprietate.

Fără îndoială, echilibrul s-a mutat de la organizațiile neguvernamentale (ONG-uri), organizațiile internaționale (IO) și altele asemenea. Aceasta este o abordare foarte diferită a acțiunilor cuprinzătoare din campaniile recente, când comandamentele au fost uneori obligate să-și adapteze tactica rapid. Astfel că, deși multe lucruri au fost învățate în anii de Management al crizelor și de Securitate prin cooperare, trebuie să fim atenți să atragem în noua paradigmă operațională doar aspectele potrivite ale acestei experiențe.

De exemplu, apărarea colectivă necesită un efort enorm pentru mobilizare rapidă, apoi de manevră și de susținere a forțelor. Armata nu poate îndeplini singură această cerință, ea depinde de o structură logistică civil-militară și de capabilități care să îi permită acest lucru. Comandanții cu grade superioare și analiștii militari continuă să sublinieze cerința de a elimina birocrăția civilă dintre statele NATO și de a îmbunătăți mobilitatea pe rutele intra-europene. În mod similar, este necesar ca spațiul eliberat să fie predat administrației civile – complexitatea acestei „*înlocuiri în poziție*” nu poate fi subestimată, mai ales în cazul în care forțele convenționale au părăsit terenul, spațiul aerian sau apele teritoriale, însă amenințările asimetrice persistă. Este prea târziu să ne gândim la acest aspect al Comenzii și controlului (C2) odată ce trupele sunt pe câmpul de luptă.

Într-un discurs adresat Institutului Internațional de Studii Strategice, generalul David Richards ne-a împărtășit o idee clară asupra priorității pe care o acordă C2 în era informației: „*De câțiva ani, îl tot parafrazez pe marele general american Omar Bradley, care sublinia că profesioniștii ar trebui să pună logistica înaintea tacticii. Versiunea mea este că, în primul și în primul rând, profesioniștii trebuie să aibă în vedere comanda și controlul, apoi logistica și abia apoi tactica. Ocupați-vă cum trebuie de C2, cu oamenii potriviți, și puteți face orice*”¹⁸.

¹⁸ General David Richards, „*Future Conflict and Its Prevention: People and the Information Age*”. Discurs susținut la IISS, pe 18 ianuarie 2010.

Exercițiile JWC încep să scoată în evidență cu adevărat dilemele referitoare la C2 ale națiunii gazdă, prin faze de planificare, și dezvăluie teme importante în domeniile ale administrației civile și ale legislației în timpul tranziției de la pace către spectrul conflictului. Cunoașterea principalilor interlocutori civili – acei „*oameni potriviți*” despre care vorbește generalul Richards – și înțelegerea clară a modului de operare a Conceptului apărării totale al oricărui stat sunt absolut esențiale pentru eficientizarea C2. Este interesant de scos în evidență faptul că o lucrare recentă a Centrului de excelență al NATO în domeniul C2 a pus un accent deosebit pe necesitatea ca această cerință să descrie *cine* este responsabil față de *cine* și *pentru ce* în raport cu cooperarea civil-militară în epoca Apărării totale¹⁹.

În cadrul JAVELIN s-a putut observa, în plină desfășurare, integrarea forțelor între națiunile gazdă și NATO cu nouă state separate. Conceptul de apărare totală al Norvegiei a oferit aspecte complexe ale comenzii, controlului și coordonării Alianței, ca să nu mai vorbim de costul analizei conflictelor. Această activitate deschide o pagină nouă în dezvoltarea doctrinei și, având în vedere că JAVELIN a făcut mari progrese, dilemele operaționale vor fi acum îmbunătățite în continuare pentru JUNCTURE 2018, pentru a testa acțiunile legate de structurile de reziliență ale națiunii gazdă, inclusiv starea de ordine și legislația națională privind tranziția. Aceasta este o temă care trebuie dezvoltată cu Comandamentul Întrunit în timpul fazei de studiu academic de pregătire a exercițiilor.

StratCom și mediul informațional

Raportul SACT referitor la Analiza prospectivă strategică din acest an este foarte relevant, în special în domeniile Umanitate și Tehnologie²⁰. Raportul descrie ariile de înțelegere conceptuală care se mișcă atât de repede, încât orizonturile de timp devin aproape lipsite de sens; mediul informațional în schimbare rapidă și comunicarea umană sunt, probabil, domeniile care au evoluat cel mai mult. După cum a subliniat și excelentul articol al lui Hope Carr din cel mai recent număr al revistei noastre (nr. 32, pp. 34-38)²¹, zorii spațiului de luptă informațional au dus la atragerea inexorabilă a comandanților în domeniile ale

¹⁹ NATO Command and Control Centre of Excellence Seminar Review 2017, p. 52, „*Considerations in the Re-establishment of Total Defence*”.

²⁰ *Strategic Foresight Analysis 2017 Report*, Supreme Allied Commander Transformation (SACT), 4 octombrie 2017.

²¹ Hope Carr, *Waging Information Warfare in the 21st Century*, în revista *The Tree Swords*, nr. 32/2017, pp. 34-38 (n. trad.).

ROMANIA
1918-2018 | SĂRBĂTORII ÎNTRUNITE

Exercițiile JWC încep să scoată în evidență cu adevărat dilemele referitoare la C2 ale națiunii gazdă, prin faze de planificare, și dezvăluie teme importante în domeniile ale administrației civile și ale legislației în timpul tranziției de la pace către spectrul conflictului.

Comunicarea umană este plină de provocări. Este nevoie de un efort intelectual enorm pentru a rămâne în frunte, oferind un scenariu proactiv și asertiv al Comunicării Strategice (Strat-Com), și nu de a reacționa pur și simplu la evenimente.

diplomației publice, care anterior erau de resortul oamenilor de stat și al politicienilor. Decizia de a nu participa nu mai este o opțiune; „*Bătălia scenariilor*” este atât de dinamică și fundamentală pentru teoriile victoriei și înfrângerii. Fostul SACEUR, generalul Philip Breedlove, a declarat: „*Luptele se vor duce pe teren, în aer și pe mare; dar următorul război va fi câștigat în spațiul de luptă informațional*”²².

De cele mai multe ori, comunicarea umană este plină de provocări. Este nevoie de un efort intelectual enorm pentru a rămâne în frunte, oferind un scenariu proactiv și asertiv al Comunicării Strategice (Strat-Com), și nu de a reacționa pur și simplu la evenimente. Gândiți-vă la complexitatea transmiterii mesajelor la nivel strategic, operațional și tactic. Gândiți-vă la modul în care comunicarea ar putea fi rafinată și nuanțată pentru audiențele interne și internaționale, asigurând în același timp coerența și evitând contradicțiile. Gândiți-vă la vasta gamă de canale de comunicare și la modul în care fiecare dintre ele este privit de diferite categorii demografice și de segmente ale unei populații. Cu toate acestea în minte, putem începe să ne dăm seama de provocarea căreia trebuie să îi facem față. JAVELIN a permis acestui aspect dinamic și rapid al afacerilor militare moderne să influențeze Comandamentul Forțelor Întrunite și componentele acestuia într-un mod plin de provocări. A fost edificator să vezi cum s-au adaptat forțele la mediul înconjurător, dezvoltând instrumente și proceduri pentru a face schimbări comportamentale favorabile Alianței; de exemplu, prin intermediul rețelelor sociale, cu campania „*#PuttingTheRecordStraight*” („*#săclarificăm lucrurile*” – n. trad.). Gândirea noastră se mișcă ritmic, iar Grupul de lucru al JWC privind mediului informațional avansează în acord cu Comandamentul Aliat pentru Transformare pentru a aborda această complexitate și a spori gradul de conștientizare a mijloacelor non-letale; în conformitate cu noțiunea lui Sun Tzu, de „*război ca echivalent al convingerii și ca luptă pentru inimi și minți*”²³.

Acțiunea noastră, de a ne asigura că structurile instruite integrează în mod coerent activitățile informaționale și nu le adaugă ca o idee ulterioară, a câștigat un adevărat avânt. Această dimensiune trebuie să se afle în fruntea planificării operaționale și necesită o schimbare de mentalitate și, de asemenea, o schimbare organizațională – resimțită cel mai probabil în ceea ce privește ritmul de lucru. Deci, pe măsură

²² Generalul Philip M. Breedlove în timpul unei vizite la JWC la 29 septembrie 2014.

²³ Steven Combs, „*Sun Tzu and the Art of War: The Rhetoric of Parsimony*”, Quarterly Journal of Speech 3: 276–94, august 2000.

ce trecem de la JAVELIN 2017 la JUNCTURE 2018, este încurajator să reținem faptul că JFC Napoli a solicitat să se pună un accent suplimentar pe Soft Targeting pentru exercițiul lor din toamna anului 2018.

Ritmul de lucru

Dacă prin ritm înțelegem un model de mișcare recurentă în cadrul comandamentului, atunci acesta trebuie să depindă și de un sentiment de coordonare, flux și cadență. În timp ce primul este despre rutină și despre „*a face mecanic ceva*”, acele ultime aspecte, coordonarea, viteza și tempo-ul în ritmul de lucru, sunt cele care susțin sincronizarea campaniei. Pentru că doar un ritm flexibil, ajustabil face posibil „*momentul pescărușului albastru*” în arta operațională, recompensând intuiția celor mai buni generali ai noștri:

„*Nouă zecimi din tactici sunt sigure și sunt învățate din cărți: dar zecimea irațională este precum pescărușul albastru care sclipește deasupra piscinei, și acesta este testul generalilor. Ea poate fi asigurată numai prin instinct, îmbunătățită de o gândire care să exerseze o mișcare atât de des, încât în criză să fie la fel de naturală precum un reflex*”. [T.E. Lawrence].

În exerciții, vedem ciclul deliberat al activităților de comandă și stat-major destinate sincronizării operațiunilor actuale și viitoare. Acestea sunt consiliile și grupurile de lucru care coordonează activitatea în funcție de diferitele orizonturi de planificare și necesită un mecanism de angrenare pentru a le conecta și sincroniza. Cu toate acestea, numai comandamentul cel mai agil este cel care poate schimba vitezele într-un mediu accelerat și poate contracta capacitatea statului major în activitățile de tip J3, J3/5 și J5, în funcție de evenimentele și prioritățile mereu în schimbare.

În cazul în care personalul pentru planificare și evaluare se poate adapta la un ciclu mai rapid, atunci acest fapt va permite comandantului lor acel „*moment al pescărușului albastru*” al artei operaționale, exploatarea oportunității trecătoare. Un Ciclu de coordonare întrunită cu o perioadă de timp stabilită, de exemplu, de șapte zile, ar putea să limiteze agilitatea comandamentului și ar putea să ofere un tempo insuficient pentru depășirea unui adversar. Dacă într-adevăr ne interesează superioritatea deciziei și mișcarea cu viteză de relevanță, prin Ciclul lui Boyd de observare, orientare, decizie și acțiune, atunci trebuie să avem în vedere folosirea unui ritm de lucru reglabil²⁴.

În cazul în care personalul pentru planificare și evaluare se poate adapta la un ciclu mai rapid, atunci acest fapt va permite comandantului lor acel „*moment al pescărușului albastru*” al artei operaționale, exploatarea oportunității trecătoare.

²⁴ „*Science, Strategy and War: The Strategic Theory of John Boyd*”, decembrie 2006, Routledge.

Acest lucru este în egală măsură despre cultura de comandă, despre adaptabilitate și despre modul în care (în mod tradițional) șeful de stat-major pregătește echipa prin instruirea pentru luptă și despre altele asemenea; adică despre ceea ce Lawrence a descris drept „o gândire care să exerseze o mișcare”.

Managementul întrunit al țintelor

Importanța managementului oportun, precis și inteligent al țintelor a fost confirmată de exercițiile recente, în special acolo unde am accentuat zonele gri dintre amenințările convenționale și cele asimetrice și cerința de a coordona și sincroniza atât acțiunile letale, cât și pe cele neletale. Profesioniștii militari par uneori să se simtă mai confortabil la capătul cinetic al spectrului țintelor. Poate că acest lucru se datorează faptului că principiile tragerii și manevrei sunt inoculate în fiecare nou recrut încă de la începutul carierei sale militare și, prin urmare, sunt instinctive. Ceea ce este mai puțin intuitiv este integrarea informațiilor în mixul de trageri și manevre. Cu toate acestea, cu riscul de a afirma ceea ce este evident, în actuala eră informațională aceasta trebuie să devină preocuparea noastră principală.

Astfel, abordăm în mod conștient planificarea tragerilor în vederea încurajării unui echilibru adecvat între capacitățile letale și cele neletale, asigurându-ne că acestea din urmă nu sunt pur și simplu o adăugire la sfârșitul procesului de management al țintelor. Noi integrăm gândirea transformatoare interesantă a Campaniei dezvoltării multinaționale a capacităților (Multinational Capability Development Campaign – MNDC) în Integrarea acțiunilor letale și neletale (Integration of Lethal and Non-Lethal Actions – ILNA)²⁵. Aceasta urmărește stabilirea unui proces bazat pe doctrină pentru integrarea acțiunilor letale și neletale la începutul procesului de proiectare și planificare operațională. Scopul este de a le permite comandanților să angajeze un adversar folosind o abordare multi-domeniu pentru a rezolva problemele operaționale complexe cu care se confruntă în prezent; și nu doar să folosească un „baros pentru a sparge o nucă”.

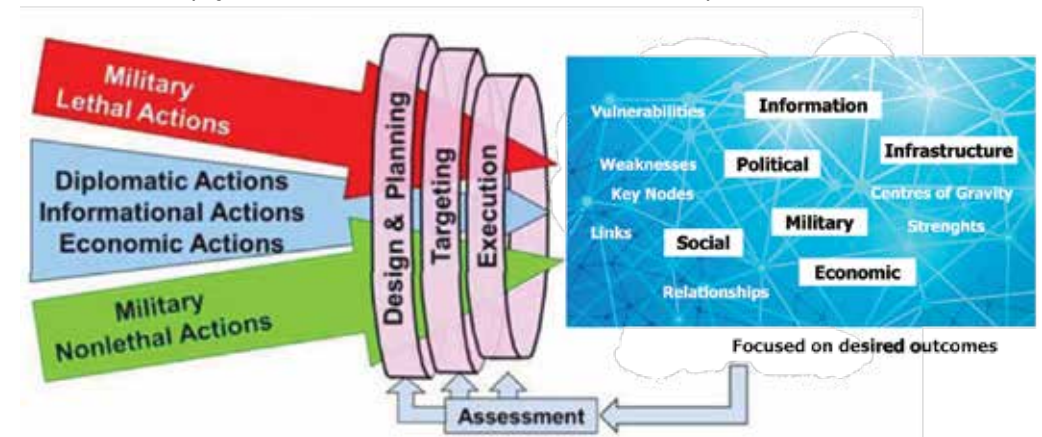
Mai mult decât atât, exploatarea acțiunilor letale din câmpul de luptă pentru a accelera efectele informaționale neletale și invers (inimile și mințile lui Sun Tzu) necesită o gândire atentă și detaliată. Evaluarea consecințelor intenționate și neintenționate este momentul în care intervine arta operațională, în cazul în care comandanții militari urmează să poarte un „război informațional” pentru a

²⁵ Campania dezvoltării multinaționale a capacităților, condusă de SUA (2017-2018), Integrarea acțiunilor letale și neletale (ILNA). Vezi www.act.nato.int/mcdc

contracara scenariul adversarului, ca să nu mai vorbim de protejarea vulnerabilităților din cadrul propriului Centru de greutate (Centre of Gravity – CoG).

Este, de asemenea, de remarcat faptul că amploarea și ritmul operațiilor de luptă de mare intensitate într-un JOA vast ar putea să nu ne permită luxul unor procese centralizate referitoare la managementul țintelor, așa cum s-a întâmplat cu operațiile din ultimii ani. Devine clar că e nevoie de o nouă gândire în ceea ce privește delegările și autoritatea, pentru a face față cantității, amplitudinii și vitezei cererilor, cum au fost cele din cadrul JAVELIN. Agilitatea este deosebit de importantă pentru exploatarea oportunităților de țintire sensibile la factorul timp și dinamice. Mai mult decât atât, aceste provocări ce

Integrarea acțiunilor letale și neletale: Campania dezvoltării multinaționale a capacităților. Grafică realizată de ACT/puțin modificată în vederea publicării.

țin de cantitate și amploare se aplică și felului în care sunt atribuite instrumentele referitoare la supraveghere și recunoaștere în vederea evaluării efectelor produse de acțiunile militare (Battle Damage Assessment – BDA). Nu este indicat să se aibă în vedere alegerea obiectivelor de lovire dacă nu există nicio capacitate de evaluare a rezultatelor; o cerință uneori trecută cu vederea.

Teme emergente în contextul apărării colective

Este încurajator să remarcăm că atât de multe dintre observațiile noastre de la pregătire se reunesc în cele din urmă în jurul unui număr relativ mic de teme; acele „pietre de temelie” perene și robuste. Acestea fiind spuse, nu ne putem permite să stăm nemișcați, ci trebuie să le revizuiem în permanență relevanța pe măsură ce continuăm să evoluăm. Având și ecouri ale accentului pus de Bradley asupra logisticii

Generalul-locotenent Ben Hodges – „forțele NATO ar trebui să poată să se deplaseze la fel de repede în Europa precum un camion polonez, cu o încărcătură de mere, pe drumul spre Lisabona”.

înainte de tactică²⁶, există noi dimensiuni logistice și legale care să justifice o importanță sporită pe măsură ce ne adaptăm de la campania expediționară la activarea pe teritoriul statelor membre ale NATO.

Generalul-locotenent Ben Hodges (comandantul Armatei SUA în Europa) surprinde sugestiv presiunile juridice și logistice: „forțele NATO ar trebui să poată să se deplaseze la fel de repede în Europa precum un camion polonez, cu o încărcătură de mere, pe drumul spre Lisabona”²⁷. Campania generalului Hodges pentru a evidenția lipsa unui „Schengen militar” a contribuit imens la deblocarea paraliziei birocratice în domeniul juridic și logistic. JAVELIN a subliniat și alte aspecte în ceea ce privește stările de urgență, conflict și război în cadrul națiunilor-gazdă și impactul concomitent asupra desfășurării operațiilor pe teritoriul suveran al statelor NATO. Accentuarea bazei industriale de apărare și a altor forme de sprijin, inclusiv transportul civil, comunicațiile și infrastructura energetică au oferit stimuli valoroși, așa cum au făcut-o și legăturile cu conceptul de apărare totală al Norvegiei la nivel național, regional și local. Acest lucru se resimte direct în nivelul de ambiție stabilit pentru JUNCTURE 2018, deoarece va continua să acționeze în legătură cu apetitul pentru risc și cu pragurile în ceea ce privește victimele, platformele și materialele în operațiunile de Articol 5.

Cunoaște-ți adversarul, cunoaște-te pe tine

Dat fiind faptul că partea practică a exercițiilor noastre începe cu Planificarea strategică și operațională și culminează cu executarea Planului operațional, personalul JWC este cel mai bine plasat pentru a evalua coerența și consistența în toate etapele procesului de planificare. Poate că cea mai evidentă evaluare a consistenței în planificarea forțelor întrunite este dezvăluită prin analiza CoG. Este foarte ușor ca firul continuității să fie întins sau deteriorat, ducând la o planificare incoerentă împotriva stării finale greșite a campaniei. Analiza CoG este unul dintre cei mai buni indicatori ai acestui fapt. Astfel, timpul petrecut pentru analiză nu este niciodată risipit, în special în ceea ce privește analiza bine realizată a CoG, care este într-adevăr baza oricărui plan. Doctrina descrie o analiză detaliată pe care un Comandant al Forței Întrunite trebuie să o facă analizând atât CoG-ul propriu, cât și pe cel inamic: caracteristici, capacități sau localitățile din care o... forță militară... își obține libertatea de acțiune, forța fizică sau voința de a lupta²⁸.

²⁶ Ibidem.

²⁷ General-locotenent Ben Hodges, comandant al Armatei SUA în Europa, „The Achilles Heel of NATO”, Reuters, 17 noiembrie 2017.

²⁸ AJP-5 Doctrina aliată întrunită pentru planificare operațională, 2013, P 2-32.

În mediul informațional, acțiunile tactice au consecințe strategice, iar intervalul în care se instalează diversiunea se măsoară mai degrabă în minute decât în ore. Trebuie să ne cunoaștem vulnerabilitățile și să ne protejăm cu orice preț.

Un CoG poate uneori să deblocheze o stare finală a campaniei și este demn de un angajament personal atent al comandantului Forței Întrunite. Comandantul trebuie să decidă cine sau ce are o importanță centrală în contextul campaniei, acest fapt permițându-i să aloce resurse fie pentru a proteja CoG-ul forței sale, fie pentru a-l ataca pe ce al adversarului. Poate că vreodată a fost așa, dar CoG-ul la nivel operațional pare să se concentreze frecvent asupra aspectelor imateriale referitoare la bătălia de voințe și scenarii. Acest lucru ar putea fi legat de caracterul omniprezent și atotcuprinzător al mediului informațional și al fenomenului *social media*. În rândul structurilor instruite, ponderea mai mare a analizei pare adesea acordată CoG-ului inamic, în detrimentul luării în considerare a punctelor forte și a vulnerabilităților proprii. Și totuși, necesitatea de a proteja CoG-ul aliaților împotriva, de exemplu, a manipulării de genul „ochi pentru ochi” reprezentate de „fake news” nu a fost niciodată mai profetică. Dacă nu este verificată, o astfel de propagandă poate înfige o sârmă ghimpată în inima moralului, a determinării și a coeziunii. Este vorba despre protejarea forței, a misiunii și chiar a stării politice. În mediul informațional, acțiunile tactice au consecințe strategice, iar intervalul în care se instalează diversiunea se măsoară mai degrabă în minute decât în ore. Trebuie să ne cunoaștem vulnerabilitățile și să ne protejăm cu orice preț. Mediul informațional simulat în cadrul JAVELIN a fost neobosit și neiertător, la fel ca în lumea reală, și a întins la maxim fiecare celulă a Comandantului Forței Întrunite, care a răspuns pozitiv acestei realități a campaniei moderne.

Activitatea viitoare

Acest articol nu intră în miezul problemei dezvoltării acțiunilor de luptă și a inovării în cadrul JWC. Dacă aveam mai mult timp și spațiu, am fi putut detalia importanța cadrului exercițiilor și a activității în privința scenariului, contribuind la conceptualizarea operațiunilor întrunite de mare intensitate și a apărării colective. După cum a afirmat recent un vizitator, „scenariul deschide ușa spre interoperabilitate”²⁹. În acest sens, noul scenariu *Occasus* pentru JUNCTURE 2018 reprezintă un pas înainte considerabil în exercitarea Apărării colective, iar planurile noastre de a concepe material pentru scenarii în TOPFAS sunt cu adevărat transformaționale³⁰.

²⁹ General de brigadă John Healy, director al ECJ7, Comandamentul Forțelor SUA în Europa (EUCOM).

³⁰ TOPFAS este instrumentul NATO pentru planificare operațională: Instrument pentru serviciul funcțional al planificării operaționale.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Europa e posibil să fi intrat în ceea ce analiștii consideră o fază nouă și periculoasă. Peisajul geopolitic în schimbare rapidă face ca activitatea pentru dezvoltarea acțiunilor de luptă să fie una interesantă, și ca cei aflați în slujba Centrului pentru Acțiuni de Luptă al NATO să trăiască aici vremuri fascinante.

Mai mult decât atât, acest articol a abordat activitatea de dezvoltare a doctrinei doar în trecut, în contextul administrării câmpului de luptă și al logisticii, însă totul este impregnat de doctrină. Așa cum am reamintit în legătură cu JAVELIN, aceasta este cheia noastră către comunicare și interoperabilitate. O discuție fără definiție este inutilă, iar, fără o metodă prescriptivă, riscăm obținerea unui țel contrar în legătură cu comunicarea și confuzia. Și, deși acest articol a acoperit o parte din activitatea desfășurată în așa-numitul mediu informațional, multe altele se întâmplă în zona noastră de Integrare a conceptelor și a capabilităților, nu în ultimul rând în domeniile spațial și cibernetic și în îmbunătățirea sofisticării Evaluării operațiilor pentru a-i ajuta pe comandanți în luarea deciziilor bazate pe dovezi. Acestea ar putea fi subiecte pentru articolele viitoare din această revistă; este suficient să spunem că în următoarele luni e multă treabă de făcut, relevantă, reală și foarte la obiect pentru efortul actual al NATO.

Deci, Europa e posibil să fi intrat în ceea ce analiștii consideră o fază nouă și periculoasă. Peisajul geopolitic în schimbare rapidă face ca activitatea pentru dezvoltarea acțiunilor de luptă să fie una interesantă, și ca cei aflați în slujba Centrului pentru Acțiuni de Luptă al NATO să trăiască aici vremuri fascinante. Deținem o competență unică și privilegiată referitoare la *comanda militară*, dar și la comanda și statul-major de nivel superior din cadrul NATO. Îi vedem pe cei mai talentați comandanți și membri ai statului-major care operează în condiții stresante și pline de provocări. Ar fi imposibil să nu fim smeriți și impresionați în fața acestui lucru. Cu toate acestea, odată cu privilegiul vine și responsabilitatea, care înseamnă oferirea, în cadrul dezvoltării acțiunilor de luptă, a unor observații valide din timpul pregătirii. În acest fel, suntem obligați să reflectăm asupra acestui lucru, care reprezintă însăși rațiunea de a fi a pregătirii și a ducerii acțiunilor de luptă în cadrul NATO. Această legătură trebuie să fie evidentă și vizează multinaționalitatea, interdependența și interoperabilitatea. Suntem limitați doar de imaginația noastră!

Lectură recomandată

1. NATO Strategic Foresight Analysis, raport din 2017, www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/171004_sfa_2017_report_hr.pdf

CONTRACARAREA RESTRICTIONĂRII ACCESULUI/INTERZICERII ZONEI – CERINȚE DE VIITOARE CAPABILITĂȚI ÎN NATO –

Andreas SCHMIDT

JAPCC - The Joint Air Power Competence Centre

Autorul prezintă diferite definiții ale termenului restricționarea accesului (Anti Access/Area Denial – A2/AD), termen din ce în ce mai prezent în documentele militare, precum și în articolele și evaluările din ultimele două decenii.

Mai mult, se arată că, în ciuda prevalenței în studiile și discuțiile actuale, A2/AD nu este o amenințare nouă. Pe scurt, A2/AD este răspunsul la proiecția forței militare vestice, loviturile de precizie și capacitățile C2 de rețea. Cum războiul de uzură nu trebuie să fie prima opțiune pentru NATO, au fost găsite soluții tehnice și concepții creative pentru a asigura succesul misiunii. De asemenea, doctrina NATO ar trebui să fie revizuită pentru a reflecta procesele integrate într-unite și combinate necesare pentru contracararea A2/AD.

Cuvinte cheie: represalii masive, răspuns flexibil, Anti Access/Area Denial (A2/AD), putere ofensivă, arsenal convențional.

Articol publicat, sub numele *Countering Anti-Access/Area Denial. Future Capability Requirements in NATO*, pentru Joint Air Power Competence Centre, Delivering Effective Solutions through Independent Thought and Analysis, pe site-ul <https://www.japcc.org/countering-anti-access-area-denial-future-capability-requirements-nato/>

Traducere realizată de **Diana Cristiana LUPU**.

Introducere

Termenul *restricționarea accesului/interzicerea zonei (Anti-Access/Area Denial – A2/AD)* este, în ultimele două decenii, din ce în ce mai des utilizat în documente, articole și evaluări militare. Cu toate acestea, se pune întrebarea dacă A2/AD constituie un tip nou, fără precedent, de amenințare la adresa NATO sau este doar un termen la modă, un alt nume, pentru unele mijloace militare deja existente de mai mult timp. În cazul în care este ceva nou, sunt capacitățile și doctrinele NATO actuale suficiente pentru contracararea acestei amenințări sau A2/AD necesită o schimbare de paradigmă cu privire la modul de ducere a războaielor viitoare?

Dintre multele aspecte ale A2/AD, articolul de față pune accentul, în principal, pe utilizarea mijloacelor militare simetrice, cele privitoare la războiul asimetric, hibrid și cibernetic nefăcând obiectul materialului prezentat. De asemenea, articolul nu tratează sprijinul acordat tacticilor A2/AD prin mijloace pur strategice, cum ar fi rachetele balistice intercontinentale sau bombardierile strategice.

Pentru înțelegerea problematicii A2/AD actuale, a implicațiilor acesteia și a noii sale calități, este util a porni de la definiția A2/AD. De asemenea, este de o importanță semnificativă studierea rolului descurajării convenționale în era armelor nucleare, precum și posibilele explicații pentru evoluția curentă a A2/AD.

NATO nu a convenit oficial asupra unei definiții a A2/AD, dar un raport al conferinței Colegiului de Apărare NATO din 2016 propune următoarea accepțiune: „*Obiectivul unei strategii de restricționare a accesului sau de interzicere a zonei este de a împiedica atacatorul de a-și aduce forțele într-o anumită regiune (A2) sau de a împiedica atacatorul de a opera liber în regiunea respectivă și de a-și maximiza puterea de luptă (AD)*”¹. Această explicație pare să caracterizeze A2/AD ca având o natură defensivă. Prin comparație, în 2003, *Centrul pentru evaluare bugetară strategică (Centre for Strategic Budgetary Assessment – CSBA)* definea A2/AD după cum urmează: „*Restricționarea accesului reprezintă acțiunile inamicului menite a împiedica mișcarea militară într-un teatru de operații,*

„Obiectivul unei strategii de restricționare a accesului sau de interzicere a zonei este de a împiedica atacatorul de a-și aduce forțele într-o anumită regiune (A2) sau de a împiedica atacatorul de a opera liber în regiunea respectivă și de a-și maximiza puterea de luptă (AD)”.

¹ G. Lasconjarias and A. Marrone, *NDC Conference Report No. 01* / 16 februarie 2016.

În anii 1960, NATO a înlocuit strategia represaliilor masive („Massive Retaliation”) cu cea a răspunsului flexibil („Flexible Response”), o postură de descurajare mai echilibrată, utilizând un arsenal de forțe convenționale și nucleare.

În ultima parte a anilor 1970, în SUA, a apărut așa-numita strategie de contrabalansare („Second Offset Strategy”), care evidențiază tehnologia de nivel superior tactic în arsenalul convențional.

iar interzicerea zonei reprezintă operații [...] ce urmăresc restricționarea libertății de acțiune în zone aflate sub controlul inamicului”². Această descriere oferă o interpretare a A2/AD cu o componentă mai agresivă. În general, majoritatea definițiilor A2/AD convin asupra caracterului defensiv al A2/AD. Indiferent de definiția agreată, capacitățile A2/AD pot fi, în primul rând, defensive, dar pot fi, de asemenea, implicate în conducerea și sprijinul diferitelor tipuri de operații ofensive.

Apariția conceptului AD - restricționarea accesului, în Occident

După cel de al Doilea Război Mondial, Statele Unite ale Americii au publicat Documentul NC 162/2 al Consiliului de Securitate Națională, anunțând principiul distrugerii prin represalii masive cu ajutorul loviturilor executate de puterea ofensivă („massive retaliatory damage by offensive striking power”), incluzând utilizarea armelor nucleare strategice și tactice, ca răspuns la o posibilă agresiune sovietică. Acesta a fost rezultatul unei amenințări convenționale din partea Uniunii Sovietice, percepute drept copleșitoare, în comparație cu evaluarea capacităților convenționale deținute de SUA și de „Occident”. În timp, diverse studii au demonstrat percepția unui tabu moral (în special în politica occidentală) cu privire la utilizarea armelor nucleare, ceea ce a redus credibilitatea și, respectiv, utilitatea acestora³. Mai mult decât atât, națiunile posesoare de arsenal nuclear s-au simțit încurajate să atace utilizând forța convențională, bazându-se pe propriile capacități nucleare de descurajare⁴. Aceasta a însemnat că Occidentul a avut nevoie de o acumulare graduală cuprinzătoare de capacități convenționale, pe lângă arsenalul nuclear, în caz contrar, escaladarea nucleară timpurie în mare parte dintre conflicte devenind inevitabilă. Astfel, în anii 1960, NATO a înlocuit strategia represaliilor masive („Massive Retaliation”) cu cea a răspunsului flexibil („Flexible Response”), o postură de descurajare mai echilibrată, utilizând un arsenal de forțe convenționale și nucleare. Premisa acestei strategii a fost aceea de a descuraja majoritatea conflictelor utilizând forțe convenționale pe măsură, opțiunea nucleară fiind menținută ca *ultima ratio*.

În ultima parte a anilor 1970, în SUA, a apărut așa-numita strategie de contrabalansare („Second Offset Strategy”), care evidențiază tehnologia

² Andrew Krepinewich, Barry Watts, Robert Work, *Meeting the Anti-Access and Area-Denial Challenge*, Centre for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), 2011, pe site-ul <http://csbaonline.org/publications/2003/05/a2ad-anti-access-area-denial/>

³ Nina Tannenwald, *The Nuclear Taboo. The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons since 1945*, Cambridge University Press, 2007.

⁴ Glenn H. Snyder, *The Balance of Power and the Balance of Terror*, 1965.

de nivel superior tactic în arsenalul convențional. Noua strategie se concentra pe patru domenii principale:

- noile platforme de informații, supraveghere și cercetare (*Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – ISR*) și capacitățile de gestionare a luptei;
- arme cu precizie de lovire îmbunătățită;
- tehnologie anti-detectie;
- exploatarea tactică a spațiului pentru ISR, comunicații, navigație și sincronizare.

Prin urmare, SUA și-au consolidat capacitatea de a realiza descurajarea prin interzicere („*Deterrence by Denial*”)⁵, adăugând astfel o componentă AD solidă portofoliului său ofensiv convențional, reprezentând un multiplicator de forță serios. Această capacitate a fost combinată cu capacitatea SUA de proiectare a forței globale, prin, de exemplu, *Carrier Strike Groups* - transport aerian strategic și aviație cu rază lungă de acțiune, beneficiind de alimentare în aer. Împreună, acestea au creat o componentă dinamică, mobilă, la cerere („*AD on demand*”), care a făcut din descurajarea convențională un substitut credibil, înainte de amenințarea cu alternativa nucleară.

Reacția adversarilor la AD-ul occidental

Pentru a contrabalansa acest nivel înalt de descurajare convențională și a menține relevanța militară, dincolo de domeniul nuclear, actorii aflați pe poziții opuse în mediul internațional de securitate au fost nevoiți să dezvolte un răspuns adecvat acestor noi capacități occidentale de proiecție a puterii. Aceasta a necesitat atât dezvoltarea unei noi tehnologii de armament, cât și utilizarea efectivă a acesteia, în raport cu particularitățile geografice ale zonei apărute. Astfel, caracteristicile compoziției fiecărei A2/AD variază ca natură în teatre, în funcție de capacitățile evaluate ale potențialei forțe de intruziune și de caracteristicile mediului regional.

În prezent, cele mai semnificative configurații A2/AD regionale sunt dislocate în regiunea Asia-Pacific (China)⁶, precum și în flancurile estic și sud-estic ale NATO (Rusia, în Kaliningrad, Crimeea și Siria)⁷, unde un mix de sisteme de apărare aeriene (*Air Defence Systems – ADS*), capacități

⁵ Cum va fi definit de Michael S. Gerson, *Conventional Deterrence in the Second Nuclear Age*, 2009.

⁶ A se vedea Martin Menzel, *China's Air Power 2015 / Reconnaissance-Strike Capabilities for and A2/AD Strategy*, 2015, în *Journal of the JAPCC* Edition 21, pp. 21-27, pe site-ul <https://www.japcc.org/chinas-aerospace-power-2015/>

⁷ A se vedea Patrick Filbert, *Breaking Integrated Air Defence with UAV Swarms*, 2016, în *Journal of the JAPCC*, Edition 22, pp. 85-88, pe site-ul <https://www.japcc.org/breaking-integrated-air-defence-unmanned-aerial-vehicle-swarms/>

În prezent, cele mai semnificative configurații A2/AD regionale sunt dislocate în regiunea Asia-Pacific (China), precum și în flancurile estic și sud-estic ale NATO (Rusia, în Kaliningrad, Crimeea și Siria).

ofensive antiaeriene, stații de bruiaj electronic foarte puternice, precum și cele mai noi și precise rachete balistice de teatru și de croazieră împiedică operațiile militare ale unor terți. În ciuda faptului că efectele unei asemenea A2/AD sunt limitate la o anumită regiune, trebuie luate în considerare, de asemenea, posibilitatea lor integrare în organizații militare mai largi și conexiunea acestora cu regiunile din ariergardă („adâncime strategică”).

Capabilități semnificative A2/AD rusești și chinezești

Rusia a introdus termenul de *complex recunoaștere-foc* („*Reconnaissance-Fire Complex*”)⁸, ce descrie combinația, deținută de SUA, de muniție ghidată cu precizie (*Precision-Guided Ammunition – PGM*), capabilități ISR, comandă și control (C2) automatizate, care trebuie să fie întreruptă.

Contracararea ISR. Având în vedere că informațiile de direcționare precise au importanță capitală pentru oponent, interzicerea colectării de date ISR este o soluție eficientă. Aceasta poate fi realizată prin bruieră sensorilor capabilităților ISR terestre, maritime și spațiale, în tot spectrul electromagnetic (EMS). Sistemele de bruiaj actuale sunt capabile să interzică efectiv utilizarea EMS până la o distanță de câteva sute de kilometri, incluzând sateliții cu orbită joasă și mijloacele de comunicare asociate sistemelor C2 automate. Un studiu a arătat că bruiajul sateliților ISR ce operează în gama vizuală a EMS cu laser este, de asemenea, posibil⁹. Mai mult, este posibilă distrugerea cinetică a sensorilor ISR aerieni și spațiali prin mijloace proprii sistemelor de apărare aeriană și anti-satelit. Aceste opțiuni ar face ca adversarul să nu mai poată colecta datele ISR necesare pentru executarea *complexului recunoaștere-foc*.

Contracararea PGM. O altă opțiune este distrugerea PGM sau al purtătorului însuși. ADS poate angaja ținte de tipuri variate și cu diferite raze de acțiune. S-300 (*SA-20 Gargoyle*) rusesc sau HQ-9 chinezesc pot oferi o acoperire de până la 200 km, iar nou-introdusul S-400 (*SA-21 Growler*), de până la 400 km. Aceasta, în combinație cu alte ADS, ca, de exemplu, *Pantsir-S1* (*SA-22 Greyhound*) rusesc sau *Man Portable ADS* (*MANPADS*), pot opri cele mai multe aeronave de la a-și atinge nivelul de lansare a armamentului, făcându-le astfel ineficiente și generând

⁸ Barry D. Watts, *The Maturing Revolution in Military Affairs*, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), 2011, pe site-ul <http://csbaonline.org/search/?x=0&y=0&q=The+Maturing+Revolution>

⁹ WANG Si-wen, GUO Li-hong, GUO Ru-Hai, *Analysis of Laser Jamming to Satellite-based Detector*, 2009.

un mare risc de uzură. De exemplu, în încercarea de a neutraliza echipamentele A2/AD în regiunea Kaliningrad, se estimează o rată de uzură a aeronavei de 20-30 %¹⁰.

Beneficii politico-militare ale implementării A2/AD la nivel regional

Având în vedere că nici o națiune nu dorește să pornească un conflict pentru schimbarea regimului într-un stat membru al NATO, instalarea unor zone de A2/AD regionale trebuie să fie considerată, în primul rând, defensivă. Astfel, principalul scop al A2/AD este de a împiedica accesul posibilului adversar la anumite obiective militare operaționale. Dincolo de raza lungă de acțiune strategică (în principal nucleară) a arsenalului apărătorului, principalul beneficiu al A2/AD pare a fi acela de descurajare prin interzicere – „*Deterrence by Denial*” mai degrabă decât descurajare prin pedepsire – „*Deterrence by Punishment*”¹¹.

Aceasta este adevărat, în special, pentru națiunile care nu posedă arme nucleare, precum Iran, unde schimbarea regimului este percepută ca o amenințare. Implementarea unei zone A2/AD reprezintă astfel doar fortificarea apărării naționale cu scopul de a maximiza uzura atacatorului. Având în vedere că acesta este un principiu învechit, disponibilitatea sistemelor moderne de arme, precum rachete de mare precizie cu rază lungă de acțiune și ADS, permite apărătorului o acoperire mai mare a teritoriului adversarului sau a căilor de acces ale acestuia, respectiv posibilitatea de a afecta uzura graduală extinsă. Mai mult, interzicerea capabilităților de lovire cu precizie mărește șansele de supraviețuire a regimului pentru o perioadă mai lungă de timp.

În cazul statelor posesoare de arme nucleare, cum ar fi Rusia sau China, amenințarea cu atacuri asupra teritoriului acestora este puțin probabilă, datorită capacității de descurajare nucleară. Astfel, calculul pentru stabilirea unui A2/AD la nivel regional este, probabil, diferit. Postura A2/AD a Chinei în regiunea Asia-Pacific este deseori denumită contra-intervenție („*Counter Intervention*”)¹², ceea ce vine în sprijinul acestei concluzii. De asemenea, în ceea ce privește Rusia, conceptul de securizare a unei situații „*fait accompli*” este o rațiune mai plauzibilă. Acest concept prevede un plan militar executat în apropierea teritoriului național, în timp ce intervenția oportună a terților este

¹⁰ Brig Gen Mehmet Yalinalp, *Air Command and Control for Operations in Contested Environments*, 2015.

¹¹ Diferență definită la *Ibid* 4.

¹² M. Taylor Favel, Christopher P. Twoney, *Projecting Strategy: The Myth of Chinese Counter Intervention*, 2015.

Dincolo de raza lungă de acțiune strategică (în principal nucleară) a arsenalului apărătorului, principalul beneficiu al A2/AD pare a fi acela de descurajare prin interzicere – „Deterrence by Denial” mai degrabă decât descurajare prin pedepsire – „Deterrence by Punishment”.

Postura A2/AD a Chinei în regiunea Asia-Pacific este deseori denumită contra-intervenție („Counter Intervention”).

împiedicată, până la finalizarea misiunii. Ulterior, când terța parte a reușit să-și dispună forțele convenționale de intervenție, descurajarea nucleară poate servi pentru demontarea altor abuzuri.

Reflecții privitoare la contracararea A2/AD

Scopuri. De ce ar lansa NATO, o organizație cu marcant caracter defensiv, operații militare împotriva structurilor A2/AD, de tipul celor menționate anterior? În ciuda faptului că agresiunea asupra teritoriului suveran al altor state nu este acceptabilă în dreptul internațional, condițiile de tip „*fait accompli*”, precum cele din Peninsula Crimeea, sau cele cu potențial emergent în statele baltice membre ale NATO, ar putea aduce Alianța în situații în care ar trebui să trateze ofensiv și defensiv componentele A2/AD, în fazele incipiente ale intervenției. Cu toate acestea, anihilarea unei zone A2/AD poate fi doar unul dintre obiectivele urmărite în îndeplinirea misiunii în ansamblul său.

Metode. Fundamental, pentru contracararea A2/AD, există două opțiuni principale. Acestea sunt abordarea din interior spre exterior și cea din exterior spre interior (*Inside-Out* și *Outside-In*)¹³. Abordarea din interior spre exterior se bazează pe avantajul tehnologic, având ca scop un conflict scurt, de mare intensitate, cu lovirea centrului de greutate al sistemului A2/AD pe baza factorului surpriză, distrugând astfel obstacolul ce stă în calea înaintării forțelor amice. Prin contrast, abordarea din exterior spre interior optează pentru neutralizarea capabilităților adversarului în timp și pe etape. În acest caz, există riscul evident de mare uzură și misiune istovitoare, ceea ce, în general, nu este de acceptat, la nivel politic, în NATO, fiind astfel dificil de susținut. Așadar, abordarea din interior spre exterior pare a fi cea mai logică și fezabilă metodă de a contracara A2/AD. Pentru ca această abordare să fie de succes, trebuie penetrată zona A2/AD pentru a o aduce în raza de acțiune a armelor proprii. Trebuie însă avut în vedere că acest aspect este exact acela pentru prevenirea căruia sunt destinate capabilitățile A2/AD moderne și foarte sofisticate. E necesar să se recunoască faptul că aceste capabilități au redus, cel mai probabil, avantajul tehnologic anterior al arsenalelor occidentale, inclusiv al resurselor SUA pentru proiecția forței globale și al loviturilor de precizie.

Mijloace. În consecință, NATO are nevoie de următoarele capabilități noi:

- Capabilități de lovire cu lansare la distanță, cu o rază ce face posibilă angajarea din exteriorul sau de la marginea zonei A2/AD, în combinație cu mijloace ISR rezistente la A2/AD;

¹³ Mike Pietrucha, *Strategic Architectures*, 2015

- Tehnologie care să poată penetra cu succes o zonă A2/AD și să creeze efectul dorit;
- Noi concepții de utilizare a tehnologiei existente;
- Dezvoltarea unor capabilități de contracarare a A2/AD – exemplul SUA.

În cea mai nouă strategie de contracarare – „*Third Offset Strategy*”, SUA au prezentat posibile soluții de reechilibrare a descurajării convenționale, ținând cont de capabilitățile A2/AD ale potențialilor adversari. În prim-plan, se află conceptul de supraveghere și lovire global („*Global Surveillance and Strike Concept – GSS*”)¹⁴, gruparea de forțe de lovire globală a forțelor aeriene („*Air Force’s Global Strike Task Force*”)¹⁵ și lovitura globală promptă convențională („*Conventional Prompt Global Strike – CPGS*”)¹⁶. Un studiu din 2010 al Centrului pentru evaluări strategice și bugetare prezintă câteva elemente ale unei categorii potențiale cu rază lungă de acțiune¹⁷. Astfel, sunt descrise noi muniții, cu posibilitate de a fi lansate de la distanță, care ar putea învinge strategiile A2/AD. De exemplu, rachetele de croazieră tactice avansate, cu o rază în jur de 1000 km, sau rachetele super-/hipersonice, cu o rază de până la 2000 km, ar putea depăși limitările de timp/distanță ale armelor subsonice existente. De asemenea, dezvoltarea unor rachete balistice cu rază lungă de acțiune convenționale, cu focoașe supersonice noi, cu baza pe *Navy’s Trident* sau *Air Force’s Minuteman II* ori *Peacekeeper BM*, sunt menționate ca mijloace de asigurare a capabilităților de lovire convenționale globale. O altă tehnologie propusă, care ar aduce o nouă calitate arsenalului, este noul bombardier penetrant („*New Penetrating Bomber*”). Acesta ar trebui să aibă, printre altele, următoarele abilități:

- cu sau fără pilot;
- rază de zbor fără realimentare de cel puțin 4000 NM;
- bandă largă, observabilitate foarte joasă;
- supraveghere la bord și capabilități de autoapărare care să permită operații independente împotriva țintelor fixe și mobile în mediile C4ISR.

Aceasta ar permite platformelor aeriene să opereze independent într-un mediu A2/AD, cu o probabilitate de succes semnificativă. Prin urmare, superioritatea aeriană ar putea fi sporită și controlul temporar

¹⁴ Robert Martinage, *Toward a new Offset Strategy*, 2014.

¹⁵ *Ibidem* 2.

¹⁶ Amy F. Woolf, *Conventional Prompt Global Strike and Long Range Ballistic Missiles: Background and Issues*, 2015.

¹⁷ Mark A. Gunziger, *Sustaining America’s Strategic Advantage in Long-Range Strike*, Centre for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), 2010.

NATO va trebui să obțină anumite efecte în interiorul zonei A2/AD, pentru a genera temporar o situație aeriană, terestră și maritimă favorabilă, care va permite începerea abordării din interior spre exterior.

al spațiului aerian ar putea fi obținut, cu scopul de a iniția abordarea din interior spre exterior.

Având în vedere că actualele platforme aeriene pentru război electronic (EW), precum *Growler*, *Prowler* sau *EC-130H* nu dispun de raza, persistența și capacitatea de supraviețuire necesare pentru operarea în mediile A2/AD moderne, studiul¹⁸ recomandă o nouă platformă de atac electronic aeropurtată („*Airborne Electronic Attack*” – AEA), destinată abordării sistemelor A2/AD moderne.

Concepte privitoare la contracararea angajării și dislocării A2/AD

Ca reacție la criza din Ucraina, NATO a invocat creșterea capacității de reacție a Alianței (*Readiness Action Plan – RAP*), ceea ce a îmbunătățit conceptul de forță de răspuns a NATO (*NATO Response Force – NRF*) cu grupul de luptă cu nivel de reacție foarte ridicat (*Very High Readiness Joint Task Force – VJTF*). De asemenea, au fost revizuite planurile de răspuns gradual (*Graduate Response Plans – GRPs*), toate acestea cu scopul de a reasigura națiunile membre ale Alianței. Când aceste planuri vor fi puse în practică, A2/AD adversare vor avea ca țintă forțele care sunt dislocate în teatru. Așadar, NATO va trebui să obțină anumite efecte în interiorul zonei A2/AD, pentru a genera temporar o situație aeriană, terestră și maritimă favorabilă, care va permite începerea abordării din interior spre exterior. În cazul în care acest efect nu poate fi generat din afara unei zone A2/AD, capacitățile necesare ar trebui să fie deja la locul de desfășurare a operațiilor (pre-dislocate), pentru a crea circumstanțele favorabile.

În exemplul regiunii Kaliningrad, o cantitate semnificativă de ADS aparținând Rusiei creează un spațiu aerian ostil ce ajunge până în adâncimea teritoriului NATO. În plus, rachete cu baza pe sol și anti-nave maritime reprezintă o serioasă amenințare la adresa forțelor maritime din Marea Baltică. Pre-dislocarea echipamentului EW adecvat (cu bază terestră, navală și aeriană) în zona operațională Kaliningrad ar putea genera efecte instantanee ce ar permite o mobilitate relativ protejată. De asemenea, utilizarea Forțelor pentru Operații Speciale ar putea fi foarte eficientă și precisă. Cu toate acestea, va trebui luat în calcul timpul mai lung necesar pregătirii și încadrării misiunii.

¹⁸ IHS *Jane's International Defence Review*, *Hypersonic Hustle: Global Efforts Stepped-up to Satisfy Military Need for Speed*, 9 martie 2016.

În esență, contracararea A2/AD trebuie să fie considerată o provocare a forței întrunite, necesitând planificarea și coordonarea misiunii dincolo de nivelurile de comandă ale unei singure categorii de forțe, precum și combinarea unor capacități tactice variate, la nivelul forței întrunite. Pe baza experienței din Asia-Pacific, acest aspect a fost deja tratat în concepțiile americane, cum ar fi *Concepția întrunită pentru acces și manevră în comunitățile globale* („*Joint Concept for Access and Manoeuvre in the Global Commons*”), anterior cunoscută drept *lupta în aer și pe mare* („*Air-Sea Battle*”). Cea din urmă a identificat soluții de combinare și integrare a capacităților existente ale categoriilor de forțe, la nivel întrunit, pentru îmbunătățirea probabilității de succes împotriva zonelor A2/AD concentrate.

Concluzie

În ciuda faptului că aspectele privitoare la A2/AD prevalează în studiile și discuțiile actuale, acesta nu reprezintă, în principal, un tip nou de amenințare. Ideea conform căreia acest concept a schimbat semnificativ modul de utilizare a capacităților militare nu are un grad mare de adevăr, fiind, mai degrabă, doar o consecință logică a cursei înarmării convenționale și a tehnologiei ce a urmat sfârșitului celui de al Doilea Război Mondial. În termeni mai simpli, A2/AD este răspunsul pentru proiecția forței occidentale, pentru loviturile de precizie și capacitățile C2 de rețea. Caracteristicile de nivel avansat, precum detecția extinsă și razele de angajare, în combinație cu mobilitatea ridicată, probabilitatea mică de detecție și redundanța în rețea, au generat o capacitate de apărare nouă care trebuie abordată.

Având în vedere că războiul de uzură nu trebuie să fie prima opțiune pentru NATO, e necesar să fie găsite soluții tehnice și concepții creative, pentru a asigura succesul misiunii. Deficiențele cu privire la capacitățile de contracarare a A2/AD specifice trebuie să fie clar identificate și remediate, prin mijloace robuste și potrivite pentru menținerea unui nivel acceptabil al descurajării convenționale. Acest aspect trebuie să ia în considerare viteza progresului tehnologic al adversarilor, ceea ce presupune proceduri de dezvoltare și achiziții mai rapide și adaptive. De asemenea, doctrina NATO ar trebui să fie revizuită, cu scopul de a reflecta procesul cu pronunțat caracter întrunit și combinat necesar pentru contracararea A2/AD.

A2/AD este răspunsul pentru proiecția forței occidentale, pentru loviturile de precizie și capacitățile C2 de rețea.

ACȚIUNI ALE BRIGĂZII 9 ARTILERIE ÎN CAMPANIA DIN ANUL 1916

Dr. Ion RÎȘNOVEANU

Arhivele Militare Naționale Române

În campania din anul 1916, Brigada 9 Artilerie a desfășurat operații nu numai în Dobrogea, în timpul „Manevrei de la Flămânda”, cât și pe Valea Prahovei. Indiferent de teatrul de operații în care a fost angajată, unitatea a dovedit atât o bună pregătire de specialitate, cât și spirit de sacrificiu, reușind să îndeplinească misiunile încredințate și să împiedice ajungerea trupelor Puterilor Centrale la sud de Carpați.

Autorul subliniază faptul că începutul primei conflagrații mondiale a pus numeroase probleme de natură politică și militară nu numai guvernului de la București, ci și decidenților militari, iar deficiențele privitoare la organizare și infrastructură au devenit evidente îndată după intrarea României în război, fiind remediate în timpul campaniei din 1917.

Cuvinte cheie: Brigada 9 Artilerie, Primul Război Mondial, convenție militară, Antanta, putere de foc.

Introducere

Declanșarea primei conflagrații mondiale la data de 28 iulie 1914, după ce Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, a pus guvernul de la București, la fel ca și pe factorii militari cu putere de decizie, în fața unor numeroase probleme politice și militare. Acționând cu prudență, la 21 iulie/3 august 1914, în cadrul Consiliului de Coroană de la Sinaia, clasa politică românească a optat pentru poziția de neutralitate, *de expectativă cu apărarea frontierelor*. Refuzul punerii în practică a Tratatului cu Puterile Centrale a reprezentat afirmarea politicii României care viza eliberarea teritoriilor pe care le considera de drept ale sale, dar care erau anexate de Austro-Ungaria¹.

Refuzul punerii în practică a Tratatului cu Puterile Centrale a reprezentat afirmarea politicii României care viza eliberarea teritoriilor pe care le considera de drept ale sale, dar care erau anexate de Austro-Ungaria.

Intrarea României în război

Deși neutră, România a fost supusă unor presiuni politice, economice și militare deosebite din partea ambelor blocuri politico-militare care deja se confruntau atât pe Frontul de Vest, cât și pe Frontul de Est și care considerau țara noastră un factor de natură să determine o schimbare radicală a situației strategice din Europa de Est și de Sud-Est, în condițiile în care campania anului 1916, cu toate eforturile beligeranților, nu aducea o răsturnare notabilă a raportului de forțe².

Câștig de cauză au avut puterile Antantei care garantau, în primul rând, integritatea teritorială a României, dar și revendicările românești ce vizau recunoașterea dreptului țării noastre asupra teritoriilor locuite de românii din Austro-Ungaria.

În aceste condiții, la data de 10/23 iulie 1916 s-a semnat la Paris, în prezența colonelului Vasile Rudeanu, un anteproiect de convenție militară între România și puterile Antantei, iar la începutul lunii august, președintele francez Raymond Poincaré a intervenit din nou pe lângă țarul Nicolae al II-lea, insistând asupra grăbirii încheierii acordului româno-rus.

Astfel, după o perioadă de neutralitate de doi ani, la 4/17 august 1916, la București, Ion I.C. Brătianu, în calitate de președinte al Consiliului de

¹ *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988, p. 318.

² *Ibidem*, p. 142.

După o perioadă de neutralitate de doi ani, la 4/17 august 1916, la București, s-a semnat Tratatul de alianță și Convenția militară dintre România și statele membre ale Antantei Cordiale.

În seara zilei de 14/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei, devenind putere beligerantă în prima conflagrație mondială.

Miniștri, Stanislas Poklevski-Koziell, contele de Saint-Aulaire, Sir George Barclay și baronul Carlo Fasciotti au semnat Tratatul de alianță și Convenția militară dintre România și statele membre ale Antantei Cordiale. În conformitate cu aceste acorduri, la data de 14/27 august 1916, în cadrul celui de-al doilea Consiliu de Coroană, desfășurat la Palatul Cotroceni, s-a hotărât intrarea României în război alături de Antanta³. Câteva ore mai târziu, România a declarat război Austro-Ungariei, devenind putere beligerantă în prima conflagrație mondială. În seara aceleiași zile, a fost decretată mobilizarea generală, Marele Cartier General elaborând *Ordinea de bătae a Armatei Române din 14 august 1916*.

Potrivit acestui document, Brigada 9 Artilerie, comandată de colonelul Leonida Petcuș, se afla în organica Diviziei 9 Infanterie, aflată sub comanda generalului de brigadă Ioan Basarabescu, din compunerea Corpului 7 Armată, care îl avea comandant pe generalul de divizie Ioan Rașcu⁴.

Brigada 9 Artilerie avea în subordine Regimentul 13 Artilerie, comandat de colonelul August Stoica⁵, cu un efectiv de 36 de ofițeri, 6 elevi-plutonieri și 1 135 trupă, cu o putere de foc de 24 de tunuri⁶, și Regimentul 18 Artilerie, comandat de locotenent-colonelul Grigore Tomescu⁷, cu un efectiv de 37 de ofițeri, 6 elevi-plutonieri și 1 038 trupă⁸. Trebuie remarcat faptul că, pentru a spori puterea de foc a brigăzii, fiecărui regiment i-au fost atașate câte o baterie de 87 mm și o baterie de poziție cu trei tunuri și 2 chesoane⁹.

Primele acțiuni al Brigăzii 9 Artilerie

Începerea ostilităților, la data de 14/27 august 1916, a găsit Brigada 9 Artilerie în așteptarea ordinelor Marelui Cartier General, fiind dislocată în Câmpia Munteniei. Încă din primele zile ale luptelor,

³ *Ibidem*, p. 329.

⁴ Marele Cartier General, *Ordinea de bătae a Armatei Române din 14 august 1916*, pp. 22-23. Vezi și Valeriu Avram, Lucian Drăghici, Gabriel-George Pătrașcu, Ion Rișnoveanu, *Războiul de Întregire (1916-1919). Comandanți militari români*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2016, pp. 246-247.

⁵ Arhivele Militare Române (în continuare AMR), fond R.I.J.O. – 1, dosar 1893 – Jurnalul de operații al Diviziei 10 Infanterie, f. 694. Regimentul 13 Artilerie cuprindea în organica Divizionul I, comandat de locotenent-colonelul Valeriu Robescu, și Divizionul II, aflat sub comanda maiorului Ion Tănăsescu, fiecare fiind încadrat cu câte trei baterii de 75 mm sistem Krupp, model 1904.

⁶ *Ibidem*, f. 695v. Se mai adăugau 1 009 cai și 72 de chesoane.

⁷ *Ibidem*, f. 695. În compunerea Regimentului 18 Artilerie se găseau Divizionul I, comandat de maiorul Nicolae Bottez, și Divizionul II, comandat de maiorul Nicolae Ianculescu. Acestea erau încadrate, de asemenea, cu câte trei baterii de 75 mm sistem Krupp, model 1904.

⁸ *Ibidem*, f. 695v. Se mai adăugau 1 215 cai și 72 de chesoane.

⁹ *Ibidem*, f. 694.

Foto 1: Tun Krupp, cal. 75 mm, md. 1904

organica acestei mari unități a suferit o serie de modificări, în sensul că unitățile aflate în compunerea sa au fost încadrate în diferite divizii, în funcție de necesitățile de pe front. Astfel, la data de 26 august 1916, prin ordin al Marelui Cartier General, Regimentul 13 Artilerie a intrat în compunerea Diviziei 16 Infanterie, urmând să opereze în diferite detașamente din cadrul Grupului Apărării Dunării. Această situație a durat numai câteva zile, la data de 4 septembrie acest regiment fiind încadrat în Divizia 10 Infanterie, care a fost dislocată pe linia Dunării¹⁰.

Interesant este faptul că, în condițiile în care în Dobrogea aveau loc lupte grele, iar sistemul defensiv din sudul provinciei a fost dat peste cap de trupele germano-bulgare, Brigada 9 Artilerie, care dispunea de o putere de foc considerabilă, era ținută în rezervă, în perioada 23 august/6 septembrie-3/16 septembrie fiind cantonată în zona Fundeni-Mitreni¹¹.

Abia la 4/17 septembrie, Bateria 1 din Regimentul 13 Artilerie a fost dislocată la Chirnovi, fiind urmată și de alte piese din organica acestei unități, care au fost aduse în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră pentru consolidarea aliniamentului defensiv.

În contextul ofensivei susținute a trupelor inamice, încă de a doua zi, bateria de 87 mm a executat, fără întreruperi, foc împotriva infanteriei inamice care înainta pe șoseaua Amzacea-Topraisar, *cu intenția de a ocupa ultima localitate*¹².

¹⁰ *Ibidem*, f. 696.

¹¹ *Ibidem*, ff. 696-697.

¹² *Ibidem*, f. 697. În același timp, bateria de poziție a primit ordin să se transforme în baterie de manevră și să facă rechiziții „atât pentru dânsa, cât și pentru bateria rusă dislocată contra avioanelor la Constanța, cu care urma să ocupe poziții la 6 km sud Constanța pe șoseaua Agigea, cu misiunea de a sta în supraveghere”.

La data de 8/21 septembrie, luptele purtate de subunități ale Brigăzii 9 Artilerie dislocate în Dobrogea au cunoscut o recrudescență deosebită. Astfel, Bateria de 87 mm a primit ordin ca, la ora 11, să execute foc asupra a două escadroane inamice care înaintau la liziera satului Carachioi, silindu-i pe atacatori să se retragă, cu pierderi însemnate. La scurt timp, bateria a primit ordin să deschidă focul imediat asupra unei artilerii inamice, care se găsea lângă satul Agaplar, reușind să o reducă la tăcere. În timpul luptei, efective ale Regimentului 40 Infanterie au executat un atac prin surprindere asupra pozițiilor deținute de inamic. În aceste condiții, bateria a primit ordin să susțină cu foc înaintarea trupelor române, motiv pentru care s-a poziționat pe un aliniament situat între localitățile Carachioi și Mustafaci¹³.

Foto 2: Tun lung De Bange, cal. 120 mm, md. 1878-1916

În timpul atacului infanteriei române, inamicul a folosit un șiretlic pentru a se apropia de pozițiile românești. Astfel, 2 Escadroane de Cavalerie inamică se strecoară prin infanteria amică, dându-se drept cavalerie rusă, și ajung până la 500 m de baterie. Însă, locotenentul Beiu, comandantul bateriei, i-a identificat pe atacatori, motiv pentru care se deschide foc viu asupra lor. Cele două escadroane de cavalerie inamice au fost aproape distruse, ajutate și de focul infanteriei¹⁴. Din nefericire, în urma atacului inamic, locotenentul Beiu a fost rănit la mână de un glonte de cavalerie inamică, motiv pentru care a fost evacuat la spitalul de campanie, iar comanda bateriei a fost preluată de locotenentul Ion Borș.

¹³ *Ibidem*, f. 697v. Atacul executat de subunități ale Regimentului 40 Infanterie s-au finalizat cu respingerea inamicului și datorită faptului că „infanteria a fost susținută bine”.

¹⁴ *Ibidem*, f. 697v.

În perioada 3/16-9/22 septembrie 1916, pe frontul din Dobrogea s-au desfășurat acțiuni locale, Armata 3 bulgară fiind obligată să treacă la apărare în fața noului aliniament. De aceea, în vederea stabilirii măsurilor ce se impuneau pentru reluarea inițiativei, Ion I.C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, a solicitat suveranului României convocarea Consiliului de Război. Întrunirea a avut loc la data de 2/15 septembrie la Periș, unde se afla dislocat Marele Cartier General, la ea participând toți comandanții importanți ai Armatei române.

Mutarea centrului de greutate de pe frontul de nord pe cel sud

În urma situației expuse de generalul de brigadă Dumitru Iliescu, șeful Marelui Cartier General, precum și de generalii de divizie Alexandru Averescu și Constantin Prezan, Consiliul de Război a hotărât modificarea planului inițial de campanie română, în sensul că s-a mutat centrul de greutate al operațiilor militare de pe frontul de nord pe cel de sud¹⁵.

În aceste condiții, Marele Cartier General român a ordonat constituirea Comandamentului Grupului Armatelor de Sud, aflat sub comanda generalului de divizie Alexandru Averescu, care avea în subordine Armata 3 română, comandată de generalul de divizie Gheorghe Văleanu, și Armata de Dobrogea, aflată sub comanda generalului A.M. Zaicovskii¹⁶.

Planul conceput de generalul de divizie Alexandru Averescu, comandantul Grupului Armatelor de Sud, împreună cu stat-majoriștii români, prevedea combinarea loviturilor frontale executate de Armata de Dobrogea asupra trupelor germano-bulgare din provincia dintre Dunăre și Marea Neagră cu un atac în spatele frontului dușman, dus de efectivele Armatei 3 române trecute peste Dunăre. Pentru realizarea planului propus, în organica acesteia au intrat Corpul 5 Armată și Corpul 6 Armată, care aveau în componență cinci divizii de infanterie și o divizie de cavalerie¹⁷.

În acest context, la data de 10/23 septembrie 1916, Brigada 9 Artilerie a primit ordin să-și organizeze bivouacul în zona localității Pueni, Bateria 6 fiind detașată la Flămânda, unde a executat supravegherea zonei¹⁸.

¹⁵ *România în anii Primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1987, pp. 363-364. A se vedea și *Istoria militară a poporului român, op. cit.*, p. 427.

¹⁶ *Ibidem*, p. 365. Grupul Armatelor de Sud s-a format în urma ordinului Marelui Cartier General din 3/16 septembrie 1916 către comandantul Armatei 3 române.

¹⁷ *Istoria militară a poporului român, op. cit.*, p. 428. Corpul 5 Armată avea în organică Divizia 10 Infanterie, Divizia 21 Infanterie și Divizia 22 Infanterie, în timp ce în componența Corpului 6 Armată se găseau Divizia 16 Infanterie, Divizia 18 Infanterie și Divizia 1 Cavalerie.

¹⁸ AMR, *loc. cit.*, f. 698.

Unul dintre primele succese al Brigăzii 9 Artilerie s-a înregistrat în data de 12/25 septembrie 1916. Bateria 6 din cadrul Regimentului 18 Artilerie a doborât un avion german.

Ziua de 12/25 septembrie fost deosebit de animată pentru Bateria 6 din cadrul Regimentului 18 Artilerie. Astfel, la ora 7.15, bateria a fost survolată de două avioane *care nu au putut fi identificate*. La ora 9.45, „o coloană densă de praf, lungă de circa 300 m, a intrat de la sud-est în satul Babovo, când nu se mai putea observa”. Eventualitatea unui atac bulgar la sud de Dunăre a dus la o ripostă puternică a bateriei române, care a reușit să îndepărteze un posibil pericol asupra pozițiilor românești dislocate pe malul românesc al fluviului. Un alt succes al Bateriei 6 Artilerie s-a consumat în după-amiaza aceleiași zile, mai exact în jurul orei 14.30, când un grup de șapte avioane germane au survolat pozițiile românești pe direcția sud – nord-vest. La scurt timp, trei avioane germane s-au desprins din formația de luptă cu intenția de a bombarda poziția bateriei. În aceste condiții, focul pieselor de artilerie românești s-a concentrat *mai cu seamă contra unuia care nu mai avea stabilitate*. Buna pregătire militară a artileriștilor români a fost dovedită prin faptul că avionul a fost lovit, acesta prăbușindu-se la o distanță de circa 3.000 m de linia Dunării¹⁹.

În conformitate cu ordinul venit de la Comandamentul Brigăzii 9 Artilerie, la data de 13/26 septembrie, Bateria 6 a fost înlocuită de Bateria 3. Aceasta a primit botezul focului pe data de 14 septembrie, când, în urma unui bombardament efectuat de opt avioane inamice, au fost uciși caporalul Oscar Iliescu și soldatul Zaharia Militaru. De asemenea, un soldat din Bateria 4 și doi sergenți din Bateria 5, dislocate pe pozițiile deținute de brigadă cu o zi înainte, au fost ușor răniți, aceștia „fiind reținuți la infirmeria corpului, făcându-se bine după câteva zile”²⁰.

La data de 17/30 septembrie 1916, Comandamentul Diviziei 10 Infanterie a emis Ordinul nr. 78 prin care, în dimineața zilei de 18 septembrie/1 octombrie, Brigada 9 Artilerie, în compunerea căreia intrau Regimentul 13 Artilerie și Regimentul 18 Artilerie, urma să traverseze Dunărea în Bulgaria, peste podul de vase de la Flămânda.

În dimineața aceleiași zile, efective ale Regimentului 13 Artilerie s-au poziționat în apropiere de localitatea Flămânda, în așteptarea finalizării podului peste care urma să afluiască la sud de Dunăre. Din păcate, din motive obiective, construcția podului nu a fost finalizată, motiv pentru care trupele române au rămas în așteptare pe malul stâng. În aceste condiții, puțin după ora 11, zece avioane germane au executat un puternic bombardament asupra pozițiilor deținute de

¹⁹ *Ibidem*, ff. 698-698v.

²⁰ *Ibidem*, f. 698v.

regiment, în urma căruia sergentul Iancu Minea și soldatul Ivanciu Slav au fost răniți ușor. De asemenea, au fost uciși cinci cai din Batalionul 3, alți nouă fiind răniți²¹.

În pofida acestor pierderi, Bateriile 4, 5 și 6 din Regimentul 13 Artilerie au executat un puternic baraj îndreptat împotriva unei brigăzi mixte bulgărești care venea dinspre Rusciuk. Ajutați fiind de un ofițer român, care semnaliza de pe malul bulgăresc al Dunării, artileriștii români au reușit să dea peste cap marea unitate bulgară, pe care au obligat-o să se retragă.

În dimineața zilei de 19 septembrie/2 octombrie, cele două regimente ale Brigăzii 9 Artilerie au început să afluiască la sud de Dunăre, peste podul de vase construit în zona Flămânda. În timpul executării marșului, în apropierea podului și-au făcut apariția trei monitoare austriece care au deschis foc, cu artileria de la bord, împotriva efectivelor Regimentului 18 Artilerie. În urma acestui incident, a fost ucis soldatul Vasile Dumitru din Bateria 3, iar caporalul Tudor Martin și soldații Ilie Busuioc și Petre Boiu au fost răniți²².

În aceste condiții, *din inițiativă proprie*, Bateria 4 și-a instalat piesele chiar pe malul Dunării și la capul podului, *printr-un foc viu*, obligând monitoarele inamice să se retragă. Însă, din motive obiective, operația de la Flămânda a fost oprită din Ordinul Marelui Cartier General nr. 1453 din 20 septembrie/3 octombrie 1916, ora 15²³. În aceste condiții, cele două regimente din compunerea Brigăzii 9 Artilerie au primit ordin de retragere la nord de Dunăre, aceasta încheindu-se în seara zilei de 21 septembrie/4 octombrie.

Acțiunile Brigăzii 9 Artilerie pe Valea Prahovei

La data de 24 septembrie/7 octombrie, după trei zile de repaus și refacere, Comandamentul brigăzii a primit ordin de îmbarcare și deplasare spre gara Brașov, împreună cu Comandamentul Diviziei 10

²¹ *Ibidem*, f. 699v. În urma acestui bombardament, Regimentul 18 Artilerie a suferit pierderi mult mai importante. Astfel, au fost uciși maiorul Ianculescu și locotenentul de administrație Stelian Iorgulescu, *casierul regimentului*. De asemenea, au fost răniți preotul brigăzii și elevul-plutonier Martin Codreanu.

²² *Ibidem*, f. 700v. Pierderile Bateriei 3 au mai consemnat zece cai răniți și cinci morți.

²³ *România în anii Primului Război Mondial*, op. cit., p. 369. „La raportul verbal ce mi-ați făcut ieri, prin care arătați că trecerea Dunării nu mai poate reuși, veți dispune: 1. Retragerea Diviziei 10 pe malul stâng al Dunării, în noaptea de 20-21 septembrie. 2. Dislocarea imediată a infanteriei Diviziei 21 spre Dudești (linia Oltenița, București), a artileriei și serviciilor acelei Divizii spre Mogoșoaia (nord București). 3. Dislocarea imediată a Diviziei 22 în zona Comana, Vidra. Aceste divizii urmează a fi transportate, cu începere din noaptea de 21 spre 22 septembrie curent, respectiv: Divizia 22 la Armata 1 și Divizia 21 la Armata 2. Transportul se organizează de Secția Transporturi din Marele Cartier General și se va comunica la timp”.

Infanterie și efective ale acesteia, „spre a întări trupele amice de acolo”. O zi mai târziu, comanda brigăzii s-a cantonat la Mănăstirea Predeal, pe Valea Prahovei, urmând să intre în dispozitivul defensiv românesc din această zonă, în timp ce efectivele Regimentului 18 Artilerie au cantonat la nord-est de Bușteni, cu scopul de a organiza o linie de apărare²⁴.

În condițiile precipitării evenimentelor desfășurate pe Valea Prahovei, în conformitate cu ordinele Armatei 1, la ora 16.00, Bateria 3 Artilerie s-a pus în marș pe Valea Cerbului, intrând în compunerea unui detașament din care mai făcea parte un batalion din Regimentul 70 Infanterie. Această unitate, comandată de locotenent-colonelul Grigore Tomescu, a primit misiunea să oprească o eventuală trecere a inamicului *dincoace de frontieră*. Și cu această ocazie s-a dovedit înzestrarea precară a unităților și subunităților românești de artilerie. Astfel, prin Raportul de campanie nr. 1 din 25 septembrie 1916, comandantul detașamentului a informat Comandamentul Armatei 1 că, de la cota 982, Bateria 3 Artilerie nu a mai putut înainta, oprindu-se „la capătul drumului din Valea Cerbului la poalele muntelui Dihamul, fiind cu tot imposibil de-a urca trăsurile pe potecile în pantă repede, accesibile numai artileriei de munte”²⁵.

În aceste condiții, în conformitate cu Ordinul Armatei 1 nr. 516 din 25 septembrie, locotenent-colonelul Grigore Tomescu a dispus ca bateria să ocupe poziție în jurul punctului de unde nu se mai putea înainta, „spre a servi ca sprijin infanteriei, atunci când lupta cu inamicul se va da în apropiere”²⁶.

În seara aceleiași zile, dispozitivul defensiv românesc, asigurat de Brigada 9 Artilerie, a fost completat de Bateria 2, care a debarcat în gara Bușteni la ora 23.00, în timp ce Bateria 1 a fost îmbarcată în garnitura de tren pusă la dispoziție de Secția Transporturi din cadrul Marelui Cartier General, din gara Mogoșoaia în direcția Bușteni.

Interesant este faptul că Brigada 9 Artilerie a reușit în timp foarte scurt să-și disloce efectivele de pe frontul de sud pe frontul din Transilvania, în condițiile în care trupele germano-austro-ungare au început acțiunile ofensive care vizau forțarea trecătorilor Carpaților și afluirea în Câmpia Munteniei, pe direcția generală București. Mai mult, printr-un ordin anterior, Divizionul 1 din organica Regimentului 13 Artilerie a intrat în componența Brigăzii 20 Infanterie, comandată de colonelul Petre Popovăț.

²⁴ AMR, *loc. cit.*, ff. 702-702v.

²⁵ *Ibidem*, f. 702v.

²⁶ *Ibidem*. Pentru întărirea poziției de apărare, o piesă de artilerie din organica Bateriei 3 a ocupat poziție pe drum la 200 m de muntele Dihamului, de unde se poate bate Valea Cerbului și Valea Seacă.

Această mare unitate a primit misiunea să treacă frontiera și să înainteze pe direcția Râșnov. Însă, în urma recunoașterilor efectuate de patrulele românești, dar și a raportului verbal al comandantului divizionului, prin care se demonstra imposibilitatea ca bateriile să urce până la frontieră din cauza *impracticității terenului*, generalul Artur Văitoianu, comandantul Diviziei 10 Infanterie, a ordonat revenirea efectivelor pe vechiul aliniament din zona Bușteni²⁷.

Bun cunoscător al situației din teren, generalul Artur Văitoianu a ordonat, la data de 28 septembrie, ca efectivele Regimentului 18 Artilerie să-și consolideze pozițiile ocupate „cu misiunea de-a interzice defileul dela Azuga și Valea Cerbului – dacă inamicul va izbuti să ajungă până la aceste zone”. De aceea, „antetrenele, trenurile de luptă și regimentare s-au deplasat dela Bușteni la Poiana-Țapului (Valea Prahovei), unde au bivouacat”²⁸.

La sfârșitul lunii septembrie și în primele zile ale lunii octombrie, efectivele Regimentului 13 Artilerie au început să ocupe poziții pe Valea Prahovei, în timp ce subunitățile Regimentului 18 Artilerie au continuat să supravegheze zona de competență, cu precădere pe cea situată la sud de pichetul Râșnov²⁹.

Prima subunitate care a primit botezul focului pe noul front de pe Valea Prahoveia fost Bateria 1, dislocată la cota 1297, care, în data de 6/19 octombrie, la ora 11.45, a deschis foc asupra inamicului, obligându-l să se retragă. De asemenea, la ora 15.15, bateria a oprit înaintarea unei coloane de infanterie care se îndrepta spre pozițiile românești, pe care a obligat-o să se retragă cu pierderi însemnate. În această zi, trupele române dislocate pe Valea Prahovei au respins patrulele inamice care aveau misiunea să le testeze reacția.

În zilele următoare, acțiunile ofensive și cele defensive au alternat, în condițiile în care, în urma recunoașterilor ofensive, executate de diferite subunități românești, s-a constatat că inamicul s-a întărit puternic, atât prin realizarea unor lucrări de amenajare genistică a propriilor poziții, cât și prin dislocarea unui număr important de mitraliere și piese de artilerie, manifestând intenții ofensive³⁰.

²⁷ *Ibidem*, f. 703.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, ff. 703-704v. În perioada 27 septembrie/9 octombrie-6 octombrie/19 octombrie, au fost constatate deficiențe serioase ale infrastructurii de cale ferată pe care urmau să se deplaseze unitățile armatei române. Astfel, baterii din organica Regimentului 13 Artilerie au primit ordin să părăsească frontul de sud și să ocupe poziții defensive pe Valea Prahovei. Însă, din cauza imposibilității de îmbarcare în stațiile Grădiștea și Comana, acestea s-au deplasat spre stația Jilava (Ilfov), întârziind, astfel, consolidarea aliniamentului defensiv românesc dispus pe Valea Prahovei.

³⁰ *România în Războiul Mondial. 1916-1919*, vol. III, partea I, capitolele XX-XXIV, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1940, pp. 517-518.

Prima subunitate care a primit botezul focului pe noul front de pe Valea Prahovei a fost Bateria 1, dislocată la cota 1297, care, în data de 6/19 octombrie, la ora 11.45, a deschis foc asupra inamicului, obligându-l să se retragă.

La data de 13 octombrie, Comandamentul Brigăzii 9 Artilerie a ordonat Regimentului 18 Artilerie să disloce Bateriile 4 și 6 pe Muntele Clăbucetului, stabilind un aliniament la cota 1 441. Acest ordin a fost dat în urma informațiilor obținute de la prizonierii inamici, din care a reieșit că se profila o ofensivă iminentă al trupelor germane, fapt confirmat a doua zi, când cele două baterii au reușit să respingă unitățile germane care au executat un atac viguros.

În timp ce efectivele Regimentului 13 Artilerie erau puse fie la dispoziția Diviziei 5 Infanterie, fie la cea a Diviziei 6 Infanterie, subunitățile din compunerea Regimentului 18 Infanterie își consolidau pozițiile pe Muntele Clăbucetului-Baiului sau în defileul Azuga³¹.

Ziua de 18 octombrie a început printr-o ofensivă o inamicului, urmată de o contraofensivă a trupelor române, care a rămas fără rezultate notabile, „inamicul fiind cu forțe superioare”. În seara aceleiași zile, în zona de responsabilitate a Regimentului 18 Artilerie, inamicul a executat un atac energic, în urma căruia, prin superioritatea artileriei și a efectivelor de infanterie, a reușit să respingă infanteria română și să se apropie de pozițiile bateriilor 4 și 6, amenințate să cadă în mâinile inamicului care a ocupat creasta Clăbucetului-Baiului³².

În condițiile ducerii luptelor în zonă muntoasă și cu deficit de artilerie care să susțină acțiunile infanteriei, Comandamentul Corpului 2 Armată a ordonat încadrarea unor baterii ale Regimentului 13 Artilerie la diferite mari unități, în funcție de necesitățile de moment și de natura misiunilor încredințate. Astfel, Divizionul I a fost pus la dispoziția Diviziei 5 Infanterie, în timp ce Divizionul II a intrat în organica Diviziei 6 Infanterie. Dacă, pe termen scurt, aceste mutări acopereau necesarul de artilerie al unor mari unități, pe termen lung era slăbită puterea de foc a brigăzii din care ele făceau parte în mod efectiv, afectând capacitatea operativă a acesteia.

Interesant este faptul că, în timpul luptelor de pe Valea Prahovei, Brigada 9 Artilerie nu a avut la dispoziție decât efectivele Regimentului 18 Artilerie. În aceste condiții, este lesne de înțeles faptul că a scăzut semnificativ puterea de foc a brigăzii, motiv pentru care a existat pericolul ca armamentul și mare parte din tehnica de luptă să cadă în mâinile inamicului. După lupte violente, în contextul unei continue ofensive a trupelor germane, subunitățile Regimentului 18 Artilerie au trecut prin momente dramatice. Astfel, Bateria 1 „se afla pe poziție

³¹ AMR, loc. cit., f. 706.

³² Ibidem, f. 706. În timpul luptelor din seara zilei de 18 octombrie, a fost ucis maiorul Ion Munteanu, comandantul Divizionului II, și răniți sublocotenentii în rezervă Ion Ionescu și Vasile Coman, precum și plutonierii David Blainer și Nicolae Popa.

în pasul Bușteni cu misiunea de-a interzice defileul Azugei și la rigoare era destinată ca baterie de sacrificiu în cazul când va fi nevoie ca infanteria amică să se retragă spre Sinaia”, în timp ce Bateriile 2 și 3 se aflau cantonate la sud de Sinaia, în zona Izvoarele. Într-o situație dificilă se găsea Bateria 4 care, după lupte violente, a reușit să-și salveze cele patru tunuri dislocate la cota 1.441 (Clăbucetul-Baiului), rămânând în pericol numai chesoanele. Într-o situație asemănătoare se găsea și Bateria 6, care „tot mai încearcă a-și salva materialul”³³.

Pentru a contracara ofensiva din ce în ce mai puternică a trupelor germane care vizau străpungerea sistemului defensiv românesc de pe Valea Prahovei și afluirea în Câmpia Munteniei, Marele Cartier General român a ordonat ca Divizia 10 Infanterie să primească întăriri. Astfel, în sectorul de acțiune al acestei mari unități au fost dislocate unități din alte brigăzi de artilerie de câmp și cu piese de artilerie grea, mai exact două piese de 120 mm, „montate pe platforme de cale ferată și care băteau în spatele inamicului spre Predeal”³⁴.

O modificare a situației pe teatrul de operații de pe Valea Prahovei a survenit pe data de 25 octombrie, când Divizia 10 Infanterie a fost înlocuită cu Divizia 16 Infanterie. Interesant este faptul Brigada 9 Artilerie, care avea sub comanda sa Regimentul 18 Artilerie, și-a păstrat pozițiile inițiale, aceasta intrând în organica Diviziei 16 Infanterie.

Până la sfârșitul lunii noiembrie 1916, efectivele Brigăzii 9 Artilerie au desfășurat acțiuni de susținere cu foc a trupelor române care formau sistemul defensiv de pe Valea Prahovei, interzicând înaintarea trupelor germane și afluirea acestora la sud de Carpați³⁵.

Concluzii

După aproape două luni de eforturi susținute, apărarea română a reușit să oprească înaintarea trupelor germano-austro-ungare, care viza penetrarea sistemului defensiv românesc de pe Valea Prahovei,

³³ Ibidem, f. 706v. La data de 22 octombrie 1916, situația Brigăzii 9 Artilerie era următoarea: „Comandamentul Brigădei la Fabrica de hârtie „Ursul” Bușteni. Regimentul 18 Artilerie: Bateria 1 pe poziție în Parcul Bușteni, cu aceeași misiune. Bateriile 2 și 3 în cantonament la sudul Sinaiei (Izvoarele). Bateria 4 încearcă să-și salveze chesoanele. Bateria 5 în supraveghere la Vest de Poiana Țapului (1 km sud-est de cota 975). Bateria 6 încă mai încearcă de a-și salva materialul. Antetrenule și trenurile de luptă la sud de Sinaia (Izvoarele), iar trenurile regimentare la sud de Comarnic”.

³⁴ Ibidem, f. 707.

³⁵ Ibidem, f. 707v. În perioada 27 octombrie-15 noiembrie 1916, efectivele Regimentului 13 Artilerie aveau următoarea subordonare: Divizionul 1 în subordinea Diviziei 5 Infanterie, iar Divizionul 2 în organica Diviziei 6 Infanterie. La data de 16 noiembrie 1916, în conformitate cu ordinul Marelui Cartier General, Regimentul 13 Artilerie a intrat în subordinea Diviziei 10 Infanterie, care se afla în cantonament pentru alarmă în zona Ploiești.

După aproape două luni de eforturi susținute, apărarea română a reușit să oprească înaintarea trupelor germano-austro-ungare, care viza penetrarea sistemului defensiv românesc de pe Valea Prahovei, astfel încât afluirea la sud de Carpați, pe direcția generală București, a fost interzisă.

astfel încât afluirea la sud de Carpați, pe direcția generală București, a fost interzisă.

În aceste condiții, Brigada 9 Artilerie a fost retrasă din zona de operații de pe Valea Prahovei și dislocată în zona Mizil. Astfel, se încheia misiunea acestei mari unități care, prin buna pregătire și spiritul de sacrificiu al ofițerilor, subofițerilor și militarilor aflați în organica sa, a oprit pătrunderea trupelor Puterilor Centrale la sud de Munții Carpați³⁶.

În concluzie, efectivele Brigăzii 9 Artilerie care au executat acțiuni de luptă atât în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră și pe linia Dunării, cât și pe Valea Prahovei, în timpul campaniei din anul 1916, au dovedit nu numai o foarte bună pregătire de specialitate, ci și un spirit de sacrificiu deosebit, reușind să îndeplinească misiunile încredințate.

Însă, o dată în plus, au fost scoase în evidență carențele organizatorice și de infrastructură care s-au manifestat la începutul participării României la prima conflagrație mondială, acestea fiind surmont în timpul campaniei din anul 1917.

Referințe bibliografice

1. ***, Arhivele Militare Române, dosar 1893, Jurnalul de operații al Diviziei 10 Infanterie.
2. ***, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988.
3. ***, *România în anii Primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1987.

³⁶ *Ibidem*, f. 711v.

PROPAGANDA ANTIROMÂNEASCĂ ÎN BASARABIA, ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1918

Lucian DRĂGHICI

Arhivele Militare Naționale Române

Unirea Basarabiei cu România a determinat o amplificare a propagandei antiromânești dusă de forțele interne și externe care se opuneau deciziei adoptate în mod democratic de reprezentanții legitimi ai locuitorilor Basarabiei la 27 martie/9 aprilie 1918. Agenții veniți de peste Nistru sau cei din rândurile populației locale le insuflau basarabenilor teama că autoritățile române se opun reformelor democratice, dintre care cele mai importante erau reforma agrară și votul universal.

Liderii românilor basarabeni, împreună cu reprezentanții civili și militari ai statului român, au depus eforturi însemnate, prin diverse mijloace, în primul rând cele culturale, prin intermediul Școlii și Bisericii, pentru a elimina, pe cât posibil, efectele propagandei antiromânești și antiunioniste duse de cei care se opuneau actului reparatoriu de la 27 martie/9 aprilie 1918.

Din nefericire, multe dintre tezele propagandei antiromânești din perioada 1918-1940 sunt utilizate și astăzi în mass-media și pe internet, fiind reliefate aspectele negative ale acestei perioade și, totodată, ignorat, în mod voit, martiriul românilor basarabeni din timpul ocupației sovietice.

Cuvinte cheie: reforme democratice, 1918, România, Basarabia, propagandă.

Introducere

La 10 ianuarie 1918¹, la cererea autorităților Republicii Democratice Moldovenești², armata română trecea Prutul pentru a lupta împotriva bandelor de soldați bolșevizați ai armatei ruse care, sub pretextul luptei revoluționare, instauraseră un climat de haos și teroare în Basarabia. În proclamația adresată populației Basarabiei de șeful Statului Major General al Armatei, generalul Constantin Prezan, la 12 ianuarie 1918, se preciza: „*Acești dușmani s-au folosit de sufletul vostru cinstit și încrezător și au căutat să sădească învrăjbire între voi și noi, spunându-vă că românii vin să stăpânească țara voastră, că ei vin să pună mâna pe pământurile voastre și că n-ar avea alt gând decât să aducă pe capul vostru pe vechii stăpânitori, ca să vă răpească drepturile naționale și politice câștigate prin revoluție*”³.

Această frază sintetiza tema principală a propagandei antiromânești din Basarabia, potrivit căreia armata română îi va sprijini pe foștii moșieri să își recupereze pământurile pierdute în vâltoarea revoluționară a anului 1917. Propaganda antiromânească omitea să le spună țăranilor basarabeni că Parlamentul României votase, la 30 iulie 1917, prin modificarea articolelor 19, 57 și 67 din Constituție, exproprierea a 2 300 000 ha pentru realizarea unei mari reforme agrare, precum și pentru modificarea sistemului electoral în vederea introducerii votului universal.

La 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării vota, la Chișinău, unirea cu România, act prin care se eliminau efectele anexării samavolnice a teritoriului Moldovei dintre Prut și Nistru de către Imperiul Rus, din anul 1812.

Dar punerea în practică a Actului Unirii de la 27 martie 1918 a întâmpinat numeroase obstacole.

Tema principală a propagandei antiromânești din Basarabia era că armata română îi va sprijini pe foștii moșieri să își recupereze pământurile pierdute în vâltoarea revoluționară a anului 1917.

¹ Toate datele menționate astfel sunt conform calendarului iulian („pe stil vechi”). Datele duble, de ex. 27 martie/9 aprilie 1918, sunt conforme calendarului iulian și, respectiv, gregorian (stil vechi/stil nou).

² La 2 decembrie 1917, Sfatul Țării proclamase înființarea Republicii Democratice Moldovenești (ca parte a Republicii Federative Democratice Ruse), care și-a declarat independența la 24 ianuarie 1918.

³ Petre Otu, *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*, Editura Militară, București, p. 222.

Existau cel puțin trei forțe externe care desfășurau, prin agenți veniți de peste Nistru sau prin localnici din rândul minorităților, acțiuni sistematice de propagandă antiromânească, pentru crearea în Basarabia a unei atmosfere ostile Unirii de la 27 martie 1918, având ca țel final ruperea acestei provincii istorice românești de țara-mamă, România.

Contextul istoric de la momentul unirii Basarabiei cu România

La momentul Unirii Basarabiei cu România, guvernul român ducea negocieri de pace cu Puterile Centrale din postura de țară învinsă. Prin Tratatul de pace de la București din 24 aprilie/7 mai 1918, România suferea importante pierderi teritoriale: Dobrogea, culmile Carpaților, o porțiune din nordul Moldovei. Pe de altă parte, în tratat nu se recunoștea unirea Basarabiei cu România. La articolul IV al tratatului se menționa că diviziile române din Basarabia vor rămâne între Prut și Nistru până când, în urma operațiilor militare desfășurate de Puterile Centrale în Ucraina, „nu va mai fi niciun pericol pentru frontierele României”. Totodată, la articolul VIII al tratatului, se preciza că forțele navale române, maritime și fluviale, vor rămâne intacte „până când condițiile din Basarabia vor fi clarificate”. Deci, Germania și Austro-Ungaria, care dominau politic și militar la acel moment spațiul est-european, nu recunoșteau *de jure* Unirea Basarabiei cu România, fapt care favoriza acțiunile propagandistice antiromânești și antiunioniste din Basarabia.

În spațiul fostului Imperiu țarist, nu era clar care va fi rezultatul războiului civil între „Roșii” (bolșevicii) și „Albi”. Tabăra „Albilor” cuprindea mai multe grupări politice și militare de diverse orientări: monarhiști conservatori, republicani liberali, social-democrați etc., care luptau, împreună sau separat, împotriva bolșevicilor. În cazul victoriei bolșevicilor, Basarabia ar fi fost una dintre țintele principale ale „exportului de revoluție”. Pe de altă parte, principalii lideri ai „Albilor” își exprimaseră în mod public dezideratul pentru menținerea integrității teritoriale a Rusiei în granițele anterioare Revoluției din februarie 1917.

La rândul lor, liderii politici din Ucraina, fie ei de stânga sau de dreapta, luptau, prin mijloace mai mult sau mai puțin subversive pentru anexarea Basarabiei la Ucraina, care, în noiembrie 1917, își declarase independența.

Prin urmare, existau cel puțin trei forțe externe care desfășurau, prin agenți veniți de peste Nistru sau prin localnici din rândul minorităților, acțiuni sistematice de propagandă antiromânească, pentru crearea în Basarabia a unei atmosfere ostile Unirii de la 27 martie 1918, având ca țel final ruperea acestei provincii istorice românești de țara-mamă, România.

Principalele teme ale propagandei antiromânești

O sinteză a principalelor teme ale propagandei antiromânești dusă în cursul anului 1918 de elemente potrivnice unirii Basarabiei cu România se regăsește într-un document, nesemnat, intitulat „Proiect de sistematizare a propagandei prin autoritățile și elementele militare”, din 3 iunie 1918. Acestea erau următoarele:

- Regatul României – țara moșierilor – va aboli reformele câștigate în urma căderii regimului țarist⁴. Aceste reforme nu pot fi păstrate decât „într-o Rusie restabilită și democratică”.
- Lipsa de legitimitate a Sfatului Țării: „Sfatul Țării nu este compus din deputați aleși liber de popor [...], ci de un grup de oameni care s-au impus ei înșiși. [...] Sfatul Țării a fost cumpărat pentru a vota unirea cu România”⁵.

De menționat faptul că autorul proiectului afirma că valul de naționalism românesc care a culminat cu Actul Unirii de la 27 martie 1918 s-a disipat și a fost înlocuit cu „frământări politice de partid și ambiții personale care au dezgustat și inactivat (sic!) pe mulți care mai înainte depuneau o muncă cinstită pentru opera naționalizării”⁶.

Prezența ofițerilor ruși din fosta armată țaristă constituia un factor favorabil pentru desfășurarea acțiunilor antiromânești. Influența acestora se răspândea în rândul militarilor basarabeni care activaseră în structurile militare ale Republicii Democrate Moldovenești și care urmau a fi integrați în armata română. Astfel, la 26 mai 1918, Biroul de Informații al Detașamentului „General Rășcanu” raporta comandamentului Corpului 5 Armată că ofițerii din polcul moldovenesc, condus de ofițerul Ledenuș, nu voiau să depună jurământul către regele Ferdinand, deoarece ofițerii ruși le spusese că „nu se știe dacă Basarabia nu va fi a bulgarilor sau a turcilor”. Ofițerii basarabeni erau influențați de membrii comisiei ruse de lichidare a depozitelor de război din Basarabia care „îndeamnă pe ofițerii din regimentul moldovenesc să nu aibă simpatie pentru armata română, să demisioneze din armată și să nu jure credință regelui Ferdinand”. În finalul raportului se preciza: „Această mentalitate și aceste porniri antiromânești ale ofițerilor

⁴ În urma Revoluției Ruse din februarie 1917, Guvernul Provizoriu de la Petrograd proclamase adoptarea votului universal și începuse pregătirile pentru efectuarea reformei agrare. În declarația de constituire a Republicii Democrate Moldovenești, din 2 decembrie 1917, Sfatul Țării prevăzuse efectuarea unei reforme agrare fără despăgubiri și introducerea votului universal. După unirea cu România, în rândurile basarabenilor, indiferent de etnie, exista temerea că guvernul conservator, condus de Alexandru Marghiloman, se va opune înfăptuirii acestor reforme.

⁵ Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme, rola F II 1.2602, c. 537.

⁶ *Ibidem*, p. 238.

Prezența ofițerilor ruși din fosta armată țaristă constituia un factor favorabil pentru desfășurarea acțiunilor antiromânești.

moldoveni sunt rezultatele neconținutelor intrigi și îndemnuri rele ce constituie singurul câmp de activitate al ofițerilor ruși, care nu se dau în lături spre a crea o mai defavorabilă atmosferă pentru noi [...], știut fiind că cei mai mulți și chiar acei care nutresc sentimente binevoitoare nouă se găsesc sub influența sentimentelor rusofile”⁷.

Tot în acest sens, comandantul Detașamentului „General Rășcanu” raporta, la 17 iunie 1918, Comisarului General al Basarabiei, generalul Arthur Văitoianu⁸, că: „elementele străine din Basarabia continuă să se agite contra noastră, mai ales că găsesc sprijin în autoritățile noastre, atât în Basarabia, cât și din țară [Vechiul Regat]”⁹. Se dădea drept exemplu cazul ofițerilor ruși și ucraineni care, conform unei ordonanțe emise de Comisariatul General al Basarabiei, trebuiau să părăsească teritoriul provinciei până la 15 iunie 1918. Dar, în ziua de 15 iunie, Comenduirea Pieței Chișinău a primit ordin direct de la Ministerul de Război prin care termenul era prelungit până la 1 iulie 1918. Practic, din 15 în 15 zile se amâna plecarea ofițerilor ruși care invocau situația din Ucraina și Rusia. Pe de altă parte, ofițerii ruși prezenți în Basarabia constituiau un factor destabilizator pentru autorități: „Ei rămân mereu aici, ne sfidează, se dedau la manifestațiuni ostile și prestigiul nostru scade, căci în ciuda tuturor ordonanțelor, ei continuă a rămâne pe loc. [...] Toate aceste elemente nu fac altceva decât să instige populația pe ascuns contra noastră și la un moment dat vor fi desigur în capul bandelor ce s-ar răscula contra autorităților noastre”¹⁰.

Aspecte de natură social-economică

Propaganda antiromânească găsea un teren prielnic în rândurile multor locuitori ai Basarabiei care erau nemulțumiți de situația economică precară, în primul rând de creșterea prețurilor la alimente.

⁷ Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme, rola F II 2.2748, c. 148-150.

⁸ La 13 iunie 1918, prin Înaltul Decret nr. 1448 bis, generalul Arthur Văitoianu, fost comandant de corp de armată la Mărăști și Oituz, era numit în funcția de Comisar General al Basarabiei, având ca atribuție principală „să coordoneze lucrările și să armonizeze raporturile dintre autoritățile civile și organele militare în tot ceea ce se referă la reorganizarea Basarabiei și la aplicarea măsurilor administrative”. A îndeplinit această funcție până la data de 24 octombrie 1918, când a fost numit ministru de Interne și ad-interim la Justiție în guvernul condus de generalul Constantin Coandă. În perioada 27 septembrie – 30 noiembrie 1919, generalul Arthur Văitoianu a prezidat guvernul care a organizat primele alegeri parlamentare din România efectuate pe baza votului universal. În anul 1947, la vârsta de 83 de ani, a fost arestat și întemnițat la Sighetul Marmăției, de unde a fost eliberat cu un an înaintea morții, survenite la 17 iulie 1956.

⁹ *Ibidem*, c. 316.

¹⁰ *Ibidem*, c. 317.

Această creștere era generată de cererea mare de produse din partea comisiilor economice austro-ungare și germane, care cumpărau cantități mari de cereale, cai și vite la prețuri foarte ridicate pentru trupele Puterilor Centrale staționate în Ucraina. De exemplu, autoritățile române ofereau țăranilor la cumpărare 6 ruble pe pudul¹¹ de grâu (16, 8 kg), în timp ce germanii ofereau 15 ruble pe aceeași cantitate¹².

Într-o notă informativă din 22 mai 1918 primită de Biroul II Informații al Marelui Cartier General, se consemna: „Răuvoitorii exploatează această împrejurare pentru a agita [spiritele] contra noastră, informând populația că noi am exporta toate alimentele de acolo și suntem prin urmare cauza scumpetei. Alți agitatori propagă ideea că mai-nainte Basarabia a fost alimentată de Ucraina și scumpirea alimentelor se datorește separării Basarabiei de această țară. Cu toată stupiditatea acestei teze se găsesc destui naivi care cred și asta”¹³.

Existența a numeroase probleme de natură social-economică facilita răspândirea tezelor propagandei antiromânești din Basarabia. De exemplu, din aceeași notă informativă aflăm că judecătorii și funcționarii de la oficiile poștale se temeau că vor fi concediați pentru a fi înlocuiți cu personal din Vechiul Regat. Drept rezultat, scrie autorul notei, „e ușor de înțeles că grija pentru viitor le înăbușă naționalismul de-abia deșteptat”¹⁴.

Alte nemulțumiri se manifestau în rândurile lucrătorilor feroviari ale căror salarii nu fuseseră plătite de trei luni și cărora li se pusese în vedere că nu li se vor recunoaște anii de serviciu. Din această cauză, mulți dintre ei au demisionat și au plecat în Ucraina, între aceștia numărându-se „mulți români buni, care, poate, văzându-ne venind, le-au curs lacrimi de bucurie și acum, amărâți, ne-au întors spatele, părăsindu-și patria deziluzionați pentru a asigura existența familiilor lor și e firesc că o parte din această deziluzie, nemulțumire și amărăciune s-a revărsat și asupra celor pe care i-au lăsat în urmă, iar noi am pierdut atâția cetățeni buni”¹⁵. La fel de grave erau și problemele studenților basarabeni de naționalitate română cărora nu li se recunoșteau studiile. Se propunea ca guvernul român să intervină pe lângă autoritățile de la Chișinău în acest sens, „pretinzându-le numai examene suplimentar de

¹¹ 1 pud = 16, 8 kg.

¹² Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme, rola F II 1.2602, c. 526.

¹³ *Ibidem*, c. 514.

¹⁴ *Ibidem*, c. 516.

¹⁵ *Ibidem*, c. 517.

Existența a numeroase probleme de natură social-economică facilita răspândirea tezelor propagandei antiromânești din Basarabia.

[...] studenților basarabeni de naționalitate română nu li se recunoșteau studiile.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pentru a contracara propaganda antiromânească din Basarabia s-a propus ca, prin intermediul ofițerilor din cadrul unităților armatei române dislocate în localitățile basarabene, să se întreprindă o acțiune sistematică de propagandă, în special în mediul rural.

Principalele acțiuni duse în cadrul acestei campanii constau în cursuri de limba și literatura română, precum și conferințe având ca subiect geografia și istoria României.

limba română, literatură și istorie națională și eventual de terminologie [românească] a facultății [specializării] respective”¹⁶.

Acțiuni menite să contracareze propaganda antiromânească

Pentru a contracara propaganda antiromânească din Basarabia, șeful Biroului II Informații al Marelui Cartier General, colonelul Nicolae Condeescu¹⁷, propunea, în martie 1918, ca, prin intermediul ofițerilor din cadrul unităților armatei române dislocate în localitățile basarabene, să se întreprindă o acțiune sistematică de propagandă, în special în mediul rural, „pentru a atrage sufletește pe săteni pentru a le dezvolta încrederea în intențiile noastre față de ei, a trezi în ei sentimentele naționale și a-i scoate astfel pe românii basarabeni din starea de amorțeală în care i-au dus împrejurările și propaganda ostilă”. Se preconiza ca, din cadrul fiecărui regiment dislocat în Basarabia, să fie delegat câte un ofițer care să urmeze un curs special de propagandă. Odată întors la regiment, ofițerul trebuia „să organizeze centre de propagandă pe batalioane, sub supravegherea directă a comandantului de batalion, să conducă propaganda și în același timp să inițieze trupa și ofițerii asupra propagandei ce urmează să se facă și asupra modului cum să procedeze”¹⁸. Marele Cartier General nu a dat curs acestei propuneri.

În primăvara anului 1918, Directoratul Învățământului¹⁹ din Basarabia a organizat o campanie de propagandă culturală românească. Principalele acțiuni duse în cadrul acestei campanii constau în cursuri de limba și literatura română, precum și în conferințe având ca subiect geografia și istoria României. În cazul expunerilor cu tematică istorică, se pune accent pe istoria medievală a Moldovei pentru a demonstra apartenența multiseculară a Basarabiei la acest principat românesc. Conținutul acestor conferințe era adaptat în funcție de publicul-țintă, ca să folosim un termen actual. De exemplu, acolo unde existau comunități ucrainene importante, conferențiarul rememora în special luptele duse de-a lungul timpului de moldoveni și cazaci contra tătarilor și otomanilor. În unele cazuri se editau și gazete regionale în

¹⁶ *Idem.*

¹⁷ În perioada interbelică, Nicolae Condeescu a avansat până la gradul de general de divizie și a fost ministru al Armatei în perioada 14 aprilie 1930 – 18 aprilie 1931.

¹⁸ Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme, rola F II 1.2602, c. 513.

¹⁹ La 2 decembrie 1917, Sfatul Țării a înființat Consiliul Directorilor Generali care îndeplinea rolul de guvern al Republicii Democratice Moldovenești. După Unirea Basarabiei cu România, directoratele de război și externe au fost desființate, Consiliul Directorilor Generali continuând să funcționeze ca structură executivă locală până în anul 1920.

limba română sau publicații bilingve în română și rusă, dar apariția acestora era efemeră, din cauza costurilor mari pentru tipărire, precum și a crizei de hârtie²⁰.

Rezultatele acestei campanii au fost modeste, așa cum reiese dintr-un memoriu, din iulie 1918, redactat de comisarul general al Basarabiei, generalul de corp de armată Arthur Văitoianu :

„Acțiunea de propagandă începută în Basarabia în cursul lunii martie a.c. nu a putut da nici toate roadele așteptate, nici tot rezultatul necesar; pe de o parte, din lipsa de serioasă selecție a personalului, iar pe de altă parte, timpul a fost scurt și programul de propagandă absolut necomplet. A fost însă fericită organizarea de propagandă și trimiterea unor elemente foarte bune, mai ales la începutul acestei încercări.

În situația actuală, când spiritele în interior nu sunt încă nici liniștite, nici îndrumate, și când propaganda dușmană nu încetează și nici nu avem puțința a o înlătura urgent și în total se impune, în mod absolut, continuarea unei propagande bine organizată pentru cel puțin un an, până ce școlile, administrația și inițiativa particulară vor putea să lucreze singure în acest sens.

A crede că s-ar putea obține de acum rezultate numai prin școală și organele administrative sau printr-o propagandă incompletă ar fi o eroare de apreciere a situației și o greșală din punct de vedere al momentului istoric și interesului național ce avem în Basarabia. Se impune dar o organizare completă și imediată a unui serviciu de propagandă, neținându-se seama de nicio considerație materială pentru creditul necesar acestei organizări”²¹.

Comisarul general al Basarabiei propunea ca propaganda să fie condusă de un organ central pus sub controlul direct al Comisariatului General al Basarabiei. Activitatea de propagandă se preconiza a se duce pe 2 paliere:

- „Acțiune oficioasă, organizată cu trepte ierarhice de la centru la județe, plase și comune și cuprinzând chestiunile de: teatru, cinematografe, serbări, societăți de muzică, tir, gimnastică, cercetășie, creșterea femeii (sic!), scrieri de reviste, conferințe, școli de adulți, universități populare.

²⁰ Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme, rola F II 2.2748, c. 275.

²¹ *Ibidem*, c. 282.

- b) *Acțiune secretă organizată de la centru cu mijloace speciale ca: presă, vânzători ambulănți, vânzători de ziare, lăutari de țară (sic!), agenți speciali etc.*²².

Efectele propagandei culturale românești în rândul populației

O radiografie a activității acestui serviciu de propagandă culturală, constituit în cadrul Comisariatului General al Basarabiei, se regăsește într-un memoriu redactat, în noiembrie 1918, de șeful Centrului de Propagandă Hănășeni, din județul Cahul, Nicolae Mogoș, și adresat șefului Siguranței Generale a Statului din Basarabia²³:

„Propaganda culturală națională în Basarabia [...] a luat naștere de pe la începutul lui martie a.c. [1918] și a fost determinată de marea ignoranță ce stăpânea masa populației dintre Prut și Nistru în ceea ce privește trecutul și fazele (sic!) originii sale. [...]

Din nenorocire pentru entuziasmul naivilor în politica naționalistă de la Directoratul Instrucției Publice, cărora li s-a încredințat această delicată și importantă misiune [...], decepția s-a revărsat bogat peste frumosele lor vise primăvăratice, și în afară de câteva cazuri izolate, în care s-a învederat un relativ succes, totul s-a redus la predicări în pustiu și la câteva serbări cu cuvântări stereotipe, urmate de dansuri ca: „Banul Mărăcine”, tangou, Romanul (sic!) și valsul. Iar mai departe?... Nimic! Întuneric! Așa că pătura țărănească persistă încă în prima-inconștientă națională, privind cu indiferență ori cu milă zvârcolirile bieților propagandiști care fac impresia, expresia e cam aspră și să mi se ierte, a unor strigători la tarabă cu mărfuri noi”.

Conform autorului memoriului, printre cauzele relativului eșec al propagandei românești se numărau:

- incertitudinea privind soarta viitoare a Basarabiei la viitoarea conferință de pace sau în cazul restabilirii Rusiei ca mare putere;
- pregătirea slabă a propagandiștilor, în special a celor trimiși în mediul rural. În multe cazuri, scrie autorul memoriului, aceștia erau priviți de intelectualitatea satelor (preoți, învățători, funcționari locali), cel mai adesea români rusificați, *„ori cu o compătimitoare bunăvoință, ori cu o dureroasă de ucigătoare ironie”;*

²² Ibidem, c. 283.

²³ Ibidem, c. 284.

- lipsa de control și îndrumare a propagandiștilor;
- centrele de propagandă nu asigurau resursele necesare pentru desfășurarea activităților propagandiștilor. De exemplu aceștia nu aveau asigurate mijloace de transport de la o comună la alta. Când apelau la jandarmii din comune, aceștia refuzau să le pună la dispoziție căruțele folosite de șefii de posturi, în lipsa unor ordine de la centru;
- lipsa de coordonare între propagandiștii din același județ, care *„trăiesc într-o completă ignoranță unii de alții”;*
- lipsa unui organ de presă la nivel județean sau provincial, care să facă cunoscută activitatea fiecărui centru de propagandă și eventualele curențe în activitatea acestuia.

Totodată, autorul memoriului menționa și *„lipsa de tact a jandarmilor care, cu puține excepții, bat, injură, și batjocoresc sătenii* (subliniere în textul original) *în prejudiciul intereselor propagandei noastre, când faptele jandarmilor nu se mai potrivesc cu spusele conferențiarilor”.* Autorul memoriului afirma că șefii de posturi abuzau de situația lor *„făcând pe micii tirani la sate, în locul cinovnicilor ruși”.*

Mărturiile despre abuzurile comise de o mare parte a reprezentanților statului român încă din primele luni în care și-a făcut simțită prezența în Basarabia se regăsesc în numeroase documente din epocă. Acest fenomen s-a manifestat, din nefericire, pe parcursul întregii perioade interbelice. Pe de altă parte, transferul unui funcționar al statului român la răsărit de Prut era deseori considerat drept o sancțiune disciplinară.

Concluzii

Carențele administrației românești în Basarabia la sfârșitul războiului au amplificat efectele propagandei antiromânești, care, în perioada interbelică s-a manifestat, cu precădere, sub forma „luptei de clasă”. Din nefericire, multe din tezele propagandei antiromânești din acea perioadă sunt și astăzi răspândite în teritoriul dintre Prut și Nistru prin intermediul mass-mediei și internetului, fiind reliefate și exagerate aspectele negative ale perioadei 1918-1940, când Basarabia a fost parte componentă a statului român, trecându-se, în mod voit, sub tăcere, martiriul românilor basarabeni care au căzut victime ale valurilor de teroare din timpul ocupației sovietice.

Referințe bibliografice

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, fond Microfilme.
2. Petre Otu, *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*, Editura Militară, București, 2008.

Carențele administrației românești în Basarabia la sfârșitul războiului au amplificat efectele propagandei antiromânești, care, în perioada interbelică s-a manifestat, cu precădere, sub forma „luptei de clasă”.

REVOLUȚIA RUSĂ DIN ANUL 1917 ȘI CONSECINȚELE SALE ASUPRA FRONTULUI ROMÂNNO-RUS – PERCEPȚII ANGLO-SAXONE –

Dr. Valentin-Ioan FUȘCAN

Arhivele Naționale ale României

În timpul desfășurării Primului Război Mondial, o serie de evenimente politico-sociale au survenit în Imperiul rus în cursul anului 1917. Aceste evenimente au avut un impact deosebit asupra situației militare de pe Frontul de Est, tratatul de „pace” dictat României de Puterile Centrale provocând reverberații importante la Londra.

Cabinetul de război britanic era alarmat de consecințele pe care revoluția rusă le putea avea asupra efortului de război al aliatului său de la Est și era, de asemenea, profund îngrijorat cu privire la perspectiva care se contura, aceea de prăbușire a frontului româno-rus, care imobiliza un număr important de divizii germano-austro-ungare.

Cuvinte cheie: memorandum, combativitate, armistițiu, factor militar, Frontul de Est.

Introducere

Acțiunea militară a regatului român din vara anului 1916, așteptată cu mult entuziasm de promotorii alianței României cu Antanta, s-a soldat cu un eșec. Aflată într-o situație gravă, prin pierderea a peste 2/3 din teritoriul național, împreună cu Capitala țării, și refugiarea guvernului și a familiei regale la Iași, dar și a unei părți a populației în Moldova, România rezista cu toate forțele sale. Armata română, deși cu o capacitate combativă scăzută, nu a putut fi eliminată de către austro-germani de pe Frontul de Est¹.

Principala forță militară care putea susține România pe Frontul de Est era Rusia, aliata sa. Poziția armatei române a fost profund afectată de atitudinea trupelor ruse în decursul primăverii, verii și toamnei anului 1917². Revoluția declanșată la 3 martie 1917 în Rusia a condus la o continuă dezagregare a instituțiilor civile și militare ale statului rus. Mai mult, starea de spirit, moralul și, nu în ultimul rând, combativitatea armatei au intrat într-un proces de disoluție.

Descompunerea constantă a armatei ruse pe Frontul de Est și imposibilitatea practică de a mai conta pe sprijinul acesteia au reprezentat, pentru România, o grea lovitură. Extinderea liniei de front a armatei române făcea dificilă continuarea războiului în bune condiții, cu atât mai mult, cu cât prăbușirea frontului rusesc era dublată de anarhie și ostilitatea fățișă față de foștii aliați ai trupelor ruse aflate în retragere.

Poziția Marii Britanii față de România

Situația instabilă din Rusia, cu consecințe negative asupra efortului comun al Aliaților în lupta împotriva Puterilor Centrale prin diminuarea capacității de luptă a armatei ruse, a determinat întocmirea, în cadrul War Office, a unei analize amănunțite, la 20 mai 1917, a perspectivelor

Revoluția declanșată la 3 martie 1917 în Rusia a condus la o continuă dezagregare a instituțiilor civile și militare ale statului rus.

Descompunerea constantă a armatei ruse pe Frontul de Est și imposibilitatea practică de a mai conta pe sprijinul acesteia au reprezentat, pentru România, o grea lovitură.

¹ Tiberiu Velter, *Relațiile româno-britanice între anii 1914-1924*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2000, p. 84.

² George Cipăianu, *La răscruce (Toamna anului 1917 – Primăvara lui 1918). Marea Britanie și încheierea de către România a unei păci separate*, Editura Cogito, Oradea, 1993, p. 57.

Continuarea efortului de război al statului român era apreciată la Londra drept esențială pentru împiedicarea Puterilor Centrale de a elibera o parte a forțelor sale de pe acest teatru de război și a-l direcționa spre Vest, unde ar fi putut exercita o presiune și mai mare asupra armatelor aliate.

În Marea Britanie se discuta despre trimiterea unei misiuni britanice în România. Obiective: o dovadă a simpatiei Marii Britanii față de România și un motiv de încurajare a rezistenței în fața Puterilor Centrale.

pe Frontul de Est³. Leo Amery, autorul memorandumului, aprecia că, în ciuda ameliorării situației politice din Petrograd, forțele politice din Rusia vor fi preocupate, până la sfârșitul războiului, de problemele constituționale și sociale. Leo Amery avertiza War Office că, deși era puțin probabil ca Rusia să iasă cu totul din război, aliații occidentali nu se mai pot baza pe o cooperare militară efectivă din partea acesteia⁴. Ofițer de informații în Balcani, Leo Amery lua în calcul posibilitatea ca Rusia să încheie pace separată cu Puterile Centrale, pentru a-și putea concentra atenția asupra „frontului intern”. Cu toate acestea, Rusia putea rămâne în continuare un factor „de o anumită utilitate” până la încheierea războiului⁵.

În acest context, importanța menținerii combativității României pe Frontul de Est a fost apreciată la adevărata sa dimensiune. Continuarea efortului de război a statului român era apreciată la Londra drept esențială pentru împiedicarea Puterilor Centrale de a elibera o parte a forțelor sale de pe acest teatru de război și a-l direcționa spre Vest, unde ar fi putut exercita o presiune și mai mare asupra armatelor aliate. Sir Edward Carson informa Cabinetul de Război, într-un memorandum din 18 octombrie 1917, despre situația din România, caracterizată ca fiind „unul dintre rezultatele cele mai deplorabile ale colapsului rus”⁶.

Acesta remarca dificultatea acordării de către Marea Britanie a unui sprijin material României, din cauza poziției sale geografice. Sir Edward Carson considera necesară încurajarea poporului român pentru continuarea rezistenței sale în fața inamicului. El constata, totodată, lipsa unei propagande britanice în România, apreciind că „misiunea franceză a generalului Berthelot a plasat Franța [...] într-o lumină mai favorabilă în ochii românilor decât noi”. Prin urmare, acesta propunea trimiterea unei misiuni britanice în România. Obiectivele unei asemenea misiuni britanice trebuiau să fie următoarele: o dovadă a simpatiei Marii Britanii față de România și un motiv de încurajare a rezistenței în fața Puterilor Centrale; protejarea intereselor britanice; organizarea propagandei britanice în România; stabilirea, în România, a unei organizații similare Societății Anglo-Române, cu scopul cooperării între acestea pentru dinamizarea bunelor relații dintre cele două state;

³ CAB 24/14, Papers nos. 801-900, L.S. Amery, *The Russian Situation and its Consequences*, 20 mai 1917, pp. 1-9.

⁴ *Ibidem*, p. 1.

⁵ *Ibidem*.

⁶ CAB 24/29, Records of the Cabinet Office Series War Cabinet and Cabinet: Memoranda, Piece Papers nos. 2301-2400, GT 2332, Edward Carson, *Proposed Mission to Roumania*, 18 octombrie 1917, p. 1.

Sir Edward Carson susținea „importanța de a oferi românilor o demonstrație vizibilă a simplitudinii noastre față de securitatea lor și hotărârea noastră ca integritatea și independența lor să fie restaurată, cu întreaga reparație pentru greutățile pe care le-au suferit [...]”.

strângerea de informații în vederea identificării celor mai bune mijloace de acordare a asistenței economice României, precum și încurajarea relațiilor comerciale româno-britanice în viitor⁷.

Sir Edward Carson susținea aprobarea, de către guvernul britanic, a trimiterii unei misiuni britanice la Iași, relevând „importanța [faptului – n.a.] de a oferi românilor o demonstrație vizibilă a simplitudinii noastre față de securitatea lor și hotărârea noastră ca integritatea și independența lor să fie restaurată, cu întreaga reparație pentru greutățile pe care le-au suferit [...], în special din cauza destinului care s-a abătut până acum asupra statelor mici care s-au alăturat Alianților și a declarațiilor repetate că protejarea acestor state mici este unul dintre obiectivele noastre de război esențiale”⁸. Într-o notă pe marginea documentului întocmit de Sir Edward Carson, Lordul Milner constata că: „Românii sunt foarte descurajați acum. Una din cauzele descurajării lor este aceea că ei cred că au fost uitați de aliații lor vestici sau, în orice caz, de Anglia”⁹. În opinia sa, rolul misiunii britanice nu se rezuma la reprezentarea unei simpatii „pur platonice”. Lordul Milner considera că: „Facem – în condițiile unor mari dificultăți și dezavantaje enorme, din cauza distanței și a comunicațiilor mizerabile – tot ceea ce putem. Dacă este doar pentru a ajuta România să înțeleagă asta și disponibilitatea noastră și, de asemenea, a găsi, așa cum s-ar putea să reușească, că sunt și alte căi de a-i ajuta pe care nu le-am întrevăzut, cred că Misiunea ar fi bună”¹⁰.

Consecințele armistițiului ruso-german

Lovitura de stat bolșevică din 7 noiembrie 1917 a accentuat poziția dificilă a României. Noua putere instalată la Petrograd a emis chiar a doua zi „Decretul asupra păcii”, prin care Rusia propunea tuturor țărilor beligerante încheierea imediată a unui armistițiu cu o durată de cel puțin trei luni, ca o primă măsură necesară începerii tratatelor de pace. Nicolae Iorga nota, cu acest prilej, în jurnalul său personal: „Denize (medicul reginei Maria – n.a.) îmi aduce vestea [...] că maximaliștii (bolșevicii – n.a.) sunt stăpâni la Petrograd unde, în afară de Cherenschi, care a fugit, miniștrii sunt arestați. Știrea se adeverește [...]. Sosește telegrama «Guvernul militar revoluționar» al Sovietelor care cere «pace democratică imediată» și «imediata împărțire

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 2.

⁹ *Ibidem*, p. 3.

¹⁰ *Ibidem*.

Iorga mai nota, în jurnalul său, un episod semnificativ: „Într-un tren, în fața cuiva care știe rusește, doi ofițeri ruși au recunoscut că ai lor sunt cauza tuturor nenorocirilor noastre și că ‘ar merita să-i scuișăm în față’”.

La 22 noiembrie/ 5 decembrie 1917, Rusia sovietică a încheiat, la Brest-Litovsk, armistițiul cu Germania. Încheierea armistițiului ruso-german și perspectiva ca și România să înceteze în același fel operațiunile militare au determinat reacția imediată a Aliților.

a pământurilor, dând pe ofițeri supt stricta supraveghere a soldaților și declarând <criminal> pe cine nu li va comunica acest act”¹¹. În aceeași zi, Iorga mai nota, în jurnalul său, un episod semnificativ: „Într-un tren, în fața cuiva care știe rusește, doi ofițeri ruși au recunoscut că ai lor sunt cauza tuturor nenorocirilor noastre și că ‘ar merita să-i scuișăm în față’”¹². Cei doi ofițeri exprimau într-o perfectă sinceritate o dureroasă realitate: România izbutise să redreseze situația militară (Mărăști) și să împiedice scoaterea ei din război prin oprirea atacurilor Puterilor Centrale (Mărășești, Oituz)¹³.

La 22 noiembrie/5 decembrie 1917, Rusia sovietică a încheiat, la Brest-Litovsk, armistițiul cu Germania¹⁴. Încheierea armistițiului ruso-german și perspectiva ca și România să înceteze în același fel operațiunile militare au determinat reacția imediată a Aliților.

George Clemenceau, care devenise șeful guvernului francez la 15 noiembrie 1917, îngrijorat de evoluția evenimentelor pe frontul oriental, considera că: „**Dacă evenimentele fac inevitabilă abandonarea temporară a teritoriului român, armata română va trebui să-și continue lupta în Basarabia și în zona Donețului, să întărească aici acel nucleu de forțe pe care autoritatea unor condamnați cum este Kaledin¹⁵ le menține sub ordine și să le aducă un sprijin care poate fi decisiv pentru destinele României**”¹⁶. Trebuie spus că, supraapreciată ca forță combativă, armata lui Kaledin nu era în măsură nici să reziste bolșevicilor, nici să creeze un front antigerman. În dubla sa calitate de premier și de ministru de Război, Clemenceau a dat dispoziție generalului Henri Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze în România, să pună în aplicare această formulă.

¹¹ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. I, Editura „Națională”, S. Ciornei, București, f.a., p. 156.

¹² *Ibidem*.

¹³ O privire înnoitoare asupra campaniei armatei române din 1917 a se vedea la Glenn Torrey, *The Redemption of an Army: The Roumanian Campaign of 1917 in Romania and World War I*, Iași, Oxford, Portland, The Center for Roumanian Studies, 1998, p. 269 și urm.

¹⁴ Despre consecințele defecțiunii ruse a se vedea Sorina Lacovei, *The Implications of Brest-Litovsk Peace over Romania*, în *La Roumanie dans la Grande Guerre*, lucrare editată de Dumitru Ivănescu și Sorin D. Ivănescu, Editura Junimea, Iași, 2005, pp. 73-84.

¹⁵ Generalul Alexei Mihailovici Kaledin (1861-1918) – la scurtă vreme după cucerirea puterii de către sovietici, la Petrograd și în alte câteva orașe mari, în noiembrie 1917, a izbucnit un conflict între regimul bolșevic din Rusia și cazaci. Atamanul Kaladin din regiunea Donului a declarat că acordă întregul său suport, în strânsă colaborare cu celelalte Armate cazăcești, forțelor lui Kerenski. Kaledin, după ce a stabilit legături cu Rada Centrală Ucraineană și Armatele din Kuban, de pe Terek și din Orenburg, a sperat să poată răsturna noul guvern bolșevic și să instaureze un regim contrarevoluționar în Rusia.

¹⁶ *Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale*, fond Henri Berthelot, în *Jurnal ...*, p. 178. (completăm pe print)

Oricât de disciplinat și devotat era intereselor țării sale generalul Berthelot, contactul cu realitățile locale îi arătau că dorința lui Clemenceau¹⁷ era irealizabilă. El l-a avertizat pe prim-ministrul francez că prima condiție pentru înfăptuirea planului propus era existența a cel puțin câtorva unități ruse, dincolo de Prut, necontaminate de microbul revoluției; totodată, el atrăgea atenția asupra condițiilor climaterice (începutul iernii), starea deplorabilă a căilor de comunicație, absența depozitelor de aprovizionare, mediul ostil, guvernat de propaganda revoluționară atât în rândul militarilor ruși, cât și în cel al populației civile și posibilele defecțiuni din rândul militarilor români¹⁸ (ultima temere era lipsită de fundament, având în vedere conduita de până atunci a soldaților și ofițerilor români).

Opțiunile României în noul context

Poziția *Tigrului*¹⁹ puna în mare dificultate guvernul român. La Iași, Ion I.C. Brătianu înțelegea că armata română își făcuse cu prisosință datoria și că momentul armistițiului – oricât de dureros – se apropia inexorabil. Cu gândul – evident – și la propria poziție politică, el ar fi dorit ca militarii să fie cei dintâi care să rostească temutul cuvânt: „*armistițiu*”. La rândul lor, înalții comandanți militari se temeau să nu fie acuzați, mai târziu, de slăbiciune și, în consecință, treceau oamenilor politici decizia de a pune capăt luptei. Consfăturile inițiate de Ion I. C. Brătianu pentru a obține un aviz favorabil din partea generalilor, la care ar fi fost asociat și generalul Berthelot, nu au dus la o decizie clară și fermă în privința armistițiului²⁰.

La 6 decembrie 1917, ministrul României la Paris, Victor Antonescu, îi telegrafia prim-ministrului, transmitându-i poziția guvernului francez: „*ei sunt unanimi în a declara că armistițiul lui Șcerbacev este capitulare deghizată și că nu poate admite cu niciun preț capitularea armatei române...*”²¹. La 26 noiembrie/9 decembrie 1917, România a încheiat

¹⁷ Pentru Clemenceau, obsedat de situația de pe frontul de vest – considerat cel decisiv – și de hotărârea de a duce războiul până la victoria finală („*je fais la guerre*” proclamase el din momentul în care preluase șefia guvernului), argumentele fie românești, fie franceze (ale generalului Berthelot) conducând la concluzia că România nu mai era în măsură să continue efortul militar, nu aveau valoare. El a mers cu escaladarea amenințărilor, până la afirmația că, dacă România avea să înceteze lupta alături de Antanta, ea avea „*să-și sacrifice viitorul*”, adică să piardă recunoașterea revendicărilor sale recunoscute de Aliți prin tratatul din 1916.

¹⁸ Glenn Torrey, *Henri Mathias Berthelot...*, p. 207.

¹⁹ Tigrul – porecla prim-ministrului francez George Clemenceau.

²⁰ *Idem*, *Romania Leaves the War: the Decision to Sign an Armistice, December 1917*, în *Romania and World I*, p. 295.

²¹ *Arhivele Diplomatice*, fond 71 / 1914, E2, partea a II-a, vol. 50, fila 5.

La 26 noiembrie/ 9 decembrie 1917, România a încheiat cu Puterile Centrale armistițiul de la Focșani, ca urmare a condițiilor militare survenite în urma armistițiului ruso-german de la Brest-Litovsk din 22 noiembrie/5 decembrie 1917.

Poziția Marii Britanii față de eventualitatea ieșirii României din război, care se prefigura, poate fi analizată prin prisma a două obiective ale guvernului de la Londra: a) existența unui front la est de Carpați, care să rețină cât mai multe trupe germane pentru a slăbi presiunea pe Frontul de Vest (obiectiv comun cu Franța și Italia); b) dorința cabinetului britanic de a se elibera de obligațiile asumate prin tratatul cu România din 1916, prin a cărui aplicare s-ar fi ajuns la destrămarea Austro-Ungariei.

cu Puterile Centrale armistițiul de la Focșani, ca urmare a condițiilor militare survenite în urma armistițiului ruso-german de la Brest-Litovsk din 22 noiembrie/5 decembrie 1917.

Poziția Marii Britanii față de eventualitatea ieșirii României din război, care se prefigura, poate fi analizată prin prisma a două obiective ale guvernului de la Londra: a) existența unui front la est de Carpați, care să rețină cât mai multe trupe germane pentru a slăbi presiunea pe Frontul de Vest (obiectiv comun cu Franța și Italia); b) dorința cabinetului britanic de a se elibera de obligațiile asumate prin tratatul cu România din 1916, prin a cărui aplicare s-ar fi ajuns la destrămarea Austro-Ungariei. În toată această perioadă, prin politica lor față de guvernul de la București, Marea Britanie și Franța au avut aceleași obiective în atitudinea față de România, dar trebuie subliniat faptul că Marea Britanie a adoptat o poziție mai elastică decât Franța.

De altfel, din telegrama ministrului român la Londra, din 24 decembrie 1917, reieșea foarte clar că în Marea Britanie „se manifestă... mai multă rezervă [în exprimarea opiniilor] decât din partea guvernului francez, căruia i se lasă toată inițiativa”²². „Defavorabil surprins”²³ de decizia României – așa cum a arătat Nicolae Mișu în documentul menționat anterior –, guvernul de la Londra a transmis la Iași faptul că înțelege dificultatea situației țării și „necesitatea inexorabilă de a semna armistițiul”²⁴, diplomatul român fiind chiar rugat „să asigure România de întreaga simpatie”²⁵ a Angliei.

La 21 decembrie 1917, Ion I.C. Brătianu îi scria de la Iași lui Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, informându-l despre evoluția tot mai defavorabilă a evenimentelor politice și militare pe Frontul de Est. Prim-ministrul avertiza asupra dificultăților pe care le întâmpina armata română, lipsită de aprovizionare, confruntată cu actele devastatoare ale bandelor ruse, dar reafirma cu tărie hotărârea guvernului român de a rămâne solidar cu Aliații până la capăt²⁶. Într-o telegramă trimisă în cursul aceleiași zile, Ion I.C. Brătianu atrăgea atenția asupra faptului că: „România nu poate continua lupta singură, privată de proviziile care îi vin din Rusia, de artileria rusă care a sprijinit până acum o anumită parte a infanteriei noastre și lipsită de singura ei cale de comunicație

²² *Ibidem*, p. 83 – Telegrama din 11 / 24 dec. 1917, trimisă de Nicolae Mișu, ministrul român la Londra.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 83 – Telegrama din 11 / 24 dec. 1917, trimisă de Nicolae Mișu, ministrul român la Londra.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ S.A.N.I.C., Colecția Microfilme Anglia, Rola 389, c. 110.

Ieșirea din luptă a Rusiei atrăgea după sine izolarea completă a României și, ca o consecință directă, eliminarea ultimei rezistențe pe Frontul de Est, reprezentată de armata română. Acest lucru a determinat, atât la Paris, cât și la Londra, adoptarea unei poziții mai energice.

cu Aliații. [...] Politica pe care guvernul român înțelege să o ducă, de comun acord cu aliații săi, constă în a câștiga timp pentru a permite acestora să facă toate eforturile pentru a împiedica dezastrul rusesc”²⁷. În acest scop, Ionel Brătianu considera ca fiind absolut necesară „[...] o încredere nelimitată și fără condiții din partea guvernelor aliate [...] în loialitatea și capacitatea sa în fața nenorocirii și a trădării”²⁸.

Cunoscând situația la fața locului și apreciind la adevărată sa valoare importanța României ca factor militar pentru menținerea frontului oriental, ministrul Franței la Iași, contele de Saint-Aulaire, prevenea guvernul francez asupra faptului că „România, cu armata intactă, fiind singura bază a întregii reorganizări în porțiunea meridională, soarta tuturor fronturilor orientale se joacă în acest moment aici”²⁹.

Ieșirea din luptă a Rusiei atrăgea după sine izolarea completă a României și, ca o consecință directă, eliminarea ultimei rezistențe pe Frontul de Est, reprezentată de armata română. Acest lucru a determinat, atât la Paris cât și la Londra, adoptarea unei poziții mai energice³⁰. Astfel, guvernul de la Paris considera că se impune susținerea tuturor eforturilor vizând evitarea încheierii de către România a unei păci separate cu Puterile Centrale, avertizând guvernul de la București asupra faptului că Franța „nu își va da sub nicio formă consimțământul pentru o pace încheiată legal de către Regele actual și un Guvern numit de el și este de prevăzut că Aliații nu ar aproba, nici ei, o asemenea procedură”³¹. Documentul la care facem referire – este vorba de telegrama lui Stéphen Pichon, ministrul de externe al Franței, adresată guvernului de la Iași în ziua de 4 ianuarie 1918 – întvedea însă și eventualitatea unei păci „nelegale”, încheiată de un guvern instalat de Germania, „după ce familia regală și guvernul ar fi părăsit țara în prealabil, după ce ar fi făcut dispozițiile necesare pentru a salva armata română pe teritoriul Rusiei de Sud”³². Doar în aceste condiții, în care „România ar fi rămas fidelă Aliaților”, aceștia „ar fi în situația de a-i da în decursul conferinței de pace definitivă tot ajutorul pentru a obține revizuirea acestei păci provizorii și pentru a asigura României condițiile la care ea ar avea dreptul”³³.

²⁷ *Ibidem*, c.111.

²⁸ *Ibidem*, c. 112

²⁹ 1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe (1879-1916), vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 1043 – Telegrama din 20 dec./2 ian. 1918, a contelui de Saint-Aulaire către Ministrul de Externe al Franței.

³⁰ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 19.

³¹ S.A.N.I.C., Colecția Microfilme Anglia, Rola 389, c. 125.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

O analiză a politicii prim-ministrului român, Ion I.C. Brătianu, scoate în evidență preocuparea acestuia ca, în cazul în care România ar fi fost obligată să încheie o pace separată, interesele României la viitoarea conferință de pace să nu fie afectate, iar Alianții să își onoreze obligațiile stabilite în 1916.

Mai optimist asupra situației militare a României, generalul francez Henri Berthelot – așa cum reiese din telegrama ministrului Marii Britanii la Iași, Sir George Barclay, transmisă la Foreign Office – aprecia că „ne mai putem menține în România până la sfârșitul lui aprilie, chiar dacă rușii bolșevici se retrag”³⁴, apreciere împărtășită și de reprezentantul Angliei la Iași.

O analiză a politicii prim-ministrului român, Ion I.C. Brătianu, scoate în evidență preocuparea acestuia ca, în cazul în care România ar fi fost obligată să încheie o pace separată – posibilitate pe care o întredvedea ca tot mai evidentă, în condițiile în care armata română nu mai putea continua mult timp rezistența fără a atrage după sine înfrângerea totală, ocuparea Moldovei, îndepărtarea regelui Ferdinand de pe tron și formarea unui guvern supus în totalitate germanilor –, interesele României la viitoarea conferință de pace să nu fie afectate, iar Alianții să își onoreze obligațiile stabilite în 1916. Indicațiile transmise de Ion I.C. Brătianu lui Nicolae Mișu converg în acest sens, omul politic român cerându-i ministrului său la Londra să explice la Foreign Office situația dificilă a României.

În raportul său săptămânal despre România, Walter Hines Page, ambasadorul Statelor Unite la Londra, sintetiza evenimentele de pe frontul oriental, comentând acordul dat de România pentru un armistițiu general cu Germania, „deoarece, având în vedere prezența unui număr de aproape un milion de soldați ruși în România, orice altă acțiune ar fi fost imposibilă”. În opinia diplomatului american, România avea două opțiuni: „1. Să își modeleze politica externă după aceea a guvernului din Petrograd. 2. Să se pregătească pentru o ciocnire inevitabilă cu el”³⁵. Analist fin al situației de pe frontul oriental, același diplomat conchidea că: „Dacă Rusia declară pace separată, România va fi în întregime izolată. Dacă totuși Ucraina va refuza să încheie pace, România ar urma aceeași cale, dar dacă Ucraina se alătură restului Rusiei în încheierea unei păci separate, România va fi obligată sau să-i urmeze exemplul, sau să-și retragă armatele în teritoriul căzăcesc, în care caz ea ar fi în aceeași situație cu Serbia [...]”³⁶.

La rândul său, atașatul militar britanic pe lângă Înaltul Comandament Român semnala guvernului britanic, la 31 ianuarie 1918, informațiile cu privire la probabilitatea ca România să încheie pace separată. Îngrijorat de perspectiva ca depozitele militare românești și resursele economice

³⁴ *Ibidem*, c. 153.

³⁵ Apud George Cipăianu, *op. cit.*, p. 166.

³⁶ *Ibidem*.

ale țării să ajungă în mâna Puterilor Centrale, acesta îndemna voalat guvernul de la Londra să consimtă la încheierea păcii separate de către România, ceea ce ar fi garantat, în opinia sa, că acest lucru nu se va întâmpla³⁷.

Poziția Franței și a Marii Britanii, în contextul semnării de către România a Păcii de la București

La 1 februarie 1918, dorind să sensibilizeze Londra cu privire la situația fără ieșire a României, regele Ferdinand i-a trimis regelui George al V-lea al Angliei o scrisoare în care făcea apel la acesta să intervină pe lângă guvernul britanic pentru a fi mai flexibil în atitudinea sa față de încheierea unei păci separate. Fără a-și face iluzii, regele României înțelegea „greutățile care stau în calea unui ajutor efectiv din partea voastră (din partea Angliei – n.a.)”, dar acesta solicita, la rândul său, ca „guvernul tău să ia în considerare cu toată sinceritatea realitatea inexorabilă a situației pe care ne-o creează, pe de o parte, presiunea germană, pe de alta ostilitățile violente ale anarhiei ruse și imposibilitatea, astăzi demonstrată până la evidență, a organizării Ucrainei, transformată în avangardă austriacă împotriva noastră”³⁸. În acest context, nu se mai puteau cere României – aprecia regele Ferdinand – noi sacrificii, care ar fi fost de altfel inutile „pentru cauza comună”³⁹.

Consecința acestui apel din partea regelui României s-a reflectat, la 4 februarie 1918, în scrisoarea lui Sir Charles Hardinge of Penshurst, subsecretar de stat la Foreign Office, către Arthur Balfour, prin care acesta sugera că Marea Britanie ar putea totuși să ofere unele concesii României. Guvernul britanic ar fi putut permite guvernului român să negocieze un armistițiu cu Germania, fără vreo obiecție din partea Londrei în cazul obținerii unei prelungiri a acestuia. Gradul de flexibilitate al Londrei în privința acestei probleme se limita însă la acest punct. Condiția esențială care era impusă României era aceea de a nu continua orice alte tratative fără consimțământul Alianților, încălcarea acestui principiu atrăgând pentru guvernul de la Iași „responsabilitatea pentru orice rezultate care se pot ivi”⁴⁰. Diplomatul englez era de părere că, prin aceste concesii, „se poate câștiga timp, armata română poate fi menținută și noi vom putea probabil să aflăm care sunt în realitate

³⁷ S.A.N.I.C., Colecția Microfilme Anglia, Rola 389, c. 281-283.

³⁸ *Ibidem*, c. 303.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*, c. 299-301.

La 1 februarie 1918, dorind să sensibilizeze Londra cu privire la situația fără ieșire a României, regele Ferdinand i-a trimis regelui George al V-lea al Angliei o scrisoare în care făcea apel la acesta să intervină pe lângă guvernul britanic pentru a fi mai flexibil în atitudinea sa față de încheierea unei păci separate.

Deși deplângea „situația cruntă” a românilor, regele Angliei recomanda: „cu toată seriozitatea să mențineți până la capăt această fermitate și rezistență care au constituit un exemplu pentru noi toți”.

Cunoscând situația dificilă a României, Puterile Centrale au adoptat un ton dur în cursul negocierilor de pace cu România. La întâlnirea sa cu regele Ferdinand, desfășurată la 14/27 februarie 1918, la Răcăciuni, Ottokar von Czernin i-a cerut imperativ regelui „să facă pace imediat, în condițiile convenite de cele patru Puteri Aliate, condiții din care nu poate fi schimbată nicio iotă”.

condițiile germane”⁴¹. Propunerile avansate de acesta, care „nu duceau la prea multe”⁴², nu au fost însușite de Foreign Office. La scurt timp, miniștrii aliați au înaintat prim-ministrului român o scrisoare colectivă, prin care se opuneau, încă o dată, în numele guvernelor lor, oricăror negocieri de pace⁴³.

Solicitarea României de a încheia pacea, adresată Puterilor Centrale la 10 februarie 1918, a determinat reacții imediate la Londra. Cu toate că România era lipsită de orice ajutor din partea aliaților săi, regele Angliei, George al V-lea, îi scria, la 20 februarie 1918, regelui Ferdinand al României: „Avem indicii din ce în ce mai numeroase că războiul a intrat în ultima fază”⁴⁴. El evoca „epuizarea și nemulțumirea”⁴⁵ armatelor și popoarelor Cvadruplei Alianțe. Deși deplângea „situația cruntă”⁴⁶ a românilor, regele Angliei recomanda: „cu toată seriozitatea să mențineți până la capăt această fermitate și rezistență care au constituit un exemplu pentru noi toți”⁴⁷. Acesta își încheia îndemnul cu convingerea că „învingătorii de la Mărășești nu vor accepta niciodată, fără a face efortul suprem, dictatul unui dușman implacabil și nemilos”⁴⁸.

Cunoscând situația dificilă a României, Puterile Centrale au adoptat un ton dur în cursul negocierilor de pace cu România. La întâlnirea sa cu regele Ferdinand, desfășurată la 14/27 februarie 1918, la Răcăciuni, Ottokar von Czernin i-a cerut imperativ regelui „să facă pace imediat, în condițiile convenite de cele patru Puteri Aliate, condiții din care nu poate fi schimbată nicio iotă”⁴⁹.

La Londra, referindu-se la eventualele tratate de pace dintre Rusia și România și Puterile Centrale, lordul Balfour promitea, într-un discurs ținut la 28 februarie 1918, că „aceste țări vor putea fi constrânse să semneze cu Germania, dar problemele nu vor fi definitiv reglate până la Conferința generală a Păcii”⁵⁰.

⁴¹ *Ibidem*, c. 301.

⁴² George Cipăianu, *op. cit.*, p. 96.

⁴³ S.A.N.I.C., Colecția Microfilme Anglia, Rola 389, c. 290, 296, 299, 300.

⁴⁴ 1918 la români..., vol. II, p. 1063 – Telegramă din 7/20 febr. 1918, trimisă de regele George al V-lea către regele Ferdinand.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ 1918 la români..., vol. II, p. 1080 – Notă din 14 / 27 febr. 1918, privind întâlnirea lui Ottokar von Czernin cu regele Ferdinand, la Răcăciuni.

⁵⁰ Arhivele Diplomatice, fond 71/1914, E2, partea a II-a, vol. 50, p. 508 – 15/28 febr. 1918, Telegrama trimisă de la Londra, prin Paris.

„Pacea” de la București a fost semnată în contextul defecțiunii armatei ruse și a imposibilității continuării războiului de către armata română, privată de orice posibilitate de ajutor din partea aliaților săi, respectiv Franța și Marea Britanie. Prin urmare, înțelegerea nu a fost sancționată de rege și nici ratificată de Parlamentul român.

La mijlocul lunii martie 1918, reprezentanții guvernelor Antantei, întruniți la Londra, au adoptat o declarație privind situația dramatică a României, determinată de defecțiunea Rusiei, care a ieșit din război „printr-o mișcare aberantă, cea mai ciudată din istorie”⁵¹. În aceeași declarație se afirma, fără echivoc, cu referire și la pacea care urma să fie impusă României de către Germania, că „toate aceste tipuri de păci nu le vom recunoaște”⁵².

Încheierea păcii separate la București, la 24 aprilie/7 mai 1918, de către prim-ministrul Alexandru Marghiloman, care și-a asumat povara semnării unui tratat dureros pentru România, a atras reacția Marii Britanii. Astfel, la 19 mai/1 iunie 1918, Lordul Robert Cecil, într-o interpelare în Parlamentul englez privind tratatul de „pace” dictat României de Puterile Centrale, transmitea simpatia guvernului britanic față de România, apreciind că, în situația dată, Aliaților le revine misiunea să facă tot posibilul la o eventuală Conferință de pace pentru a obține o revizuire a condițiilor dure care i-au fost impuse.

Concluzii

„Pacea” de la București a fost semnată în contextul defecțiunii armatei ruse și a imposibilității continuării războiului de către armata română, privată de orice posibilitate de ajutor din partea aliaților săi, respectiv Franța și Marea Britanie. Prin urmare, înțelegerea nu a fost sancționată de rege și nici ratificată de Parlamentul român.

În toamna anului 1918, în contextul victoriilor Aliaților pe fronturile de luptă, regele Ferdinand ordona armatei române, la 28 octombrie/10 noiembrie 1918, reintrarea în război. În aceeași zi, trupele franceze din corpul expediționar comandat de generalul Franchet d’Espèrey forțează Dunărea pe la Giurgiu, obligând armata germană să se retragă în Transilvania.

La 18 noiembrie/1 decembrie 1918, regele Ferdinand intra în București în fruntea armatelor sale. Familia regală a fost întâmpinată la gara Mogoșoaia, așa cum aflăm din memoriile reginei Maria, de generalul Berthelot și de câțiva ofițeri francezi și englezi, însoțiți de generalii armatei române, în frunte cu C. Prezan⁵³. Draconica „pace” de la București devenea, astfel, o tristă amintire.

⁵¹ Arhivele Diplomatice, fond 71/1914, E2, partea a II-a, vol. 31, Telegrama din Paris 1917-1920, p. 369 – Radiogramă cifrată din 6/19 martie 1918, de la Legația Română din Paris.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, ed. I-a, Editura „Adeverul” S.A., București, f.a., p. 589.

SE FACE LUMINĂ. DUPĂ UN AN DE RĂSBOIU

Colonel AL. ANASTASIU

Articolul prezintă caracteristici ale primului război balcanic, din punctul de vedere al raporturilor de putere existente între state. Pe fondul existenței unor tensiuni politico-istorice, primul războiul balcanic se dorea răspunsul unor provocări prin care statele balcanice urmăreau să intre în drepturile lor istorico-etnice, încălcate în mod absurd.

De asemenea, autorul descrie raporturile diplomatice precare dintre statele implicate în acest eveniment, ceea ce sporea starea de neliniște și amâna soluționarea, de către cabinetele europene, a diferendelor implicite. În acest sens, autorul subliniază rolul civilizației într-un stat, ceea ce generează o conștientizare a drepturilor și libertăților fiecărui popor.

Cuvinte cheie: principiul forței, înfrângere, putere militară, mijloace de război.

Articol apărut în «România militară», Anul LI, Septembrie 1915.

Privire generală - caracteristica războiului actual și factorii care o determină

Acum când s'a împlinit un an dela izbucnirea celui mai mare războiu european, care este până astăzi și cel mai mare al omenirii întregi, multe chestiuni în legătură intimă cu acest războiu, fie ca provocatoare, fie ca provocate de el și care au fost până acum ignorate, sau apreciate fals, încep să fie cunoscute și judecate mai apropiat de adevăr, în o lumină mai potrivită rostului lor, într'un chip mai logic și mai drept.

Multă vreme cauzele, efectele și evenimentele acestui războiu, în care mijloace nouă au fost introduse, au fost apreciate prin prizma vechei judecăți relative faptelor și chestiunilor de războiu, lumea fiind surprinsă, în vârtejul primelor manifestări ale acestui războiu, mai mult sau mai puțin nepregătită pentru a estima exact, atât proporțiile noilor mijloace de războiu, cât și puterea lor de influență asupra vechei stări de lucruri, în domeniul artei militare.

A fost un fel de eclipsă în cugetarea omenească, produsă și de grandiozitatea acestui războiu și de surprizele lui, care au întunecat nu numai anemicele idei ale profanilor despre războiul viitor, dar care au răsturnat și pe acele ale multora din specialiștii militari care au studiat și chiar au pregătit acest războiu.

Lucrul nu trebuie să uimească prea mult pe nimeni, știut fiind că invențiile și perfecționările din timp de pace în domeniul organizării și tehnicii militare, au produs mai în totdeauna la aplicațiunea lor în războiu, efecte sau cu totul diferite, sau cu mult depășite de cum fuseser apreciate în timp de pace.

Factorii tehnici

Se știe că invențiunea drumului de fier, de exemplu, până în 1815 n'avea încă aplicațiune în transporturile militare și că Marele Napoleon, declarase că nu prevede nici un viitor acestei invențiuni, pentru transporturile de războiu. N'a trecut însă nici patruzeci de ani dela Waterloo, pentru ca în 1854 să se facă prima probă contrară acestei sentințe; iar în 1866 și 1870 căile ferate să devină factor de superioritate în transporturile germane și element strategic de prima ordine în conducerea operațiunilor de războiu, element cu care se obținură rezultate de hotărâtoare importanță pentru soarta acelor războaie.

Multă vreme cauzele, efectele și evenimentele acestui războiu, în care mijloace nouă au fost introduse, au fost apreciate prin prizma vechei judecăți relative faptelor și chestiunilor de războiu, lumea fiind surprinsă, în vârtejul primelor manifestări ale acestui războiu, mai mult sau mai puțin nepregătită pentru a estima exact, atât proporțiile noilor mijloace de războiu, cât și puterea lor de influență asupra vechei stări de lucruri, în domeniul artei militare.

Și dacă surprizele aduc judecăței noastre numai simple perfecționări și desvoltări în practica unui mijloc de războiu vechiu sau în tot cazul atât de bine cunoscut, este firesc ca să avem surprize, excepțional de mari, de pe urma aprecierilor prealabile ce am fi făcut asupra mijloacelor noi, ca aviațiunea, submarinele, tunurile de 42 cm, fortificațiunea de tranșee, bombe asfixiante, lichide inflamabile, gaze otrăvitoare etc., etc.

Se pare că probele acestea n'au fost suficiente, pentru toate puterile militare ale Europei, pe de o parte pentru a îndemna pe fiecare din ele să dea toată atențiunea cuvenită acestui foarte însemnat mijloc de războiu, iar pe de altă parte pentru a le face să judece în justă valoare, desvoltarea extraordinară ce puterile centrale ale Europei și în special Germania, au continuat să dea după 1870 și până astăzi, sistemului și rețelei lor de căi ferate, mai ales a acelor în legătură cu operațiunile de războiu despre frontiera franceză și rusă; pentru ca aceste state să deducă consecințele de inferioritate ce vor decurge pentru ele, a le preîntâmpina și a le precumpăni.

Se aprecia la începutul actualului războiu că manevra strategică pe linii interioare nu va putea fi executată de către armata germană, din cauza depărtării colosale dintre cele două fronturi, de vest și de est, pe care trebuia să lupte această armată.

În practică, Germanii au dus trupe din rezerva lor strategică de sute de mii de oameni, dela un front la altul pe distanță de mii de km. și pe acelaș front au mișcat corpuri de armată dela o aripă la alta, pe distanțe de sute de km.; cam tot cu aceiași înlesnire cu care Napoleon manevra rezerva sa de câteva zeci de mii de oameni, în spatele îngust dintre Sena și Marna la 1814 și încă, până acum cu mult mai bune rezultate ca atunci.

Este în această apreciere, o insuficientă estimațiune a factorului *cale ferată* și a precăderii ce acest factor trebuia să aibă în pregătirea de războiu a multor state europene, pentru marele momente actuale din viața lor.

Și dacă surprizele aduc judecăței noastre numai simple perfecționări și desvoltări în practica unui mijloc de războiu vechiu sau în tot cazul atât de bine cunoscut, este firesc ca să avem surprize, excepțional de mari, de pe urma aprecierilor prealabile ce am fi făcut asupra mijloacelor noi, ca aviațiunea, submarinele, tunurile de 42 cm, fortificațiunea de tranșee, bombe asfixiante, lichide inflamabile, gaze otrăvitoare etc., etc.

Puterea de influență a acestor mijloace tehnice asupra tacticii sau mai bine zis asupra conducerii războiului în general, influență apreciată după experiențele din poligon, a fost cu totul depășită de rezultatele practice ale războiului. Până la sfârșitul lui, vom avea de sigur ocaziunea a ne da seama și mai bine, că între ceea ce s'a crezut și ceea ce s'a dovedit a fi, este o enormă deosebire; iar această deosebire va explica cu prisosință și fluctuațiunile de aprecieri cari au domnit până astăzi și mai domnesc încă în cercurile intelectualilor cari se ocupă cu studiul războiului actual, fie că sunt sau nu profesioniști, sau cari numai discută lucrurile de războiu, cu îngrijorarea și interesul ce fiecare cetățean luminat poartă evenimentelor actuale.

Factorii de organică militară

Între factorii de războiu a căror importanță s'a judecat de mulți, în timpul din urmă a fi precumpănitoare și chiar hotărâtoare, sub raportul *organizării militare a armatelor* în Europa, este și aplicațiunea principiului *serviciului militar personal obligator*, sub forma și condițiunile aplicative ale principiului «*națiunea armată*».

Aplicațiunea cea mai îngrijită, sub toate raporturile, a acestor două principii s'a făcut tot în Germania.

Consecințele inevitabile ale acestei aplicațiuni, au fost estimate, în credința generală, că ele vor asigura armatei germane o mare superioritate numerică. Consecințele însă mai departe ale acestei superiorități, atât în ce privește organizarea similară a armatelor celorlalte puteri europene, cât și influența pe care enormele efective o vor exercita-o asupra felului de a se face și conduce războiul, n'au fost mai de nimeni, în mod just apreciate.

Tatonările ce s'au produs până astăzi pe toate teatrele de operațiuni, dezorientarea în conducerea generală a zecilor de armate, imposibilitatea de a obține un rezultat pozitiv în cursul unui an întreg de războiu, prin imposibilitate de a impune adversarului o bătălie decisivă, care se estima înainte ca inevitabilă, chiar în primele zile ale campaniei; îngroparea operațiunilor manevriere în șanțurile unei strategii liniare, pe fronturi paralele de sute de kilometri¹; durata prea lungă a unui războiu ce se susținea înainte că va fi foarte scurt

¹ Următoarea descriere, din un cotidian, cu data Paris 10 August, face o schiță interesantă a luptelor de pe frontul occidental: «Lupta pe frontul occidental a luat de șase luni încoace un caracter necunoscut până acum într'un războiu de națiuni; dela Marea Nordului până în Elveția, cei doi adversari sunt imobilizați într'o linie de tranșee neîntreruptă, pentru întărirea căreia s'au întrebuițat toate mijloacele de fortificare (blindaj, cazamate, betonaj) și de armament (mitraliere și tunuri de toate calibrele). – Terenul, reperat de artilerie pe metru pătrat, nu poate rezista în afară de lucrurile subterane. – Mitralierele din întăriturile laterale mătură fronutul tranșeeilor. Nu se poate da decât atacuri de front. Nici unul din cei doi adversari nu prezintă flancul celuilalt. – Orice manevră e cu neputință.

În aceste condițiuni, atacul cere, pentru artilerie o cheltuială considerabilă de munițiuni, și pentru trupele de asalt, o sfortare fizică și morală fără pereche. – O asemenea întreprindere nu poate să reușească decât dacă întăriturile dușmane au fost aproape distruse de artilerie. – Prin urmare, trebuie să se arunce mii de obuze pe un spațiu foarte restrâns.

Când infanteria ese din tranșee, dacă una sau două mitraliere dușmane rămân încă în acțiune, dacă artileria adversarului isbutește să execute tiruri de baraj, infanteriștii străbat o adevărată zonă a morții. – În sfârșit, după ce s'a luat tranșeea, trebuie pusă în stare ca trupele să poată menține în ea și aceasta sub bombardarea unei artilerii care cunoaște admirabil pozițiunile.

Se înțelege că, în aceste condițiuni, marile atacuri forțate nu se pot urma în acord neîntrerupt. – Pregătirea lor cere un timp foarte îndelungat; trebuie potrivit terenul de atac săpând canale și paralele; să se studieze terenul printr'o îndelungată observație cu periscopul, pentru a cunoaște cu o exactitate absolută pozițiunile dușmanului. – Pe de altă parte, cerințele consumației munițiilor și pierderile pe care le impun aceste atacuri, mărginesc neapărat durata și numărul lor».

Între factorii de războiu a căror importanță s'a judecat de mulți, în timpul din urmă a fi precumpănitoare și chiar hotărâtoare, sub raportul organizării militare a armatelor în Europa, este și aplicațiunea principiului serviciului militar personal obligator, sub forma și condițiunile aplicative ale principiului «națiunea armată».

Forța numerică, forța materială sunt considerabile, dar sunt și puteri epuizabile; forța morală însă este fără sfârșit, când sursa ce-o întreține este un sentiment real.

(câteva săptămâni sau cel mult câteva luni); toate aceste fenomene și aspecte neprevăzute ale actualului războiu, dovedesc că în practică el este cu mult deosebit de cum a fost judecat, chiar de acei cari l'au pregătit, cari l-au studiat și prevăzut până în cele mai mici detalii și chiar de acei cari l-au provocat.

Factorii morali

Un alt factor asupra căruia nu s'a dat destulă atențiune și nu s'a considerat în justa lui valoare, față cu evoluțiunea lui la timpurile actuale, este factorul *moral*.

Un *războiu impopular* poartă dela început pentru o armată, germenul înfrângerii, ori câtă valoare ar avea acea armată sub raportul întregei pregătiri de războiu.

Forța numerică, forța materială sunt considerabile, dar sunt și puteri epuizabile; forța morală însă este fără sfârșit, când sursa ce-o întreține este un sentiment real. – Această forță la războiu, ajută și numărul și tehnica așa de mult încât adese ori restabilește echilibruri simțitor pierdute și nu rare ori produce și minunea răsturnării echilibrului în profitul celui care are forța morală de partea sa, cu toate că sub raportul celorlalte forțe ar fi simțitor inferior adversarului său.

Acest adevăr dovedit de războaiele trecute, s'a verificat destul de elocvent în actualul războiu și la sfârșit el va consacra, credem, în mod definitiv, un învățământ de căpetenie pentru conducătorii statelor, anume că: *războaiele impopulare duc la înfrângere ori cât de acedemic vor fi fost pregătite din celelalte puncte de vedere* și poate grija aceasta va contribui mult la evitarea războaelor, sau în tot cazul rănirea lor și mai mult, în viitor.

Se întâmplă, cam de regulă, ca *războaiele impopulare în interior, sunt și nesimpatice în exterior* și detaliul acesta s'a dovedit a avea o considerabilă importanță, contribuind în o măsură surprinzător de mare, atât la proporțiunile războiului cât bine înțeles și la soarta lui.

Necesitatea de a cerceta în parte câteva din evenimentele mari ale actualului războiu

Pentru analizarea în mod mai amănunțit a evenimentelor războiului actual, din cursul anului trecut, pentru lămurirea celor expuse mai sus, precum și tratarea altor chestiuni de asemenea de-o mare importanță politică militară, puse în evidență de acest războiu, vom cerceta câteva din cele mai importante dintre aceste evenimente, cu impresiunile și credințele ce ele au produs, precum și concepțiile mai mult

sau mai puțin cunoscute ce s'au urmărit de adversari pentru obținerea succesului definitiv, a victoriei hotărâtoare, scop până în prezent neatins încă.

Analiza noastră o voi preceda cu reamintirea stărei generale de lucruri din punct de vedere al raporturilor internaționale dintre statele europene, în perioada anterioară războiului, pentru a ne fixa cât mai aproape de adevăr asupra cauzelor adevărate ale acestui groaznic războiu, care pare a fi șters într'un an de zile tot ce umanitatea bună, blândă și înțeleaptă, statornicise mai frumos și mai lăudabil, prin o serie de legi internaționale, pentru îngrădirea sau cel puțin pentru civilizarea războiului.

Cauze adânci ale războiului

Bazele alcătuirii statelor europene, așa cum au ajuns a fi până în zilele noastre, par, în ultima analiză, a se referi la două mari principii sau categorii de drepturi: *principiul național*, reprezentat prin oamenii de acelaș neam și limbă, împreună cu domeniul lor teritorial și *principiul forței și al dreptului, consfințit prin tratate* și reprezentat prin teritoriul ocupat de oameni streini ca neam și limbă, dar subjugăți, sub diferite titluri și forme precum și toți acești locuitori.

Domnește astfel în actuala alcătuire de state în Europa un element firesc și logic pentru ori cine și un element artificial, convențional și adesea mai mult arbitrar, care determină confiniile politice ale statelor europene.

Mult timp acest sistem de alcătuire politică a statelor, a fost considerat rațional și s'au clădit chiar opere întregi de legiuiri și uzuri internaționale pe baza acestei stări apreciată ca «normală».

Dela o vreme însă, s'a produs în această privință o simțitoare schimbare. – Civilizațiunea deșteptând popoarele la mai multă conștiință de drepturile și libertățile lor și judecata omenească înclinând din ce în ce mai mult către ceia ce este simplu, drept, firesc și natural, principiul dreptului rezultat din simțul forței și din convențiuni vitrige, a început fi depreciat, contestat, detestat.

Această stare sufletească, a acelor oprimați de principiul și rațiunea dreptului celui mai tare, stare rămasă mult timp în stare latentă, este încă și în timpurile actuale departe de-a amenința hotărâtor existența stărilor de fapt, în organica statelor. Totuș, aceste idei au început a produce curente tot mai semnificative și mai ales influențe din ce în ce mai apreciable, în starea morală a conducătorilor de stat și în cercurile superioare ale relațiunilor internaționale.

Această stare sufletească, a acelor oprimați de principiul și rațiunea dreptului celui mai tare, stare rămasă mult timp în stare latentă, este încă și în timpurile actuale departe de-a amenința hotărâtor existența stărilor de fapt, în organica statelor. Totuș, aceste idei au început a produce curente tot mai semnificative și mai ales influențe din ce în ce mai apreciable, în starea morală a conducătorilor de stat și în cercurile superioare ale relațiunilor internaționale.

Desvoltarea uimitoare a puterii maritime engleze, cu imensele sale posesiuni coloniale, succesele sale în Asia concurența franco-anglo-germană în exploatarea ferată a domeniilor turcești în Asia, Fachoda franceză, Camerunul german, Egiptul englez, Marocul, Tripolitania, Bosnia și Herțegovina și multe alte chestiuni internaționale, au îngroșat dosarul nemulțumirilor și resentimentelor dintre statele și popoarele europene, în așa mod, că fiecare diferend nou între ele cât de mic, putea deveni un *casus belli*, de-o extremă gravitate.

În desvoltarea evolutivă a principiului naționalității, acei cari îl proclamă și luptă pentru triumful lui, consideră pe o bună parte dintre statele mari europene de constiuire cosmopolită, ca state artificiale, mozaicuri capricioase ale unor concepții de stat prea învechite și vicioase, state cari trebuie să dispară, pentru a face loc altora mai raționale, clădite după legi firești, întocmite pe baza principiului național etnic.

Pregătirile pe față și în ascuns ce fac unele state, de atâtea decenii și chiar secole, pentru a intra în drepturile lor istorico-etnice încălcate și altele pentru a menține o stare de fapt ce le convine; iar pe de altă parte progresele simțitoare ce unele din aceste din urmă state au realizat, mai ales în veacul din urmă, mai mult sau mai puțin în detrimentul altora, progrese de natură a stărni invidia, dorul de revanșă etc. etc., imprimase cu mult înainte de războiul balcanic din 1912, raporturilor diplomatice dintre state un caracter de iritațiune, care creștea din zi în zi mai mult, măbind dificultățile în soluționarea multiplelor diferende inerente unei asemenea stări, înăsprite, dintre cabinetele europene.

Desvoltarea uimitoare a puterii maritime engleze, cu imensele sale posesiuni coloniale, succesele sale în Asia (continentul bogățiilor inepuizabile) concurența franco-anglo-germană în exploatarea ferată a domeniilor turcești în Asia, Fachoda franceză, Camerunul german, Egiptul englez, Marocul, Tripolitania, Bosnia și Herțegovina și multe alte chestiuni internaționale, în care ciocnirile de interese au fost mai mult înăbușite prin convenții sau compromisuri cu prefăcută suprafață pacifistă, – au îngroșat dosarul nemulțumirilor și resentimentelor dintre statele și popoarele europene, în așa mod, că fiecare diferend nou între ele cât de mic, putea deveni un *casus belli*, de-o extremă gravitate.

Atmosfera aceasta insuportabilă în care era siluită viața internațională a Europei, făcea să se simtă și de profani în ultimii 10-15 ani, că trăim în preajma unor mari cataclisme militaro-politico-istorice, că circulă în aer parcă nevoia unor prefaceri în Europa, unde tranșarea fiecărui eveniment diplomatic, producea mai mult impresia unui pas către un războiu inevitabil, decât pe aceea a unui semn de liniște, a unui act de înțelegere și pace, cum trebuia să fie.

Și dacă ne întrebăm care să fie cauza acestei stări de lucruri, atât de curioasă în aparență, amintirea ne răspunde adâncindu-ne gândul în hrisoavele istoriei omenirii, unde găsim tronând dela începutul înființării statelor eternul sentiment al expansiunilor teritoriale, sentiment fatal legat de puterea lor crescândă, și care a făcut atâtea victime, atâtea nenorociri ! Sentimentul acesta a pierdut pe Greci, pe

Macedoneni, pe Romani, pe Spania și Turcia, și el stăpânește astăzi pe Austria, Germania, Rusia și Anglia.

Aceleași cauze având aceleași efecte, procesul acesta își urmează cursul său fatal, adogând la starea de lucruri a raporturilor politice europene, motive de înăsprire cu atât mai periculoase, cu cât au fost și sunt mai deghizate, statele mici și în genere toate statele neputând îngădui eghemonia nici unei puteri în raporturile lor internaționale⁽¹⁾.

Sub impresia unui asemenea avertisment, care mi se părea că plutea în aer și referindu-mă la sentimentul de desinteresare și nepregătirea noastră pentru zilele mari ce se prevestiau soartei statelor europene, scriam la 1911 următoarele:

«Înțelepciunea acestei cumpătări observată după războiul din 1877-78 și utilizată pentru scopul ce se urmărea atunci, ne-a impus în câteva rânduri atitudini puțin măgulitoare, în raporturile noastre internaționale, dar mai ales ne-a ținut într-o situațiune foarte critică, față cu evenimentele ce s'ar fi putut produce în jurul nostru, evenimente de intim interes politic pentru poporul și statul nostru.

Din fericire, asemenea evenimente n'au avut loc și ciza n'a produs consecințe defavorabile pentru noi.

Însă, cu cât timpul trece mai mult, desfășurarea acestor evenimente devine mai probabilă și *criza se apropie de inevitabilul desnodământ, din care vor izvorî soluțiuni cu nouă situațiuni politice*»².

² Următoarele fragmente de publicațiuni din presa europeană sunt pe cât de clare pe atât de categorice:

«Mai presus de toate calculele politice și militariste, e marea chestiune care domină războiul actual, anume: că popoarele Europei nu vor heghemonia unuia singur.

*

Contele Andrassy a publicat nu de mult un articol susținând că Anglia a uzurpat monopolul mărilor și că una din misiunile Germaniei în acest războiu, pentru care va bine merita din partea omenirii, e de a reda lumii libertatea mărilor.

La aceasta, fostul ministru italian Luigi Luzzatti răspunde, prin «Minerva» din Roma, următoarele:

«Nu reușesc să pricep sensul acestei sentințe de moarte împotriva Angliei maritime. Submarinul german să fie cel mai indicat să redea lumii libertatea mărilor ?

«Contele Andrassy reproșează Angliei – aceleași Anglie care a deschis în mod leal porturile sale tuturor vaselor de comerț streine – că amenință navigația liberă prin flota sa de războiu și prin ocuparea punctelor de legătură între continente. Dar nu trebuie să se uite că Anglia insulară, cu slabele ei resurse alimentare ar putea fi ușor redusă prin foame, dacă n'ar avea protecția flotei sale de războiu.

«De altfel, de câte ori Anglia n'a propus Germaniei, care n'are acelaș interes vital de a avea supremația pe apă, o stăvilire a construirii de vase de războiu și o reducere proporțională a înarmărilor ?

«Germania vrea să distrugă supremația navală a Angliei nu pentru a da lumii egalitate în libertate, ci fiindcă aspiră dânsa la această supremație.

«Dar Germania ar trebui să priceapă că nici un stat, nici un om liber n'ar putea consimți să schimbe blândul jug englez pentru asprul jug teutonic».

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

*În acest angrenaj
de cauze și de
crize politico-
istorice, izbucni
în 1912 războiul
balcanic, cu
peripețiile lui
tragice pentru
acei cari furați
de iluzia unei
șanse prea mari,
au ascultat mai
mult îndemnul
altora decât
propriul lor
interes.
Ispita, au
plătit-o scump și
consecințele ei
se simt și astăzi.*

Dificultățile izbucnirii războiului

Starea de pace, ori cât de incomodă este pentru visurile naționale ale unor popoare, or pentru faptele de mărire, de expansiune, de supremație ale altora, și ori cât de șubredă și grea de menținut ar fi în apartenență, este totuși foarte dificil a o părăsi. – Dorința statelor de a nu se arăta ca provocatoare, le impune eforturi extraordinare în domeniul combinațiilor și al complicațiilor cari reclamă timp și multă dibăcie.

Din această cauză amânările de azi pe mâine ale agoniei, a producerii momentului de ruptură, a declarărilor oficiale de războiu.

Războiul naște adeseori atunci când aparențele l-ar indica mai puțin și-l provoacă un incident, o întâmplare, ca un chibrit aruncat peste o masă de material inflamabil, adunat de împrejurări, sau cu intențiune pus în drumul probabilităților și înlesnirilor de-a lua foc.

Starea raporturilor politice europene la izbucnirea și după terminarea războiului balcanic

În acest angrenaj de cauze și de crize politico-istorice, izbucni în 1912 războiul balcanic, cu peripețiile lui tragice pentru acei cari furați de iluzia unei șanse prea mari, au ascultat mai mult îndemnul altora decât propriul lor interes.

Ispita, au plătit-o scump și consecințele ei se simt și astăzi.

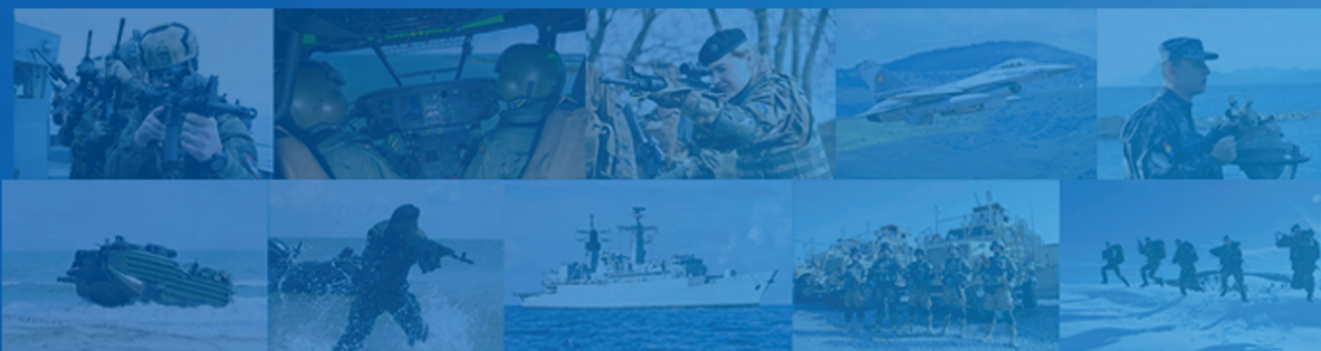
Stăpânite, încă de puterea intrigilor streine care pare a le fi atrofiat simțurile dreptei judecăți, statele balcanice nu pot păși încă pe adevăratul drum al propășirii lor, căci vanitatea, ambițiile deplasate, cu abilitate cultivate de alții, le distruge simțul jertfelor reciproce, jertfe grele dar de pe urma cărora aceste state disperate și slabe fiecare în parte ar deveni, prin alianță, o forță hotărâtoare pentru soarta lor.

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavaler”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)**

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)**

gmr.mapn.ro